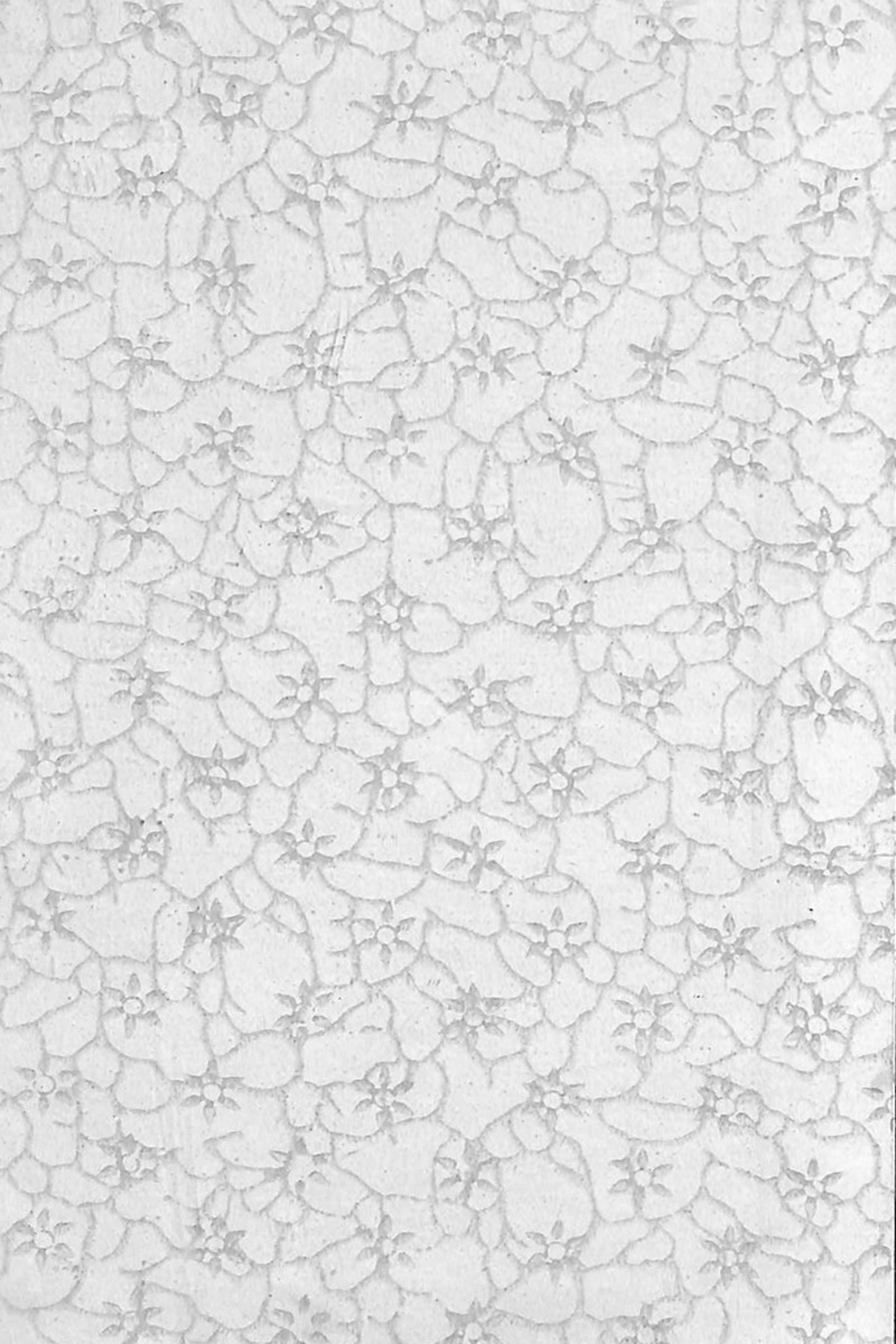

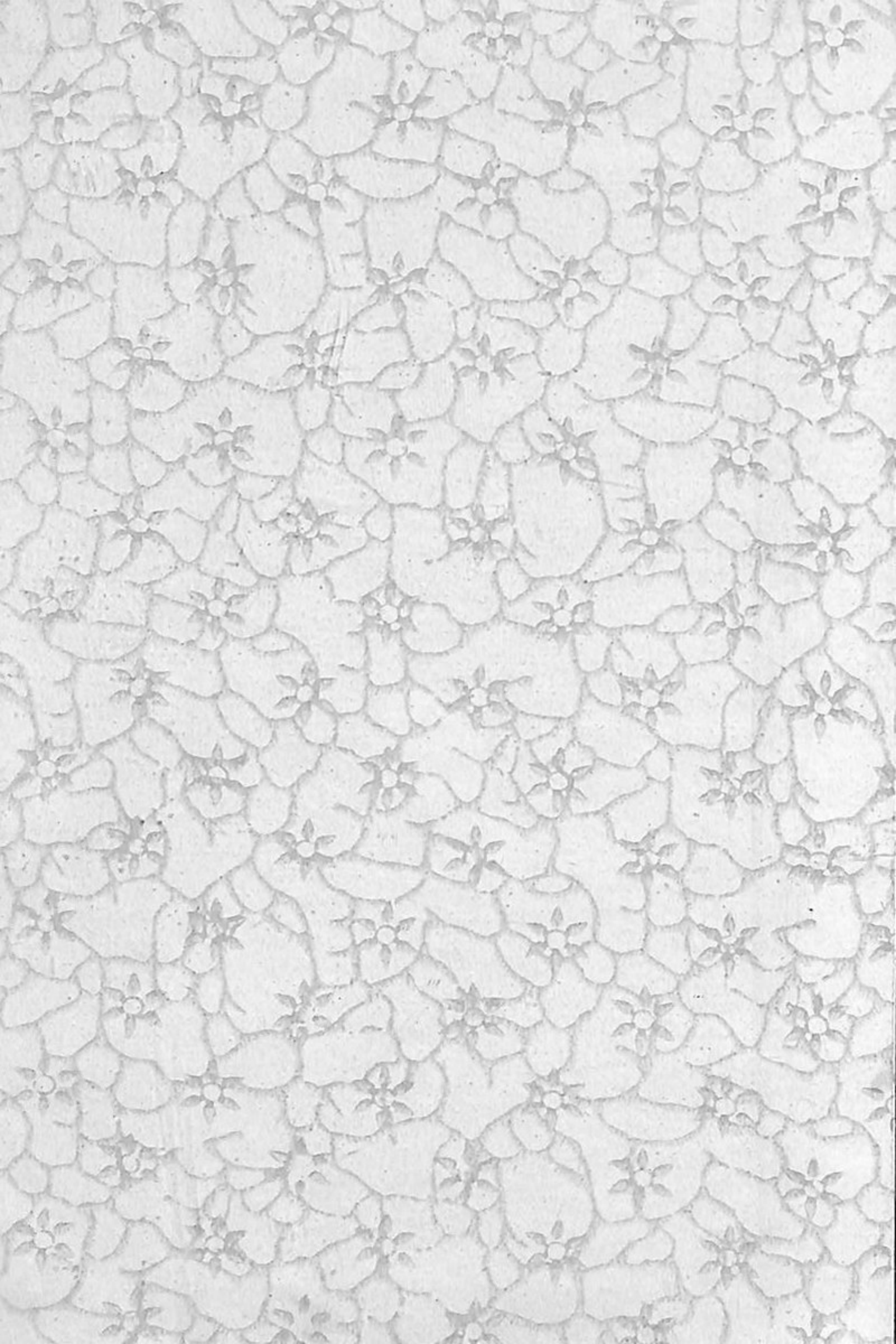

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

№ 172

ԱՌԱԿՔ ԼԱՖՈՆԹԵՆԻ

Կվ / 675

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆՑ

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան Տ. Մ. Ռօտինեանցի || Типографія Т. М. Ротиніанца

Голов. пр., д. № 41.

1899

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 4 Февраля 1899 г.

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Լաֆոնթէնի առակները տիեզերական համբաւ ունին և ընդհանուր զմայլում պատճառած են ինչպէս Ֆրանսացւոց՝ նոյնպէս և ամեն ազգերու մէջ։ Գրականութեան այն թեթև ճիւղը, որ առակ կըսուի, մինչև իր ատենները անձուկ ու սահմանափակ՝ անմահ հեղինակին ճարտար գրչին տակ գեղեցիկ ընդլայնում մը գտաւ. առակը դարձաւ պզտի քերթուած մը, իր մէջ առնելով բոլոր միւս գրական ճիւղերու ձևերը, գոյներն ու գրեթէ բոլոր ախորժ հանգամանքները։ Դիւցազներգական բանաստեղծութեան գրոյցներն ու նշանակները, թատերական բանաստեղծութեան դերասանները, տրամախօսութիւններն ու կրքերը, թեթև բանաստեղծութեան կատակներն ու զուարթութիւնը, իմաստասիրական ու բարոյական բանաստեղծութեան հրահանգներն ու խրատները՝ եզական յաջողութեամբ ի հանդէս հանուած կտեսնուին Լաֆոնթէնեան չնաշխարհիկ հրաշակերտին մէջ, ուր պարզութիւնը լծորդուած է կորովի, վսեմութեան և ազնուութեան, ռոշնութիւնը (naïveté)՝ նրբամտութեան և սրախօսութեան։ Տիեզերահռչակ առակախօսին ոճն անհամեմատ ճկնութիւն մ'ունի. Շանֆոր կհռչակէ զայն՝ իբր «ամենէ զարմանալի արտադրութիւնն՝ զոր ընդհանուր դարերու գրականութեան պատմութիւնը ընծայած ըլլայ երբէք»։ Կարգ ըստ կարգէ շնորհալի, զուարթ, պարզ, սրտաշարժ, ազդու, բուռն, ու մինչ ցվսեմ ճարտասան՝ ամեն կացութեանց կյարմարի այն։ Այսպիսի բարձր ու գնահատելի յատկութիւններ, առ հասարակ բոլոր քննադատներէ հռչակուած՝ Ֆրանսացի

—ու նաև օտար—բանաստեղծներու «ամենէ ինքնատիպը ու ամենէ զմայլելին» կընծայեն զԼաֆոնթէն։

Եւ սակայն ընդհանուր զմայլման առարկայ եղած իր առակները չեն ինքնատեղծ արտադրութիւններ, այլ մեծ մասամբ Եզոպոս ու Փեդրոս յոյն և լատին առակախօսներէ են քաղուած. բայց իրենց նախնական ձևի մէջ գրեթէ անյարդար կմախքները՝ շնորհի, բնականի ու ճշմարտութեան մէյմէկ եզական հրաշակերտներ կդառնան Լաֆոնթէնի դիւթիչ, հմայիչ վրձինին տակ։ Նկարագրուած բոլոր տեսարանները պատկեր մ'են անթերի, որու միութիւնը բնաւ չէ խանգարուած մանրամասնութեանց շռայլութեամբ։ Բնական ու կենդանական աշխարհի հիանալի նկարիչն ըլլալէ զատ՝ մարդկային սրտի ալ խորաթափանց ծանօթութիւնն ունի Լաֆոնթէն։ Այս պզտի եղերգներէ (drame)—առակներէ ըսել կուզենք—իւրաքանչիւրին մէջ ըսուած խօսքերը, կատարուած բոլոր գործերը՝ բնականէ առնուած իսկատիպ դրոշմ մը կկրեն։ Եւ ասոնց քով որքան թաքուն բաներ, զորս կգուշակես կամ խուզարկելով կգտնես։ Քանզի աննման առակախօսն իր առերևոյթ բարեմտութեան ներքև պարզունի չարաճճիութիւն մը կպահէ, որու սլաքները, թէև ծածկաբար արձակուած՝ կերթան կզարնեն հեշտակի։

Այս գերազանց առաւելութիւններով օժտուած «Լաֆոնթէնի առակները» շահեկան ընթերցում մը կընծայեն ամեն սեռի ու ամեն տարիքի համար. մանուկը՝ ինչպէս ծերունին, պատանին՝ ինչպէս հասուն մարդն իրենց զգացումներուն ու գաղափարներուն համեմատ վայելումներու անսպառ հանք մը կգտնեն հոն։ Այո, միմիայն պզտի տղայոց յատկացեալ գիրք մը չէ Լաֆոնթէն, ինչպէս կկարծուի սովորաբար։ Իր առակները ստէպ այնքան խորունկ ճշմարտութիւններ ու իմաստներ կպարունակեն ու գրական այնպիսի գեղեցկութիւններ կընծայեն, որ զարգացեալ մտքերու միայն կրնան հպելի ըլլալ, հաճելի, միանգամայն և օգտակար սընունդ մը հայթայթելով անոնց։

«Աշխարհի առաջին առակախօսին» պատուական գործը հարկաւ պէտք էր Հայերէ ևս ճանչցուիլ: Արդէն երկու տարբեր թարգմանութիւններ ի լոյս ընծայուած են ի մեզ. (Հին ու նոր ազգային գրական հանդէսներու մէջ հրատարակուած ցանուցիր առակները ի հաշիւ չենք առներ): Առաջինը—Վենետիկ տպուած փոքրիկ գրքոյկ մը, «Ծաղկաքաղ այլևայլ հեղինակաց» անունով, որ աշխարհիկ լեզուաւ մեր հեղինակի կարգ մը առակները կբովանդակէ, գրեթէ ամենն ալ ժամանակին լոյս տեսած «Բազմավէպի» մէջ: Յառաջաբանը կըսէ. «Բազմաթիւք (Ծաղկաքաղի առակներէն) արգասիք են հռչակաւոր Լաֆոնթէնի գիւտաւոր հանճարոյն, գրեթէ ամենն ալ ծանօթ վարժ գրչէ մը ի հայերէն թարգմանուած ընտանի և բնական ոճով ի Գերապատիւ Գէորգայ Հիւրմիւզ»:

Երկրորդը՝ Լաֆոնթէնի ամբողջական թարգմանութիւն մ'է, հայերէն անյանգ ոտանաւորի վերածուած ի ձեռն Մեծ. Մատաթիա Գարագաշեանի ու Արամեան Ընկերութեան արդեամբք հրատարակուած: Լեզուն, ինչպէս կգուշակուի՝ գրաբար է, Գարագաշեանի ընտիր գրաբարը:

Առաջինը, համառօտ, թէև յաջող քաղուածք մը՝ անմահ առակախօսին վրայ անկատար գաղափար մը միայն կուտայ իր հակիրճ պարունակութեամբ: Իսկ երկրորդը, թէև ամբողջ՝ այլ ինչպէս ըսինք, գրաբար՝ հայկաբաններու միայն հպելի կդառնայ, որոնց արդէն իսկ ցանցառ թիւը երթալով կպակսի մեր մէջ: Առակը, որ գրական ճիւղերու մէջ իր էութեամբ ամենէ աւելի հպելին է հանրութեան՝ անոր անհասկանալի լեզուով, ըսել կուզեմ գրաբարով ներկայացնելը կանխաւ ամլութեան մատնել էր այնպիսի մեծ աշխատութիւն մը, նոյն-իսկ եթէ անստգիւտ թարգմանութեան մ'ամեն պայմանները միացուցած ըլլար իր մէջ: Նոյնպէս ձախորդ պարագայ մը կթուի մեզ Լաֆոնթէնի (կամ ուրիշ որևէ հեղինակի) առակները փոխել *անյանգ* ոտանաւորի, որ ըսել է կապտել անոնց սեփական մէկ գեղեցիկ հրապոյրը, նուազա-

ւոր շարժումի հաճելի ու կրնայ ըսուիլ անհրաժեշտ մէկ պայմանը զլանալով անոնց։

Մտածեցինք ուրեմն, թէ «Լաֆոնթէնի առակները», իբր օգտակար ընթերցում մ'ամէն կարգի անձանց համար ընդհանրապէս և դեռատի ընթերցողաց համար մասնաւորապէս, աշխարհիկ պարզ լեզուով կանոնաւոր ոտանաւորի վերածելը պիտանի գործ մը պիտի ըլլար, վերև յիշուած երկասիրութիւններու պակասը թերևս օգտակարապէս լրացնելով։

Գրեթէ ամբողջ թարգմանութիւն մը կրնայ համարուիլ այս, կարգ մը նուազ կարևոր կամ, եթէ ներելի է ըսել՝ նուազ յաջող առակներ միայն դուրս ձգուած ըլլալով։ Այսպէս ընելու մղուեցանք ոչ միայն տպագրութեան ծախուց թեթևութեան համար (ինչ որ Լաֆոնթէնի քիչ մ'աւելի դիւրագին ծախուիլը կարելի պիտի ընէ), այլ նաև քանզի համոզուած ենք անկեղծօրէն, թէ այդ մասնական յապաւումները գործին ընդհանուր նկարագրին չէին վնասեր, և թէ Լաֆոնթէն իր բոլոր սքանչելի յատկութիւններով պիտի փայլէր միշտ հայ ընթերցողի առջև՝ առանց ամենևին բան մը կորսնցնելու իր փառքէն, որու, իբր ջերմ հիացող հեղինակին՝ քան որևէ մէկը նախանձախնդիր ենք յաւէտ։

Գործն աւելի մեթոդաւոր ընելու փափագով մասնաւոր ծրագիր մ'ընդունեցինք.—անհուն ժողովրդականութիւն ստացած այս Առակներու մէջ, ուր *անասունք ասուն* եղած են՝ մարդիկներու մէյմէկ բարոյական դաս կամ խրատ տալու համար՝ կան նաև կարգ մ'առակներ ու պատմիկներ, իրական կամ գոնէ հաւանական, իրենց շարադրութեան կարգաւ ցանուցիր սփռուած առասպելներու շարքին մէջ, և ուր գերապանծ առակախօսին ուշն ձևը, յանկուցիչ ոճը, սիրուն պատմուածքը կփայլի միշտ։

Արդ յարմար համարեցինք այս վերջինները զատելով իբր Յաւելուած առանձին գիրք մը—Երեքտասաներորդը—բանալ անոնց համար։ Անգամ մը այս տեղափոխու-

թիւնս որոշուած՝ շարակարգութեան փոփոխութիւն մ'ալ ինքնիրեն կհետեւէր մեր կողմանէ բացուած այս գլուխին մէջ, որ միւս գրքերէն աւելի ընդարձակ պիտի ըլլար։ Ընդունուած ձեւն եղաւ՝ պարզէն երթալ համեմատաբար աւելի խրթինին, կարճէն՝ մէկ աստիճան աւելի երկարին։

Այս մասնաւոր գլուխի մէջ ամփոփուեցան նաեւ իմաստասիրական, գիտաբանական ու այլաբանական կարգ մ'առակներ, որոնք բնականապէս գրքին վերջին մասերուն թողուեցան։

Լաֆոնթէնի գործը թէ լաւ հասկնալու ու թէ հայերէն օրինաւոր ոտանաւորի ու յանգերու վերածելու գործը կարծուածէն աւելի դժուարութիւններ կընծայէր։ Աշխատեցանք՝ որքան հնար է հաւատարիմ մնալ իր ձեւին, որ հեղինակին ինքնատիպ հանճարոյն յատուկ ու խիստ սիրուն դրոշ մը կկրէ, առանց անոր իմաստներէ ու նուրբ կամ չարաճճի բացատրութիւններէ եւ ոչ մին զոհելու։ Խղճամիտ աշխատութիւն մ'էր այս, որու մեր բոլոր ջանքն եւ ուշադրութիւնը նուիրեցինք։ Թէ յաջողա՞ծ ենք կամ ոչ՝ ձեռնհաս քննադատներու գործն է գնահատել։ Զմոռնանք սակայն լաւ նիշ մը տալ մեր աշխարհիկ լեզուի գեղեցիկ ճկունութեան, որ ա՛յնքան մեծ ապաւէն ընծայեց այն ամեն անխուսափելի դժուարութեանց մէջ՝ զորս երկու հարիւրի չափ աւելի կամ նուազ ընդարձակ առակներու *էապէս աշխարհաբար* թարգմանութիւնը մեր դիմաց կհանէր։

Փոյթ տարինք մեր ոտանաւորներու ամենէ երկար չափը տասներկուքէն աւելիի չհանելու. բարձրացնել զանոնք տասնեհինգի ու մինչեւ իսկ տասնուվեցի՝ թարգմանութեան տեսակէտով դիւրութիւն կուտար հարկաւ, այլ մերժեցինք այդ դրութիւնը, մտածելով թէ այդչափ երկար ոտքեր դիւցազներգական քերթուածի մ'իսկ ծանր ու դանդաղ ընթացք կուտան, ո՞ւր մնաց պարզ առակներու, որոնց էական մէկ նշանաբանը իրենց սահուն ու կոկիկ նկարագիրը պէտք է ըլլայ, ու Լաֆոնթէնի առակները, բացի ուրիշ ան-

թիւ առաւելութիւններէ՝ ճիշդ այդ սիրուն հանգամանքով կփայլին գեղեցկապէս։

Մեր ընդունած ձևերն են ուրեմն—երկոտասանոտեան (4—4—4), և դուն ուրեք իննոտեան (3—3—3), մետասանոտեան (4—4—3), տասնոտեան (5—5), ութոտնեան (4—4), եօթնոտեան (4—3), չմոռանալով ըստ տեղւոյն գործածել մասնաւորապէս ոտանաւոր առակներու յատուկ եղած մէկ ազատութիւնը, զոր այնքան ընդարձակ կերպով ի գործ դրած է Լաֆոնթէն, այն է ի պահանջել հարկի որոշ չափով տող մը նուագաւոր կտորակներու վերածել, ինչ որ անպատեհութիւն չընծայելէ զատ՝ առակին աւելի թեթև ու աւելի հաճելի ընթացք մը տալու կծառայէ ստէպ։

Ժան դը Լա Ֆոնթէն, աշխարհի առաջին առակախօսը, ծնաւ 1621-ին Շաթօ Թիէռիի մէջ ի Ֆրանսա։ Փայլուն կըրթութիւն մը չստացաւ նա. գիւղի վարժապետներէ քիչ մը լատիներէն սորվեցաւ միայն։ Տասնևինն տարեկան՝ Օռատուարի հարց աշակերտեցաւ, այլ իր անհլու բերմունքին հետևելով՝ տասնևութ ամիս վերջը քաշուեցաւ անոնց քովէն։

Լաֆոնթէն քսան և երկու տարեկան էր և մտքէն իսկ չէր անցնէր տակաւին բանաստեղծական աննման տաղանդը, որով օժտուած էր բնութենէ։ Օր մը Մալէրպի գեղեցիկ մէկ տաղը իր առջև կարդացուելով՝ յափշտակուեցաւ հոգեվի և նոյն կէտին հասկցաւ, թէ բանաստեղծ ծնած էր ինք։ Իր ազգականներէն մին, որ իր քանի մը գրուածները տեսած էր՝ խրախուսեց զանի, զովեստներու հետ խրատներ ալ տուաւ և ապսպրեց հին ու նոր, Ֆրանսացի ու օտար, բոլոր մեծ հեղինակները կարդալ ուշի ուշով։

Լաֆոնթէնի բնութեան հակառակ ըլլալով որևէ կապի տակ մտնել՝ իր ծնողքը զոհ ընելու համար միայն յանձն առաւ ամուսնանալ, այլ սակայն երկար ժամանակ չընակեցաւ կնոջը հետ։

Տր Պուլեօն դքսուհին, որ Լաֆոնթէնի ծննդեան քաղաքը աքսորուած էր, ճանչցած ըլլալով ապագայ մեծ առակախօսը՝ վերադարձին զինքը հետ տարաւ ի Բարիզ ու անոր պաշտպանը եղաւ. «իր Առակագիրը» կանուանէր զանիկայ։ Նոյնպէս իրեն պաշտպան եղան Ֆուքէ, վերակացու արքունի ելեւմտից, Հանրիէդ տ'Անկլըդէռ, Քոնտէ իշխանն և Պուրկօնըլի դուքսը։ Իր բարեկամներն էին Ռասին, Մօլիէր, Պեռնիէ. տիկին դը Լաֆայէդ և տիկին դը լա Սապլիէռ իրենց մտերմութեան մէջ ընդունած էին զինք։ Քսան տարի այս վերջինին տունն ապրեցաւ Լաֆոնթէն, նիւթական կեանքի ամեն հոգսերէ ազատ։ Այս տիկնոջ մահուընէ ետք՝ Պ. Տ'Էռվար եկաւ առաջարկել, որ գայ իր տունն օթեւանի։ «Ես ալ հոն կերթայի», ըսաւ բանաստեղծը սրտաշարժ պարզութեամբ մը։

Այսպէս ուրեմն Բարիզի մէջ հաստատուած էր Լաֆոնթէն։ Նա ամեն տարի սեպտեմբերին կերթար իր կինը տեսնելու, և ամեն մէկ ճամբորդութեան՝ ինչքերէն մաս մը կծախէր, առանց ապագան հոգ ընելու։ Հին փիլիսոփաներու յատուկ այս անփութութիւնը ի բնէ ունէր նա, որու բերմամբ մինչև անգամ ինքզինք կմոռնար։ Ահաւասիկ օրինակ մը։ 1660-ին զաւակ մ'ունեցած էր, զոր քիչ ժամանակ քովը պահեց և զոր Պ. դը Հարլէ որդեգրած ու կըրթած էր։ Երկար տարիներ Լաֆոնթէն անոր երեսը չէր տեսած՝ երբ օր մը յանկարծ իր դիմաց բերին զայն՝ յանկարծանք պատճառելու համար։ Լաֆոնթէն չկասկածեցաւ բնաւ, թէ պատանին իր զաւակին եղած ըլլար, և խօսքերը լսելով՝ յայտնեց ընկերութեան թէ բաւական մտացի մէկը կերևէր նա։ Այն ժամանակ ըսին իրեն, թէ իր որդին էր. այլ նա, առանց պզտի յուզմունք մ'իսկ ցուցնելու, «Այդպէս է, ըսաւ. ո՞հ, շատ ուրախ եմ»։

Այն պարզութիւնն ու ռոշնութիւնը, զոր հիացմամբ կգտնենք Լաֆոնթէնի Առակներուն մէջ՝ նաև իր բնութեան հիմը կկազմէր. երբէք հեղինակ մ'իր գրուածներուն մէջ

ինքզինք այնքան լաւ նկարագրած չէ։ Արդարասէր էր նա, ուղղամիտ, հեզ, պարզմիտ, անկեղծ, դիւրաբարոյ, անսեթեւեթ, անփառասէր, ամեն բան աղէկի առնող, և ինչ որ աւելի հազուագիւտ է՝ իրեն ժամանակակից հեղինակները, որոնց հետ սիրով կապուած էր՝ յարգող ու մեծարող. այն աստիճան մտասոյզ էր և մտացիր՝ որ ստէպ ո՛չ գիտէր թէ ի՛նչ կխօսին և ո՛չ անգամ թէ ի՛նչ կխօսի ինք։ Սակայն եթէ ճանչցած ու սիրած անձերու հետ սեղանի վրայ գտնուէր՝ ա՛յն ժամանակ դէմքը կփոխուէր, աչքերն կոգեւորէին, և խիստ հաճելի խօսակցութիւն մը կսկսէր, ունկնդիրներուն սիրտն ու միտքը գրաւելով։

Մանրավէպեր գրելով սկսաւ Լաֆոնթէն իր գրական կեանքը. մանր քերթուածները, զոր հրատարակեց՝ Արիոստի, Պոքաչիոյի և Մաքիավելլի հետեւողութեամբ գրուած էին։ Քառասուն և եօթ տարեկան սկսաւ հրատարակել իր Առակները, որք իր հիմնական փառքը կկազմեն։ Լաֆոնթէն գըրած է նաև Եղերգութիւններ, որոնց մէկը, Ֆուքէնի շնորհակալութեան վրայ յօրինուած՝ սքանչելի է. Գեղօններ (ballades), Եռանգներ (rondeaux), քանի մը Կատակերգութիւններ, երկու Օբերա և երեք դիցաբանական քերթուածներ (*Բսիշէ*, *Աղօնիս*, *Փիլեմոն* և *Պօսիս*):

Լաֆոնթէն Ֆրանսական Ակադեմիոյ անդամ ընտրուեցաւ 1684-ին. մեռաւ 1695-ին, եօթանասունչորս տարեկան։

Մ. Ն.

ԱՌ ԲԱՐՁՐԱՊԱՏԻՒ ԱՐՔԱՅՈՐԴԻՆ *)

Դիւցազուններն կերգեմ—Նզորոսի որդիք—
Որոնց պատմութիւններ, թէպէտեւ սընոտիք՝
Մեզ դասեր կընծայեն օգտակար, խրատալի։
Գըրքիս մէջ ամեն ոք, նոյն-իսկ ձուկ կըխօսի։
Մեզ անոնց զըրոյցներ կուղղուին միշտ ի ճան.
Անասնով մարդ կըրթեմ՝ իմ՝ նըպատակս ահա։
Մեծատուն շատափիղ վեհապանծ իշխանի,
Որու վրայ ամեն աչք հիացմամբ կընայի,
Եւ որ սէգ գըլուխներ ծըռելով կորակոր՝
Մէյմէկ նոր յաղթանակ կըտանի ամեն օր,
Ուրիշ մը քու նախնեաց արարքներ փառահեղ
Պիտի պատմէ ձայնով կորովի ու զօրեղ.
Ես աւելի պզտի պիտի ճառեմ դէպքեր,
Պիտի զըծեմ թեթեւ ու խաղաղ պատկերներ,
Ու եթէ չըշահիմ հաճութիւն քու վըսեմ՝
Գէթ փորձած ըլլալու փառք պիտի վայելեմ։

---

*) Լուի Ժ. Դ.-ի անգլիական որդին, որ վեց ու կէս տարու էր այն ատեն։

ԱՌԱԿՔ ԼԱՖՕՆԹԷՆԻ

ԳԻՐՔ Ա.

ԱՌԱԿ Ա.

ԺԻԺԻ ՈՒ ՄՐՋԻՒՆ

Ժիժին երգով
Բոլոր ամառն անցընելով՝
Բացը մընաց, նօթի, ծարաւ,
Երբ պաղ ձըմեռն եկաւ հասաւ։
Նա ո՛չ հատիկ մ'ունէր ճանճի,
Եւ ո՛չ ալ մանր որդ կամ ճըճի։
Ելաւ գընաց լացով կոծով
Իր դըրացի մըրջիւնին քով.
«Աստուած սիրես, հասի՛ր ինծի,
Կըսէ, նօթի՝ ներսըս կանցնի.
Քիչ մը ցորեն փոխ տուր ինձ, որ
Ապրիմ մինչեւ եղանակ նոր.
Հունձքէն յառաջ, եղի՛ր վըստահ,
Կըվճարեմ թէ մայր, թէ շահ։
Իբրեւ ժիժի
Կերդնում քեզի»։
Փոխ տըւող չէ երբէք Մըրջիւն,
Այդ՝ իր պզտիկ պակասութիւն։
— «Բան մը սակայն հարցընեմ քեզ.
Ըսէ նայիմ, հոգիդ սիրես.

Ամառն ի բուն ինչ կընէիր»,
Հարցուց Մրրջիւն հետաքըրքիր։
—«Գիշեր ցորեկ, մի նեղանար,
Երգ կերգէի զըւարթաբար.
Դուլ ու դադար
Երբէք չըկար
Ինծի համար»։
—«Կերգէիր մի գիշեր ցորեկ.
Շատ գեղեցիկ ու շատ աղէկ.
Է՜հ, հիմայ ալ, ծիծի աղբար,
Ուրախ ու շէն ել բըռնէ պար»։

ԱՌԱԿ Բ.

ԱԳՌԱՒ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍ

Ագռաւիկ աղբար ծառի վրայ կեցած՝
Բերնի մէջ պանրի կըտոր մ'է բըռնած։
Մեր Աղուէս աղբար հոն կուգայ հոտէն,
Ու ա՛յս կերպ աչա կըխօսի իրեն.
«Բարև, ո ազնիւ Ագռաւ չէլէպի,
Ո՜րքան սիրուն ես, որքան գեղանի.
Ճշմարիտ կըսեմ, եթէ քուկին ձայն
Շըքեղ փետուրիդ ըլլայ համաձայն՝
Բոլոր անտառի կենդանիներուն
Անգիւտ աննըման թագաւորն ես դուն»։
Այս սուտ խօսքերուն՝ միամիտ Ագռաւ
Ուրախութենէն այլայլմէ եղաւ.
Ցուցունել ուզեց իր գեղեցիկ ձայն,
Բերանը բացաւ ընդարձակ և լայն։
Պանիրն է աչա,
Գետինը կ'իյնայ,

Զոր անմիջապէս
Խաբեբայ Աղուէս
Ուտելով՝ սապէս
Կըպօռայ անոր.
—«Ծօ՛, Ագռաւ աղբար, աղէկ գիտցի՛ր որ
Շողոքորթ ամէն
Մտիկ ընողին կասըի կըռնըկէն։
Այս դաս զոր տուիր՝
Հաւատա՛, կարժէ կըտոր մը պանիր»։
Պզտիկ մընացած Ագռաւ կորակոր՝
Երդում ըրաւ, որ
Մէյ մ'ալ այս կերպով չըպիտի խաբուէր.
Սակայն ի՛նչ օգուտ. այս քիչ մը ուշ էր։

ԱՌԱԿ Գ.

ԳՈՐՏ ՈՒ ԿՈՎ

Գորտը մէկ օր
Կըտեսնէ Կով մը խիստ խոշոր.
Նախանձ կըզգայ իր սրտին մէջ,
Կուզէ ըլլար անոր պէս մեծ։
Ինք հաւկըթի չափ կենդանի՝
Կ'ուռի, կ'ուռի ու կըճգընի
Ըլլալ Կովուն պէս ահագին։
«Քուրի՛կ, կըսէ քովի Գորտին,
Նայէ մէյ մը, հասա՞յ Կովուն»։
—«Ո՛չ, խի՛ստ մեծ է տարբերութիւն»։
—«Է՞հ, հիմա՞յ տես»։
—«Ան ո՛ւր, դուն ո՛ւր. խենթ ես, ի՛նչ ես»։
Գորտը յիմար
Այնքան յամառ

Իր չափէ վեր
Թափեց ճիգեր,
Այն աստիճան նա ուռեցաւ ու տըկռեցաւ՝
Որ ճաթեցաւ։

Այս կերպ անխելք մարդիկ ահա
Շա՜տ ու շատ կան երկրի վըրայ.
Ամենքն իրենց վիճակէ վեր
Կըճեն բաներ,
Կըխըզտըրտուին,
Կըսպառտուին։
Էսնաֆ մարդիկ կըտեսնեմ, որ
Ջոջերու պէս տուն կըշինեն խիստ փառաւոր.
Պըզտի իշխան
Կուզէ կարգել բարձըր դեսպան։
Մարքիզ աղքատ,
Սակայն հըպարտ՝
Մանկլաւիկներ պահէ կարգ-կարգ,
Թէև քըսակն ըլլայ դատարկ։

ԱՌԱԿ Դ.

ԵՐԿՈՒ ՋՈՐԻՆԵՐ

Երկու ջորի,
Մէկը վարսակ
Միւսը ըստակ
Բեռցած մաքսի՝
Ճամբայ ելած կըքալէին։
Այս վերջինը կըած գանձովն կըգոռոզանար,
Իրեն տայիր բոլոր աշխարհ՝
Պիտի չուզէր Թողուլ ուսին
Մեծարժէք բեռ.

Կըքալէր նա՝ ոտք ու գլուխ բըռնելով վեր,
Ու բոժոժին կըհանէր ձայն՝
Երբ Թըշնամիք դիմաց կ՚ելլան։
Ասոնց աչքը միայն գանձին՝
Սանձէն բըռնած գինք կեցուցին։
Կըպաշտպանէ ինքզինք Ջորի,
Կառնու վէրքեր,
Կըհեծկըլտայ, կըկողկողի
Ու կըպօռայ. «Ա՞յս է եղեր
Ինձ խոստացուած մեծ պատիւներ։
Իմ ընկերիս չըկայ վըտանգ,
Իսկ ինձ համար՝ մահու փորձանք»։
Միւսը կըսէ. «Ջորի ընկեր,
Պաշտօն մը մեծ՝ չէ աղէկ բան.
Այդ վիճակին չէիր հասներ՝
Թէ ինձ նըման
Տէրըդ ըլլար մէկ ջաղացպան»։

A П/4205

ԱՌԱԿ Ը.

ԳԱՅԼ ՈՒ ՇՈՒՆ

Գայլին մընացեր էր ոսկըն ու կաշին,
Չի շուներ խիստ լաւ կըպահպանէին։
Օր մը ասիկայ
Մէկ հուժկու, մեծ՚ղի Գամփըռ կըտեսնայ,
Գէր ու փառաւոր,
Որ եղ ու ճարպով կըփայլէր աղուոր.
Անըզգուշաբար
Սա կորսընցուցած էր իր ճանապարհ։
Յարձակել վըրան,
Յօշ-յօշ պատռել զան՝
Գայլը մըտադիւր ցայս պիտի ընէր։

Սակայն եկո՛ւ տես, որ Գամփռն անվեհեր
Պայքար մղելու,
Զինք պաշտպանելու
Խիստ կարող մէկն էր։
Ուստի Գայլ անոր խոնարհ կըմօտի,
Կըմտնէ խօսքի,
Անոր պատուական գիրութեան վըրայ
Գովանքներ կընէ ու կըհիանայ։
«Կըրնաս, ըսաւ Շուն,
Ինձ պէս գէր, պարարտ ըլլալ նաև դուն.
Ինձ մըտիկ ըրէ, թո՛ղ դաշտ ու անտառ,
Ուր քու նըմաններ վարեն կեանք թըշուառ,
Եւ իրենց վերջն է
Մեռնիլ գըեթէ միշտ անօթութենէ։
Քանզի ապահով անոնք ի՛նչ ունին—
Երբեք կերակո՛ր հանգիստ ու դիւրին.
Ամեն բան կըռուով
Ու բըռնի ոյժով։
Խօսք մըտիկ ըրէ, հետևէ ինծի,
Պատուական կերպով բախտըդ կըլլանի»։
—«Ի՞նչ պիտի ըլլայ գործըս», ըսաւ Գայլ։
—«Ետևէ իյնալ
Մուրացկաններու,
Ու ձեռքերնին փայտ կըրող անձերու.
Տընուորքը գըգուել, շոյել, փայփայել
Տիրոջ աչք մըտնել.
Ասոր փոխարէն՝
Աւելցուկ ծամոց ամեն տեսակէն,
Ոսկորներ հաւի,
Նաև կաքաւի.
Չեմ յիշեր գըգուանք՝
Զորըս տէրուըտանք
Քեզ կըշըռայլեն։ Այս բախտի վըրայ

Յետոյն ատտիճան Գայլ կուրախանայ.
Սիրտը թունդ ելած կուլայ գորովէն։
Ձանապարհ կ՚ելնան բարեկամօրէն։
Նա յանկարծ դիտեց Շան վզի մազեր՝
Որք էին թափեր։
«Ի՞նչ է այդ, չըսես.
Ծիտըդ մազաթափ, սըկըրթած այդպէս»։
— «Է՜հ, այդ բան մը չէ»։
— «Ի՞նչպէս բան մը չէ»։ — «Խիստ ոչինչ բան է»։
— «Է՜հ, ի՞նչ է, խօսէ»։
— «Մերթ գիս կըկապեն երկաթ անուրով,
Մազերըս դուցէ թափած է ադով»։
— «Քեզ կըկապե՞ն մի, դուն չե՞ս վազվըզեր
Երբ սիրտըդ ուզէ»։ — «Ի՞նչ կըլլայ եղեր»։
— «Ինչ կըլլայ եղե՜ր.
Ո՜հ, ես չեմ ուզեր քու համադամներ։
Երբ կապկապեն գիս՝
Գանձ ըլլայ անգամ՝ չերեւիր աչքիս»։
Ձայս ասելով Գայլ կըփախչի անկէ
Ու տակաւին ալ կերթայ կըվազէ։

~~~~~~

ԱՌԱԿ Զ.

ԵՐԻՆՋ, ԱՅԾ ՈՒ ՄԱՔԻ ԸՆԿԵՐ ԵՂԱԾ

Երինջ ու Այծ և անոնց քոյրն, հեզուկ Մաքի՝
Այն կողմերու իշխող հըզօր մէկ առիւծի
Ժամանակով ընկեր եղան,
Մէջտեղ դըրին շահ ու զիան։
Այծին լարած ցանցը ինկաւ մէկ եղջերու։
Նա լուր կուտայ ընկերներու։
Կուգան ասոնք։ Առիւծը նախ մագիլներով
~~~~~~

Ճահակիցները համբելով՝
«Մենք չորս հոգի՝
Այդ եղջերուն բաժնենք պիտի»,
Ըսաւ, ու որսն չորսի բաժնեց։
Առաջին մասն իրեն առաւ իբրև իշխան։
«Այս, ըսաւ ան,
Պէտք է որ ինձ վերաբերի,
Պատճառ՝ առիւծ կըկոչեն զիս.
Առարկութիւն չունիք խօսքիս։
Իբր իրաւունք՝ երկրորդ մասն ալ կ'ըլնայ ինծի,
Այս իրաւունքս, ձեզ իսկ յայտնի՝
Զօրաւորի իրաւունքն է։
Իբրև խիզախ ձեր երեքէ՝
Երրորդ մասը կառնում ինծի։
Թէ ձեզմէ մէկ ելլայ դըպչի
Չորրորդ մասին՝
Վա՜յ իր գըլխին»։

ԱՌԱԿ Ը.

ՄԱԽԱԴԸ

Օր մը վերէն կըսէ Դիոս.
«Թող արարածք առհասարակ ներկայէն հոս,
Իմ մեծութեանս գահին առջև,
Մարմնոյ վըրայ պակասութիւն մը ակներև
Եթէ ունին՝
Ազատօրէն թող գանգըտին,
Պիտի տանիմ դարման խնկոյն։
Նախ խօսէ դուն,
Կապիկ. պատճառը կայ առոր.
Կենդանիներն ամեն բոլոր

Տե՛ս ու դիտէ
Ու բաղդատէ
Քու և անանց մարմնոյ շընորհ.
Գո՛հ ես միթէ։—«Ու ինչո՛ւ գոհ չըլլամ պիտոր.
Ի՞նչս է պակսեր,
Ուրիշներու նըման չունե՞մ չորս ոտուըներ.
Ես իմ դէմքէս,
Ճէն շնորհքէս
Զունիմ տըրտունջ ամենևին։
Գալով սակայն եղբայր Արջին՝
Նա ըստուգիւ տըձև բան մ'է։
Էթէ խօսքիս մըտիկ կընէ՝
Քաշել չըտայ երբէք պատկեր»։
Արջը կուգայ նոյն միջոցին։
Միւս կենդանիք կըկարծէին,
Թէ գանգատներ պիտի ընէր։
Բընա՛ւ. նա գոհ իրեն ձևէն՝
Խըծըրծեց փիղն երկարօրէն.
Ըսաւ թէ պոչն անոր կարճ էր,
Մինչ ականջներ՝
Կարի երկայն.
Թէ կոշտ ու պլոշտ գանգուած մ'էր այն։
Արջէն ետք Փիղն մըտիկ ըրին։
Այս կենդանին,
Թէև իր խելք ըլլայ խիստ մեծ՝
Նոյն կերպ անհամ բաներ գըրուցեց։
Ըստ իր կարծեաց՝
Կիտաձըկան տըձևօրէն մեծ էր գանգուած։
Գալով Մըրջնոյն՝
Նա ալ կըսէր, թէ չափազանց պըզտիկ էր Մուն.
Ինք անոր քով
Էր մի հըսկայ, յաղթ հաստակով։
Աստուածոց հայր տեսնելով թէ

Ուրաքանչիւրն գոհ իր անձէ,
Իրեն ընկեր
Կըխրճըրճէր՝
Ճամբեց զանոնք իր առջևէ։
Այլ յոռեգոյն խենթերու մէջ
Մարդկային ազգ գերազանցեց։
Քանզի ամենքս այլոց մասին խիստ սըրատես՝
Մեզ նըկատմամբ աչքկոյ ենք խըլուրդի պէս։
Միշտ աններող ուրիշներու,
Իսկ մեր անձանց՝ յաւէտ թոյլտու։
Երբէք ըզմեզ և ընկերներ
Միևնոյն կերպ մենք չենք դատեր։
Արարչապետն ըզմեզ բոլոր
Ստեղծած է մախաղաւոր.
Առջևի աչքն ուրիշներու պակասութեան
Յատկացուցան,
Ետևի աչքն ալ մերինին. մեր յանցանքներ
Ամենևին մենք չենք տեսներ։

ԱՌԱԿ Ը.

ԾԻԾԱՌ ՈՒ ՊԶՏԻԿ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐԸ

Ճամբորդելով բազում տեղեր՝
Ծիծառը շատ բան էր սորվեր.
Կեանքին մէջ ով շատ է տեսեր՝
Միտք կըպահէ նա շատ բաներ։
Այս Ծըծըռնիկ
Կըգուշակէր ամեն մըրրիկ,
Ու չըծագած՝
Կիմացընէր զայն նաւաստեաց։
Կանեփցանի եղանակին

Կընըշմարէ նա գիւղացին՝
Որ ակօսներն ծածկէր անով։
Զայս չըսեպեր բան ապահով,
Ու Թըռչնկաց կըսէ այսպէս.
«Մարդուն ըրածն չեմ հաւնիր ես.
Կըցաւիմ ձեր վիճակին վրայ,
Զի ինձ համար երկիւղ չըկայ։
Վըտանգի մէջ կարող եմ ես գըռնալ հեռուն
Եւ կամ ապրիլ մութ մէկ անկիւն։
Կըտեսնէք ձեռքն, որ օդին մէջ կըշարժորկի.
Պիտի գայ օր—այդ չէ հեռի,—
Որ ձեզ համար՝ իր Թափածներ
Պիտի ըլլան մահ ու աւեր։
Ատով շատ ցանց պիտի շինուի,
Վարմ ու ծուղակ ազգի-ազգի,
Վերջապէս շատ-շատ կազմածներ՝
Որք աներկբայ կամ մահըն ձեր
Կամ բանտարկում պիտ՝ պատճառեն.
Քիչ ատենէն
Սան կամ վանդակ
Պիտի մըտնաք.
Հաւատացէք դուք փորձ Ծիծռան,
Այդ անիծեալ հունդեր կերէք, մի Թողուք բան»։
Պըզտի Թըռչունք գինք ծաղրեցին,
Զի դաշտին մէջ առատ ծամոց կըգըտնէին։
Կանեփի արտը ծըլելուն՝
Ծիծառն ըսաւ Թըռչնիկներուն.
«Նուտով ծիղ-ծիղ խըլեցէք դուք
Արդիւնք հունդին այդ չարաշուք,
Կամ գիտցէք, Թէ
Հաւատի մահ ձեզ կըսպասէ»։
—«Զարեաց գուշակ դու շատախօս, կըսեն անոր,
Այդ ինչ աղուոր

Մեզ գործ կուտաս.
Հազար հոգւով չըմաքըրըւի՛ր գաւառըն աս»։
Կանեփ կաճէր ու կուռճանար։
Ըսաւ Ծիծառ.
«Բանը բօլթ է, Աստուած վըկա՛յ,
Գէշ խոտ շուտով յառաջ կուգայ։
Մինչև հիմայ իմ խօսքերուս
Չըդըրիք ուշ.
Սա ըսածիս գէթ անսացէք.
Երբոր երկիր ցանուելէ ետք,
Այլևս մարդիկ
Գործէ ազատ, պայքար մըղեն թըռչնոց պըզտիկ,
Երբ ցանց ու փարմ, թակարդ, ծուղակ
Տեսակ-տեսակ՝
Բռնեն թըռչնիկք՝
Ա՛լ տեղէ տեղ մի՛ թըռչըտիք.
Մընացէք խորն ձեր բոյներու
Ու կամ տեղեր գացէք հեռու։
Ձեզ օրինակ ըլլան կըռունկ, կըտցար և բադ.
Սակայն մեզ պէս դուք չէք կարող ծով. անապատ
Անցնել, գաղթել հեռու աշխարհ.
Հետևաբար
Ունիք միակ միջոց ու ճար —
Այն է պատի մի ծակ պահուիլ»։ Թըռչնեկաց դաս,
Ա՛լ ձանձրացած լըսելէ դաս՝
Շաղակրատանք մ'է ըսկըսան երկարաձիգ,
Ինչպէս երբեմն Տրովադացիք՝
Երբ Կասանդրէն գուշակուհի
Բանար բերան որ ինք խօսի։
Անոնց նըման՝ այդ անխոհեմ թըռչուններուն
Գըլուխ եկաւ դըժբախտութիւն.
Շատեր մարդոց ձեռքըն ընկան,
Եղան թշուառ, խե՜ղճ բանտական։

Կոյտ բընագգին միայն կանսանք,
Ու աղէտքի, դըժբախտութեան
Ա՛յն ժամանակ կըհաւատանք՝
Երբ արդէն մեզ հասած է ան։

ԱՌԱԿ Թ.

ՔԱՂՔՑԻ ՄՈՒԿԸ ԵՒ ԴԱՇՏԵՑԻ ՄՈՒԿԸ

Քաղքըցի Մուկն ատենօք
Մարդավարի յարգանօք
Հըրաւիրեց գիւղի Մուկ՝
Լաւ կըրծօնի՝ աւելցուկ։

Տաճիկ հարուստ օթոցի
Վըրայ սեղան կըդըրուի։
Երկու ընկերք միասին
Կեր ու խումի կըսկըսին։

Խիստ լաւ եղաւ այդ խրնճոյք,
Չէր պակսէր հոն մէկ հաճոյք.
Սակայն յանկարծ մին դուրսէ
Անոնց սըրտեր կըյուզէ։

Դըրան առջեւ սըրահի
Ձայն ու աղմուկ կըլըսուի.
Կըփախչի Մուկ քաղքըցի,
Ընկերն անոր հետեւի։

Կըդադրի ձայն, ու կըրկին
Մուկեր մէջտեղ կերեւին.
«Նստինք նորէն մեր ճաշին»,
Կառաջարկէ քաղքըցին։

—«Բաւ է, կըսէ Մուկ դաշտի,
Վաղը հրամմէ դուն ինծի.
Իրաւ է, չեմ վայելեր
Սուղ ու բարակ ծամոններ,

Սակայն չունիմ յոյզ, վըրդով,
Կուտեմ իմ հաց ապահով.
Մընաս բարեաւ. պակսի՛ թող
Հաճոյք՝ ուր կայ ահ ու դող»:

ԱՌԱԿ Ժ

ԳԱՅԼ ՈՒ ԳԱՌՆՈՒԿ

Միշտ հըզօրին իրաւունքն է զօրաւոր.
Օրինակով մը հաստատեմ զայդ պիտոր:

Ծարաւ Գառնուկ խըմէր ջուր
Վազուկ ջըրէ մը մաքուր:
Մէկ Գայլ, իր փորն անօթի,
Յանկարծ վըրայ կըհասնի.
Փընտռելով որս ու արկած՝
Նա այն կողմերն էր ինկած:
«Այդ ի՞նչ սաստիկ լըրբութիւն,
Որ պըղտորես ջուր իմ դուն,
Կըսէ գազանն կատաղի:
Յանդգնութեան քու պիտի
Պատիժ կըրես
Ծանրապէս»:
—Տէ՛ր իմ, կըսէ նա խոնարհ,
Ինծի դէմ մի՛ բարկանար,
Այլ կաղաչեմ դիտէ, թէ
Քեզմէ քըսան քայլ վարէ

Հէքըս իմ ջուր կխըմեմ.
Ըսել է թէ կարող չեմ
Պըղտորել ջուր քու բընաւ»։
—«Կըպղտորե՛ս, Գայլ ըսաւ.
Նաև գիտեմ, թէ հերու
Իմ բամբասանք ըրիր դու»։
—«Ի՛նչպէս կըրնամ ես հերու
Գէշըդ խօսած ըլլալ քու՝
Երբ օր արև աշխարհի
Թըշուառս տեսած իսկ չէի.
Ես տակաւին իմին մօր
Կաթ կըխըմեմ մինչ այսօր»։
—«Եթէ ոչ դուն՝ եղբա՛յրդ էր
Ուրեմն այդ մեծ մեղքի տէր»։
—«Եղբա՛յր, տէր իմ, գիտցիր որ
Զաւակ եմ ես միամօր»։
—«Քու մէկ ուրեմն մերձաւոր
Է այդ մեղքով յանցաւոր.
Չի ամենքդ ալ, որքան կաք,
Ձեր հովիւներ,
Ձեր շուներ,
Իմ միս ծամէք շարունակ։
Ինձ պատմեցին այս ամեն,
Ու ես վըրէժ պիտ՚ լուծեմ»։
Անիրաւ գայլն այս խօսքով
Զան խոր անտառ տանելով՝
Պատռեց կերաւ պատուական,
Առանց ուրիշ քննութեան։

ԱՌԱԿ ԺԱ.

ՓԱՅՏԱՀԱՏ ՈՒ ՄԱՀ

Խեղճ փայտահատ մը, տարիքի
Նման բեռի
Ծանրութեան տակ՝
Հեծեծագին, կորաքամակ՝
Կըքալէր ծանր, թափելով ճիգ՝
Հասնիլ տընակ իր աղքատիկ։
Հուսկ վըշտերէ ու յոգնենքէ
Բեկ՝ հեւ ի հեւ և ուժասպառ՝
Կըռնըկի բեռն նետելով վար՝
Սև բախտին վրայ կըմտածէ.
Ի՞նչ օր արև է վայելած,
Աշխարհի վրայ ի՞նչ է տեսած.
Կա՞յ մարդ իրմէ հէք ու թըշուառ.
Զոր հաց անգամ մերթ չունենար.
Իր ամուսին, իր զաւակներ,
Կոռ ու տուրքեր, պարտատէրներ,
Ու զինուորներ՝
Զորս ընդունիլ ի տուն պէտք էր՝
Զինք թըշուառի լիակատար
Կընծայէին տըխուր տիպար։
Այս մըտածմանց մէջ խորասոյզ՝
Տըրտում, տըխուր, վըհատ, անյոյս՝
«Ո՜հ, եկո՛ւ ինձ, Մա՛հ», կըկանչէ։
Կըհասնի սա,
«Ի՞նչ կըխընդրես», կըհարցընէ։
—«Կըխընդրեմ որ ուսիս վըրայ
Բառնաս այս բեռ.
Բոպէի գործ մ՚է, մի՛ մերժեր»։

Ամեն բանի դարման է մահ,
Այլ փափաքիլ զայն՝ հարկ չըկայ.
Վիշտեր կըրել, միշտ չարչըրկուիլ
Քան թէ մեռնիլ՝
Ա՛յս է մարդկան
Անայլայլակ նշանաբան։

ԱՌԱԿ ԺԲ.

ԱՂՈՒԷՍ ՈՒ ԱՐԱԳԻԼ

Աղուէսըն օր մի ելլելով ծախքէ՝
Արագիլ աղբարն ճաշի կըկանչէ։
Պարզ էր իր հարկիք, չըկար հանդերձանք.
Մեր բարեպըտուղ Աղուէս խորամանգ,
Որ կըծծի մէկն էր, սեղանին վըրայ
Դըրած էր միայն ջըրի ամերայ,
Զոր ըլնակի մէջ հանեց հըրամցուց։
Այլ Արագիլին սըրաձև կըտուց
Արգելք եղաւ որ այն խեղճն ուտէր բան։
Ու մեր խաբեբան
Մէկ անկուշտ ըլնչով
Զայն լակեց շուտով,
Կաթիլ չըթողլով։
Արագիլ ուզեց ընել փոխարէն
Այս խաբէութեան, ու քիչ ատենէն
Աղուէսին ըրաւ ճաշի հըրաւէր։
«Ընկերներու հետ ես չունիմ ձևեր,
Կուգամ մեծ սիրով, կըսէ ասիկայ,
Ու ճիշտ ատենին չորս ոտքով կերթայ
Զինք հըրաւիրող Արագիլի տուն.
Կըգովէ անոր մարդավարութիւն
Ու կերակուրին եփուածք յաջողակ։

Անկուշտ ախորժակ
Մեր Ագուէսն ունէր.
(Այդ ձիրքըն աղուէսքն երբ չեն ունեցեր)։
Կըտրըրտուած միսին,
Որ փափուկ, համով կերեւար աչքին՝
Անուշիկ հոտէն
Այդ որկրամոլին խելք կերթար գըլխէն։
Զինք անճըրկելու յատուկ դիտումով՝
Նեղուկ բերանով,
Երկընկեկ ճիտով
Մի աման մէջ ճաշըն բերուեցաւ,
Ուր Արագիլը կըտուցը դիւրաւ
Կըրնար մուտ գըտնել. սակայն Ագուէսի
Դունչըն էր լայնլի։
Ուստի ծոմբերան
Դարձաւ ընակարան,
Հաւէ ձերբակալ աղուէսի մը պէս
Խաղք ու սեւերես,
Պոչըն ամփոփած
Ականջը կախած։

Ձեզ համար, խաբողք, այս վէպ գըրեցի.
Պէտք է ըսպասէք միշտ փոխադարձի։

ԱՌԱԿ ԺԳ.

ԱՔԱՂԱՂ ՈՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Օրըմ՝ Աքլորիկ
Մարգարիտ գըտաւ հատիկ.
Ի՜նչ կուզէք որ
Խեղճուկ Աքլոր
Ազնիւ նիւթէ մը հասկընար։

Նա գըտաւ մէկ Ակնավաճառ.
«Կարծեմ, ըսաւ, սա մարգարիտ
Մ՚է ճըշմարիտ։
Այլ կորեակի պըզտի հատիկ
Ինծի համար բիւրապատիկ
Օգտակար բան պիտի ըլլար.
Ա՛ռ, ի՛նչ ընեմ ես այս գոհար»։

Ասոր նըման տըգէտ մի մեծ
Հին ձեռագիր մը ժառանգեց,
Զոր տանելով իր դըրացի
Գըրածախի՝
«Կարծեօք սուրբ բան մըն է լաւ,
Այլ մէկ արծաթ մէճիտ, ըսաւ,
Ինծի համար շա՛տ աւելի
Նախապատիւ ըլլար պիտի»։

ԱՌԱԿ ԺԴ.

ԻՇԱՄԵՂՈՒ ԵՒ ՄԵՂՈՒՆԵՐ

Վարպետն իրեն
Շինած գործէն կըճանչեն։

Մեղրի քանի մը խորիսխներ
Անտէր էին մընացեր.
Իշամեղուաց երամ մը գող,
Միշտ աւազակ, միշտ թալլող՝
Բատացուածքի այդ կ'ելլէ տէր։
Դէմ կենալով Մեղուներ՝
Մէկ պիծակի
Խընդիրն առեան կըհանուի։
Վըճիռ կըտրել չէր բան դիւրին.

Կարգ մը վրկայք կրսէին,
Թէ շուրջ մեղքին այդ պատուական՝
Մեղուներու խիստ նըման,
Կենդանիներ թուխ, ձայնաւոր,
Երկայնաձև, թևաւոր,
Երկար ատեն տեսած էին։
Այլ գործին
Լոյս մը չէր տար այդ յայտնութիւն,
Զի նըշաններ միևնոյն
Իշամեղուք ալ ունէին։
Եկո՛ւ վըճիռ տուր խնդիրին։
Ի՞նչպէս Պիծակ ճամբով արդար
Դատաստանէն այդ ելլար։
Նոր քըննութեանց ձեռք զարկաւ նա,
Եւ որպէսզի իմանայ
Պարագաներն այդ խընդրոյն մեծ՝
Մըրջիւններուն ունկընդրեց։
Այլ կարելի չեղաւ դարձեալ
Բանը պարզել, վըճիռ տալ։
«Ի՞նչ հարկ, ի՞նչ պէտք այս ձևերու.
Կրսէ ուշիմ մէկ Մեղու.
Վեց ամիս կայ
Որ գործն ի կախ կըմընայ,
Առջի օրէն և ոչ մէկ մատ
Յառաջացաւ մեր այս դատ.
Ջըլլա՛ր որ մեղըն այդպէս մընայ,
Զի կաւըրուի, կանշահնայ։
Ա՛լ ատեն է, որ դատաւոր
Տայ իր վըճիռ բանաւոր,
Զի բաւական
Քըննութիւններն երկընցան.
Պէտք չէ այսքան հարցուփորձեր,

Անվերջ գիրեր ու ձևեր։
Տըւէք հրաման, որ թէ մենք
Ու թէ ասոխք գործ տեսնենք.
Դիւրաւ պիտի հասկցուի, թէ
Երկուքէն ով կարող է
Քաղցրիկ հիւթով անմահական
Բըջիջք շինել աննըման»։
Իշամեղուք զայս մերժելով՝
Յայտնըւեցաւ ապահով,
Թէ այդ արուեստ իրենց ուժէ
Խիստ վեր է։
Ասոր վըրայ Պիծակ վըստահ՝
Մեղըը տէրանց ձեռք կուտայ։

Երանի՜ թէ դատեր շուտով
Վըճարուէին այս կերպով,
Օրինագիրք մեզ չըլլար տէր,
Ու միայն պարզ խելքն իշխէր.
Դատարանի մեծ ծախքերէն
Կազատէինք այն ատեն։
Մինչ այս կերպով կըթալլեն մեզ,
Քամեն արիւն երակնէս.
Ընթացքներով դանդաղ, երկար
Մեզ կըհիւծեն չարաչար։
Այնքա՜ն կընեն ու կընեն որ
Ոսկրէն կուտէ դատաւոր.
Իսկ դատախազք փեճէկ միայն
Իրենց բաժին կունենան։

ԱՌԱԿ ԺԶ.

ԿԱՂՆԻ ՈՒ ԵՂԻԳՆ

Օրմ՝ Եղէգին
Կըսէ Կաղնին.
«Բընութենէ
Որքան գանգտիս՝ իրաւունք է.
Ամենամանր
Թըռչուն մը քեզ է բեռ մի ծանր
Տըկար մէկ հով, որ հազիւ թէ
Փոթ-փոթ կընէ
Ջըրի երես՝
Գըլուխ ծըռել կըստիպէ քեզ.
Մինչդեռ գագաթն իմ վեհապանծ
Նըման աշեղ Կովկաս լերանց՝
Զէ թէ միայն արեգական
Ճաճանչներու կըլլայ խափան՝
Այլ և մըրըրկին
Վանէ ճիգերըն մոլեգին։
Ամեն հովեր՝ քեզ փոթորիկ,
Իսկ ինձ համար՝ զեփիւռ քաղցրիկ։
Ծերևներուս տակով գոնէ
Դուն բուսնէիր, ո՛ քրիստոնէ,
Որոնցմով ես վեհանձնօրէն
Կըպաշտպանեմ մօտ գըտընուող բոյսեր ամէն.
Այնքան երկիւղ չէիր կըրեր,
Քեզ կըլլայի պաշտպան և տէր։
Սակայն կերթաս դուն կըբուսնիս, ո՛ խեղճ թըփուկ,
Խոնարհ ափանց վրայ հովթըփուկ։
Իրաւ, բնութիւն խիստ անարդար
Է գըտընուած քեզի համար»։
—«Կարեկցութիւնդ,—Եղէգ ըսաւ,

Է հետեւանք ըզգացման լաւ,
Այլ ինձ համար հոգեր նանիր
Դուն մի տանիր.
Ինձմէ աւել
Վըտանգներէ պէտք ես վախել։
Ես կըծըռիմ, այլ չեմ կոտրիր։
Դու մըրրիկի ցարդ քաջապէս դիմադրեցիր,
Այլ վերջ տեսնենք. ամեն բանի,
Կըսեն, վախճանն է գովելի»։
Մինչդեռ Եղէգ գայս կըխօսէր՝ հով կատաղի
Հորիզոնին ծայրէն փըրթի,
Ահեղագոյն որդին՝ զորն որ
Հիւսիսի ծոցն կըրած ըլլար մինչեւ այն օր։
Կուրծք տայ Կաղնին խիզախ ու սէգ,
Փոր տայ խոնարհ, ճըկուն Եղէգ։
Այնքա՛ն ոյժով
Իրեն ճիգերն սաստկացուց հով՝
Որ վերջապէս նետեց գետին
Այն սէգ Կաղնին,
Որու գըլուխ կըբարձրանար մինչեւ երկին,
Եւ ոյր ոտքեր դըժոխքի խոր կըհասնէին։

ԳԻՐՔ Բ.

ԱՌԱԿ Ա.

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԿԱՆՑ

Մի տունի մէջ մէկ դաժան
Կատու—անունն էր Ցորթան—
Այնպիսի ջարդ սոսկալի
Կուտար մըկանց գըրոհի,
Որ ա՛լ բընաւ դէմք անոնց
Տեսնող չըկար խիստ շատոնց.
Զանոնք մէկ-մէկ Կատուն չար
Կըյուղարկէր միւս աշխարհ։
Մընացողներն խիստ նըւազ՝
Իրենց քիթը հազիւ հազ
Կըհանէին դուրս ծակէն,
Կեանք վարելով խեղճօրէն,
Ամէն բանէ զըրկըւած,
Նօթի, ծարաւ մընացած։
Ցորթան այդ հէք Մըկներու
Համար չէր պարզ մէկ կատու,
Այլ մի փորձանք սոսկալի։
Օր մը, որ այդ կենդանի
Բարեծազիկ, որքան չար,
Կըգըտընուէր դուրս տունէն՝

Իրենց գլլխին տեսնել ծառ:
Տարիքով մեծն անոնցմէ—
Մուկ փորձառու և հրմուտ,—
Կարծիք յայտնեց խոհեմ, թէ
Պէտք էր վատթար կատուին շուտ
Վըզէն կախել բոժոժ, որ
Իմացընէր գալն անոր.
Թէ այս կերպով երբ Նորթան
Ըլլէր նորէն գէշութեան՝
Ձայնը մէկանց առնելով՝
Պիտ՝ փախչէին չորս ոտքով:
Իրենց առջև փըրկարար
Սոյն այս միջոց կըմընար:
Նախագահի խորհըրդին
Ամենք գլլուխ օրեցին.
Ու չիրաւի
Չէր կարելի
Գըտնել ատկէ լաւ ճամբայ:
Գործը միայն կըմընայ
Երթալ կախել բոժոժն ան:
Բիւր պատճառանք կըտեղան.
Մէկը կըսէ. «Հիւանդ եմ»:
Միւսը՝ «Զաւկաց ես տէր եմ»:
Միւսը՝ «Ատոր չեմ կարող»:
Միւսը՝ «Այնքան չեմ չիմար,
Կատուին քով չեմ երթար»:
Ուրիշ մը թէ՝ «Մէկը թող
Երթայ Կատուն ան բունէ,
Բոժոժ կախելն ալ ինծմէ»:
Այսպէս ժողովն ցըրուեցաւ,
Զըտեսնելով գործ ըրնաւ:

Շատ ակումբներ եմ տեսած

Այդպէս ի զուր գումարուած,
Ակումբ չէ թէ մուկերու
Այլ մեծերու,
Այլ մեծարու
Սուրբ ուխտերու։
Երբ խորհուրդի է ատեն՝
Խորհրդականք կըվազեն.
Գործադրելու երբ գայ ժամ՝
Մէջտեղ չըկայ մէկն անգամ։

ԱՌԱԿ Բ.

ԵՐԿՈՒ ՑՈՒԼԵՐ ՈՒ ԳՈՐՏԸ

Երկու Ցուլեր կըկըռուէին
Խիստ մոլեգին.
Պատճառ.—Նախ թէ
Ո՞վ մի երինջ պիտի լափէ,
Ու երկրորդ՝ թէ
Ո՞վ իրենցմէ
Պիտի ըլլայ գերիշխան տէր։
Գորտ մը սաստիկ վախի մէջ էր։
«Երկիւղդ ի՞նչ է»,
Կըհարցընէ
Մին այն ազգէ կըռկըռացող.
«Ինչո՞ւ այդ դող»։
—«Չե՞ս մըտածեր թէ, ըսաւ ան,
Այս կատաղի կըռուի վախճան
Մէկուն աքսորն պիտի ըլլայ
Խիստ աներկբայ.
Թէ մէկալ ցուլ մարմանդներէ
Զանի ընդ միշտ պիտ՝ վըտարէ.
Թէ աքսորեալն ալ չիշխելով մարգի վըրայ՝

Պիտի փութայ
Գալ մեր մօրեր,
Եղեգներուն ըլլալու տէր,
Ու ջուրերուն մինչեւ յատակ
Կոխոտելով մեզ ոտից տակ՝
Մերթ աս մերթ ան մեր գլըոհէ
Զոհ երթալու սահմանուած է
Դըժբախտ կըռուոյն՝
Զոր գըրգըռեց Երինջ խաժուն»։
Հիմնաւոր էր երկիւղ Գորտին։
Այդ վայրենի Ցուլերէ մին
Եկաւ իրենց ջուրերու մէջ,
Եւ այս աղէտ մը եղաւ մեծ.
Ժամը քըսան՝ խեղճ Գորտերէն
Նա կըճըզմէր անգըթօրէն։

Անխելքութիւն մեծամեծաց
Փոքրերու միշտ գէն է տըւած։

ԱՌԱԿ Գ.

ՁՂՁԻԿ ՈՒ ԵՐԿՈՒ ԱՔԻՍՆԵՐ

Ձըղջիկը օր մի
Յախուռն՝ Աքիսի բունիկ կըխօթուի.
Տանը տիրուհին,
Որ մըկանց ազգին
Դէմ ոխ ունէր մեծ՝
Զայն լափել ուզեց։
«Ի՞նչ յանդըգնութեամբ իմ առջեւ կելլես,
Կըսէ զայրագին, երբ ազգդ աներես
Կուզէ միշտ ինծի հասցընել վընաս.
Իմ սա հարցումիս շուտ պատասխան տաս.

Խօսէ՛, մուկ մը չե՛ս.
Այո՛, մուկ մ՚ես դուն, կամ աքիս չե՛մ ես»։
—«Հաճէ՛, տէր Աքիս,
Կ՚ըսէ Չըղջիկը, միտ դընել խօսքիս.
Ես բընաւ մուկ չե՛մ.
Այդ չէ իմ արհեստ ու կըբողոքեմ։
Ե՞ս մուկ, պարա՛պ խօսք. չար լեզուներ քեզ
Ըսած են այդպէս։
Փա՛ռք Երկնաւորին,
Թըռչո՛ւն եմ, թըռչո՛ւն. տե՛ս թեւերն իմին.
Կեցցէ՛ թըռչուն ազգ, որ պատռէ օդեր»։
Խօսքեր Չըղջիկին թըւին համոզկեր.
Զըգել երթալու
Նա հրաման կառնու։
Երկու օր յետոյ՝ այդ մեծ անխորհուրդ,
Իբրը կոյր խըլուրդ՝
Ուրիշ Աքիսի մը բոյն կըխօթուի՝
Անհաշտ թըշնամի
Թըռչուն գըրոհի.—
Նորէն մեծ վըտանգ իր կեանքի համար։
Այդ տան տիրուհին իր ցըռուկով երկար
Իբրը մի թըռչուն զայն պիտի լափէր՝
Երբ սա բողոքով կըձըգէ ձայներ.
«Նե՛րէ, տէր Աքիս, ե՛ս ըլլամ թըռչուն,
Ի՞նչպէս չես ըներ փոքր ուշադրութիւն։
Թըռչունը թըռչուն ընողըն ի՞նչ է.
Փետուր, այնպէ՛ս չէ՞։
Ես մո՛ւկ մ՚ եմ, բուն մուկ, ապրի՛ ազգ մըկանց.
Թող գետի՛նն անցնին կատուներ մէկանց»։
Տալով այսպիսի պատասխան ճարպիկ՝
Երկու անգամ կեանքն ազատեց Չըղջիկ։
Անոր պէս շատեր, փոխելով երանգ՝
Են հեռացուցած ամեն կերպ վըտանգ։

Արթուն, վարպետ մարդ՝
Տեղւոյն համեմատ
Կըպոռայ. «Կեցցէ արքայ վեհափառ»,
Ու կամ՝ «Մի՛ կեցցէ, ըլնայ գաճէն վար»։

ԱՌԱԿ Դ.

ԾՈՑԽՈՐ ՈՐՍԱՇՈՒՆՆ ՈՒ ԻՐ ԸՆԿԵՐԸ

Որսաշուն Ծոցւոր,
Որու ցընկնելու մօտեցած էր օր՝
Իր գժընդակ բեռ
Վրայէն նետելու տեղ մը կըփընտռէր։
Այնքան ըստիպէչ կընէ թախանձներ,
Որ իրեն ընկեր
Ունեցած տընիկն տալ կըհաւանի։
Որսաշուն յըղի
Հոն կըհաստատուի։
Ատենէ մը ետք կուգայ փոխատուն
Խընդրել իրեն տուն։
Տասնուհինգ օր եւս կըհայցէ մեր Շուն,
Չի հագիւ ձագեր
Ոտք էին ելեր։
Կարճ ընենք, կառնու նոր հաւանութիւն։
Երկրորդ պայմանօրն գալու հասնելուն՝
Արուն վերըստին
Կըխընդրէ իր տուն, սենեակ, անկողին։
Շուն ծընընդական
Այս անգամ անոր ցոյց կուտայ ակռան.
«Պատրաստ եմ, կըսէ,
Բոլոր ընտանեօք հեռանալ ասկէ.
Դո՛ւրս հանէ ըզմեզ՝
Եթէ կարող ես»։

Իրեն լակոտներ
Ա՛լ հիմայ մեծցեր էին զօրացեր։

Մարդիկներու չար
Օգնելը կըլլայ գըղջումի պատճառ։
Որպէսզի տըւածդ կարենաս առնել՝
Պէտք է գործը միշտ կըռուել հանել,
Պէտք է վարել դատ,
Մաքառիլ մէկ շատ։
Մէկ ոտնաչափ տեղ քու տանըդ մէջ տուր,—
Շուտով կըլլայ չորս, քսան, վաթսուն, հարուր։

ԱՌԱԿ Ե.

ԱՌԻԾ ՈՒ ՃԱՆՃԻԿ

«Կորէ՛ր, միջատ ճըռչած, անշահ,
Աղբ, կըղկըղանք աշխարհի»։
Այս խօսքերով Առիւծ ահա
Օր մը սաստէր մի ճանճի։
Սա պատերազմ հրատարակեց.
«Կարծես, ըսաւ, թէ արքայ
Անունդ ինձ վախ կազդէ մեծ.
Քեզմէ խոշոր եզը կայ,
Եւ ուզածիս պէս զանիկայ
Կըխայթեմ ես»։ Այս խօսքեր
Հազիւ ըսած՝ ճանճիկ ահա
Կռուելի նշանն տըւած էր.
Թէ՛ փող կըլլայ, թէ մունետիկ։
Հեռու, հեռու նախ կերթայ,
Յարմար ժամուն թափով սաստիկ
Կիյնայ անոր վըզին վրայ։
Առիւծ, դարձած խենթ մոլեգին՝

Կըփըրփըրէ, աչեր էր
Կայծ կըցայտեն, կըփալփըլեն,
Կըմըռընչէ գայրալեր։
Իր գոչիւնէն ահ ու սարսափ
Շուրջանակի կըտիրէ,
Եւ ընդհանուր այս մեծ խուճապ
Հէք միջատի մը գործ է։
Հարիւր կողմէ ծանճ մը վիժուկ
Ջան կընեղէ, կըտանջէ.
Մէյ մը քամակ, մէյ մը ցըռուկ
Կերթայ սաստիկ կըխայթէ.
Մէյմ՝ ալ մըտնի քիթ՝ տեգի պէս։
Անոր կատղանք այն ատեն
Ջունի սահման. ոսոխն անտես
Յաղթող կելլէ պայքարէն։
Սա գոհ էր, որ անոր հուժկու
Թէ ակռաներ, թէ ճանկեր
Ինքզինք սաստիկ խոցոտելու
Էին միայն ծառայեր։
Խըրոխտապանծ խեղճ Առիւծին
Արիւնլըւայ էր մարմին.
Կըզարնէր պոչը կողերուն,
Կըծեծէր օդ, այլ օդէն
Ի՞նչ ըսպասէր։ Նա փըրփըրուն
Ու կատաղի՝ խեղճօրէն
Թողուց ինքզինքըն ու ինկաւ,
Նըկուն, վըհատ, ուժասպառ։
Կըռուէն ծանճիկն յաղթող ելաւ։
Ինչպէս թըմբուկն ազդարար
Յարձակումի ինք զարկած էր՝
Նըմանապէս յաղթութեան
Նա հընչեց փողըն անվեհեր։
Գընաց ամեն տեղ այս բան

Խօսիլ, պանծալ: Սակայն ճամբան
Սարդի թեթեւ ծուղակի
Այդ պարծենկոտ կըհանդպի,
Ուր կըգըտնէ իր վախճան:

Երկու խըրատ կըհետեւի այս առակէ.
Մին սա թէ
Ամենափոքր մէկ թըշնամի
Կըրնայ դառնալ խիթալի.
Իսկ միւսը թէ
Պըրծնողը ծա՛նըր վըտանգէ՝
Կերթայ անդին ափ մը ջուրի
Մէջ՝ մահ գըտնել խղճալի:

ԱՌԱԿ Զ.

ԱՐԾԻՒ ՈՒ ԿՈՅԱԴՆԴԻՒՌ

Խիզախ Արծուին
Խեղճ Ճագարի մ՝ ինկած ետին՝
Կըհալածէր: Սա իրեն ծակ
Փութար արագ:
Ճամբուն վըրայ Կոյադընդռի
Բոյնըն առջին կըներկայի:
Այդ սըղտի ծակ ապահով տե՜ղմ՝ էր, պէտ՛ ըսէք.
Բայց լաւագոյն տեղ ո՞ւր գըտնար կենդանին հէք.
Ուստի և հոն մըտնելով նա՝
Գունտուկըլոր կըծիկ կըլլայ:
Դաժան Արծուին չըյարգելով այդ ապաստան՝
Կըյարձակի փախըստական
Ճագարի վրայ:
Կոյադընդիւռ մէջ կըմըտնայ.

«Թուչնոց արքայ, կըսէ, իմ հիւրս խլել ինծմէ
Քեզ դիւրին է.
Այլ կըխընդրեմ, մի՛ ըներ ինձ այդ Թըշնամանք.
Եւ ըստ որում հէք պաշտպանեալս կըխընդրէ կեանք՝
Կա՛մ շընորհէ
Եւ կա՛մ իմս ալ մէկտեղ խըլէ.
Ճագար ինծի
Է բարեկամ ու դըրացի»:
Դիւսի հաւն չըհաճնելով բերանէն բառ՝
Բարի միջատն անգըԹաբար
Զարկաւ Թեւով՝
Թէ շըւարի, Թէ լըռուԹեան զան մատնելով,
Ու ճագարն ալ գըրկէն բըռնի յափըշտակեց:
Բարկուելթեամբ մեծ
Վազեց Բըզէզըն Արծուի բոյն՝ երբ նա հոն չէր,
Զարդեց փըշրեց անոր ձըւեր.
Զըւեր, կ՚յսեմ, փափուկ, քընքո՛յշ
Կազմող Թըռչնոյն յոյսեր անոյշ.
Ողջ չըմընաց և ոչ իսկ մին:
Բոյն դառնալով մայր Արծուին՝
Եղած աւերը տեսնելուն՝
Զըգեց ձայներ ու վայնասուն
Որք լեցուցին երկինք, երկիր:
Դէշըն ա՛ն էր,
Որ չէր գիտեր
Ումէ՛ առնուլ վըրէժըն իր:
Ի զո՛ւր ողբաց լացաւ երկար.
Կոծ ու արցունք հովին կերԹար:
Պէտք եղաւ որ
Նա անցընէ տարին բոլոր
Իբրև մէկ մայր՝
Իր կորուստովն անմըխիԹար:
Յաջորդ տարին աւելի բարձըր տեղի մէջ

Բոյն հաստատեց։
Կոյադրնդիւ
Բարեծաղիկ, քինախընդիր,
Կերթայ գաղտնի, վոր կըթափէ Արծուին ձըւեր.
Անգամ մը ևս ծագարին վրէժը լուծուած էր։
Արծւոյն երկրորդ սուգըն այնքան
Սաստիկ եղաւ, ու մեծ իրեն ողբ ու կական՝
Որ անոնցմով ճիշտ ամիս վեց
Անտառ, թաւուտ գոռաց, հընչեց։
Հուսկ Կանիմէդն *) առևանգող խըրոխտ թըռչուն
Աստուածներու հօրմէն խընդրեց պաշտպանութիւն.
Անոր գոգին մէջ նա դըրաւ իր հաւկիթներ,
Զորս ապահով տեղ կըկարծէր,
Իր միտք անդորր՝ թէ Արամազդ զանոնք խիստ լաւ
Պիտ՝ պաշտպանէր, որ չունենայ գըլուխի ցաւ։
Ո՞ր խիզախ գող պիտի երթար անկէ կորզէր
Այդ հաւկիթներ։
Ու իրաւ ալ չեղաւ կորզող։ Անոր վըրայ
Բըզէզ բըռնեց ուրիշ ճամբայ.
Աստուծոյն մեծ
Պատմուճանին վըրայ խոշոր գայռ մը ցայտեց,
Զոր Արամազդ թօթուած պահուն՝
Հաւկիթներն ալ գետին թափեց միահաղոյն։
Երբոր Արծիւ այդ անըզգոյշ
Գործն իմացաւ՝ գայրացած յոյժ՝
Ըսպառնալեք
Բրաւ թողուլ թէ Արամազդ, թէ արքունիք,
Ու քաշուելով խոր անապատ՝
Հոն կեանք վարել անկախ, ազատ։
Ուրիշ անթիւ
Խենթութիւններ ըսաւ Արծիւ։

---

*) Դիցաբանութեան նայելով՝ աղուոր տղայ մ՚ էր Կանիմէդէս, զոր Արամազդ իր արծուին միջոցաւ յափշտակել տալով՝ Ոլիմ-

Խմ՛ղճ Արամազդ չըՀանեց ձայն,
Կոյադընդեան կանչեց ատեան։
Սա գալով Հոն՝ դառնութեամբ մեծ
Գործը պատմեց։
Խիստ դըժուարաւ մայր Արծուին
Հասկըցուցին,
Թէ իրաւունք բընաւ չունէր։
Սակայն երկու կռուողք իրար
Միշտ մընալով թըշնամիներ՝
Աստուածոց Հայրն գըտաւ սա ճար.
Նա որոշեց, որ Արծուին մէջոց տարփի
Փոփոխուելով՝ գայ պատաՀի
Եղանակին՝
Ուր բըզէզներ ծակեր խորունկ կըպաՀուըտին,
Որ ձըմեռեն, ու Նըմանող մըկնարջներու՝
Ընդարմացած կեանք կանցընեն լոյսէ Հեռու։

ԱՌԱԿ Ը.

ՍՊՆԳԱԿԻՐ ԷՇՆ ԵՒ ԱՂԱԿԻՐ ԷՇԸ

Մէկ խեղճ իշապան
Իր ձեռք մի մական,
Հըռովմայեցի կայսեր ճիշտ Նըման՝
Երկար ականջով երկու Նըժոյգներ
Յառաջ կըվարէր։
Մին ըսպունգ բեռցած՝ իբրև սուրՀանդակ
Կարշաւէր արագ,
Միւսը բեռցած աղ՝
Նոր Հարսի Նըման կըքալէր դանդաղ։
Մեր ուղևորներ
Ուղի, պողոտայ, լեռներ ու ձորեր
Կըտրել անցնելով՝ Հուսկ մի գետի Հուն

Հասան, ուր պատեց գիրենք շըւարում։
Այն իշավար որ
Սեպէ ամեն օր
Այդ հունէն կանցնէր՝
Ըսպունգով բեռցած իշուն վրայ հեծեր,
Միւս էշն առջևէն կըքըշէ յառաջ։
Ասի իր խելքին ընելով փըչած՝
Մի խառուշի մէջ հուսկ գինք կըգըտնէ,
Յետոյ կացատի, ջուրին վրայ կելլէ.
Զի աղ կըհալէր,
Կռնըկին վըրայ մ'ըլ չէր մընար բեռ։
Ըսպունգ փոխադրող մէկալ Աւանակ
Կառնու օրինակ,
Իբրև մէկ ոչխար՝
Որ իր ընկերին կըհետևի յար։
Այլ սակայն ահա
Ջուրը մինչ ցըվիզ խառուշը կիյնայ.
Ինքը և ըսպունգ
Ու նաև իշպան կըլլան լաւ կընունք։
Խըմած ջուրերով էշ ու Իշավար՝
Խըխուռմ ըսպունգէն չըմընացին վար։
Սա քիչ ատենէն ծանրացաւ այնչափ,
Որ էշ չըկըրցաւ հանել մինչև ափ.
Իշավարն անոր փաթթըուած ճըտի՝
Կըսպասէր մահու ըստոյգ, հաւաստի։
Յանկարծ մէկն հասաւ.
Թէ հասնողն ո՛վ էր՝ այդ փոյթ չէ ընաւ.
Ինձ բաւական է ցուցած ըլլալ, թէ
Երբէք արժան չէ
Որ մէն մի անհատ բըռնէ նոյն ճամբայ։
Հոս բերել իմ խօսք կուզէի ահա։

ԱՌԱԿ Ը.

ԱՌԻՒԾ ՈՒ ՄՈՒԿ

Ամենքն ըրէ շընորհակալ.
Խիստ պըզտիկէ կըրնաս ըստէպ պէտք ունենալ:
Այս նիւթի վրայ պատմեմ միայն երկու առակ.
Զի պատմութիւնք կան շատ տեսակ:

Յախուռն կերպով
Մուկ մը հողէ դուրս նետուելով՝
Գըտաւ ինքզինք մէկ Առիւծի ճանկերուն մէջ:
Կենդանեաց այդ վեհ թագաւոր,
Ուզելով տալ մեծանձնութեան ապացոյց նոր՝
Կալանաւորն ազատ ձըգեց:
Նա ըստացաւ իր տըրիտուր: Ո՞վ կըհաւատայ,
Թէ սէգ Առիւծ խեղճ Մըկնակէ պէտք ունենայ.
Այլ ունեցաւ:
Ջոջ կենդանին օրմ՝ անտառէն
Ելած ատեն՝
Ցանցի մը մէջ բըռնըւեցաւ.
Գոռ ու գոչեր զինք ազատել կարող չեղան:
Վազեց փոյթ Մուկն ու ցանցն այնքան
Կըրծեց, կըրծեց ակռաներով՝
Որ հուսկ օղակ մը փըրթելով՝
Աւըրուեցաւ բոլոր կազմած.
Գերի Առիւծն էր ազատած:

Համբերութիւն,
Ժամանակի տեւողութիւն
Աւելի լաւ կըտեսնէ գործ՝
Քան կատղութիւն և ույժի փորձ:

ԱՌԱԿ Թ.

ԱՂԱՒՆԻ ՈՒ ՄՐՋԻՒՆ

Աւելի փոքր կենդանեացմէ
Երկրորդ առակն առնըւած է։

Ջինջ առուակէն
Աղաւնին ջուր խըմած ատեն՝
Մրջիւնմ՝ ահա
Խոնարհելով ջուրին վըրայ՝
Մէջը կ'իյնայ—
Իրեն համար
Ովկիանոս մը լայնատարր։
Ի՞նչպէս պըրծնի. մահ ակներև
Կար իր առջև։
Այլ Աղաւնին բարութեամբ մեծ
Յարդի մէկ շիւղ ջուրը նետեց։
Ահ հըրուանդան մը ձևացաւ,
Որու վըրայ Մըրջիւնն ելաւ։
Այս կերպով նա
Իր փըրկութիւն շուտ կըգըտնայ։
Նոյն միջոցին մէկ գիւղացի
Անկէ կանցնի,
Որ ձեռքն ունէր մի նետակալ։
Նըշմարելով սա Աստըղկան
Թըռչունն՝ *) իր ծոց կըսեպէ գոն
Ու կըսկըսի ուրախանալ։
Մինչդեռ Գեղջուկ
Որսը զարնել պատրաստուած է՝
Մըրջիւն խայթեց անոր կըրունկ։
Մարդըն այն կողմ իրեն գըլուխ կըդարձընէ։

*) Աստղիկ աստուածուհւոյ կառքը աղաւնիներէ լծուած էր։

Ազատին բանն հասկանալով՝
Կըսըրանայ անկէ շուտով.
Մարդուն ճաշն ալ կըսըրանայ.
Պոչն խոկ թռուչնոյն մէկ տեղ չըկայ։

ԱՌԱԿ Ժ.

ՆԱՊԱՍՏԱԿ ՈՒ ԳՈՐՏԵՐ

Իր կայանին մէջ Նապաստակ
Էր գինք տըւած խոկմանց համակ.
(Զի կայանի մէջ խորհելէ
Զատ՝ ի՞նչ ընել կարելի է)։
Այս Նապաստակ
Խոր տաղտուկի ազդումին տակ
Կըքըտնըւէր։
Մելամաղձոտ այդ կենդանի
Ցորեկ-գիշեր
Ահուդողով կըտանջըւի։
«Երկչոտ անձեր
Եզկելի կեանք ունին, կըսէր.
Կերածն իրենց կոկորդէն վար
Կարծես չերթար.
Անխառն հաճոյք չեն վայելեր.
Միշտ կենթադրեն յարձակումներ։
Այսպէս ահա է իմ կենցաղ։
Այս սըրտադող, այս սաստիկ վախ
Զըթողուր զիս, որ մէկ անգամ
Հանգիստ սըրտով
Ու փակ աչքով
Ի քուն մըտնամ։
Խելացի մէկն՝ «ըզգեց ուղղէ»
Պիտի ըսէ,

—Է՜հ, վախ բամծ մէկուն ձեռքն է։
Ոչ միայն ես,
Այլ կարծեմ թէ մարդիկ խսկ զերծ չեն այս բանէս»։
Այս օրինակ
Կըմըռածէր մեր Նապաստակ,
Ու նոյն ատեն
Միտքն անհանգիստ ու ի վարան՝
Կըդիտէր շուրջն ըզգուշօրէն.
Շունչ մը, շուք մը, ոչինչ մէկ բան,
Վախկոտ սըրտին երարանցում,
Տենդ ու յուզում
Կըպատճառէր։
Մինչ կենդանին այդ տըրտմասէր
Կըխոկար այս նիւթին վըրայ՝
Աղօտ, թեթև շըշուկմ՝ ահա
Գայ ականջին։ Այս շըշուկը կըլլայ նըշան,
Որ իր կայանն ըշտապէ ան։
Պըզտի լըճի մը քովերէն
Անցած ատեն՝
Գորտեր վախցած՝ ջուր կընետուին,
Իրենց ծակեր կըպահուըտին։
«Ո՜հ, կըսէ նա,
Ինչպէս որ այլք ինձ կազդեն ահ՝
Նոյնպէս և ես
Կըվախցընեմ զայլս յայտնապէս։
Ներկայութիւն
Իմ պատճառէ վախ և յուզում.
Ի՜նչպէս երար
Ես անցուցի անոնց ճամբար.
Ցեղակարծում
Ո՞ւր գըտայ ես այս արութիւն։
Ինծմէ դողան կենդանիներ.

Ի՜նչ աներկիւղ քաջմ՚ եմ եղեր։
Կըտեսնեմ թէ չըկայ մէկ վատ՝ երկրի վըրայ,
Որ իրմէ վատը չըգըտնայ»։

ԱՌԱԿ ԺԱ.

ԱՔԱՂԱՂ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍ

Բարձըր ծառիմ՝ ոստին վըրայ
Պահակ կանգնած էր ծեր Աքլոր,
Վարպետորդի, խիստ սատանայ։
«Եղբա՛յր, կըսէ Աղուէսմ՝ անոր՝
Անոյշ ձայնով ողոքաւոր.
Եկայ քեզի աւետիս տալ—
Կենդանեաց մէջ
Կռիւ ու վէճ
Չըմընաց ա՛լ։
Խաղաղութի՜ւն, սէ՛ր ընդհանուր.
Ուրախալի իմ այս չէ՞ լուր։
Իջի՛ր ուրեմն այդ քու ծառէդ,
Որ պագնըւինք իրարու հետ։
Մ՚ի՛ ուշանար.
Շո՛ւտ եկուր քովս, Աքլոր ախպար.
Այսօր քառասուն մըղոն ճամբայ
Ունիմ ընել, ատեն չըկայ։
Դուն ու քուկին պարագաներ
Հանգիստ սըրտով գործերուն ձեր
Ա՛լ նայեցէք։ Եղբօր նըման
Ձեզ պատրաստ ենք գալ օգնութեան։
Կատարեցէք բոլոր գիշեր
Ցընծում, հանդէս, հըրախաղեր։
Հապա՛, ինձ մօտ եկո՛ւ հիմակ,

Եղբայրական ընդունիլ պագ»։
– «Այդ ի՜նչ անոյշ, ի՜նչ գեղեցիկ
Տըւիր, եղբայր, ինձ աւետիք։
Սէր, հաշտութիւն փափաքելի
Է հաստատուեր։ Եւ կըրկնակի
Կըզգամ հաճոյք՝ քո՛ւ միջոցով
Այս բարի լուրս ընդունելով։
Այլ կըտեսնե՞ս երկու քերծէ,
Որք վազ ի վազ գան հեռուէ.
Անոնք անշուշտ սուրհանդակներ
Պէտք է ըլլան աւետաբեր.
Ի՜նչպէս ալ շուտ-շուտ կըվազեն.
Րոպէ մը ևս՝ ու մեր քովն են.
Ահա կիջնամ, ամենքնիս ալ
Կըրնանք այսօր իրար պագ տալ»։
— «Մընաս բարով, կըսէ Աղուէս,
Երկար ճամբայ ունիմ, գիտես.
Յարմար առթով ուրիշ հեղ մենք
Ուրախութիւն կըկատարենք»։
Մեր խաբեբայ աւետաւոր
Փախուստ տըւաւ ոյժով բոլոր՝
Դըժգոհ գործին առած ելքէն։
Իսկ Աքաղաղըն անդիէն
        Խընդայ քա՛հ-քա՛հ,
Տեսնելով ինչ սարսափ ու ահ
        Այդ սուտ լուրէն
Ըզգացած էր այդ անօրէն։
Չի խա՛բեբան խաբելու մէջ
Կայ հաճութիւն կըրկնակի մեծ։

ԱՌԱԿ ԺԲ.

ԱԳՌԱՒԸ ԱՐԾԻՒՆ ՆՄԱՆԵԼՈՒ ԿԵԼԼԸ

Սրտամագգայ թըռչունն ոչխար մը հափշտակեց:
Զայս տեսնելով Ագռաւ ախմար՝
Ինքը ուժով թէեւ տկար՝
Այլ էր չափով ուտան մը մեծ՝
Նոյնն ընելու փափաք կըզգայ:
Նա դառնալով չորս կողմ հօտին՝
Կընտրէ ահա
Ամենէ գէրն ու յոյժ մեծղին.
Զոհցու ոչխար մի, խօսք չըկայ,
Աստուածներուն պահուած կըտար:
Իր աչքերով
Զան ուտելով՝
«Թէ ով եղաւ, կըսէ, քեզ կաթ ջամբող ծըծմար՝
Այդ չըգիտեմ ես յիրաւի,
Սակայն մարմինդ լաւ տեսք ունի,
Ու որկորիս կուգաս յարմար»:
Զայս ասելով՝ կիջնայ մայող կենդանւոյն վրայ:
Այլ հիւս տես, որ Աստուծոյ այդ արարած
Չունէր պանրի թեթեւութիւն *). աւելին կայ.
Զինք պատող բուրդն էր թանձրամած,
Ու Պոլիֆեմ կիկլոպային **)
Մօրուքին պէս բոլորովին
Կըռընճմըտած:
Երկու թաթեր այն Ագռաւին
Գեղմին անձուկ լաւ կըկառչին՝
Որ ազատել անհընար բան.
Հովիւ կուգայ ու կըբըռնէ,

*) Ակնարկութիւն այն պանրի կտորին, զոր առնում ագռաւ ախմարը ձգեց բերնէն: Տես գիրք Ա. առակ բ:

**) Սոսկալի հսկայ մը ըստ դիցաբանութեան, որու միակ աչքը կուրացուց Ոդիսեւս այրի մը մէջ:

Կըվանդակէ,
Իբր ըզբօսանք՝ տըղայոց ձեռք կըյանձնէ զան։
Պէտք է որ մարդ զէնք լաւ ճանչէ,
Թէ ոչ՝ յայտնի է հետեւանք.
Փըցուն գօտին կուգայ փորձանք՝
Թէ մեծ գօղի գործըն ընէ.
Վըտանգաւոր ու փորձիչ բանն՝ է օրինակ։
Ամեն կըռւող չէ մեծ տըղայ.
Ուսկից ազատ կանցնի պիծակ՝
Ճանճը գերի հոն կըմընայ։

ԱՌԱԿ ԺԳ.

ՍԻՐԱՄԱՐԳԸ ԿԳԱՆԳԱՏԻ ՀԵՐԱՅԻ

Սիրամարգ օր մը Հերայի
Կըգանգատի.
«Ո՛ Դիցուհի, կըսէ անոր,
Ըրած տըրտունջս է հիմնաւոր.
Ինձ տըւած ձայնդ երկրի վըրայ
Հաւնող չըկայ։
Մինչդեռ Սոխակ, մանրուկ, ճըռւած
Այն արարած՝
Անոյշ-անոյշ կըգայլայլէ
Ու ինք գարնան զարդափառքն է»։
Սըրտմըտելով ըսաւ Հերայ.
«Նախանձ սըրտիդ զայգը չըկայ։
Անիրաւ դու,
Որ պէտք էիր կարկել լեզու,
Ինչե՞ր կըսես.
Կըվայլէ՞ քեզ
Սոխակէ մը յայտնել նախանձ,
Դու որ սիգաս գեղեցկապանծ,
Դու որ վըզիդ վըրայ կըրես
Ծըքեզապէս

Պերճ ծիածան՝ մետաքսներով երփնած պէս-պէս.
Դու որ ունիս անանկ մէկ պոչ ըսքանչելի՝
Որ գոհարի
Վաճառատան կընըմանի։
Կա՞յ մէկ թըռչուն երկրի վըրայ,
Որ քեզ նըման չըքնաղ ըլլայ։
Ամեն ընտիր յատկութիւններ
Մէկուն շնորհել իրաւունք չէր։
Տեսակ-տեսակ ձիրքեր տըրուած է ամենուն.
Ոմանք ունին ոյժ, մեծութիւն.
Արծիւ անվախ է ու կըտրիճ,
Մինչդեռ Բազէն՝ սըրաթըռիչ.
Գուշակութեանց Ագռաւ յարմար.
Որին՝ չարեաց է ազդարար։
Իրենց ձայնէն
Առհասարակ թըռչունք գոհ են։
Մի մըրմըռար ուրեմն, լըռէ,
Թէ ոչ՝ փետուրդ կառնում քեզմէ»։

ԱՌԱԿ ԺԴ.

ԱՌԻՒԾՆ ՈՒ ԷՇ ՈՐՍԻ ԿԵԼԼԱՆ

Առիւծ արքան
Օր մը կելլէ որսորդութեան.
Նա իրեն տօն կըկատարէր։
Առիւծի որս չէ խեղճ ճընճղուկ,
Այլ խոշոր կինճ ու եղջերուք,
Նաև ընտիր էշայծեամներ։
Իր ձեռնարկին կառնու ընկեր
Էշը, ձայնովն ըՍտենտորեան՝ *)

*) Ըստ Հոմերոսի՝ Ստենտոր մարդիկ մ՚ էր, որ յիսուն հոգիի ձայն կհանէր։

Լաւ փողահար մը պատուական։
Տեղ մը կեցուց Առիւծը զան,
Ու սաղարթներ ծածկելով վրան՝
Պատուէր տըւաւ անդուլ գըռալ,
Լուռ չըկենալ։
Նա կըխորհէր,
Թէ այդ ձայնէն կենդանիներ
Երամովին
Բոյնէ, որջէ պիտ՝ փախչէին՝
Անոնց ականջք ոչ մի կերպով
Վարժ չըլլալով
Այսօրինակ
Լըսել գոչիւն ու աղաղակ։
Իշուն ձայն օդն կըհանէր թունդ.
Կենդանիներն հօն գունդագունդ
Փախուստ տալով՝ մեր Առիւծին
Լարած ծուղակն շուտ կիյնային։
«Է՜հ, ի՞նչպէս եմ, Էշըն ըսաւ.
Կատարեցի՞ իմ պաշտօն լաւ»։
Երկարականջ մեր խե՜ղճ տխմար
Որսին բոլոր
Փառք ու պատիւն իրե՛ն կուտար։
—Այո՛, ըսաւ Առիւծն անոր.
Պօռչըտացիր դու պատուական.
Նոյն ինքըն ես պիտ՝ դողայի սարսափահար՝
Եթէ քու անձ ու ցեղ ինծի ծանօթ չըլլար»։
Էշ Առիւծին 'տի սըրդողէր,
Սակայն այդ սիրտն ուստի՞ գըտնէր
Ըստոյգ է թէ իրաւացի էր հեգնութիւն,
Չի ո՞վ ժուժայ պարծուկ իշու.
Այդ կենդանին պարծենալու
Բընաւ չունի սովորութիւն։

ԳԻՐՔ Գ.

ԱՌԱԿ Ա.

ՓՈՐ ՈՒ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

Իմ գըրքիս մէջ պէտք էր որ ես
Տէրութեան վրայ նախ ճառէի.
Որու՝ փորիկ ճըշգըրտապէս
Մէկ նըկատմամբ է մի պատկեր կամ հայելի.
Եթէ մընայ կարօտ, նիւազ՝
Ամբողջ մարմին կըրէ վընաս։

Անդամք անոր
Ծառայելէ յոգնած՝ մէկ օր
Որոշեցին
Հետեւելով օրինակին՝
Մեծ աղայի կեանք անցընել,
Գործ չըտեսնել։
«Աս ինչ բան է, ըսին անոնք,
Անկուշտ Փորը նըստի անհոգ,
Ու մենք անդուլ ու անդադար
Գործենք, յոգնինք անոր համար
Մեր բոլոր ջանք՝
Լաւ կերակուր, սընունդ ու կեանք

Է հայթհայթել այդ մեծ ծոյլին.
Մեզ շահ չըկայ ամենևին։
Թէ մենք չըլլանք՝ ի՞նչ պիտ՝ ընէ.
Հո՞վ պիտ՝ կըլլէ։
Գործէ դադրի՛նք,
Այդ ճամբան մեզ սորվեցուց ի՛նք։
Ո՛ Փոր ախպար,
Տե՛ս գըլխուդ ճար.
Մեզմէ այլևս բան մի՛ յուսար»։
Այս ըսելով միաբերան՝
Բանէ գործէ ետ քաշուեցան։
Ձեռք ըսկըսաւ բան չըբըռնել
Թև՝ չըգործել,
Ոտք՝ չըքալել։
Քիչ ատենէն ճանչցան ամենք իրենց սըխալ
Եւ ըսկըսան լալ ու գըղջալ.
Ողորմելի մէկ կացութեան
Մատնըւեցան։
Չըգոյացաւ ալ նոր արիւն,
Կորսըւեցաւ ոյժ, զօրութիւն.
Ամեն Անդամ վընասաւոր՝
Փորձով յայտնի հասկացաւ, որ
Ծոյլ սեպուած Փորն ընդհանուրի
Իրմէ էւել օգուտ ունի։

Ճիշտ այս բանէս կըրնայ դատուիլ նաև արքայ.
Ինչպէս կառնու՝ նոյնպէս կուտայ.
Ամենք տըքնին իրեն համար,
Այլ փոխարէն՝ կըպարգևէ ոյժ հաւասար.
Անոր շնորհիւ՝ արհեստաւոր
Աշխատանքովն ճարէ ապրուստ,
Վաճառականն ըլլայ հարուստ,
Եւ ընդունի վարձք դատաւոր.

Եւ երկրագործ գըտնէ պաշտպան,
Թոշակ առնու զինուորական։
Իր շընորհներն ամենուրեք կըբաժնէ նա,
Եւ տէրութիւնն ինք կըհոգայ։

Մենենիոս *) զայս խօսեցաւ ճարտարօրէն՝
Երբ ժողովուրդ կըգանգատէր ծերակոյտէն։
Դըժգոհք ելեր կառարկէին,
Թէ այդ մարմին
Ամենայն ինչ ձեռք առած էր.
Իշխանութիւն, գանձ, աստիճան ու պատիւներ.
Մինչդեռ ամեն չարիք ու բեռ
Իրենց վըրայ ծանրացած էր —
Հարկ, բաժ ու տուրք ազգի-ազգի,
Յոգնութիւններ պատերազմի։
Ամբոխն գացած
Քաղաքէն դուրս էր բանակած.
Շատեր արդէն
Միտք ունէին ելլել երկրէն։
Մենենիոս անոնց ցուցուց,
Թէ իրենք ճիշտ Անդամներուն էին նըման,
Ու Առակով այս պատուական
Դարձուց զանոնք իրենց պարտուց։

ԱՌԱԿ Բ.

ԳԱՅԼ ՀՈՎԻՒ ԵՂԱԾ

Գայլն ա՛լ չունէր միջոց, ճար.
Ոչխար բռնել չէր կըրնար.
Նա կըկեղծէ անձ մը նոր.
Կելլէ հովիւ մի կըլլայ,

*) Մենենիոս Ագրիպպա այս առակը պատմեց հռոմայեցի ժողովուրդին, որ ծերակոյտէն դժգոհ՝ հեռացած էր Հռոմէն և լերան մը վրայ քաշուած էր։

Լայն տառատոկ իր վըրայ․
Ձեռքը կառնու մեծ ցուպ մի,
Նաև ոըկճոր չըմոռնար։
Եւ որպէսզի կարենար
Ծըպտունքն ընել անթերի՝
Իր գըլխարկին վըրայ նա
Պատրաստ էր իսկ գըրել սա․
«Թորոս Հովիւ այս հօտի
Ես եմ»։ Այսպէս նա ծըպտած,
Թաթերն ցուպին կաթնած՝
Կամացուկ մը կըմօտի։
Իսկ Թորոսը, Թորոս բուն,
Խոտին վրայ նոյն ժամուն
Փըռուած հանգիստ քաշէր քուն․
Կըքընանար նաև շուն,
Կըքընանար և ոըկճոր․
Նըմանապէս ոչխարներ
Թըմբըրութեան մէջ էին խոր։
Գայլին համար այս լաւ էր։
Եւ որպէսզի իր գոհեր
Բըռնէ անտառը տանի՝
Փոխելէ զատ ըզգեստներ՝
Ձայնն ալ փոխած կըխօսի։
Այլ եկու տես, որ այս բան
Գործին տըւաւ մեծ վընաս․
Նա չըկըրցաւ հովուի ձայն
Նըմանեցնել․ գէշ էր սա․
Իրեն խօժոռ հընչիւնէ
Գաշտ ու անտառ թունդ կելլէ։
Իր դաւն ելաւ երևան․
Քընացողներ արթնացան —
Ոչխար, հովիւ, նաև շուն։
Տառատոկին պատճառաւ

Գայլը փախչիլ չըկըրցաւ,
Կամ դէմ դընել ամենուն:

Միշտ մէկ կերպով խաբեբան
Իրեն օձիք ձեռք կուտայ,
Խիստ հաւատալի է այս բան.
Ով որ գայլ է ի ծընէ՝
Գայլի ընթացք թող բըռնէ.
Ապահովն այս է ահա:

ԱՌԱԿ Գ.

ԳՈՐՏԵՐԸ ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԽՆԴՐԵՆ

Գորտեր ձանձրացած ձեւէ հանրավար,
Այնքան բողոքներ կընեն անդադար՝
Որ աստուածոց հայր միապետական
Կենթարկէ զանոնք կառավարութեան,
Ու թագաւոր մը խիստ խաղաղասէր
Կըսահմանէ տէր:
Երկընքէն ինկած պահուն՝ թագաւոր
Այն աստիճան մեծ աղմուկ հանեց, որ
Անխելք ու վախկոտ ցեղ մօրաբընակ
Ջըրերու յատակ,
Ու կնիւններու
Ու եղէգներու
Ու հոտած ճահճի խոր ծակերուն մէջ
Գընաց պահուեցաւ. զարհուրանքն էր մեծ:
Երկար ատեններ
Կըռկըռան դըրոհն չէր համարձակեր
Դիտել այդ արքայ,
Զոր կարծեց ըլլալ նոր ահեղ հըսկայ:
Սա չէր ուրիշ բան՝

Այլ փայտէ կըտոր, մարդակ տնկենդան։
Վերջապէս Գորտ մը ելլելով ծակէն՝
Կըսկըսի դիտել զան ըզգուշօրէն։
Փայտին ծանրակաց ու լուրջ կերպարանք
Ազդեց զարհուրանք։
Մօտեցաւ անոր, սակայն դողալէն·
Երկրորդ մը՝ ետքէն,
Երրորդ մը կուգայ անոր ետևէն։
Շուտով կըխըռնի ըստուար բազմութիւն,
Ու այն աստիճան սիրտ, երես կառնուն՝
Որ արքային ուսն ցատքելու կելլեն։
Ո՛չ ձայն, ոչ շարժում իշխանին կողմէն·
Սա միշտ հանդարտիկ
Կըպահէր մէկ դիրք։
Գորտեր վերըստին
Աստուածներու հօր գըլուխ ցուցուցին·
«Շարժուող թագաւոր տուր մեզի, ո՛ տէր»։
Արամազդ Կըռունկմ՝ անոնց կըխըրկէր՝
Որ զիրենք կուտէր,
Զիրենք կըկըլլէր,
Նաև կըսպաննէր։
Գորտերը նորէն
Գանգատի կելլեն։
—«Ո՛ ազգ աներես,
Միշտ ձեր տրտունջնե՞րն պիտի լըսեմ ես,
Կըսէ Արամազդ· նախ՝ ձեր առաջին
Վարչական ձևին
Յարիլ պէտք էիք·
Այդ իմաստութիւն դուք չըցուցուցիք·
Երկրորդ՝ պարտ էր ձեզ
Գոհանալ խաղաղ արքայով մը հեզ։
Գանգատներ նոր-նոր

Ելան բարձրացան մինչև իմ աթոռ։
Խըրկած իշխանէս գոհ եղէք, հապա
Թէ ոչ յոռեգոյնն ձեր առջև կելլայ»։

ԱՌԱԿ Դ.

ԱՂՈՒԷՍ ՈՒ ՆՈԽԱԶ

Քաջ շահատակ Աղուէս վարպետ
Մէկ կոտոշեղ Նոխազի հետ
Կընէր ճամբայ.
Քըթէն անդին չէր տեսներ սա,
Մինչ իր ընկեր
Նենգելու մէջ աններման էր։
Երկուքնին ալ պապակահար՝
Հոր մը կիջնեն ջուրի համար։
Յագելէ ետք իրենց ծարաւ՝
Աղուէս ըսաւ.
«Հորին մէջ աս
Ի՞նչ պիտ՝ ընենք, եղբայր Նոխազ.
Հոս ջուր խըմելն բաւական չէ,
Պէտք է ելլենք այս վիրապէ։
Հապա, եղբայր, բարձրացո՛ւր վեր
Քու տոտիկներդ ու եղջիւրներ,
Ու կըռթընցո՛ւր զանոնք պատին.
Ուսիդ վրայէն կըմագըլցեմ ես առաջին,
Եղջիւրներուդ վըրայ ետքէն
Բարձրանալով՝ կելլամ հորէն,
Ու կազատեմ քեզ ալ դիւրաւ»։
—Վըկա՛յ Աստուած, խօսեցար լաւ,
Կըսէ Նոխազ.
Կըհաւանիմ խորհուրդիդ աս.
Պակաս չըլլա՛ն

Խեղացիներ քեզի նըման.
Ես իմ մասին ասանկ ճարտար
Միջոցմ՝ երբէք չէի գըտնար»։
Վարպետ Աղուէս
Իր ազատում գըտաւ այսպէս։
Նա խեղճ Նոխազն կըձըգէ հոր
Ու խօսելով ճառ մը անոր՝
Կըյորդորէ համբերութեան։
«Եթէ, կըսէ, Երկինք այնքան
Դատում տար քեզ,
Որքան տըւաւ մօրուք երկար՝
Յիմարի պէս
Այդ խոր վիրապն չէիր իջնար։
Մընաս բարով, ազատ եմ ես,
Դուն ալ նայէ անձըդ փըրկես.
Ջիգըդ բոլոր
Թափէ առոր։
Ահա կերթամ, Նոխազ ախպար,
Ես գործ ունիմ, ու չեմ կըրնար
Մընալով հօս՝
Քեզի խօսիլ երկար քարոզ»։

Ամէն գործի ելքն ու վախճան
Մըտածելն է խելացի բան։

ԱՌԱԿ Ե.

ԱՐԾԻՒ, ԿԻՆՃ ՈՒ ԿԱՏՈՒ

Արծիւ իր ձագեր
Գոգած մէկ ծառի վերև կըպահէր.
Կինճը ծառին տակ, իսկ նենգոտ Կատուն
Երկուքին միջև հաստատած էր բոյն։

Այս բաժանումով, առանց իրարու
Նեղութիւն տալու՝
Մայրիկք ու ձագեր խաղաղ կապրէին։
Ջանոնք վերջովեց գալը Կատուին։
Սա մագլցելով
Կելլէ Արծուին քով։
«Մեր մահը, կըսէ, գէթ մեր ձագուց մահ—
Բանին մէջ խըռիր բընաւին չըկայ—
Պիտի չուշանայ, այս աղէկ գիտնաս։
Տեսնե՞ս սա Վարազ,
Որ միշտ շարունակ
Ական կըբանայ մեր ոտքերուն տակ.
Իր միտքն է կաղնին
Տապալել գետին,
Ու մեր ձագերուն
Բակել, քանդել տուն.
Ջի ծառն իյնալով՝ անոնք ալ կիյնան,
Անիծեալ Կինճին պատճա՛ռ պատուական։
Ըստոյգ բանմ՝ է սա. Հըրա՛շք պիտ՝ ըլլայ
Եթէ ձագերէս մէկն իսկ ողջ մընայ»։
Մէյմ՝ որ անըզգամ բանսարկու Կատուն
Ծառին վերի կողմն ձըգեց անձկութիւն՝
Ուղղակի իջաւ անոր ըստորոտ.
Ծընընդական էր մայր-Վարազը Հոգ։
«Դըրացուհիդ իմ,
Արևուդ մեռնիմ,
Կըսէ ցած ձայնով. իբրև բարեկամ
Քեզ իմաց կուտամ.
Դուրս ելլալուդ պէս՝ Արծիւ անխընայ
Խեղճ զաւակներուդ վըրայ պիտ՝ իյնայ։
Ո՜հ, չըլլա՛յ անոր այս բանը խօսիս.
Ձիւն կուգայ գըլխիս»։
Այդ բոյնին մէջ ես սարսափ ձըգելով՝

Քաշուեցաւ Կատուն իր ձագերուն քով:
Արծիւ դուրս ելլել չէր համարձակէր,
Որ իր զաւակաց հայթայթէ պէտքեր.
Վարազն ալ նոյնպէս:
Ասոնք խենթի պէս
Չէին խորհեր, թէ ամենէ աւել
Նօթի, խեղճ մընալն պէտք էր մըտածել.
Երկուքն ալ գամուած տունը կըմընան՝
Իրենց ձագերուն հասնիլ օգնութեան:
Թըռչնոց թագուհին վախնար ականէ,
Կինճ՝ յարձակումէ:
Ամենքն անօթի
Փըչեցին հոգի.
Արծուի ու Կինճի
Ձագերէն ոչ մին մընաց կենդանի.
Պատուական պաշար
Խաբեբայ Կատուին ու ձագուց համար:

Բըսու, նենգաւոր լեզու վնասաբեր
Ձև ու դարձուածով ինչե՜ր չընիւթեր:
Բանտորի տուփէն *)
Դուրս եկած կերպ-կերպ աղէտից մէջէն՝
Իմ տըկար կարծեօք գաղիրն ամենէ՝
Միշտ նենգութիւնն է:

ԱՌԱԿ Զ.

ՍԱՐԴ ՈՒ ՅՕԴԱՏԱՊ

Երբ Դըժոխք ծընաւ Յօդատապն ու Սարդ՝
«Աղջիկնե՛րս, ըսաւ, կըրնաք պարծիլ արդ,

*) Ըստ դիցաբանութեան՝ աստուածները մէկտեղ գալով՝ անթերի կատարելութեամբ արարած մը ստեղծեցին ու ամէն կերպ [illegible] Դևը նախանձելով՝ գոց տուփ մ' անոր նուէր

Թէ երկուքէդ ալ մարդիկ երկիւղիւ
Դողալ կըպարտին հաւասար կերպիւ։
Հիմայ խորհինք ձեր
Ապրելիք վայրեր։
Կըտեսնէք հեռուն սա հիւղերը նեղ.
Միւս կողմէ՝ պալատք ոսկեզօծ, շըքեղ.
Աստնք ձեզ համար կայան ընտրեցի։
Ահասիկ երկու կըտորներ փայտի *).
Կամ յարմարեցէք ու կամ մէյ մէկ հատ
Այդ փայտիկներէ քաշեցէք ազատ»։
—Հիւղերէ ըրնաւ
«Ես չեմ տխորժեր», Մամուկըն ըսաւ։
Իսկ Յօդատապին կարծիքով հաստատ՝
Մեծատան պալատ
Բժիշկի անուն
Կըրող տնձերով շըլլալով լեցուն՝.
Յարմար տեղմ՝ իրեն ան չէր երեւար,
Ու հիւղը կըն՝տրէ հաճութեամբ յօժար։
Հոն աղքատ մարդում՝ տնամատին վրայ.
Կըճարակի նա։
«Հոս երբէք անգործ չեմ մընար, կըսէ,
Եւ ոչ ալ կարծեմ թէ Հիպոկրատէ **)
Հրաւէր մը ես
Ընդունիմ ելլել այս ընտրած տեղէս»։
Սարդը միւս կողմէ դըրուագի մը վրայ՝
Դընելով իր բոյն՝ կաշխատի երկար,
Կըհիւսէ բարակ ոստայն մը ճարտար։
Ճանճիկներ ահա
Իր լարած ցանցին
Մէջ կըըրնըրւին։
Անդիէն ծառայ
Մ՚աւել ի ձեռին

*) Վիճակ ձգելու համար պզտիկ ու մեծ երկու փայտիկներ։
**) Հին ժամանակը յոյն անուանի բժիշկ։

Կուգայ իր շէնքին
Տալ աւերող-քանդող հարուստ ահագին։
Նոր ցանց կըհիւսուի,
Նորէն կաւըլուի։
Սարդըն ամէն օր
Կըփոխէ տուն նոր։
Բոլոր ճըգուընքներն ելլելով պարապ՝
Կուգայ կըգըտնէ իր քոյր Յօդատապ։
Սա դաշտերու մէջ աւելի խեղճ էր՝
Քան հազարաւոր դըժբախտ Մամուկներ։
Իր ապրընջականն մերթ փայտ ճըղքելու
Ձինքը կըտանէր, մերթ հող փորելու։
Հանգիստ չըթողուած Յօդատապ՝ կըսեն,
Կիսովին բուժուած կըսեպուի արդէն։
«Ո՜հ, ալ չէ կարող դիմանալ հոգիս,
Կըսէ. եկո՛ւ Սարդ, փոխենք տեղերնիս»։
Մամուկըն արդէն
Տըժգոհ վիճակէն՝
Եղած առաջարկին կընդունի մէկէն,
Ու կերթայ սիրով այդ հիւղեակ գըտնել—
Քանդիչ-աւերիչ հոն չըկայ ուել։
Իսկ մեր Յօդատապ,
Թողլով իր պալատ՝
Կերթայ ուղղակի
Իրեն վայր կընտրէ նըստուկ Հայրսուրբի
Մարմինըն յոյր գէր, զոր կըհարկադրէ
Ձելլել բընաւին հանգիստ անկողնէ։
Թէ որքան դեղեր, փուճ ծեփելիքներ
Գործածեց Հայրսուրբ՝ գիտէ միայն Տէր։
Մարդըս չամչընար
Զայրացնել ցըվերջ ախտը չարաչար.
Սարդ ու Յօդատապ եղան շահաւոր.

ԳԱՅԼ ԵՒ ԱՐԱԳԻԼ

Գայլ կենդանի
Կըշտում ինչ է՝ բընաւ չունի։
Ատոնցմէ մին օր մը հրաւէր
Հացկերոյթի ընդունած էր։
Այնքան շուտ-շուտ ու անհամբեր
Իր պատառներն ներս կընետէր,
Որ ըշտապէն
Քիչ մընաց կեանքն տուժէր իրեն։
Սաստիկ խոշոր
Ոսկրի կըտոր
Իր կոկորդին խորը գընաց,
Հոն մըխուեցաւ, անշարժ մընաց։
Գայլին ձայն հոն էր բըռնըւեր։
Արագիլ մի անկէ կանցնէր.
Նըշան ըրաւ,
Ան ալ եկաւ։
Վիրաբոյժն է՝
Գործողութեան ձեռք կըզարնէ,
Կըհանէ ոսկրն, ու այս յաջող
Ծառայութեան վարձք կըխընդրէ։
«Վա՛րձք մի, կըսէ Գայլ բըզըքտող.
Վա՛րձք մի, կատա՛կ կընես միթէ.
Բերանէս դուրս հանել քու քիթ
Քեզ չե՞ս սեպեր բախտ ճըշմարիտ։
Ո՜ն, ապերախտ մէկն ես. գընա՛,
Մէյմ' ալ ճանկիս տակ չիյնաս, հա՛։

ԱՌԱԿ Ը.

ԱՌԻԻԾ ՈՒ ՄԱՐԴ

Խոշորկեկ նըկար դըրուած էր ի տես.
Մի պատկերահան կը հանէր հանդէս
Առիւծ ահագին՝
Մէկ մարդու ձեռքով տապալած գետին—
Պարծենկոտութեան նիւթ դիտողներուն։
Առիւծն այն պահուն
Անցնելով անկէ՝
Անոնց ամենուն բերան կըկարկէ։
«Կըտեսնեմ, կըսէ, խումբ հանդիսական,
Թէ յաղթութեան փառքն հոս ձեզի կուտան.
Սակայն բընաւին
Պէտք չէ հաւատաք պատկերահանին,
Զի ազատ էր նա նըկարել կեղծիք։
Այլ զայս լաւ գիտցէք,
Թէ մենք Առիւծնէր վըրայ կելլէինք՝
Եթէ նըկարել մենք ալ գիտնայինք»։

ԱՌԱԿ Թ.

ԱՂՈՒԷՍ ՈՒ ԽԱՂՈՂ

Աղուէս նօթի կըներ ճամբայ։
Նա կըտեսնէ արիշի վըրայ
Խաղող հասուն,
Նուրբ կըճեպով մը կարմրագոյն։
Անյագօրէն
Պիտի ուտէր այդ խաղողէն.
Սակայն այնչափ բարձր էր այն, որ
Չէր կարելի հասնիլ անոր։

«Ո՜հ, ինչ տրհաս
Խաղողմ՝ է աս,
Ո՞վ զան կուտէ, կըսէ Աղուէս.
Ես չեմ այնքան փարնոց, չըտես»։

Այս եղանակս լաւագոյն չէ՞ր,
Քան թէ ընել փուճ տըրտունջներ։

ԱՌԱԿ Ժ.

ԳԱՅԼԵՐ ՈՒ ՈՉԽԱՐՆԵՐ

Գայլ ու Ոչխար
Կըռուելէ ետք դարեր երկար՝
Հաշտըւեցան,
Երկու կողմին համար լաւ բան.
Զի եթէ Գայլք մէկ շատ Ոչխար
Կըխըրկէին մէկալ աշխարհ՝
Հովիւներն ալ շատ հագուստներ
Գայլի մորթէն էին շիներ։
Ոչ աս կողմէն՝ ազատութիւն կար արօտի,
Ոչ ան կողմէն՝ կոտորածի։
Իրենց բոլոր վայելմանց մէջ
Կար ահուդող, կար վըտանգ մեծ։
Հետեւաբար հաշտըւեցան,
Պագտըւեցան.
Իրար տըւին պատանդք անգամ.
Գայլք անըզգամ՝
Իրենց ձագեր,
Իսկ Ոչխարներ՝
Իրենց շուները պահապան։
Միջնորդութեամբ երկու կողման
Պատուիրակաց՝

Գործն էր այսպէս կարգադրուած։
Կանցնի ատեն։ Գայլի ձագեր
Արիւնկզակ դարձած Գայլեր՝
Հովիւներուն
Փարախէն դուրս եղած պահուն՝
Թօթող, պարարտ գառնուկներէն
Կէսէն էւելը կըխըղդեն
Ու կըտանին անտառ, հատու ակռաներով
Անոնց մարմին խածատելով։
Այս բան կանխաւ գայլ գըրոհի
Ազդարարած էին գաղտնի։
Շունք, որ վըստահ տըրուած խօսքին,
Խորունկ քուներ մըտեր էին՝
Խըղդըւեցան առհասարակ,
Ու բանն այնչափ շուտ ու արագ
Կատարուեցաւ՝ որ հազիւ թէ իմաց առին.
Զազատուեցաւ և ոչ իսկ մին։

Այս առակէս սա հետեւանք
Հանել կըրնանք,
Թէ չարերուն
Դէմ մաքառիլ պէտք է անքուն։
Խաղաղութիւնն է աղէկ բան,
Այլ նենգաւոր թըշնամւոյ հետ ի՞նչ կարժենան։

ԱՌԱԿ ԺԱ.

ԾԵՐԱՑԱԾ ԱՌԻՒԾԸ

Առիւծ, սարսափ անտառներուն,
Ծերութեան մէջ կողբար իրեն
Հին օրերու կըտրիճութիւն.
Հըպատակներ զեղծանելով իր հիւծ դիրքէն՝

Անոր վըրայ կըյտըձակին։
Կաքացէ ձին.
Գայլ ակռայով
Ձինք կըխոցէ, եզ՝ եղջիւրով։
Մեր առիւծ հէք
Ալեւոյթէ խեղած ու բեկ,
Տըրտում, տըխուր ու նուաղուն
Հազիւ հանեց խուլ մըռընչիւն։
Նա անտըրտունջ համակերպել
Իր օրհասին միշտ կըսպասէր։
Այլ երբ տեսաւ, որ Էշ անգամ
Առիթ գըտած, վըրան կիյնար՝
«Բո՛րբէ, պօռաց, ի՜նչպէս ժուժամ.
Կեանքըս կընքել իմ փոյթըս չէ.
Սակայն հարուած կըրել քեզմէ,
Ո՛ Էշ, այդ բան կըրկնակի մահ է ինձ համար»։

ԱՌԱԿ ԺԲ.

ՖԻԼՕՄԵԼ ՈՒ ԲՐՕԿՆԷ *)

Ժամանակաւ Բրօկնէ ծիծառ
Թողլով քաղաք ու նաեւ բոյն՝
Գընաց հեռուն,
Անտառ մը խոր, ուր Ֆիլոմել կըճըվճըվար։
«Ի՞նչպէս ես, քոյր, ըսաւ Բրօկնէ,
Որպիսութիւն քու ի՜նչպէս է.
Հազար տարի մը կայ կարծեմ,

*) Ֆիլոմել ու Բրօկնէ իշխանազուն երկու քոյրեր էին։ Բրօկնէի ամուսինը, Թերէոս թագաւոր Թրակէի, չարաչար վարմունքմ՝ ունենալով Ֆիլոմելի հետ՝ Բրօկնէ վրէժ լուծելու համար՝ իրենց Իդիս որդին մորթելով՝ անոր միսը կերցուց Թերէոսի։ Աստուածները Ֆիլոմելը սոխակի փոխեցին, իսկ Բրօկնէն ծիծառի։

Որ քու երեսըդ տեսած չեմ,
Այն ատենէ՝
Որ բնակէիր դու ի Թրակէ։
Ըսէ, քոյր իմ, ի՞նչ է քու միտք. այս ամայի
Տեղուա՞նք յաւէտ կենաս պիտի»։
—Ա՜խ, ինձ համար,
Հոս Ֆիլոմել կըրկնեց թըշուառ,
Կա՞յ աւելի մէկ անոյշ բան։
—«Ի՜նչ, գեղգեղներդ քու աննըման
Բիրտ անասո՞ւնք
Լըսեն պիտի և կամ տըգէտ, անբան գեղջո՞ւկք.
Հըրաշալի քու տաղանդիդ հանդիսարան
Վայրի անտա՞ռք պիտի ըլլան։
Քաղաք եկուր
Պարզել ձայնիդ քաղցըր հրապոյր։
Սա ալ խորհէ,
Որ անտառը միտք կըբերէ,
Թէ այդպիսի տեղ մըն էր՝ ուր
Թերէ քու վրայ թափեց իր հուր»։
—«Ճիշտ այդ դէպքին յիշատակն է.
Որ քեզ հետ գալ գիս կարգիլէ։
Մարդու երես տեսնելով՝ միշտ
Պիտի յիշեմ իմ ցաւ ու վիշտ»։

ԱՌԱԿ ԺԳ.

ՇՏԵՄԱՐԱՆԸ ՄՏԱԾ ԱՔԻՍ

Մըկնահարսուկ
Մարմնով բարակ, երկար, ճապուկ՝
Օրին մէկը անձուկ ծակէ
Շտեմարան մը կըմըտնէ։
Հիւանդ պառկած նա մէկ ատեն՝

Նոր էր ելեր անկողինէն։
Հոն ուղածին պէս կեանք վարեց,
Շուայտեցաւ, կերաւ, կըրծեց։
Վերէն Աստուած գիտէ միայն,
Թէ որքան ճարպ բսպառեց ան։
Աքիս դարձաւ Թըշեղ, մեծփոր,
Գունտուկըլոր՝
Ճիշտ մէկ շաբաթ
Ցափրանալէ վերջ լիառատ
Կըլըսէ ձայն. ելլել կուզէ
Այն նեղ ծակէ,
Ուսկէ առաջ ներս մըտած էր։
Սակայն հիմա ինչպէս անցնէր։
Նա կըկարծէ,
Թէ իր մըտած առջի ծակ չէ.
Հոս կըդառնայ, հոն կըդառնայ,
Ու վերջապէս՝ «բուն տեղն է սա,
Կըսէ, սակայն զարմանալի
Բանմ՝ է ասի.
Քանզի հազիւ շաբաթ մը կայ՝
Մեծ դիւրութեամբ ասկէ անցայ»։
Խոշոր Մուկ մի,
Ականատես իր տագնապի՝
«Բու ան ատեն փորդ էր պըզտի,
Կըսէ ձայնով մը հեգնալի.
Նիհար մըտար,
Պէտք է նոյնպէս ելլես նիհար։
Այս խօսքըս, զոր կըսեմ քեզի՝
Խիստ շատերու կըյարմարի.
Սակայն խորունկը չըմըտնենք,
Այլոց գործեր քու գործոց հետ չըշըփոթենք»։

ԱՌԱԿ ԺԳ.

ԿԱՏՈՒ ՈՒ ԾԵՐ ՄՈՒԿԸ

Առակագիրքի մը մէջ կարդացի,
Թէ մի կատու ժանտ, դաւող, նենգալի,
Մեծըն Աղէքսանդր գըրոՀին կատու,
Ատիղաս, փորձանք դժբախտ Մուկերու,
Յետին աստիճան
Մատնած էր զանոնք թըշուառ կացութեան:
Կարդացի, կըսեմ, թէ այդ Կատուն չար,
Ճըշմարիտ Կերբեր խեղճ Մըկանց Համար,
Կաշխատէր զանոնք անճիտել Համակ:
Թեթև նեցուկի վրայ կախուած տախտակ,
Ճիճեղ, մըկընդեղ՝ խողալիկմ՝ էին
Այդ Հըրէշին քով: Մեր չարաճըճին
Տեսնելով Մուկերն, որոնք բանտարգել՝
Իրենց ծակերէն դէմք իսկ ցուցընել
Կըսարսափէին, ու ինք չէր կըրնար
Իր անկուշտ փորին հայթայթել պաշար՝
Սուտմեռուկ կըլլայ, ու տռաստաղէն
Անըզգամօրէն
Կախուի գըլխիվայր, իր թաթիկներով
Լարեր բըռնելով:
Կարծեցին Մուկեր,
Թէ փորձանք կատուն
Իր չարիքներուն
Պատիժն էր գըտեր·
Թէ պանրի կըտոր և կամ խորոված
Գողտօրէն շորթած,
Եւ կամ ճանկըռթած,
Ու կամ որևէ վընաս հասուցած
[illegible] Համար զինք էին կախեր:

Մեծ, պըզտի Մուկեր
Ամենքն ալ ուրախ՝ գըրին մըտքերնին՝
Ցընծումներ ընել անոր թաղումին։
Ահով ու դողով անոնք սիրտ կընեն,
Քըլթերնին փոքր ինչ դուրս հանել ծակէն.
Իրենց գըլուխներ իսկ կըցուցնեն,
Ու յետոյ նորէն
Կըքաշուին ներսով.
Յետոյ կամացուկ մը դուրս ելլելով՝
Զորս, հինգ քայլ կառնուն՝ թէև դողալէն.
Յետոյ փընտռուքի իսկ կըձեռնարկեն։
Այլ նոր բարկենդան.
Հա՛ կախուածն առնու յարութիւն ու կեան.
Ոտքերուն վըրայ թեթեւմ՝ իյնալով՝
Մի քանի մուկեր կըբռնէ ճանկով.
Լա՛ւ պաշար իրեն։ «Ես ասանկ խաղեր
Շա՛տ գիտեմ, կըսէր.
Հին զինուկանի
Է հնարքմ՝ ասի,
Ու ձեր մութ ծակեր
Իմ մագիլներէ ըզձեզ չեն փըրկեր.
Ձեզ, որքան որ կաք՝ պիտի կըլլեմ ես.
Զայս գիտնաք այսպէս»։
Մարգարէութիւնն ճիշտ էր կատուին.
Կեղծանոյշ զանոնք կըխաբէ կըրկին,
Երկրորդ անգամ ալ կընետէ ծուղակ։
Մարմնոյն բովանդակ
Կըցանէ ալիւր, ու այսպէս ծըպտած՝
Կըկըծկի հացի տաշտի մը մէջ բաց։
Աս ալ խիստ յաջող վարպետութիւնմ՝ էր։
Ազգը մանրաքայլ կուգայ այն կողմեր՝
Կարծես անվըրէպ կորուստ փընտռելով։
Ծեր մուկ մը միայն չերթար անոր քով.

Վարպետ մէկն էր նա, շատ բաներ տեսած,
Պատերազմի մէջ պոչ իսկ կորուսած։
«Ո՛ սատանորդի,
Պոռաց հեռուէն։ Այս դէզ ալիւրի
Իմ փորձ աչքերուս խիստ կասկածելի
Բան՛ մը կերևի.
Ասոր ալ տակէն փորձանք պիտ՛ ելլայ։
Ալիւր ցանուելէդ քեզ օգուտ չըկայ։
Ալիւրի տոպրակ ըլլայիր անգամ՝
Քեզ չեմ մօտենար, կատո՛ւ անըզգամ»։

Լաւ խօսեցաւ նա, ու ես կըգովեմ
Իր ընթացք խոհեմ։
Իբրև փորձառու
Այս աշխարհի մէջ անցած բաներու՝
Գիտէր, թէ կասկած, անվըստահութիւն
Յառաջ կըբերէ ապահովութիւն։

ԳԻՐՔ Դ.

ԱՌԱԿ Ա.

ՍԻՐԱՀԱՐ ԱՌԻԾԸ

Տարօրինակ բան մըն է Սէր.
Երանելի՜ են այն մարդիկ,
Որ զինք ու իր թոյնը սաստիկ
Անուամբ միայն ին ճանաչեր։

Ատեններ հին,
Ուր անասունք ասուն էին՝
Առիւծք մարդկան հետ խնամենալ
Կըբաղձային. և ինչու ալ
Զըբաղձային, զի իրենց սեռ.
Մարդու սեռին հաւասար էր,
Ունենալով քաջութի սիրտ
Ու արթուն միտ,
Ու ասկէ զատ գլուխ վարսաւոր
Ու փառաւոր։
Հոս պատմեմ ես,
Թէ նորահաս Առիւծմ՝ ինչպէս
Ան ատեններ
Մէկ այսպիսի յըղացաւ սէր։
Սոյն այս Առիւծ, բարձըր տոհմէ,

Մէկ արօտէ
Անցած ատեն՝ կըհանդիպի
Հովուուհին,
Որու սաստիկ կըզարնըւի,
Ու կընուլթեան
Կըխընդրէ զան:
Փափաքելի էր հօր համար
Որ այսպիսի փեսայ չըլլար:
Տայ իր աղջիկ կըդըժուարէր,
Բայց առիւծէն ալ կըվախէր.
Ասկէ զատ չէր անկարելի,
Որ օրին մէկն գաղտագողի
Կատարուէր պսակ, զի խրոխտ անձեր
Այդ օրինդ խիստ կըհաւնէր:
Աս ալ կայ որ երկար գէսի
Աղջիկ մը շատ կըզարնըւի:
Իր դըժբախտ հայր չըկըրնալով
Ճամբել Առիւծն յայտնի կերպով
Կըսէ անոր.
«Քընքուշ մէկ կազմ աղջիկս ունի.
Քու մագիլներ հաստ ու խոշոր
Վիրաւորեն զուցէ զանի.
Թո՛յլ տուր ինձ, որ անոնց ծայրէն
Փոքր ինչ կըտրեմ ըզգուշօրէն:
Այդ ահագին ժանիքըդ ալ
Աղէկ կըլլայ խարտացի տալ:
Այսպէս աղջիկն իմ նազելի
Պիտի սիրէ քեզ աւելի.
Փարատելով երկիւղ և ահ՝
Իր փափուկ սիրտն քեզ պիտի տայ»:
Յիմար Առիւծ սիրամոլոր
Կըհաւանի խորհըրդին հօր:
Մագիլ, ժանիք կըզօհէ ան,

Կըդառնայ վայր մը անպաշտպան։
Սէգ կենդանւոյն դէմ այն ատեն
Քանի մը շուն կըվազցընեն.—
Մերկացած իր բոլոր զէնքեր՝
Ինչպէս անոնց դիմակալէր։

Սէր, յաղթող Սէր,
Երբ անհատի մը կըլլաս տէր՝
Պատուութիւն, խոհեմութիւն
Հրաժեշտ անկէ կուտան իսկոյն։

ԱՌԱԿ Բ.

ՃԱՆՃ ՈՒ ՄՐՋԻՒՆ

Մրջիւնի հետ ճանճ կըվիճէր սաստիկ,
Թէ ո՛վ աւելի ունէր արժանիք։
«Ո՛ հայր աստուածոց, պոռաց այս վերջին,
Ի՞նչպէս սա Մրջիւն անարգ ու չընչին
Անձնասէր կիրքով միտքն է կուրացած։
Ի՜նչ, ողորմելի այդ միջատը ցած
Օդի զաւակի
Հաւասար կանգնի՛։
Ես ազատօրէն կըդիմեմ պալատ.
Ես քու վեհ սեղա՛ն կըբազմիմ ազատ.
Երբ եզ մը քեզի ընեն ողջակէզ՝
Քեզմէ իսկ յառաջ կըճաշակեմ ես։
Մինչդեռ այս ճռչած ոչինչ կենդանի
Երեք օր լման մէկ շիւղով կապրի՝
Ջոր քաշքըշելով իր բոյնն է տարած։
Օ՜ն, ըսէ նայիմ, ո՛ խեղճ արարած,
Կայսեր, արքայի կամ դշխուհիի
Երբեք ի գըլուխ կանգ առա՞ծ ես մի.
Ես կընեմ այդ բան. ես կերթամ նաեւ

Գեղեցիկ դէմքի պզտիկ կուտամ, և
Վարսից մէջ աղուոր
Կընեմ շէն, գըւարթ խաղեր բիւրաւոր.
Ես չըքնաղ դէմքիմ՝ ըսպիտակութեան.
Արտացայտիկ փայլ կուտամ անմըման.
Ես կուտամ նաև այն զարդը վերջին,
Զոր սիրտ այրելու ձըգտող պըչրուհին
Զըմռունար բընաւ.
Սընդուսի մը սեաւ
Կըտորը պըզտի՛, զոր իր երեսին
Կը փակցընէ նա,
Որ իրեն կաշին
Աւելի պայծառ, ճերմակ երևայ՝
Ծանճէ առնըւած պճինքմ՝ է սիրուն *)։
Եթէ բան չունիս՝ եւ խօսքն ըսէ դուն
Աղքատ համբաւի՝
Ուր կեանք կանցընես խեղճ ողորմելի։
— «Ծառըդ լըմընցա՛ւ,
Տընաշէն Մըրջիւն պատասխան տըւաւ։
Դուն կերթաս պալատ,
Այլ անէծք յաւէտ կըտեղան վըրադ.
Դուն Արամազդին
Նըւիրուած զոհէն համտես առաջին
Ըլլալով՝ երբէք
Կաւելնայ մազի չափ անոր արժէք։
Ո՞ր հիւր սեւերես,
Ըսէ, չէ կարող ընել քեզի պէս։
Կընդունիմ, այո, որ թէ արքայի,
Թէ իշու գըլուխ քեզ կընտրես տեղի.
Այլ գիտեմ իսկ, թէ քու ազդած ձանձրոյթ
Պատըժուի ըստէպ մահուամբ շուտափոյթ։
Իսկ այն զարդարանք, որ ըզկին, կըսես,

*) Որովհետև այս սև սնդուսին Ֆրանսերէն mouche անունը

Կընէ գեղեցիկ՝ սև՝ է ինչպէս քեզ՝
Նոյնպէս ինձ նըման։
«Ծանճիկ» չորջորջում ունի եղեր ան.
Այլ պատճառմ՝ է այդ, որ պարծենաս դու.
Միթէ շատ ատեն հացկատակներու
Ծանճ անուն չէն տար։
Թո՛ղ ուրեմըն, թո՛ղ լեզուդ սընափառ.
Փուճ տեղ մի՛ այդքան թըռչիր բարձրերէ.
Թո՛ղ թէ կըվանեն քեզ պալատներէ,
Երբ միւս կիսաշխարհն հեռանայ Փեբոս՝
Դու թըշուառ կերպիւ պիտի սատկի՛ս հոս,
Ցուրտէ ու քաղցէ,
Ու խեղճութենէ։
Ես այն ժամանակ իմ աշխատանաց
Կըվայելեմ վարձ.
Հովին, անձրևին
Չեմ լինայ ընաւ ասգիս ու անգին.
Պէտքըս հոգացած՝
Կեանք մը կըվարեմ անհոգ, անկասկած,
Ու այսպէս քեզի կըսորվեցընեմ,
Որ ճըշմարիտ փառքն որոշես սուտէն։
Այլ ե՛ր ժամանակ կանցընեմ նանիր.
Ես գո՛րծ ունիմ, գործ. բարեաւ մընացի՛ր.
Ո՛չ իմ պահարան,
Ո՛չ ըշտեմարան
Չեն լեցուիր ըըն ու խօսքերով ունայն»։

ԱՌԱԿ Գ.

ԷՇ ՈՒ ՇՆԻԿ

Բռնադատել պէտք չէ երբէք մեր ձիրքեր,
Շընորհքով գործ չենք տեսներ.
Թանձրադանգաղ մէկըն ինչ որ ալ ընէ՝

Չըլլար սիրուն, գո՛ւր բան է։
Քիչ կան անձեր աստուածներու սիրելի՝
Կըրող ձիրքեր հաճելի։
Անո՛նց ահա պէտք է որ
Յանձնենք գրաւիչ հըրապոյրի մենաշնորհ։
Զընըմառնինք առասպելի այն Իշուն,
Որ ուզելով ըլլալ քընքո՛յշ ու սիրուն
Ու իր տիրոջ աչք մըտնել՝
Օր մը ելաւ քըծնել ու զան փայփայել։
«Ի՛նչպէս, կըսէր նա մըտքէն,
Սա պըզտի Շուն, զոր գըգուեն,
Ըստ ուրում գիրգ ու սիրուն՝
Մեր տանտիրոջ, տիրուհւոյն
Ընկեր կըլլայ հաւասար։
Իսկ միւս կողմէ՝ ինձ համար
Միմիայն կայ ծեծ ու փայտ.
Ի՞նչ անիրաւ բան է այդ։
Ի՛նչ է ըրածըն Շունի.
Կերթայ ձեռք մը քըծնի,
Կուտայ տիրոջըն իր թաթ,
Ու պագիկներ կառնու շատ։
Եթէ այդքան
Պըզտի բան
Ընել պէտք է, որպէսզի
Մէկը շոյուի, փայփայուի՝
Այդ չէ բընաւ դըժուարին,
Ես կընեմ իսկ աւելին»։
Մըտքին մէջ այս որոշում՝
Տիրոջ ուրախ մէկ ժամուն
Կուգայ ձեւով ալյանդակ,
Կըվերցընէ մաշ սըմբակ,
Զոր նազելի, սիրագին՝
Կերկընցընէ երեսին։

Եւ որպէսզի աւելի
Ըրածն աղուոր երևի՝
Զըռ.ընչիւն մը աննըման
Կըկըցորդէ իր շարժման։
«Տէր ողորմեա, աս ինչ է,
Կըպօռայ տէրն այլ յոյլմէ.
Այս ինչ շոյանք,
Ի՜նչ գըգըւանք,
Ի՜նչ սըխրալի
Մեղեդի։
Ծօ, խենթեցեր է էշն աս,
Պէտք է անոր լա՛ւ մէկ դաս։
Տըղա՛ք, ո՛ւր էք, գաւազա՛ն.
Ծեծ մը տուէք պատուական»։
Վազեն ծառայք. Իշուն վրայ
Գան ու գըփոց կըտեղայ։
Նա սևերես, կորակոր՝
Վերադարձաւ իր ախոռ։

Այս խայտառակ ելք ահա
Իշուն զաւեշտ կունենայ։

ԱՌԱԿ Գ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄՈՒԿԵՐՈՒ ԵՒ ԱՔԻՍՆԵՐՈՒ

Ինչպէս դաժան ազգըն կատու՝
Նոյնպէս և ազգ Աքիսներու
Մեծ թըշնամի մըն է Մըկանց.
Ասոնց եթէ ընակութեանց
Դըռները նեղ եղած չըլլար՝
Երկարքամակ կենդանին չար
Վայն ի գըլուխ պիտի բերէր։

Արդ մէկ տարի, որ խիստ աճած էին Մուկեր՝
                Անոնց իշխան,
        Որուն անունն Ուտան-Կըրծան՝
                Բանակ մը մեծ
        Պատերազմի դաշտը հանեց։
        Աքիս ազգն ալ իրեն կողմէ
        Արեան դրօշը կըպարզէ։
        Թէ՝ հաւտալ պէտք է պատմութեան՝
        Ճակատամարտն երկբայական
        Մընաց երկար ժամանակներ։
        Զոկատներու ապաժոյժէն,
        Որ կըհոսէր հեղեղօրէն՝
        Ողողուեցան դաշտ ու արտեր։
        Այլ կոտորածն ամենամեծ
        Մըկանց դըժբախտ ազգը կըրեց,
        Որ պարտութեան մէջ կատարեալ՝
                Փութաց խոյս տալ,
        Թէև Հացգող ու Փըշուրգող
                Ու Պատառգող *)
        Փոշեթաթաւ ու քըրտնալից
        Մարտիկներու խիզախ ջանից
        Քաջ օժանդակ հանդիսացան։
        Ընդդիմութիւնն էր ընդունայն,
        Խոնարհիլ պէտք եղաւ բախտին․
        Առհասարակ փախուստ տըւին
        Թէ հրամատար, թէ զինական։
        Իշխանք բոլոր կորսըւեցան։
                Ծակերէն մութ
        Գըտաւ խուժանն իրեն փըրկոյթ։
        Զօջեր սակայն, որք գըլուխնին
        Փետրափունջեր դըրած էին՝
        Իբրև նըշան մը պատիւի,

*) Այս անունները Հոմերոսի վերագրեալ «Գորտամկնամարտ-քերթուածէն առնուած են։

Եւ որպէսզի
Վախ պատճառէն աքիս ազգին՝
Թըշուառ բախտի կըմատնըւին,
Ըստ որում լայն ծակ չըգըտան
Որ սըպըրդին ու ներս մըտնան՝
Խուժան մինչդեռ
Պըզտի Հերձքէ ներս կըմըտնէր։
Ամենէ շուտ իյնող գետին՝
Բարձրաստիճան Մըկներն էին։—
Ցըցունազարդ գըլուխ մը պերճ՝
Տագնապ անվերջ.
Կառք ու ծառայ, կազմած շըքեղ՝
Ճամբու արգելք կըլլան շատ Հեղ,
Մինչ պըզտիկներ Հեշտ ու դիւրին
Կըփոխուին, կըխալըսին։
Մեծամեծներ
Այդ դիւրութիւնն ուր են գըտեր։

ԱՌԱԿ Ն.

ԿԱՊԻԿ ՈՒ ԴԼՓԻՆ

Սովորութիւն Յունաց մէջ էր,
Որ ճամբորդները ծովու
Վարժաւոր շուն ու կապիկներ
Կըտանէին իրենց Հետ։
Անգամմ՝ ասանկ սարքով մէկ նաւ—
Աթէնքէ ոչ շատ Հեռուն
Մեծ փոթորկի բռնըւեցաւ,
Ու անդընդոց գընաց խոր։
Եթէ չըլլար Դըլփին բարի՝
Ամենքն էին կորսըւած։
Այդ Հըսկայ ձուկ մարդկան սեռի
Է բարեկամ անձնըւէր։

Իր գործոյ մէջ Պլինիոս Հին
Կըճառատէ զայս. մենք ալ
Արժան է որ անոր խօսքին
Հաւատ ու վարկ ընծայենք:
Դելփին ուրեմն շատեր փրկեց.
Քիչ մընայ որ ազատէր
Կապիկմ՝ անգամ, սոր խիստ մեծ
Նըմանանքէն խաբուելով:
Մարդ կըկարծէ ձուկը զանի,
Կըհեծցընէ իւր կռնակ.
Կարծես ըլլար նա անուանի
Երգիչը մեծ՝ սուակին *):
Դելփին զան ափ պիտի հանէր՝
Երբ դիպուածով մը հարցուց.
«Աթենացի՞ ես»:—«Այո՛, տէր,
Հոն զիս խիստ լաւ կըճանչնան:
Թէ ունենաս գործ կարեւոր՝
Դիմէ ինծի, զի ունիմ
Ազգականներ ականաւոր.
Մէկ ջարմիկս է Թաղապետ»:
—«Խիստ լաւ. ըսէ, պատիւ ունի՞
Քեզ ընդունել Պիւէոն.
Կարծեմ յաճախ տեսնես զանի»:
—«Այդ ալ խօսք է, ամեն օր.
Ունինք մենք հին մըտերմութիւն»:
Մեր Կապիկըն անխմաստ
Նաւահանգըստի մը պարզ անուն
Մարդու անուն էր կարծեր:

Ասանկ անձինք որքան շատ են՝
Պօլիս կարծող Խասգիւղը:
Ամէն բանի վրայ կըճառեն,

*) Դիցաբանութիւնը կըսէ, թէ դելփինները Արիոն երգիչին վրայ զմայլելով՝ խեղդուելու կէտին ազատուած ըլլան զանի:

Թէպէտ բան մը չեն տեսած։
Ծիծաղելով Դըլփին քաՀ-քա՜Հ՝
Կըվերցընէ իր գըլուխ.
Այն ժամանակ կըՀասկանայ,
Թէ ազատածն անդընդէն
Կապիկ մըն է, խե՛ղճ անասուն,
Զոր թօթուելով կըռնակէն՝
Մարդ փընտռելու կ'ելլէ իսկոյն,
Իբր արժանի գործ իրեն։

ԱՌԱԿ Զ.

ԱԳՌԱՒԸ ՍԻՐԱՄԱՐԳԻ ՓԵՏՈՒՐՆԵՐՈՎ ԿԶԱՐԴԱՐՈՒԻ

Ժամանակ եկեր՝
Փոխէր Սիրամարգ իր պերճ փետուրներ.
Ագռաւը զանոնք խօթելով իր վրայ՝
Սիրամարգներու խումբին մէջ կերթայ
Նազել-սեգալու,
Գըլուխ բըռնելու։
Անանկ կըկարծէ, թէ ինք մէկ թըռչուն
Եղած է սիրուն։
Սակայն եկո՛ւ տես, որ անոնցմէ մին
Նենգըն Հասկըցաւ չըմար Ագռաւին։
Այդ սուտ Սիրամարգն կատակի առին,
Զինքը սուլեցին.
Ծաղրի, այպանաց
Սաստիկ մէկ Հեղեղ անոր վրայ տեղաց։
Սիրամարգ եղբարք բարկացած՝ ելան
Կեղծ թէ բընական՝
Բոլոր փետուրներն անոր փետտեցին,
Բան չըձըգեցին։
Նա Ագռաւուց քով փընտռեց ապաւէն,

Սակայն անոնք ալ խայտառակօրէն·
Ձինք դուրս քըշեցին, չուզելով մէյմ' ալ
Երեսը տեսնալ:

Երկու ոտքով անոր նըման
Քանի՜-քանի ազգաւներ կան,
Որք ուրիշին
Կողոպուտով կըզարդարուին.
Բանագողի ունին անուն:
Այլ կըլըռեմ. զի ոչ մէկուն
Կուզեմ սըրտին պատճառել ցաւ.
Այդ սովորոյթ չունիմ բընաւ:

ԱՌԱԿ Ը.

ՈՒՂՏ ՈՒ ՋՐԱԾՈՒՓ ՓԱՅՏԵՐ

Ուղտը տեսնող մարդն առաջին,
Զարհուրանքէ փըրթած լեղին՝
Ձըգեց փախաւ. երկրորդն անոր քովը գընաց.
Երրորդն անհոգ ու անկասկած՝
Կապ մը անցուց անոր վըզէ:

Սովորութիւն ամեն բանի ընտել կընէ.
Ինչ որ մեզի
Կամ եզական կամ սոսկալի բան կերեւի՝
Տեսնըւելով քանիմ' անգամ՝
Կընտանենայ, կըլլայ աչքին մեր բարեկամ:
Քանի որ սոյն նիւթի վրայ ենք՝
Սա հետեւեալ դէպքը պատմենք:

Քանիմ' անձինք պահակ դըրուած·
Ալիքներու վըրայ հեռուանց
Կընըշմարեն ծըփծըփուն բան.

«Ահա մէկ մեծ նաւ», կըպոռան.
Ետքէն հըրձիգ մէկ կազմածի
Այն մեծ նաւը կըվերածի.
Ետքէն լաստի,
Ետքէն հակի,
Ու վերջապէս պարզ փայտերու՝
Զոր կերերեն ալիք ծովու։

ԱՌԱԿ Ը.

ԳՈՐՏ ՈՒ ՄՈՒԿ

Անոնք որ գայլը խաբել կուզեն՝
Ըստէպ իրենք խաբուած կելլեն։

Գիրուկ Մուկ մը, որ ոչ մեծ պահք
Գիտէր երբէք ու ոչ յիսնակ՝
Մէկ ճահիճի ափը կեցեր,
Թէ կըզբօսնուր, թէ կըհըրճուէր։
Գորտ մի անոր մօտենալով
Այսպէս կըսէ իրեն լեզուով.
«Եկո՛ւ իմ տուն. քեզ մեծահաց
Կուտամ սեղան»։ Պէտք չըմընաց
Ուրիշ խօսքի.
Մուկըն իսկոյն կըհամոզուի։
Ասով հանդերձ
Խաբեբայ Գորտն անոր պատմեց
Թէ բաղնիքի հեշտանքը մեծ,
Թէ բերկրութիւն ճամբորդութեան.
Երկար չընեմ. չընաշխարհիկ ու աննըման
Մէկ շատ բաներ՝
Զոր ճամբորդ Մուկ ճահիճին մէջ պիտի տեսնէր.
Օրմ՝ իր Թոռանց պատմէր պիտի

Հրաշալիքներն այդ աշխարհի,
Բարք ու բընոյթ բնակիչներուն,
Ու ջըրային մեծ տէրութեան որնտեսութիւն։
Միայն մէկ բան
Փոքր ինչ վարանք կուտէր Մըկան.
Կըխորհէր թէ
Ինք լուղորդ չէ
Ու պէտք ունի օժանդակութեան։
Գորտըն տոր գըտաւ դարման։
Մուկըն ոտքէն ճըլի, շըղի
Մը կըկապուի,
Ու միասնեղ խորունկ ճահիճ մը կըմըտնան։
Գորտը, զըւարթ իր խոստումին,
Նաև ազանց իրաւունքին՝
Կուզէ ջուրին խոր տանել զան։
Իր նըպատակ՝
Դիւրհաւան Մուկն լափել տաք-տաք։
Արդէն մըտքին մէջ ննդալի
Քըթը՛ր-քըթըրը կուտէր զանի.
Համալ սպասու
Իրեն համար։
Մուկ՝ աստուածներն կանչէ վըկայ.
Գորտ կըխընդայ անոր վըրայ.
Մուկ դէմ դընէ ոյժով բոլոր.
Գորտ զան մըխէ ջըրերու խոր։
Մինչդեռ այդպէս կըկըռուէին՝
Անդիէն Ցին,
Որ օդի մէջ թեւատարած, չորս կողմ դիտէր՝
Կըտեսնէ Մուկն, որ ջրին վըրայ կըթալթըլէր.
Կը յարձակի յանկարծ վըրան,
Կըբըռնէ զան,
Կըհանէ վեր։
Անոր հետ Գորտ,

Ու նաև զօդ
Օդը կեղէր։
Մահը գըտան թէ Գորտ թէ Մուկ։
Ցինը լափեց այս որս կըրկին.
Թէ միս, թէ ձուկ
Ունէր թըռչունն իր ընթրիքին։

Ամենէ մեծ վարպետութիւն
Հեղինակին կըրնայ բերել գըլուխը ձիւն։
Նենգը դարձած դաւողին դէմ.
Սուր փորձերն շատ տեսեր եմ։

ԱՌԱԿ Թ.

ՁԻՆ ԿՈՒԶԷ ՎՐԷԺ ԱՌՆՈՒԼ ԵՂՋԵՐՈՒԷՆ

Հին ժամանակ
Ձիեր չէին մեզ հըպատակ.
Երբ մեր սընունդն էր խոզկուղին՝
Ձին, էշ, ջորին.
Ազատ, անկախ անտառներու մէջ կապրէին։
Չըկար յայնժամ համետ ու թամբ ազգի-ազգի,
Սապազէններ պատերազմի,
Ուղեկառքեր,
Պատգարակներ.

Հարսնիք, խընճոյք ու մեծամեծ
Չէր կատարուեր այդ դարուց մէջ։
Այն ատեններն մէկ Երիվար
Եղջերուի հետ ունեցած էր սաստիկ պայքար,
Եւ անկարող հասնել անոր՝
Յիմարաբար դիմեց մարդուն,
Իբրև շընորհ՝
Խընդրել ճարտար գործակցութիւն։
Մարդըն անցուց բերանը սանձ,

Ցատքեց, վըրան ելաւ մէկանց,
Ու չըտալով դադար բընաւ՝
Ա՛յնքան ըրաւ՝
Որ Եղջերուն
Գըլորեցաւ վիհը մահուն:
Ձին այս բանէս ուրախ սաստիկ՝
Յայտնեց մարդուն շնորհակալիք.
—«Մընաս բարով. քեզ պարտաւոր եմ մեծապէս.
Ա՛լ իմ կայանս կըդառնամ ես»:
—«Չէ, այդ չըլլար, մարդըն ըսաւ.
Քու հոս մնալդ՝ աւելի լաւ.
Կըտեսնեմ թէ բանիս կուգաս,
Պատշաճ խընամք պիտի գըտնաս.
Յարդէ մահիճ մինչեւ ցըփոր,
Ամէն աղէկ ինչ կուզես որ»:
Ազատութիւն երբ պակաս է՝
Ուտել-խըմել քանի՞ կարժէ:
Ձին զըղջաց յոյժ. հասկցաւ ան,
Թէ իր ըրածն էր յիմար բան,
Այլ սակայն ուշ. պատրաստ արդէն
Կըգըտընուէր ախոռն իրեն:
Ստըրկութեան
Մէջ մեռաւ ան:
Խելացի գործ ընէր պիտի՝
Եթէ ներէր եղջերուին:

Վրէժխընդրութիւն որչափ անոյշ երեւայ բան՝
Չափազանց սուղ գընել է զան՝
Անանկ անգին մէկ բարիքով առնուլ ծախու՝
Առանց որու
Միւս բարիքներ
Երկու փարայ իսկ չեն արժեր:

ԱՌԱԿ Ժ.

ԳԱՅԼ, ԱՅԾ ՈՒ ԻՐ ՁԱԳԸ

Այծ երթալով ուտել խոտ նոր,
Որ լեցընէ ծիծեր խոշոր՝
Մըղլակով տան դուռ կըփակէր՝
Տալով պատուէր
Ձագին՝ որուն
Ուլ կամ ամիկ կուտանք անուն.—
«Չըլլայ բանաս դուռը մէկու,
Եթէ ոչ՝ կեանքդ կըտուժես դու,
Մինչև չըսեն որոշ, յայտնի
Նըշանաբան՝ «գետի՛ն անցնի
Գայլ ու անոր
Ճետը բոլոր»։
Մինչդեռ կուտար Մայրիկ պատուէր՝
Գայլ մի, որ ճիշտ անկէ կանցնէր,
Կըլըսէ բառը նըշանի,
Որ մըտքին մէջ կըդըրոշմուի.
Ինչպէս կըրնաք մըտածել՝ էծ
Գազանը չար չընըշմարեց։
Երբ հեռացաւ նա տընակէն՝
Գայլն իր ձայնը փոխեց անդէն,
Ու հընչիւնով մը կեղծաւոր
Աղաչեց որ
Իրեն առջև դուռը բացուի.
«Գետի՛ն անցնի
Գայլ ու անոր ճետ» ըսելով,
Ու յուսալով
Թէ Ուլը մեր
Զինքըն իսկոյն պիտ՝ ընդունէր։
Սա կասկածով

Դրան ճեղքէն դուրս նայելով՝
«Ճերմակ թաթիկ, կըսէ, ցոյց տուր,
Եթէ ոչ՝ քեզ չեմ բանար դուռ»։
Յայտնի է թէ ըսպիտակ թաթ
Գայլը չունի.
Սովորոյթին մէջ չըկայ ադ։
Սա զարմացած անփորձ Ձագէն
Լըսել այս խօսքը խելացի՝
Անյոյս իր տեղն դարձաւ նորէն։
Ի՜նչ ձիւն կուգար Ուլին գըլխուն՝
Նըշանաբանը տըրուելուն՝
(Որ յըսուած էր պատահաբար),
Աստուած չընէ՝ դուռը բանար։

Մէկի տեղ երկու ապահովութիւն՝
Յաւէտ լաւագոյն.
Ինչ որ աւելի՝
Վընաս մը չունի։

ԱՌԱԿ ԺԱ.

ՏԻՐՈՋ ԱՉՔԸ

Փախըստական մէկ Եղջերու
Կերթայ կեյնայ գոմ՝ Եզերու.
Ասոնք կըսեն.
«Գընա՛ գըտիր այլ ապաւէն»։
— Ո՛ եղբայրներ, մի՛ զիս յայտնէք,
Կըսէ այս հէք.
Ձեզ արօտներ կըցուցընեմ խիստ պատուական,
Որք օգտակար օր մը կըլլան.
Դուք չէք զըղջար
Ձեր ինձ ըրած բարեաց համար։

Բարի Եզերն հոն խոստացան
Զրխօսիլ բան։
Մեր Եղջերուն
Սիրտըն հանդարտ՝ կըկըծկըտի մէկ խոր անկիւն։
Իրիկուան մօտ,
Ըստ առօրեայ սովորութեան՝
Կըբերեն հոն ճարակ ու խոտ։
Ըսպասաւորք կերթան կուգան,
Ինչպէս նաև վերակացու·
Ոչ ոք ընաւ
Եղջիւր տեսաւ
Կամ եղջերու։
Սա Եզերուն շընորհակալ կըլլար սըրտանց,
Ըսպասելով Դեմետրէի *) աշխատութեանց
Ժամուն յարմար՝
Որ փախուստ տայ։
Մին Եզերէ
Անոր կըսէ·
«Առ այժըմ գործն աղէկ գընաց,
Սակայն մըտքիս մէջ կայ կասկած։
Տակաւին տէրն հարիւրաչուի
Չեկաւ այցի·
Անոր գալէն, ո՛ հիւր եղբայր,
Երկիւղ ունիմ քեզի համար·
Ուստի և դեռ
Ազատուելուդ յոյս մի՛ ըներ»։
Խօսքը Եզան չըլըմընցած՝
Տէրը կուգայ ընել իր այց,
Ու կըպօռայ· «Աս ինչ է աս·
Մըսուրներու մէջ կըտեսնեմ ես խոտ նըւազ·
Եզան խըշտիք հին են ու փուտ·
Համբարներէն յարդ բերէք, շուտ։

*) Հնձոց աստուածուհի։

Մեղք են այս խեղճ կենդանիներ.
Զանոնք դուք լաւ չէք խընամեր.
Դըժուար բան է սա ոստայններն ջընջել սարդէ,
Եզնալուծներ և անուրներ
Դընել կարգի»։
Մինչ այս կերպով կըխօսէր տէր՝
Իր սուր աչքին զարկաւ յանկարծ
Գըլուխ մը նոր՝ զոր չէր տեսած։
Կըճանչըցուի Հէ.ք Եզջերուն։
Ծառայք մէյմէկ ձողեր կառնուն.
Գոն անխընայ
Անկոչ հիւրին վըրայ կըտեղայ։
Անոր Թափած դառն արցունքներ
Բուռըն մահէ զինք չեն փըրկեր։
Զան կըտանին լաւ մը կաշեն,
Կըվայելեն համեղ մսէն։
Տիրոջ աչքը միշտ ամենէ
Լաւ կըտեսնէ։

ԱՌԱԿ ԺԲ.

ԱՐՏՈՅՏ, ԻՐ ՁԱԳԵՐՆ ՈՒ ԱՐՏԻՆ ՏԷՐԸ

Քեզմէ միայն բան ըսպասես,
Հասարակաց
Է այս առած.
Ահաւասիկ Եզոպ ինչպէս
Իր առակովըն պատուական
Հաստատեց զան։

Նորաբողբոջ ցորեններուն
Մէջ արտոյտներ կըդընեն բոյն
Այն միջոցին՝
Ուր ամենու վըրայ կազդէ սէր նորածին.

Ծովերու խորն՝ հրբէշներ մեծ,
Անտառըն՝ ինծ, ու արտօյտներ՝ դաշտերու մէջ։
Այլ այն Արտոյտ, որու առակ
Կըպատմըւի ձեզի հիմակ՝
Կէսը գարնան անցուցեր էր դատարկ, անգործ՝
Առանց սիրոյ անուշութեանց առնելու փորձ։
Ինչևիցէ բնութեան ձայնին ուշկեկ հըլու՝
Կորոշէ նա մայր ըլլալու.
Բոյն կըշինէ,
Հաւկիթ կածէ ու կըթըխսէ,
Կըհանէ ձագ յետին փութով,
Ըստ կարի լաւ գործ տեսնելով։
Ցորենն եկած հասունցած էր՝
Ու դեռ ձագեր
Չէին մեծցած որ թիռ առնուն։
Աքեղաձագ սիրտըն ի դող կերթայ հեռուն՝
Ձագուկներու
Կեր փընտռելու,
Տալով պատուէր
Մըտադրութեամբ դիտել դէպքեր։
«Թէ արտին տէրն որդւոյն հետ գայ—
Ու բանմ՝ է այս խիստ աներկբայ,
Դուք, զաւակներս, ուշով բոլոր
Մըտիկ ըրէք խօսքերն անոր,
Որ մենք ըստ այնմ ըռնենք ճամբայ»։
Արտոյտ գործին գացածին պէս՝
Տէրը կուգայ
Իր որդւոյն հետ՝ արտին ի տես։
«Կըտեսնեմ թէ, կըսէ, ցորենն է հասունցած,
Գընա այսօր բարեկամաց
Ու խընդրէ որ վաղը առտու
Մէյմէկ մանգաղ առած հասու՝
Փութան մեզի գալ յօգնութիւն։

Երբ մայր Արտոյտ ելաւ ի բոյն՝
Տեսաւ թէ վախ պաշարած էր
Իր ձագուկներ։
Անոնցմէ մին
Կըպատմէ բանն իր Մայրիկին.
«Տէրն ըսաւ որ վաղը առտուն
Բարեկամաց
Տըրուի իմաց,
Որ գան օգնեն հընձըւելուն»։
—Թէ այդպէս է՝ կըրկնեց Արտոյտ,
Հարկ չեմ տեսներ շարժելու շուտ։
Սակայն վաղն ալ
Պէտք է աղէկ մը ականջ տալ,
Թէ ինչ կըսուի.
Դեռ վախնալու չըկայ տեղի։
Ահաւասիկ ձեզ ուտելիք.
Ճաշակեցէք, հանգիստ եղէք։
Կուշտ մը կուտեն, կըքընանան թէ՛ ձագք թէ՛ մայր։
Առտու կըլլայ, բարեկամներն չեն երեւար։
Արտոյտ նորէն կերթայ գործին,
Տէրը նորէն կուգայ այցին։
«Հասած է ա՛լ ժամը հընձման,
Ու բարեկամք չերեւցան,
Կըսէ. այս բան իրենց կողմէ
Լաւ ընթացք չէ.
Սակայն լաւ չէր մեր ալ բըռնած՝
Յուսալ անհոգ բարեկամաց։
Վաղը, որդեակ, երթաս ու մեր
Ազգականաց ըսես հրաւէր»։
Ձագերու մէջն
Վախ կըտիրէ աւելի մեծ։
«Ազգականնե՛ր, ըսաւ, մայրի՛կ, ճիշտ ա՛յն ժամուն»...
—Ո՛չ, զաւակներս, անհոգ եղէք, մըտէք խոր քուն.

Ձեր տեղէն մ՚ը չարժիք բընաւ»։
Ըստուգիւ ալ մարդ չերեւցաւ։
Տէրըն արտի կուգայ դարձեալ։
«Մերն է սըխալ,
Կըսէ, ելլել ուրիշներէն
Բան ըսպասել յիմարօրէն.
Մեզմէ ալէկ
Ո՚չ ազգական, ո՚չ բարեկամ կըլլայ երբէք։
Միշտ աս ալսպէս գիտցիր, որդիս.
Ահա թէ ինչ կըմընայ մեզ ընել զարդիս.
Մանգաղ առած ընտանեօք մենք՝
Վաղը կանուխ հոս կըգիմենք —
Այդ՞է ճամբան կարճ ու բարի,
Ու կաւարտենք գործն ըստ կարի»։
Այս որոշում լըսելուն պէս արթուն Արտոյտ՝
«Ո՜հ, այս անգամ ելլենք երթանք, ըսաւ, և ջոկուտ»։
Եւ ձագուկներ թըռչըտելով,
Թաւալգըլոր տապըլտկելով
Անձայն անձիւն ճամբայ կելլան,
Ձանցընելով բընաւ վայրկեան։

ԳԻՐՔ Ե.

ԱՌԱԿ Ա.

ԵՐԿԹԷ ԱՆՕԹՆ ՈՒ ՀՈՂԷ ԱՆՕԹԸ

Օր մը անօթ երկըթէ
Իր հողակերտ ընկերի
Առաջարկեց միատեղ
Ելլել ընել ճանապարհ։
Մէկալն ըսաւ. «չեմ կըրնար
Թողուլ բընաւ տուն ու տեղ.
Ուղեւորուել չէ իմ բան,
Կըջախջախուիմ ես ճամբան.
Ամենափոքր մէկ բախուն
Ձիւն կըբերէ իմ գըլխուն.
Բեկորս իսկ տուն չըդառնար։
Իսկ քու մասիդ, որ ինձմէ
Կազմդ աւելի տոկուն է՝
Վըտանգ, արգելք չեմ տեսնար»։
—Դուն մի՛ վախեր որեւէ
Կործանարար վըտանգէ.
Կըպաշտպանեմ ես քեզի,
Կըսէ Անօթ երկըթի։
Եթէ երբէք կարծըր բան
Քեզ փըշրել իսկ ըսպառնայ՝

Մէջ կըմըտնեմ նոյնժամայն,
Քեզի համար վախ չըկայ։
Այս խօսքերով մեր խեցեայ
Անօթին միտքը կըլլայ։
Կարծըր աման երկըթի
Անոր քովով կըկանգնի։
Սաներ ահա կաղն ի կաղ
Ճամբայ կ'ելլեն անդանդաղ,
Թեթեւագոյն բախումով
Իրար վըրայ իյնալով։
Սակայն վընասըն՝ հողէ
Անօթը միշտ կըկըրէ.
Ձէին ըրած քայլ հարիւր՝
Որ ընկերէն ջարդփըշուր
Կըլլայ խեցեայն, եւ չունի
Իրաւունք իսկ գանգատի։

ԱՌԱԿ Բ.

ՁԿԻԿ ՈՒ ՁԿՆՈՐՍ

Պըզտի ձկնակ կըլլայ խոշոր՝
Եթէ Աստուած կեանք տայ անոր.
Այլ սակայն մէյմ' որ բռնած ես՝
Զարգանալուն ըսպասելով
Թողուլ ազատ՝ իմ կարծիքով
Ցիմարութիւն է պարզապէս,
Զի ով կըրնայ ըլլալ վըստահ,
Թէ նորէն ձեռք պիտ' իյնայ նա։

Ծածան պըզտի
Իւր սեւ բախտէն կըբըռնըւի։
Զայն տեսնելով կըսէ Զըկնորս.

«Լաւ է այս ալս.
Այս ալ հաշիւ կըլեցընէ.
Կերակուրի ըսկիզբ կազմէ:
Ի պա՛րկ դու ալ: Ծածան պըզտի
Իրեն լեզուով սա կըխօսի.
«Մանրուկ Ձուկէ ի՜նչ օգուտ քեզ,
Ձի հազիւ թէ պատառ մ' եմ կէս.
Թո՛ղ որ մեծնամ,
Ծածան ըլլամ,
Ու կըբռնես զիս միւսանգամ:
Հարուստ մը քեզ այն ժամանակ
Շատ փող կուտայ, մինչդեռ հիմակ
Պէտք է հարիւր ծածան ինձ պէս՝
Որ կերակուր մը կուշտ ուտես,
Կերակուր մը խե՛ղճ ու անշահ:
—Խե՛ղճ ու անշահ՝
Ըսաւ Ձըկնորսն, խե՛ղճ ու անշահ,
Այդպէս ըլլայ, վընաս չըկայ:
Պըզտի ծածան,
Որ քարոզչի խօսիս նըման,
Ինչ որ ըսես՝ չունի օգուտ: Այս իրիկուն
Ըզքեզ տապակ կըդըրանես դուն:

Առածն յայտնի է, որ կըսէ.
«Մէկ ունեցածդ լաւագոյն է
Քան թէ երկուքն՝ որ պիտի գայ»:
Մին աներկբայ
Է, իսկ մէկալն անյայտ, որուն
Յոյս ընել՝ չէ խոհեմութիւն:

ԱՌԱԿ Գ.

ՆԱՊԱՍՏԱԿԻՆ ԱԿԱՆՋՆԵՐԸ

Կենդանի մը եղջերաւոր
Հարուածելով զԱռիւծ մէկ օր՝
Սա բարկացաւ, ու որպէսզի նորէն տանկ
Չըգայ գլուխն մէկ գէշ փորձանք՝
Եղջերաւոր կենդանիներ, որքան որ կան,
Դուրս քըշելու հանեց հրաման։
Այծ, խոյ ու ցուլ
Հարկադրեցան հայրենի հողն իրենց թողուլ.
Եղջերուներ ու Եշայծեամ երամովին
Գաղթեցին դուրս. առհասարակ կըփախչէին։
Նապաստակ մի ականջներուն տեսնելով շուք՝
Զինք առաւ հոգ ու մըտմըտուք.
Չըլլայ՝ ըսրտես մը երկընկեկ իրենց ձեւէ
Զանոնք մէյմէկ եղջիւր կարծէ։
«Կեցիր բարով, Ծըղրիդ տխպար,
Ըսաւ, այստեղ ես չեմ մընար։
Զիս մի՛ ծաղրեր,
Վերջիվերջոյ՝ իմ ականջներ
Իբըր եղջիւր պիտ՝ հըռչակուին.
Ես ջայլամին
Կարճուկ ականջն ալ ունենամ՝
Նորէն սաստիկ երկիւղ կըզգամ»։
—Ականջդ եղջի՞ւր, կըսէ Ծըղրիդ,
Ականջդ եղջի՞ւր, ի՞նչպէս գըլուխ օրեմ խօսքիդ։
Զիս անմիտի տեղ կըդընես։ Մի՞թէ Աստուած
Զանի ականջ չէ ստեղծած։
—«Անոնք սակայն
՚տի պընդեն թէ եղջիւր է այն,
Բուն խիկ եղջիւր, ըսաւ Թըշուառն, ու ահարեկ

Կըդողդըղար երբև եղեգ.
Թէ բան չունիս՝ ել բողոքէ
Թէ այդ սուտ է.
Բողոքներովդ մէկտեղ ըզքեզ
Ցիմարանոց պիտի գըտնես»։

ԱՌԱԿ Դ.

ՊՈՉԸ ԿՏՐԱԾ ԱՂՈՒԷՍԸ

Ծերուկ Աղուէս, խիստ վարպետ գող,
Հաւ բըզըքտող,
Ճագար շորթող,
Ուլու անուն
Իբրև փորձանք-աղուէս՝ գացած էր խիստ հեռուն,
Հուսկ որոգայթն բռնըւեցաւ։ Այդ հուղկահար
Պըրծաւ, սակայն ոչ անվըթար,
Քանզի իր պոչն իբրև գըրաւ հոն թող տըւաւ։
Անպոչ այդպէս՝
Մընացած էր խաղք սևերես.
Նա կուզէր որ իրեն նըման՝
Միւս ընկերք ալ պոչատ ըլլան։
Օրմ՝ Աղուէսներ
Մէկ մեծ ժողով էին կոչմեր։
Մեր ազեզուրկն հոն երթալով՝ «ինչ պէտք, կըսէ»
Այս աւելորդ ծանրութենէ՝
Ցոմերն աւլող ճանապարհին.
Մեզ ինչ օգուտ ունի ազին։
Եթէ խօսքիս կըհաւատաք՝
Պէտք է ամենքդ որոշում տաք
Զայն կըտրելու
Ու մէջտեղէ վերցընելու»։

—Կարծիքդ, այո՛, կըգըտնեմ լաւ,
Ծերուկ Աղուէսմ՝ անոր ըսաւ,
Այլ անգամ մի ցուցո՛ւր ագիդ,
Ու պատասխան կուտանք խօսքիդ։
Ասոր վըրայ մէկ այնպէսի
Սաստիկ Հա՛յ-Հո՛ւչ մը կըսկըսի,
Որ անպոչին չէր լըսուեր ձայն։
Պոչատութիւն առաջարկել փորձ մ'էր ունայն։
Ամէն Աղուէս
Ագին պահեց առաջուան պէս։

ԱՌԱԿ Ժ.

ՁԻ ՈՒ ԳԱՅԼ

Գայլմ՝ ան ատեն, երբ սիւգ անոյշ
Մարգին կուտայ նոր շունչ և ոյժ,
Ու կենդանիք տուն-տեղ թողլով՝ դաշտը կելլեն,
Փընտռել պարէն՝
Գայլ մը, կ'ըսեմ, խիստ ձըմեռի
Գացած պահուն, մեզմէ հեռի՝
Խոտերու մէջ Ձի մը տեսաւ կազմով հուժկու,
Ազատ թողած՝ արածելու։
Մտածեցէք իր ըերկրութիւն։
«Ի՞նչ լաւ պատառ,
Կ'ըսէ, այս Ձին ինձի համար.
Ինչո՛ւ ոչխար չըլլայիր դուն,
Որ նոյնհետայն լափըրփէի.
Մինչ հարկ կ'ըլլայ դիմել նենգի։
Նենգենք, ապա»։ Զայս ըսելով՝
Կըմօտենայ հանդարտ ձևով։
«Աշկերտ մ'եմ ես Հիպոկրատի,
Կըսէ, ճանչեմ այս արօտի

Բոլոր խոտեր,
Անոնց բուժիչ յատկութիւնները։
Գովել չըլլայ,
Ամեն ախտեր երկրի վըրայ
Կըբըժըշկեմ։ Եթէ ուզես, մեծարոյ Ձի,
Հիւանդութիւնդ յայտնել ինձի՝
Զըրխապէս
Կընայեմ քեզ.
Ձի մարգին մէջ թողուիլդ ազատ
Որ խոտ ուտես՝ խիստ բացայայտ
Նըշան մ'է թէ հիւանդ ես դուն.
Այսպէս կ'ըսէ բըժըշկութիւն»։
— Ոտքիս ներքև խիստ տապոգին
Ունիմ պալար մը, կ'ըսէ Ձին։
— Որդիս, կըրկնեց բժիշկը սուտ, մարմնոյ վըրայ
Ըստէպ այդ մասն հիւանդ կ'ըլլայ.
Երիվարաց ես բըժիշկ եմ.
Վիրաբուժի գործ ալ կ'ընեմ։
Բարեծաղիկն ժամը պատեհ
Կընայէր, որ Ձին պատառէ։
Սա հասկացաւ միտքըն անոր,
Ու անանկ կից մ' արձակեց որ
Փըշրեց, ջարդեց թէ ակռաներ ու թէ ծընօտ։
«Ո՜խ ըլլայ ինձ, Գայլըն ըսաւ մելամաղձոտ.
Թող ամեն մէկն իր արհեստի
Միայն հետևի.
Բըժըշկութեան ելեր եմ ես՝
Երբ մըսագործմ' եմ պարզապէս»։

ԱՌԱԿ Զ.

ՈՍԿԻ ՀԱՒԿԻԹ ԱԾՈՂ ՀԱՒԸ

Շատ բան վաստակիմ ըսելով՝ Ագահ
Ըստէպ ունեցածն ալ վըրայ կուտայ.
Առը տալացուցց՝ ձեզի օրինակ
Հետեւեալ առակ:
Եթէ հաւատանք մենք առասպելի՝
Ագահ մը ունէր հաւ հըրաշալի,
Տիրոջըն իրեն
Ամէն օր ածող հաւկիթ ոսկեղէն։
Մեր մարդը կարծեց,
Թէ ճոխ գանձ մը կար անոր մարմնոյն մէջ.
Մորթեց, բայց փորն ու ճիշտ միենոյն
Գըտաւ զայն բոլոր ուրիշ հաւերուն։
Այս կերպով ահա մեր խելօք Դաւիթ
Կորսնց իր ձեռքով գանձը ճըշմարիտ։
Ագահներուն դաս՝ է այս պատմութիւն։
Վերջի ատեններ
Քանի՜ քանիներ
Տեսանք, որ առտու աղքատ արթընցան,
Շուտով հարուստնալ անոնց երազն էր։

ԱՌԱԿ Է.

ԼԵՌ ԵՐԿԱՆՑ ՄԷՋ

Տըղաբերքի ցաւոց մէջ Լեռ
Անանկ ձայներ կըհանէր,
Որ կարծես թէ
Աշխարհ պիտի կործանէ։
Անոր պոռոտ գոչիւններէն

Ամէնք կուգան կըվազեն,
Կարծելով թէ անպատճառ
Հըսկայ մը դուրս պիտի գար,
Ցարսափելի, ահագին։
Եւ նա գիտէք ինչ ծընաւ,
Երկանց պըտուղն ինչ եղաւ.—
Աններշան մուկ մը չընչին։
Երբ այս առակի վըրայ կըխորհիմ՝
Որու՞ սուտ է հիմ,
Եւ որու ռակայն միտքն է ճըշմարիտ,
Կ՚երևակայեմ խըրոխտ, մեծամիտ
Քերթող մ՚որ կ՚երգէ աստուածներու հայր
Արամազդի հետ՝ Տիտանանց պայքար։
Խոստում գերազանց, ձեռնարկ աննըման.
Տակէն ինչ կ՚ելնէ։ – Ոչինչ, հով միայն։

ԱՌԱԿ Ը.

ԿՈՒՌՔ ԲԵՌՑԱԾ ԷՇԸ

Կուռք բեռցած էշը կըկարծէր,
Թէ պաշտէին զինք մարդիկներ,
Քայլեր կ՚առնուր հըպարտ ձեւով,
Գըլուխը միշտ վեր բռնելով.
Նա իր անձին յիմարաբար
Կըվերագրէր խունկ ու բուրվառ։
«Ո՛ էշ ախպար,
Ըսին իրեն, մի՛ խաբեր զինքըդ վայրապար.
Այս պատիւներ որ կըցուցուին՝
Քեզ չեն ըրնաւ, հապա Կուռքին։
Դատաւորի տըգէտ, անբան՝
Պատմուճանին է պատիւ միայն։

ԱՌԱԿ Թ.

ԵՂՋԵՐՈՒՆ ՈՒ ՈՐԹԱՏՈՒՆԿԸ

Մէկ Եղջերու
Բարձըր Որթի մը միջոցաւ՝
(Յատուկ ինչ-ինչ երկիրներու),
Ըստոյգ մահէ ազատեցաւ։
Այն կարծիքով թէ շունք իր հետք կորուսած են,
Որսորդք Դառնանք յետ կըկանչեն,
Նա վըտանգէ ազատ հիմայ՝
Բարերար Որթն ուտել կ'ելլայ։
Իր այս ընթացք՝ ապերախտի
Գըտաւ պատիժըն արժանի։
Շունք ձայնն առած յետ կըդառնան,
Եղած տեղէն կըհանեն զան։
Հոս կըվազէ,
Հոն կըվազէ,
Միևնոյն տեղն հուսկ կըդառնայ ու կըգոչէ․
«Ո՜հ ըլլայ ինձ․ իմ ընթացքով եպերելի
Արժանացայ այս պատիժի․
Ապերախտնե՛ր առ հասարակ,
Այս դէպք ըլլայ ձեզ օրինակ»։
Զայս կ'ըսէ նա,
Ու վիրաւոր գետին կ'իյնայ։
Վոհմակն իրեն մասըն առաւ։
Որսորդներու հասած պահուն՝
Ի զո՛ւր լացաւ
Մեր եղջերուն։
Ճըշգրիտ պատկեր ամէն անոնց՝ որք կըպըղծեն
Զիրենք փըրկող սուրբ ապաւէն։

ԱՌԱԿ Ժ.

ՕՁ ՈՒ ԽԱՐՏՈՑ

Կըպատմեն թէ Օձ մը, դրացի
Ժամագործի՝
(Ժամագործի համար անշուշտ դըրացութիւն),
Անոր խանութն կըսողոսկի մէկ իրիկուն,
Ու փընտռելով յարմար մէկ կեր՝
Ուրիշ մէկ բան մը չըգըտներ՝
Բայց թէ Խարտոց.
Զայն կըրծելու կ'ըսկըսի Օձ։
Երկաթ գործին չըցուցըներ
Զայրոյթ կամ հեւ.
«Ո՛ մեծամիտ,
Կըմեղքանամ, կ'ըսէ, խելքիդ,
Որ ելեր ես
Քեզմէ կարծրին դէմ յարձակիլ յիմարի պէս.
Ո՛հ, անխե՛լք Օձ,
Որ կըկըրծես երկա՛թ Խարտոց.
Փըշուրմ՝ անգամ դուն կարող չես քաղել պըզտիկ.
Քու ակռաներ պիտի կոտրես մէկիկ-մէկիկ.
Ժամանակի ակռաներէն վախ ունիմ միայն,
Զեմ մըտածեր ուրիշ մէկ բան»։
Այս պատմութիւն ձեզ կուղղըւի,
Ո՛ խեղճ մարդիկ ոգորմելի,
Որք ապիկար ու անճարակ,
Մէկը-մէկալն խածնել կելլաք։
Զո՛ւր և ունա՛յն է ճիգը ձեր։
Կըյուսա՞ք թէ ձեր ակռաներ
Ըսքանչելի ու աննըման
Գըրուածոց վրայ իրենց աւեր
Դրոշմել կըրնան.

Այդ գըրուածներ
Ձեզ նըկատմամբ ադամանդի
Ու պըղընձի ու պողպատի
Կըներկայեն կարծր հանգամանք.
Ըսել կուզեմ՝ փուճ են ձեր ջանք:

ԱՌԱԿ ԺԱ.

ՆԱՊԱՍՏԱԿ ՈՒ ԿԱՔԱՒ

Ծաղրել թըշուառն բան մ' է յոռի.
Ո՞վ է վըստահ թէ իր լաւ բախտն տեւէ պիտի:
Իր պատուական առակներուն
Մէջ Եզոպոս, մարդ իմաստուն,
Մէկ կամ երկու տայ օրինակ՝
Որոնց նըման է սա առակ:
Կաքաւ թըռչուն ու Նապաստակ,
Երկուքն ալ մէկ դաշտի բընակ,
Կըվարէին կեանք մը անդորր:
Յանկարծ մէկ օր
Հեռուանց փըրթի շըներուն գունդ:
Մեր Նապաստակ սիրտըն ի թունդ՝
Կուտայ փախուստ,
Իր թաւին մէջ փընտռել թաքուստ:
Որսաշուներ
Հետքըն անոր չէին գըտներ:
Յայտնըւեցաւ նա վերջապէս
Գոլորշիքէն՝ որ սաստկապէս
Տաքուկ մարմնէն դուրս կըբըխէր:
Որսաշունն՝ որ հոտն էր առեր՝
Հետեւցուց թէ
Նապաստակն է,
Ու ախորժիւ դուրս մըղեց զան:

Ուրիշ Շուն մը,
Որ Որսորդի
Երբէք տրւած չէր Թիւր նշան՝
Հաջիւններով իր կըյայտնէր,
Թէ Նապաստակն մեկնած ըլլայ։
Ստ կայանին մէջ գըտաւ մահ։
Կաքաւ ծաղրեց ըզՆապաստակ.
«Դուն որ արագ
Արշաւումով կըպարծէիր՝
Ո՞ւր Թողուցիր
Քու սըրունքներ»։
Մինչդեռ այսպէս կըծիծաղէր՝
Փորձանքի կարգն իրեն կուգայ. Շունք որսական
Զինքը տեսան.
Նա յուսաց Թէ
Արագ Թըռիչ զինք կազատէ.
Սակայն մըտքէն
Չէր անցուցած դաժան Բազէն։

ԱՌԱԿ ԺԲ.

ԱՐԾԻՒ ՈՒ ԿԱՍԿԱՄ

Կասկամ, Արծիւ
Դադրեցուցին իրենց կըռիւ.
Մինչեւ անգամ
Պագըրւելով իրար եղան մեծ բարեկամ.
Արծիւն իբրեւ արքայ, իսկ միւսն ալ իբրեւ Բու՝
Երգում ըրին իրար ձագեր խընայելու։
«Դուն կըճանչէ՞ս իմ գաւակներ»,
Բուն Արծիւին կըհարցանէր։
—Ո՛չ, չեմ ճանչնար։—Այդ՝ ձախող լուր,
Պատասխանեց հաւը տըխուր.
Կըվախեմ ես

Որ անոնց գլուխ ձիւն չըբերես,
Խիստ մեծ հըրաշք ըլլայ պիտի՝
Եթէ փորձանք չըպատահի։
Դու երբ իշխան ու վեհապետ՝
Եւ ոչ մէկ բան կանցնի մըտքէդ.
Թագաւորներ ու աստուածներ
Այլոց համար են անտարբեր.
Վա՜յ, հազար վա՜յ իմ սերունդիս՝
Եթէ անոնց օր մ' հանդիպիս։
—Ըրէ անոնց նըկարագիր.
Քու ձագերուդ ես չեմ գիտեր։
—«Իմ ձագուկներ են սիրունիկ,
Ու բարեձեւ ու գեղեցիկ,
Բոլոր թըռչնոց ձագերէն իսկ գեղեցկագոյն,
Կըկըրկընէ Բուն.
Նըկարագրէս
Զանոնք ճանչնալ դիւրին է քեզ։
Միտք պահէ որ Պարկայն անգութ
Քեզմով իմ տուն չըգըտնէ մուտ»։
Պատահեցաւ որ վերէն Տէր
Կասկամին տայ շատ զաւակներ։
Գիշերմ՝ արքայն Թըռչուններու
Կըդեգերէր որս բըռնելու։
Մէկ մեծ ժայռի ճեղքերուն մէջ,
Կամ մէկ հին տան խորշերուն մէջ,
(Երկուքին որն է՝ չըգիտեմ),
Տեսաւ յանկարծ փոքր հըրէշներ գըժոխագէմ,
Դէմքով տըխուր,
Ձայնով տըգեղ ու խըժալուր։
«Այս ձագուկներ չեն ընկերիս, կըսէ Արծիւ.
Լափենք զանոնք անհոգ սըրտիւ»։
Լաւ գործ տեսաւ արքայ Թըռչուն՝
Որ չըգիտեր, ինչ է կըշտում։

Բու իր դարձին՝
Գուրգուրացած մատաղ գարմին
Ցուրտ Թաթիկներն գրտաւ միայն,
Ո՛չ ուրիշ բան։
Աստուածներուն վրաւ բողոք՝
Աղերսելով պաղատանօք
Պատժել Արծիւն, միակ պատճառ իր սեւ սուգին։
Անմահք ըսին.
«Եղած չարեաց
Դու ինքըդ ես աւիթ տըւած,
Կամ մանաւանդ այն ընդհանուր դարձած օրէնք՝
Որով ամէնք
Իրենց նմանըն կըգըտնեն խիստ սիրունիկ,
Ու քարեձեւ ու գեղեցիկ։
Դուն ձագերուդ մասին ըրիր
Ըզմայլելի նըկարագիր,
Մինչ իրապէս անոնց պատկեր
Ըսածներէդ խի՛ստ հեռի էր»։

ԱՌԱՔ ԺԳ.

ԱՌԻԾԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԿԵՐԹԱՅ

Սաւիծ արշաւանքմ՝ ունէր մըտքին մէջ.
Պատերազմական ժողով գումարեց,
Խըրկեց բանբերներ, որպէսզի այս բան
Բոլոր կենդանեաց երթան իմաց տան։
Իւրաքանչիւր ոք ըստ իրեն ձըրից
Այս մեծ ձեռնարկին եղաւ մասնակից։
Փիղ պիտի շալկէր
Պատերազմական կահ ու կազմածներ,
Նաեւ պայքարին մասնակցէր պիտի։
Յարձակում ընել Թողած էր Արջին։

Խորամանկ Աղուէս
Պիտ՚ ըլլար լըրտես։
Կապիկ ընելով հազար կերպ խաղեր՝
Թշնամին պիտի թարթափեցընէր։
Ժողովին մէջ մէկն սա խորհուրդ կուտար.
«Իմին կարծիքով, որքայ վեհափառ,
Լաւ կընես ճամբել Նապաստակ վախկոտ
Ու Էշ դանդաղկոտ։
—Ո՛չ, կըսէ Առիւծ, այդ երկուքին ալ
Ես գիտեմ յարմար գործ ու պաշտօն տալ.
Թէ չառնունք ընկեր Էշն ու Նապաստակ՝
Թերի կըմընայ մեր կազմած բանակ.
Էշէ փողահար կըլլայ պատուական.
Թըշնամեաց երկիւղ կըպատճառէ ան.
Իսկ Նապաստակ ժիր
Կըրնայ ըլլալ մեզ սուրհանդակ ընտիր։
Իմաստուն իշխանն՝ օգուտ կըքաղէ
Իր ամեն կարգի հըպատակներէ.
Բաջ կըճանչէ ան
Իւրաքանչիւրի ձիրքեր զանազան։
Իմաստնոց աչքին
Աւելորդ մէկ բան չըկայ բընաւին»։

ԱՌԱԿ ԺԴ.

ԱՌԻԾԻ ՄՈՐԹԸ ՀԱԳԱԾ ԷՇ

Էշ, ըգգեցած մորթ Առիւծու՝
Չորս կողմ դարձած էր ահարկու.
Թէև երկչոտ ինք անասուն՝
Կըպատճառէր վախ ամէնուն։
Իր սև բախտէն՝

Ականջին ծայր իր մուշտակէն
Դուրս մընալով՝
Իր սուտ հընարք յայտնըւեցաւ.
Ջաղացպանի մանչը փայտով
Այն ժամանակ լաւ գործ տեսաւ։
Անտեղեակներ այս կեղծիքին՝
Զարմանահար կըմընային,
Թէ ինչպէս փայտ ջաղացք քըշեր
Խըրոխտապանծ սէգ Առիւծներ։
Այս վէպ պըզտի
Շատ անձերու կըյարմարի,
Որոնց հըռչակ ու արժանիք չէ ուրիշ բան՝
Այլ շըքեղ տուն ու հանդերձան։

ԳԻՐՔ Զ.

ԱՌԱԿ Ա.

ՀՈՎԻՒ ՈՒ ԱՌԻՒԾ

Իբրը անպէտ կըրնան առակք երեւիլ մեզ.
Այլ չէն այնպէս.
Ամենէ պարզ կենդանիներ
Կըվարեն հոն խրատտու դեր։
Մերկ ու անզարդ բարոյական
Ըստէպ կըլլայ ձանձրալի բան,
Մինչդեռ առակն հրահանգ ու դաս
Մեզ կըբերէ միշտ անպակաս։
Կեղծիքներու մէջ այս կարգի
Թէ խրատական ըլլայ պէտք է թէ հաճելի.
Մեծ արգիւնք չէ փուճ պատմութիւն մը գըռեհիկ։
Նըշանաւոր մէկ շատ մարդիկ
Այս ճիւղի մէջ երկասիրած՝
Ամեն պաճոյճ, երկարութիւն են վըտարած։
Փեդրըս այնքան կարճաբան էր՝
Որ մէկ քանի քըննադատներ
Կըմեղադըրեն զինք այս մասին։
Նոյնպէս հակիրճ է պատմըւածք Եզոբոսին։
Այլ մանաւանդ յոյն Կապրիաս կարճութեան մէջ
Այդ երկուքն ալ գերազանցեց։
Բանն այնպիսի

Լակոնական հանեց ձեւի՝
Որ անփոփոխ չորս տողով ուիշտ
Իր առասպելն կըգըրէր միշտ։
Թէ լաւ կընէր ու կամ թէ գէշ՝
Գործը հըմտաց կըթողում ես։
Տեսնենք մենք հոս,
Ի՛նչպէս նոյն նիւթն պատմեն Փեդրա ու Եզոբոս։
Սոյն այս վերջին մէջ կըբերէ մէկ Անդէորդ,
Միւսն ալ՝ Որսորդ։
Եղելութեանց շարքի մասին
Հետեւեցայ իրենց շաւղին.
Պատահաբար քանի մը բան
Յերիւրած եմ. ա՛յսքան միայն։
Ահա ի՛նչպէս
Գործն Եզոբոս կըպատմէ մեզ։

Գեղջուկ Հովիւ
Գըտաւ պակաս իր հօտին թիւ.
Նա ուզելով
Գողը բըռնել՝ արտի մը քով
Գայլի թակարդ մը պատրաստեց, զի այդ ցեղին
Վըրայ կասկածք իր կերթային։
Այդ տեղէ դեռ չըհեռացած՝
«Ողիմպական վըսե՛մ աստուած.
Կըսէր, եթէ իմ թըշնամիս
Գերի լինայ հոս իմ առջիս,
Ու վայելեմ այդ հաճութիւն՝ ամենէ գէր
Հորթըս կընեմ քեզի նըւէր»։
Նոյն միջոցին հըսկայ Առիւծմ՝ այրէն կելլէ.
Հովիւ վախցած ու այլ յայլմէ
Կըծիկ կըլլայ, կըպահուըտի, ու կխամնեւ՝
«Ի՛նչպէս, կըսէ, մարդ իր ուզածըն չըգիտեր.
Որպէսզի ես գըտնեմ իմ գող

Հօտըս քանդող,
Ու այս տեղէ դեռ չըմեկնած,
Ձինքը տեսնեմ ծուղակ ինկած՝
Աստուածո՛ց հայր, քեզ խօսք տըւի
Պարարտ մոզի։
Բսկ հիմայ ալ կըխոստանամ խոշոր մէկ եզ՝
Թէ զինք ասկէ հեռացընես»։

Այսպէս պատմէ Եզոբ ահա։
Հետեւողին անցնի՛նք հիմայ։

ԱՌԱԿ Բ.

ԱՌԻԻԾ ՈՒ ՈՐՍՈՐԴ

Որսորդին մէկն խիստ անձընդով
Իր ընտիր շուն կորուսելով,
Զոր Սուրծէ
Լափուած կարծէ՝
Սա կերպ խօսի
Դէմը ելած մէկ Հովիւի.
«Խընդրեմ, ինծի տեղեկացո՛ւր,
Թէ արդեօք ո՞ւր
Կըգըտնըւի շունըս շորթող
Սընկիքոր գող,
Որ շուտ երթամ
Պատիժը տամ»։
—Սա լերան կողմ, կըսէ Հովիւ,
Ես իբրր տուրք՝ ամսէ ամիս
Վըճարելով իմ մէկ մաքիս՝
Շըրջիմ դաշտերն անհոգ սըրտիւ։
Մինչդեռ այսպէս խօսելու վրայ՝
Առիւծ ահա մէջտեղ կելլէ,

Ու դէպ անոնց կողմը կուգայ.
Մեր պարծենկոտն կըփքացուէ։
«Ո՛ Արամազդ, կըգոչէ նա, ցուցո՛ւր տեղ մը՝
Ուր չըտեսնէ զիս թըշնամի»։

Արխութեան
Փորձն այն ատեն կըլլայ միայն՝
Երբ վախցըւածն է մօտալուտ։
Մեր դիմագրաւ կըտրիճը սուտ
Երբ իր դիմաց վըտանգ տեսաւ՝
Փոխեց լեզուն, փախուստ տըւաւ։

ԱՌԱԿ Գ.

ԱՔԼՈՐԻԿ, ԿԱՏՈՒ ՈՒ ՄԿԻԿ

Դեռահաս ձագ մը մըկան,
Որ չէր տեսած ըրնաւ բան՝
Բոլորովին չեղակարծ
Վիճակեցաւ օրին մէկ
Տեսարանիմ՝, որ երբէք
Իր աչքին չէր ներկայած։
Ահա իր մօր ինչպէս ան
Պատմեց այդ իր տեսած բան։
«Այս տէրութեան սահմաններ
Գըծող լեռներն անցնելով՝
Ընդոստ մանրուկ քայլերով
Կըքալէի անվեհեր
Իբրեւ մատաղ մէկ մըկնակ՝
Որ աներկիւղ, համարձակ
Զըւարճանալ կըբաղձայ։
Յանկարծ դիմացըս ահա
Կելլէ երկու անասուն.

Մէկը սիրուն, բարի, հեզ,
Միւսն անհանդարտ, գոռոզ, վէս։
Սա ունէր սուր մէկ գոչիւն,
Կըտոր մը միս գըլխուն վրայ.
Ու կերպ մը թև, որով նա
Կըբարձրանար օդն ի վեր,
Որպէս թէ թռչելու.
Ճըքեղ ագի կըպարզէր—
Գեղեցի՜կ բան տեսնելու»։
Արդ Աքլորիկմ' էր այս' զոր
Պարագայիւք՝ Մուկ պըզտի
Նըկարագրեց իրեն մօր
Իբր անսովոր կենդանի,
Ամերիկէ հասած նոր։
«Բազուկներով նա՝ կըսէր,
Կըհարուածէ իր կողեր,
Ու անանկ ձայնմ' հանեց որ՝
Փա՜ռք Աստըծու, թէպէտ ես
Քաջսիրտ ըլլամ մեծապէս՝
Կըծիկ դըրի երկիւղով,
Հազար անէծք թափելով։
Թէ նա չըլլար՝ տեսութիւն
Պիտ' ընէի խիստ սիրուն
Կենդանոյն հետ՝ որ մեզ պէս
Թաւշամազ է. նա երկար
Պոչ մը ունի, դէմք խոնարհ,
Ու հայեցուածք անոյշ, հեզ,
Այլ աչք ի՜նչպէս կըփայլէր։
Մեծ բարեկամ նա մեզի
Պէտք է ըլլայ, վասընզի
Մեզ պէս ունի ականջներ։
Պիտ' երթայի անոր քով՝
Միւսըն եթէ սուր ձայնով

Զըվախցընէր սաստիկ զիս»։
—Որդեակ, ըսաւ մայրն անոր,
Աղէկ միտ դիր ըսածիս.
Կատուն է այդ հեգը, որ
Դէմքին ներքև կեղծաւոր՝
Քու ազգակցաց դէմ բոլոր
Ոխ կըտածէ սաստիկ մեծ
Իր նենգաւոր սըրտի մէջ։
Իսկ կենդանին միւս՝ չէ թէ
Վընասակար մեզի չէ՝
Այլ և օր մը կըրնայ ան
Գալ զարդարել մեր սեղան.
Մինչդեռ մեզմէ կատուն չար
Կուզէ ճարել իր պաշար։

Ըզգուշացի՛ր, չըլլայ թէ
Մէկը դատես երեսէ։

ԱՌԱԿ Դ.

ԱՂՈՒԷՍ, ԿԱՊԻԿ ՈՒ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

Այն կողմերու տիրող Առիւծ վախճանած էր։
Գումարուեցան Կենդանիներ,
Որ մէկ արքայ
Ընտրեն, իշխող իրենց վըրայ։
Պատեանէն Թագըն կըհանուի.
Հըսկայ վիշապ զայն կըպահէր տեղ մը գաղտնի։
Իւրաքանչիւր գըլխու վըրայ
Կըփորձըւի այդ զարդ շըքեղ.
Եւ ոչ մէկուն յարմար կուգայ.
Ոմանք գըլուխ ունէին նեղ,
Ոմանք խոշոր,

Ու ոմանք ալ եղջերաւոր։
Եւ կապիկն ալ,
Որ կրսիրէ խաղալ, խընդալ՝
Գըլխուն վըրայ փորձեց այդ Թագ,
Ու այս անԹիւ տեսակ-տեսակ
Ըրաւ խաղեր,
Ճապուկ ձեւեր, ծըռմըրտուքներ.
Ճարպըկօրէն
Իբըր շըրջեակ անցաւ մէջէն։
Այն ատենան
Կենդանիներ ախորժեցան՝
Որ ընտրեցին զինք մէկ աըքայ։
Իւրաքանչիւրը ճորտուԹեան
Հաւատարիք տալ.
Աղուէս միայն
Ցաւէր ներսէն,
Թէ ինչո՛ւ տար իրեն քըւէն,
Առանց սակայն յայտնելու բան։
Նա գովանքներ ըրած ատեն՝
Կըսէ. «Արքա՛յ,
Գաղտնի մէկ տեղ պահուած գանձ կայ։
Արդ որեւէ գանձ քեզ միայն
Կըպատկանի իբրեւ իշխան»։
Արքայն ոսկին ձեռք անցընել ուզեց մէկէն,
Վազեց անձամբ ու չըգողնան կամ չըխորեն։
Թուղակմ՝ էր այն, մէջըն ինկաւ։ Անոր այսպէս
Կըսէ Աղուէս.
«Ի՞նչպէս ըլլաս տէր եւ իշխող՝
Երբ իշխելու քեզ չես կարող»։
Աներգաբար
Ջինքըն աւին աԹոռէն վար,
Ու հասկըցան առհասարակ,
Թէ ամենուն չըվայլեր Թագ։

ԱՌԱԿ Ն.

ՋՈՐԻՆ ԻՐ ՑԵՂԻ ԱԶՆՈՒՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՊԱՐԾԻ

Սըրբազանի մը Ջորին
Ազնըւութեամբ իր ցեղին
Կըպարծենար. նըժոյգ մօր
Խօսքը կընէր ամեն օր,
Քաջութիւններն անոր բիւր
Հըռչակելով մըտադիւր.
Նա այս-ինչ գործն էր ըրած,
Նա այն-ինչ տեղն էր գացած՝
Եւ իր որդին,
Մեր ջորին՝
Այս բաներով կըկարծէր,
Թէ իր անունը մէկ օր
Պատմութեան մէջ պիտ՝ անցնէր,
Յիշատակով միշտ անմոռ։
Նա մինչեւ իսկ բըժիշկ տէր
Ունենալ չէր յօժարեր։
Ատեն անցաւ,
Ծերացաւ,
Ու երբ ջաղացք զինք դըրին՝
Ա՛յն ատեն միայն յիշեց իրեն հայր Ջորին։

Դըժբախտութիւն եթէ սա
Օգուտ միայն ունենայ,
Որ յիմարին ըզգաստացում պատճառէ՝
Դարձեալ չըտակ պիտի ելլէր այն խօսք, թէ
Նա միշտ մէկ շահ,
Միշտ մէկ օգուտ կունենայ։

ԱՌԱԿ Դ.

ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ ՆԱՅՈՂ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

Մէկ եղջերու ատենով
Ջուրին մէջ զինք դիտելով
Իր կոտոշներն կըգովէր,
Յու ըզգալով կարեվէր
Սըրունքներուն վրայ նիհար՝
Անհետացած էր խպառ։
«Իմ ճիւղերու՝ գըլխի մէջ
Տարբերութիւն որքան մեծ»,
Կըգոչէր նա ցաւագին,
Ու արցունքներն հոսէին։
«Ամենէ բարձր ծառերուն
Կատարն հասնի իմ ճակատ,
Այլ սըրունքներս այս ճըռչուն
Գեղոյս բերեն մեծ արատ»։
Այդպէս խօսած նա պահուն՝
Յանկարծակի Որսաշուն
Զինք հալածեց չարաչար։
Վազեց ինկաւ նա անտառ.
Իր բարձրուղէշ եղջիւրներ,
Զարդք մանաւանդ վնասաբեր՝
Արգելք էին շարունակ
Սըրունքներուն քաջերագ,
Ուսկից սակայն նոյն ժամուն
Կար միմիայն փըրկութիւն։
Նա զըղջացաւ այն ատեն,
Ու անիծեց իսկ սըրտէն
Բընութեան
Զախող պարգեւ տարեկան։

Գեղեցիկին սիրահար՝
Կարհամարհենք զօգտակար.
Եւ գեղեցիկն իսկ յաճախ
Կըկործանէ մեզ, աւա՜ղ։
Թեթեւընթաց ոտքերուն
Անէծք կարդայ Եղջերուն.
Նա դըրուատեց կոտոշներ՝
Որոնք եղան մահաբեր։

ԱՌԱԿ Ը.

ՆԱՊԱՍՏԱԿ ՈՒ ԿՐԻԱՅ

Վազելէն բընաւ օգուտ մը չըլլար.
Պէտք է առենին ըլնալ ճանապարհ.
Ձեզի օրինակ՝
Դանդաղկոտ Կրիայն ու շուտ Նապաստակ։
«Օ՜ն, դընենք գըրաւ,
Կրիան ըսաւ,
Թէ նըպատակին
Պիտի հասնիմ ես քեզմէ առաջին»։
—Դուն ինձմէ առա՞ջ պիտ՝ հասնիս, Կրիայ,
Թեթեւ կենդանին պատասխան կուտայ.—
Կերեւի խելքիդ հասած է գլխուն.
Գընա՛ բըժըշկին ու խընդրէ դարման»։
«Խելքին զեն եկած ըլլայ կամ չըլլա՛յ՝
Քեզ հետ գըրաւի կըմըտնէ Կրիայ»։
Այնպէս ալ եղաւ, ու նըպատակին
Քով նըշանակուած պարգեւը դըրին։
Հոն չէ խընդիրն թէ այն պարգեւ ինչ էր,
Կամ արշաւիկներն ո՛վ պիտի դատէր։
Չորս-հինգ քայլ միայն կըբաժնէր երէն
Իր նըպատակէն,

Ա՛յն չորս քայլերէն՝
Զորոնք կառնու, երբ շունք մօտ են իրեն.
Արագ արշաւով
Հեռուներ կերթայ՝
Իր թշնամիներն վազցընել տալով
Խոյսն, արտօրայ։
Ընդարձակ ժամեր նա ունենալով
Իր խոտ ուտելու,
Քուներ մըտնելու,
Ու միտ դընելու
Թէ ուստի՞ գայ հով՝
Կրիայն կըթողու
Ցամքաշարժ քայլերն ազատ առնելու։
Սա ուղի կ՚ինայ շուտ ու անյապաղ,
Կըթափէ ճիգեր, կըշտապէ դանդաղ։
Իսկ միւսն ապահով՝ չըգըներ քըթին
Տանիլ յաղթանակ մեծապէս դիւրին։
Սահմանուած դրան չըհամարիր փառք,
Այնպէս կարծելով, թէ պատիւն ու յորդ
Կըհարկադրեն զինք՝ ուշ ելլել ճամբայ։
Խոտ կ՚ուտէ անհոգ ու կըտընտընայ.
Հանդարտ, անտարբեր՝
Նա կըմըտածէ զանազան բաներ։
Այլ վերջապէս երբ յայտնի կըտեսնայ,
Թէ կըրկէսի ծայրն հասեր է Կրիայ՝
Կըվազէ արագ փըքինի նըման,
Սակայն իր ճիգերն ի դերեւ կելլան։
Դանդաղ կենդանին
Եղաւ առաջին
Հասնողը կէտին։
«Է՜հ, ո՛ Նապաստակ, ըսէ ինձ հիմայ,
Իրաւ չէ՞ր ըսածս, կըգոչէ Կրիայ.
Ինչ՞ ծառայեց քու արագ արշաւ.

Դանդաղ մըրցակից յաղթանակ տարաւ։
Ի՞նչ պիտի ըլլար քու վիճակ հապա,
Եթէ ուսիդ վրայ
Տուն մը ծանրակիր
Կրէայի նըման բեռցած ըլլայիր»։

ԱՌԱԿ Ը.

ԷՇ ՈՒ՞ ԻՐ ՏԻՐԵՐԸ

Պարտիզպանի էշ դառնագին
Բողոք, գանգատ կընէր Բախտին.—
«Աս ի՛նչ դըժուար բան է, կըսէր,
Պայծառ արփին չըծագած դեռ՝
Կուգան քունէս կարթընցընեն։
Աւտուն փուճ տեղ աքլոր երեն
Կըձըգէ ձայն կուկուլիկկու.
Անկէ առաջ կելլեմ, ինչո՞ւ.
Որպէսզի խոտ կըրեմ շուկան։
Ի՞նչ պզուար բան,
Որ զրկեմ ես հանգիստ ու քուն»։
Մեղքընալով Բախտըն իշուն՝
Անոր կուտայ մէկ ուրիշ տէր։
Գըրաստը մեր
Պարտիզպանէն՝ կաշեգործի
Ձեռքը կանցնի։
Մորթերու հոտ ու ծանըր բեռ
Տըժգոհութիւն կըպատճառէր։
«Ո՞ւր է, կըսէ, իմ առջի տէր.
Կըյիշեմ թէ երբ դարձընէր՝
Գըլուխ մէկ դի՝
Խոշոր կըտոր մը կաղամբի
Փըրցընելով՝

Ես կուտէի համով հոտով։
Հոս ասանկ բան չըկայ բընաւ.
Պատառի տեղ դըփոց մը լաւ։
Փոփոխութի՜ւն բախտի նորէն.
Երկարականջն մորթագործէն
Ածխարարի կըլլայ ծառայ։
Դարձեալ բերնէն գանգատ տեղայ։
«Աս էշն ինձի, Բախտըն ըսաւ,
Գըլխի ա՛յնքան պատճառ ցաւ՝
Որքան հարիւր թագաւորներ։
Ի՞նչ, այդ չըմար միտքն է դըրեր,
Թէ ինք միայն երկրի վըրայ
Իր վիճակէն դըժգոհ կըլլայ.
Գործըս հատեր՝ է՞շը միայն
Պիտի խորհիմ, ո՛չ ուրիշ բան»։
Մեծ իրաւունք Բախտըն ունէր.
Միշտ այսպէս են արարածներ։
Երբէք գոհ չենք մեր վիճակէ.
Ներկան միշտ գէշ, միշտ ձախորդ է։
Աղերսներով չըմար, չընչին,
Տաղտկացընենք յաւէտ զԵրկին։
Թող Արամազդ ամէն մէկուն
Խընդրոյն ընէ գործադրութիւն՝
Դարձեալ գըլուխ կըցաւցընենք.
Միշտ դըժկամակ, միշտ դըժգոհ ենք։

ԱՌԱԿ Թ.

ԱՐԵՒ ՈՒ ԳՈՐՏԵՐ

Բըռնաւորի մի հարսնիքին
Առհասարակ ուրախ էին.
Կըպարպըւէր գինւոյ շիշեր։

Եզոք միայն կըմըռածէր,
Թէ այդ մարդիկ էին յիմար,
Թէ ցընծութեան չըկար պատճառ։
«Արև, կըսէ, ժամանակու
Ամուսնանալ միտքը դըրաւ.
Բընակիչներ լըճակներուն,
Ձայներ ձըգած բողոքարկու՝
Գանգատեցան.
Տըրտունջներու չըկար վախճան։
«Ո՞ւր պիտ՝ երթայ, ո՜հ, վիճակ մեր,
Ըսին Բախտին, եթէ ծընի նա զաւակներ.
Հազիւ թէ մէկ
Արեգակի կըտանինք մեք.
Հինգ-վեց արև ծովն ու անոր
Բընակիչներ ցամքէ պիտոր.
Չէ կարելի այլևս ապրել,
Կորսըւած է եղաւեր ու ծիլ.
Պիտ՝ անհետի մեր ցեղ շուտով
ըՍտիւքս գետի *) ջուր խըմելով։
Ըստ իս Գորտեր, թէև անբան՝
Էին խիստ քաջ տըրամաբան։

ԱՌԱԿ Ժ.

ԳԻՒՂԱՑԻ ԵՒ ՕՁ

Եզոփ կըպատմէ, թէ մէկ գիւղացի.
Աւելի գըթոտ քան թէ խելացի՝
Ձըմեռ ժամանակ իր տանը չորս դին
Պըտըտած կէտին՝
Ձիւներուն վըրայ
Պաղէն փայտ կըտրած, անշունչ, անըզգայ

*) Յունաց դիցաբանութեան մէջ՝ դժոխքի գետը։

Օձ մը կրտեսնայ։
Քառորդ ժամու կեանք չունէր այդ սողունն։
Գիւղացին կառնու զան կրտանի տուն,
Առանց խորհելու, թէ աստնկ բարի
Գործի հետեւանք ինչ ըլլար պիտի։
Կըրակին առջև կըտարածէ զան,
Կուտայ ջերմութիւն ու անոր հետ կեան։
Հազիւ յարութիւն առած՝ կենդանին
Գըտաւ կեանքին հետ չար բընազդըն հին,
Վեր վերցուց գըլուխ, սուլեց ու շըջաց,
Յետոյ երկընկէկ ըրաւ մէկ պատուած.
Յետոյ՝ իրեն գործ
Եղաւ յարձակման տպաշընորհ փորձ
Իր բարերարին, իր փըրկչին վըրայ։
«Ո՛ չար ապերախտ, մարդը կըպօռայ.
Այդպէս բարիքիս կըպատասխանես.
Ուրեմըն ես ալ կըսպանեմ ըզքեզ»։
Ու ցասմամբ արդար
Առնելով տապար՝
Գըլուխ չար Օձին մարմնէն կըբաժնէ,
Երկու հարուածով երեք օձ կընէ—
Պոչ, գըլուխ ու բուն։
Ոստումներ կընէ ջարդուբուրդ սողուն,
Կուզէ մէկ բերել իր անջատ մասեր,—
Այլ կարելի չէր։

Լաւ բան է անշուշտ ըլլալ բարեգործ,
Այլ որու օգնել, զայդ գիտնալ է գործ.
Իսկ ապերախտներ որոնք ալ ըլլան՝
Կունենան յաւէտ չարաչար վախճան։

ԱՌԱԿ ԺԱ.

ՀԻՒԱՆԴ ԱՌԻՒԾ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍ

Թագաւոր Առիւծի հրամանաւ,
Որ այրին մէջ հիւանդ կըպառկէր՝
Հըպատակ իշխանաց ազգ եղաւ,
Թէ ամեն ցեղերէ դեսպաններ
        Արքային
    Անյապաղ խըրկըւին,
Որ զիրենք ու նաև կըցորդներ
    Պիտ' սիրով ընդունէր։
Անցագիր երդումով նա կուտար.—.
Ժանիքէ, մագիլէ վախ չըկար։
    Հընազանդ Արքային՝
    Ամեն ցեղ իւր կողմէ
    Պատուիրակ կըխըրկէ։
Աղուէսներ տուն կեցան, ըզգացին։
Անոնցմէ մէկն այս բան բացատրեց.
«Դարպասի փութացող ճոխերուն
Ոտնահետք, դըրոշմուած հողի մէջ՝
Դէպի որջըն ունին ուղղութիւն,
Այլ ոչ մին վերադարձ կըյայտնէ.
Մենք, աղուէսք, կըվախենք այդ բանէ։
Կըխընդրենք Թողութիւն Արքայէն.
Շնորհ ունիմք պարգևած անցագրէն։
Իմ մասիս մեծ հաւատ կընծայեմ.
    Այլ սակայն ինչ ըսեմ.
Թէ ինչպէս Առիւծի որջ մըտնան՝
    Կըտեսնեմ ես այդ բան.
    Բայց սակայն թէ ինչպէս
Դուրս կելլեն՝ զայդ տեսած չունիմ ես»։

ԱՌԱԿ ԺԲ.

ԹՌՉՆՈՐՍ, ԱՍՏՈՒՌ ԵՒ ԱՐՏՈՅՏ

Ըստէպ անիրաւ ընթացք չարերու
Ըզմեզ կըմըղէ նոյն բան ընելու.
Աշխարհի օրէնքն ու գնացքն է աս։
Եթէ կըբաղձաս
Որ խընայեն քեզ՝
Պէտք է որ դուն ալ այլոց խընայես։

Գեղջուկ մը թըռչուն կորսար հայլիով.
Սա իր ցոլացիկ պայծառ փայլիւնով
Պըզտի Արտուտիկ մ՚էր իրեն քաշած։
Գիշատիչ Աստուռ, որ թեւատարած
Կըթըռչէր, բարձրէն տեսնելով զանի՝
Կիյնայ շեշտակի
Խեղճ թըռչնոյն վըրայ. սա գըւարթաբար
Կերգէր՝ թէպէտեւ մահու դուռն ըլլար։
Արեղանձագ, որ ծուղակ չէր ինկեր՝
Կըզգայ մարմնոյն վրայ Աստուռին ճանկեր։
Այն կէտին, ուր այդ յելուզակ դաժան
Վայրագ կատղութեամբ կըփետըրտէր զան,
Որպէսզի լափելն դիւրին գործ ըլլայ՝
Ինք կիյնայ ծուղակ։ «Աղէ, թըռչնապա՛հ,
Կըսէ, կաղաչեմ
Թող զիս. ես քեզի չարիք ըրած չեմ»։
— Է՛հ, սա խեղճ Արտոյտ, Թըռչնորսըն ըսաւ,
Հասուցած էր քեզ վընաս մը ընաւ։

ԱՌԱԿ ԺԳ.

ԷՇ ՈՒ ՁԻ

Միշտ իրարու օգնել պէտք ենք.
Այս էական է մէկ օրէնք:
Դրացիդ եթէ փրչէ հոգին՝
Իր բեռը քեզ կիյնայ բաժին:

Էշն ու Ձին,
Համբայ ինկած կըքալէին.
Այդ Երիվար
Չէր մորդավար:
Նա զէն ու զարդն միայն կըրէր,
Իսկ Էշը խեղճ՝ ծանըրկեկ բեռ,
Որմէ կընկճէր:
Սա ընկերէն
Խոնարհօրէն
Կըխընդրէ որ օգնէ իրեն.
Թէ ոչ՝ քաղաք չըհասած դեռ՝
Տաժանաբեկ պիտի մեռնէր:
«Մեծ չէ խընդիրս. այս բեռիս կէս
Քեզ համար մ'է պարզապէս»:
Ձին մերժեց զայդ ձեւով կըտրուկ,
Բամահեց էշն, բերնով թըթուուք
Մ'ալ արձակեց. ըրածն էր գէշ.
Բեռին ներքեւ ընկճեցաւ էշ:
Այն ժամանակ
Ձին հասկըցաւ իր վըրիպակ:
Իր վըրայ դըրին
Բեռըն էշին,
Ատկէ ալ զատ՝ նաեւ կաշին:

ԱՌԱԿ ԺԴ.

ՇՈՒՆ ԵՒ ՍՏՈՒԵՐ

Աշխարհի վրայ
Միշտ խաբուելու ենք ենթակայ։
Այնքան շատ են այն յիմարներ,
Որք ըստուերին
Վազեն ետին՝
Որ անոնց թիւ մարդ չըգիտեր։
Զանոնք արժան
Է խրրկել Շան՝
Որու վըրայ
Եզոպոսի առակը կայ։

Այս անխելք Շուն, որ իր բերնի որսին պատկեր
Վազուկ ջըրի մէջ տեսած էր՝
Որսը թողուց ու ետեւէ վազեց շուքին։
Քիչ մընաց որ ողորմելին
Ալիքներուն մէջ խըղդըւէր։
Խիստ դըժուարաւ
Եզերք հասաւ։
Որս ու ըստուեր
Անհետած էր։

ԳԻՐՔ Է.

ԱՌԱԿ Ա.

ԺԱՆՏԱԽՏԷ ԲՌՆՈՒԱԾ ԿԵՆԴԱՆԻՔ

Ախտ, որ սփռէ ահուգող մեծ,
Ախտ, զոր Երկինք իր ցասման մէջ
Խըրկեց, երկրի մեր մեղաւոր
Իբրը պատիժ արժանաւոր՝
Ժանտախտ կամ Մահ՝
(Քանզի անունն տալ հարկ կըլլայ),
Որ մէկ օրուան մէջ բիւր մեռեալ կըրնայ դիւրաւ
Ախերոնի խըրկել ափեր՝
Կենդանեաց մէջ ժամանակաւ
Մեծ սաստկութեամբ ծորակած էր։
Չէ թէ ամենք կըմեռնէին,
Այլ ախտացեալ ամենքն էին.
Ոչ ոք կեանքին օրհասական
Կըփընտռէր դեղ և կամ դարման։
Որևէ կեր
Անոնց փափաք չէր գըրգըռեր.
Աղուէս ու Գայլ
Որսի չէին ըսպասեր ա՛լ.
Տատրակք զիրար չէին փընտռեր.
Սէր ըսուած բանն անհետած էր։

Խընդութիւնն ալ հետեւապէս։
Գումարելով Առիւծ զամենք՝ կըսէ այսպէս.
«Բարեկամք իմ, մեր մեղքերուն
Համար անհուն
Կարծեմ Աստուած
Այս պատուհասն է մեզ խըրկած։
Թող մեր մէջէն մեծ մեղաւոր
Զինք ընծայէ զոհ կամաւոր
Արդար ցասման աստուածային.
Այսպէս թերեւս ընդհանուրին
Նա փրկութիւնը ձեռք բերէ։
Պատմութեան մէջ կը կարդանք, թէ
Այսպիսի ծանր դէպքերու մէջ մասնաւորներ
Ասանկ ընթացք մը ցուցած են անձնանուէր։
Աչառութիւն չընենք բընաւ. թող ամեն ոք
Խիղճըն իրեն քըննէ բարւոք։
Մեղքս ինչ պահեմ։ Ես իմ մասիս՝
Արիւնարբու իմ բերմունքիս
Հետեւելով՝ շատ ոչխարներ
Բըզըքտեր եմ ու լափլըփեր.
Այդ խեղճեր ինչ
Ըրած էին.—անշուշտ ոչինչ։
Հովիւն անգամ
Պատահած է որ փորիս տամ։
Իմ յանցանքներս խոստեցայ ձեզ.
Եթէ հարկ է՝ պատրաստ եմ ես
Անձըս զոհել. այլ իմ կարծեօք
Իրաւունք է որ ամեն ոք
Մեղքերն իրեն
Խոստովանի անկեղծօրէն,
Ու յանցաւորըն մեծագոյն
Իր կեանք զոհէ ուրիշներուն»։
—Տէր թագաւոր, ըսաւ Աղուէս.

Ո՜րքան բարի ես, ո՛րքան հեզ.
Խոնարհութիւն այդ աստուծային՝
Փափուկ սրտի քու է նշան։
Ուտել աշխար՝
Կենդանի մը գուհին, չմար,
Մեզի մէ միթէ.
Այդ բանն անոր մեծ պատիւ չէ։
Գալով հովուին՝
Այդ փորձանքին
Կրգրտնեմ զինք խո՛ստ արժանի,
Զի այն ցեղին կըպատկանի
Յանձնապաստան,
Ամբարտաւան՝
Որ իր խելքովն կարծեցեալ
Տէր և իշխան կուզէ ըլլալ»։
Այսպէս կարծիք յայտնեց Աղուէս,
Ու շողոքորթք ծափեր զարկին անմիջապէս։
Ալ ո՛չ Վագրին
Ու ո՛չ Արջին
Ու ո՛չ ուրիշ գազաններու
Խոշոր-խոշոր հին մեղքերու
Յանդըգնեցան մտնել խորեր։
Անհասարակ կարծիք այն էր,
Թէ այդ ամեն կռուի փընտռող,
Յափըշտակող ու պատառող
Կենդանիներ դըժնեայ, ահեղ,
Գամփռներ անգամ մէյմէկ սուրբեր էին անմեղ։
Կարգը գալով խեղճ իշուկին՝
«Կըյիշեմ թէ, ըսաւ, օր մի
Սա մօտ վանքի կից արօտէն
Անցած ատեն՝
Անօթութիւն,
Պատեհութիւն,

Խոտ պատուական,
Կարծեօք նաև չար սատանան
Չիս մըղելով՝ մէկ լայնք լեզուի
Այդ արօտէն պակսեցուցի։
Բրածս անշուշտ աղէկ բան չէր.
Այլ սակայն մեղքս ես չեմ պահեր»։
Ասոր վըրայ ամեն կողմէն
Իշուկին դէմ ձայներ կելլեն։
Փոքր ինչ մելան լըզած մէկ Գայլ
Աղդու ճառովմ՝ ուզեց ցոյց տալ,
Թէ արժան էր
Զոհուէր այդ Է՛շը վատշըւէր,
Այդ հերմ՛տը, այդ քօս՛տը, այդ անօրէն,
Որմէ կուգար չարիք ամեն։
Անոր յանցանքն կախաղանի
Հըռչակուեցաւ դէպք արժանի։
«Ի՛նչ, ուրիշի խոտըն ուտե՛լ.
Ի՞նչ մեղք կըլլայ ասկէ էւել.
Ասանկ ոճիր մա՛հը միայն
Կըրնայ քաւել, ո՛չ ուրիշ բան»։
Այսպէս ըսին,
Ու վըճիռն ալ գործադըրեցին։

Թէ հըզօր ես՝
Դատէդ կելլաս ճերմըկերես.
Իսկ թէ տըկար՝
Դատապարտուած ես անպատճառ։

ՃԱՌԱԿ Բ.

ԱՇԽԱՐՀԷ ՔԱՇՈՒԱԾ ՄՈՒԿԸ

Արեւելեան
Վէպերու մէջ աւանդական
Կըկարդանք, թէ
Մուկ մը յոգնած սուտ աշխարհի տաղտուկներէ՝
Հոլանտացի
Պանիրի մը մէջ կըքաշուի,
Հեռու ամէն աղմուկներէ.
Միայնութիւն շուրջը տիրէ։
Այդտեղ ահա մեր ճգնաւոր
Կեանք կըվարէ խաղաղ, անդորր։
Քանիմ՝ օրեր բաւած էին որ ոտքերով,
Ակռաներով,
Մենարանին մէջ ապահով
Ճարէ իրեն թէ ուտելիք,
Թէ տուն կոկիկ։
Ա՛լ ինչ կուզէր։
Միս, եղ կապեց։
Վերէն Երկին
Սիրայօժար նըւիրուողին
Կըպարգեւէ իր շընորհներ։
Մըկանց ազգէն
Օր մը քանիմ՝ երեսփոխան
Մեր այս սուրբէն
Ողորմութիւն խընդրել եկան.
Կըշըրջէին աշխարհ հեռու՝
Կատու ազգին դէմ օգնութիւն ժողովելու։
Պաշարուած էր Մըկնաքաղաք,
Իրենց քըսակ
Սին ու դատարկ

Ճամբայ ելլել եղած էր հարկ.
Մուկ տէրութեան
Նե՜ղ էր վիճակ դըրամական։
Կըխընդրէին խիստ պըզտի բան.
Վըստահ էին թէ իր Նըպաստ
Քանիմ՝ օրէն ըլլար պատրաստ։
«Իմ սիրելի բարեկամներ,
Մենակեաց Մուկ անոնց կըսէր.
Այս աշխարհի ունայն բաներ
Ամենևին գլխ չեն ազդեր.
Խեղճ ճըգնաւորմ՝ ի՛նչպէս կըրնայ
Ձեզ Նըպաստել։ Ի՛նչ գայ ձեռքէն՝
Բայց թէ հայցել, որ Տէր վերէն
Տարածէ աջն ամենուդ վըրայ։
Յուսամ անտես
Զընէ ըզձեզ
Իր անըսպառ գըթութիւնով.
Օրհնութիւններս կուտամ ձեզի.
Ձեր ջանքն ըլլայ արդիւնալի։
Երթաք բարով»։
Այսպէս մեր սուրբը խօսեցաւ,
Դուռը գոցեց, Ներս քաշուեցաւ։

Անկարեկից Մըկան վէպով
Կակնարկեմ ո՛վ.
Կըրօնաւո՞ր մը կըկարծէք։
Ո՜Հ, չէ երբէք.
Ո՞վ չըգիտեր,
Թէ գըթասիրտ է միշտ կըղեր։

ԱՌԱԿ Գ.

ՏԱՌԵՂԸ

Երկարսըրուն Տառեղ, երկար իր կըտուցով,
Որու՝ կոթի նըման անցած էր վիզ երկար՝
Մէկ գետակի ափ քերելով՝
Հանդարտօրէն ճամբայ կերթար:
Այն օր ջըրեր խիստ գեղեցիկ
Էին, պայծառ ու թափանցիկ:
Եզերքին մօտ Գայլձուկ, Ծածան
Զիրենք տըւած ուրախութեան՝
Կըխաղային, կըխայտային.
Բռնել զանոնք գործմ՝ էր դիւրին:
Տառեղ սպասել միտքը դըրաւ,
Որ ախորժակ իր բացուի լաւ:
Կանոնաւոր կեանք կըվարէր,
Բան ուտելու ունէր ժամեր:
Ետքէն իր փոր անօթնալով՝
Կըմօտենայ եզերքին քով
Ու ջուրին վրայ
Կընըշմարէ շատ մը Տինկայ:
Իր կարծիքով
Այդ ձըկան միսը չէր համով.
Ովրատիոսին մուկին նըման՝
Նա կըփընտռէ լաւագոյն բան:
«Ես շատանամ,
Կըսէ, տինկայ ձուկով անհամ.
Մի՛ զիս կարծէք ապուշ այնքան»:
Քամահանօք ձըգեց Տինկան:
Ծայռաձուկ մը դիմաց կելլայ.
«Ծայռաձուկով գոհ ըլլամ, հա՛.
Անոր համար բերան բանամ.

Ո՜հ, քու լիցի հազար անգամ»:
Տուեղ ետքէն աւելլի խեղճ ձուկի համար
Բացաւ բերան, այլ բան չըկար:
Փորն էր Նօթի. գըտաւ Կողինձ, ու Նեղի մէջ՝
Այս գիւտն իրեն բախտ համարեց:

Բան չըհաւնող չըլլաս այսպէս.
Դիւրաբարոյ եղիր յաւէտ.
Շատ ունենալ եթէ ուզես՝
Քիչն ալ կելլէ կերթայ ձեռքէդ:
Մի՛ քամահեր երբէք բան մի՝
Եթէ կուգայ քիչ-շատ գործի:
Անխելք մարդեր
Այսպէս որքան են կորուսեր:

ԱՌԱԿ Դ.

ԱՌԻՒԾԻ ԱՐՔՈՒՆԻՔԸ

Առիւծ կամեցաւ ճանչնալ այն ազգեր՝
Որոնց՝ Արարիչն զինք էր ըրած տէր:
Ամեն հըպատակ
Ցեղերու խըրկեց մէյմէկ պատուիրակ
Շըրջաբերական գըրերով երկար,
Ուր պատկառելի իր դրոշմը կար:
Թուղթը կըսէր թէ որքան վեհափառ
Ամսոյ մը միջոց ընդհանուր կաճառ
Կուզէր գումարել: Կազմելի ժողով
Պիտի ըսկըսէր շըքեղ խընճոյքով.
Ետքէն ալ պէս-պէս խաղեր կապիկի
Զւացուէր պիտի:
Առիւծին դիտումն էր այս հանդէսով
Յայտնել կենդանեաց իր ոյժ և կորով:

Զանոնք համօրէն պալատ հրաւիրեց։
Ի՜նչ պալատ, բա՛բէ, ոսկերատո՛ւն մեծ,
Որու հոտ կագգէր նոզկանք ճըշմարիտ։
Արջը պըժգանքէն կըգոցէ իր քիթ։
Արքան կենդանեաց
Սաստիկ զայրացած՝
Զան մէկալ աշխարհ
Խըրկեց, որ քընքշել ի՛նչ է՝ հասկընար։
Աուէծի վարմունքն հաւնեցաւ կապիկ։
Նա սուտակասպաս շողոքորթ սաստիկ՝
Գովեց Արքային ցասում ու ճիրան,
Նա՛և ապարան,
Նա՛և հոն բուրող հոտ անմահական,
Հոտ մը, որու քով ծաղիկ ու յամպար
Կընըսեմանար։
Կապիկին անխիղճ շողոքորթութիւն
Գըլխին ձիւն բերաւ, ու պատիժը նոյն
Կըրեց Աուէծէն։ Վեհափառ արքան
Կալիքուլային էր մերձ ազգական։
Աղուէս հոն մօտ էր։ «Է՜հ, դուն չըսես մեզ,
Ըսաւ թագաւորն, թէ ի՛նչ հոտ կառնես.
Կարծիքըդ խօսէ»։
Աղուէսը կըսէ,
Թէ ներուի իրեն չըյայտնել կարծիք.
Հարբուխ մը սաստիկ
Զինքը նեղելով,
Ու որևէ հոտ քիթը չառնելով։
Խորամանկ Աղուէս
Զինք մեծ վըտանգէ ազատեց այսպէս։
Ձեզի օրինակ
Ըլլայ այս առակ։
Թէ արքունեաց մէջ յաջողիլ կուզէք՝
Անհամ շողոքորթ մի՛ ըլլաք երբէք,

Եւ սակայն ոչ ալ խօսող համարձակ.
Երբեմն երկդիմի պատասխաններ տաք։

ԱՌԱԿ Ն.

ԱՆԳՂԵՐ ԵՒ ԱՂԱՒՆԻՆԵՐ

Ժամանակաւ խիզախ Արէս
Այերն ըրաւ կռուի կրկէս։
Հոտած դիւ մը պատճառաւ
Պայքար թռչնոց մէջ ըսկըսաւ.
Ոչ այն թռչնոց, որոնք գարնան
    Մեզ հիւր կուգան,
Ու ծառոց վրայ իրենց ձայնով,
Նաև իրենց օրինակով
Սրտերու մէջ զարթում կուտան
    Հեշտ Աստղկան։
    Նոյնպէս այդ վէճ
Ձեր բորբոքած այն թռչնոց մէջ,
Զորոնք սիրոյ աստուածուհին
Կըլըծէ իր հեծած կառքին։
Այլ կըսեն թէ կոր կըտուցով,
    Հատու մագլով
Անգղեր՝ սատկած մէկ շան համար
Իրարու դէմ ելած ըլլան մըղել պայքար։
Երկրի վըրայ արիւն տեղաց.
Մի կարծէք խօսքն իմ չափազանց։
    Հոս չեմ կըրնար
Պարագաներն պատմել երկար։
Կորսըւեցան մեծ գլուխներ,
Կոտորուեցան դիւցազուններ.
Իր ցից ժայռին վրայ Պրոմեթէ
    Ցալս բրաւ թէ

Իրեն երկար
Տանջանքի վերջն եկած ըլլար։
Հաճութիւնմ՝ էր
Տեսնել անոնց թափած ճիգեր.
Տըխուր բանմ՝ էր
Տեսնել այնքան նահատակներ։
Բան մը պակաս չըթողուեցաւ.
Արիութիւն,
Ճարպիկութիւն,
Հընարք ու դաւ։
Կատղած, փրփրած գունդեր կըրկին
Ամեն միջոց բանեցուցին,
Որ լեցընեն
Մեռելներու քաղաքը չէն.
Չի մէն մի տարր իրեն կողմէ
Որդատոնի կայանն անգուլ կըշէնցընէ։
Այս կոտորած, այս բաղանդ մեծ
Ուրիշ ազգի մը գուլթ շարժեց.
Ազգ, որ կըրէ սիրտ ըզգայուն,
Եւ որու ճիտն է գոյնըզգոյն։
Ստ մըտաւ մէջ,
Որ կարգադրէ կըռիւ ու վէճ։
Շատ մը դեսպան
Աղաւնիներ ճամբայ ելան,
Ու բարեսէր
Այնքան ի գործ դըրին ջանքեր՝
Որ վերջ եկաւ կըռիւներուն,
Զինադադար եղաւ, ու եաքն ալ հաշտութիւն։
Այս բարի գործ փորձանք բերաւ միջնորդ ազգին,
Թէպէտ Անգղեր կըպարտէին
Միշտ և յաւէտ
Անոնց մընալ երախտագէտ։

Կուտայ սաստիկ մեծ կոտորած։
Աւաններու, դաշտերու մէջ
Մէկ հատ անգամ ողջ չըձըգեց։
Խոհեմ բան չէր անոնց կողմէն
Խաղաղել ազգն այդ անօրէն։

Պէտք է ջանալ
Որ ապիրատք մընան գըժտեալ.
Ատո՛վ միայն հընար է քեզ
Խաղաղութեան տեսնել երես։
Անոնց միջև սըփռէ վէճեր,
Թէ ոչ՝ հանգիստ չես վայելեր։
Անցողակի կըսեմ այս բան,
Ու կըլլոեմ. բա՛ն է այսքան։

ԱՌԱԿ Զ.

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ ՈՒ ՃԱՆՃ

Դերբուկ, աւազուտ, դըժուարին, զարվեր
Ճամբու մը մէջէ,
Ուր ամեն կողմէ
Արև կըզարնէր՝
Վեց հուժկու ձիեր
Ծանըր հանրակառքմ՝ ի քարշ տանէին։
Մէջ գըտընուողներ,
Տէր. աբեղայ, կին,
Ամենքն ալ կառքէն վար իջած էին։
Արիւն քըրտինքի մէջ էր տնդրուվոր,
Յոգնած ու գադրած, թասուն, ոգեսպառ։
Ճանճ մը նոյն պահուն հասնելով վըրայ՝
Անոնց մօտ կերթայ,
Այնպէս կըկարծէ թէ իր խեղճ բըզզիւն

Կըշըն չէր աշխույժ անոնց սըրտերուն։
Մէկ ձին կըխայթէ, միւս ձին կըխայթէ,
Միտքը կըդըմէ,
Թէ ծանր այն կազմած հոն չարժող ինք է։
Մէյ մը քեղիի
Վըրայ կըթառի,
Մէյմ՝ ալ կառորդի
Քըթին վրայ ահա կերթայ կըհանգչի,
Ու երբոր նորէն ուղի կիյնայ սայլ,
Ու դէպի յառաջ ճամբորդք կառնուն քայլ՝
Բոլոր փառքն ատոր իրե՛ն կընծայէ,
Հոս հոն կըդառնայ, իր եռանդ մեծ է.
Կարծես ինք ըլլար կարգադիր բոպայ՝
Որ ամեն կողմեր կերթայ ու կուգայ,
Որպէսզի մըղէ յառաջ զօրական
Ու փութացընէ գործը յաղթութեան։
Գանգատ ու տըրտունջ կընէ չարունակ,
Թէ զինք հոն ինչո՞ւ թողեր են մենակ.
Գործին մէջ ամենք ունենալով շահ՝
Բոլոր հոգ սակայն կըմնար իր վըրայ.
Մինչդեռ օգնութեան ձիերը կարօտ՝
Աբեղան հանգիստ կըկարդար աղօթ.
Յարմար ժամանակ
Որ աղօթք կարդար այդ մոնոզոնակ։
Կին մը երգէր հոգ. երգել, աղէկ ա,
Շիտակը՝ երգով գո՛րծ յառաջ կերթայ։
Ճանճիկը կերթար կուգար անդադար,
Ամեն ականջի բըզզէր ու տըզզար.
Խենթումենթ բաներ
Այդպէս շատ կընէր։
Հազար ճիգերով, յոգնութեամբ անհուն
Երբ կառքըն հասաւ վերեւը ճամբուն՝
«Ժամանակ է ա՛լ որ հանգչիմ քըչիկ,

Կըսէ մեր ծանճիկ․
Այնքան յոգնեցայ,
Այնքան գործ տեսայ՝
Որ ուղևորներ հասան սարահարթ․
Գործը հեշտ է արդ։
Հա՛, նայեմ, ձիա՛ն,
Հապա, տըւէք ինձ վարձք աշխատութեանս։

Կան մարդիկ այսպէս, որք կըխառնըւին
Տարունակ ասոր ու անոր բանին․
Իբրև պիտանի զիրենք ցոյց կուտան,
Թէև գործերնին՝ տաղտուկ միմիայն։
Աւելի կօթով զանոնք նետել դուրս՝
Ամենէ լաւ բանն է անտարակոյս։

ԱՌԱԿ Ը.

ԵՐԿՈՒ ԱՔԱՂԱՂՆԵՐ

Երկու կըտրիճ աքաղաղ
Կապրէին հաշտ ու խաղաղ։
Հաւ մը վըրայ կըհասնի,—
Ու կըռիւն է կըփըրթի։
Սէ՜ր, Տրովայի դո՛ւ եղար
Կործանումին բուն պատճառ․
Քեզմէ միայն
Ծագում առաւ գուպար այն,
Ուր դէց արեամբ սեպէ թէ
Ներկըւեցաւ գետ Քսանթէ։
Աքլորներու մեր այս կռիւ
Տևեց երկար ժամանակ․
Տարածուեցաւ ասոր լուր
Շըրջականեր և այլուր

Կատարաւոր ցեղըն վէս
Հետաքըրքիր՝ վազեց կըռուոյն ասպարէզ։
Մէկ ջադ Հելէն գեղանի
Ցաղթականին վարձքը մընաց արժանի։
Իսկ ընկճըւող՝ կորակոր
Նահանջելով բոյնին խոր՝
Լացաւ իր փառք ու իր սիրոյ աւարկան,
Մինչդեռ Ս.քլոր յաղթական,
Գոռոզ, Հըպարտ, բուն իսկ՝ անոր աչքին տակ՝
Նոր Հիւրուհւոյն կըտիրանար համարձակ։
Զեւքէն թըռած սիրուհին
Իր քաջութեան ու հեւին
Կուտար գըրգիռ անդադար.
Դիմանալու ճար չըկար։
Նա իր կըտուց կըսըրէր,
Իր թեւերով կըծեծէր օդ ու կողեր,
Ու ինքը զինքն հովերու դէմ մարզելով՝
Կըվառուէր բուռն նախանձով։
Պէտք չըմընաց նոր կըռուի.
Ցաղթող Ս.քլոր տանեստանի մը վըրայ
Կերթայ հըպարտ կըթառի՝
Որ արուութեան հըռչակ տայ։
Ս.նգղըն լըսեց անոր ձայն.
Փառք ու պատրանք փըրճացան։
Գոռոզանքի նահատակ՝
Ինկաւ թըռչնոյն ճանկին տակ։

ԱՌԱԿ Ը

ԿԱՏՈՒ, ԱՔԻՍ ՈՒ ՊԶՏԻ ՃԱԳԱՐ

Դեռահասակ մէկ ծագարի պալատան
Օր մը Ս.քիս տիրացաւ.

Խիստ խորամանկ մէկն է ան։
Չէր գըտնըւեր
Հոն տանտէր։
Բանըն ասով հեշտ եղաւ.
Թերափներն հոն փոխադրեց՝
Մինչ Սըվորիկն անկասկած,
Զամփուռներու, ցօղի մէջ,
Ծայրակարմիր արեւուն
Գարպաս ընել էր ելած։
Կըրպօ ծագար խոտ ուտելէ, վազելէ,
Ընելէ վերջ բիւր խաղեր՝
Ուրախ զըւարթ դարձաւ տուն։
Մըկընհարսուկ գլուխըն հանեց լուսանցքէ։
«Դի՜ք վանատու, այս ի՞նչ է,
Ի՞նչ կըտեսնեմ, խեղճ Սըվորիկ կըգոչէր,
Դուրս մերժըւած իր բոյնէն։
Է՛հ, ինձ նայէ, ո՛ Աքիս,
Ծո՛ւտ, ե՛լ տունէս. ապա թէ ոչ՝ այս երկրիս
Բոլոր մըկանց պիտի ձայնեմ ես մէկէն»։
Մըկընհարսուկ կառարկէ.
«Հող մ" առաջին գըրաւողի ինչքըն է։
Ի՞նչ մեծ պատճառ կըռուի՝ տուն՝
Ուր հազիւ թէ ոտքըդ դուն
Կըրնաս դընել սող ի սող։
Սակայն կալուածքըմ՝ ըլլար անգամ մեծածող.
Կուզեմ գիտնալ, ըսաւ նա,
Թէ ո՛ր օրէնք զայն կըրնայ
Տալ Կըրպօյի,
Րէս Յարոյի որդի ու կամ քեռորդի,
Քան Մըրտօյի, քան ինծի»։
Անգիր օրէնք ու սովորոյթ մեր ծագար
Մէջ կըրերէր անդադար. —
«Ես կանոնով, ո՛ Աքիս,

Եղած եմ տէր իմ տունիս։
Այդ կանոնով՝ յորդւոց յորդի Կիկոյի,
Անկէ ետքը՝ Ամբոյի,
Ու անկէ ետք անցաւ ինծի՝ Կըրպոյի։
Դուն խօսք կընես գըրաւողի առաջին.
Այդ աւելի արդար օրէնքմ՝ է արդեօք».
—Շատ չըպօռանք, դատը ձըգէնք Բիսիկին։
Նա Կատուն՝ էր ճըգնաւորի պէս խեղօք,
Կատու՝ նենգոտ, փարիսեցի սուրբ վարքով,
Կատու՝ պարար մարմինով,
Կատու՝ հերոտ, թաւամազ,
Ամեն բանի խելահաս։
Այս առաջարկ Աքիսի
Մըկնահարուէն կընդունուի։
Կուգան ահա երկուքնին
Ներկայանալ Կատըւին։
Բիսիկ կըսէ. «Որդեակներ,
Ականջըս ձայն չըլըսեր.
Օ՜ն, մօտ եկէք, խուլ եմ ես,
Խուլ՝ բազմամեայ տարիքէս»։
Երկու կըռուողք մօտեցան,
Իրենց մըտքէն չանցաւ բան։
Երբ մեր Կատուն չարագաւ
Զանոնք իրեն մօտ տեսաւ՝
Նետեց իր ճանկ, Ճագար. Աքիս պատառեց
Ու աս կերպով դադարեցուց կըռիւ, վէճ։

Աղէտալի այս վախճան
Պըզտի իշխանք կունենան՝
Երբ արքաներ գըռնեն մէջ
Կարգադրելու իրենց վէճ։

ԱՌԱԿ Թ.

ԳԼՈԽ ՈՒ ՊՈՉ ՕՁԻ

Օձըն երկու մաս ունի,
Ազգի մարդկան թըշնամի —
Գըլուխ ու պոչ։ Պարկեայց մէջ
Ասոնք անուն ունին մեծ։
Օր մը սաստիկ կըռիւ մի
Իրենց միջև կըծագի՝
Թէ ո՛վ առաջ պիտի քալէր մէկալէն։
Գըլուխ պոչէն
Միշտ նախադաս եղած էր։
Պո՛չ Երկընքին
Գանգատ ըրաւ դառնագին.
«Հազար ու բիւր մըղոններ
Գըլխի քըմաց համեմատ
Գեգերած եմ անընդհատ։
Ի՞նչ, կարծէ թէ ցըվերջ ես
Պիտի մընամ միշտ այդպէս.
Թող այդ քան
Մըտքէն հանէ յաւիտեան.
Փա՛ռք Աստծու, ես անոր
Քոյր եմ և ոչ սպասաւոր։
Համարիւն ենք երկուքնիս.
Պէտք է ըստ այնմ յարգէ զիս։
Իմ թոյնըս ալ անոր պէս
Զէ՞ զօրաւոր մեծապէս։
Երկինք, խընդրեմ սա միայն
Ինձ շընորհես հըրաման՝
Որ առնեմ՝ ես
Առաջ քալեմ քոյր գըլխէս.
Պիտի վարեմ զինքը լաւ,

Նա չունենար գանգատ բնաւ»։
Վերէն Երկին
Պոչի յիմար աչերսին
Գըտընուեցաւ անգըթօրէն կամարար։
Հաճոյութիւնը նորա
Ըստէպ կարծ չարաչար
Հետեւանքներ կունենայ։
Նա իրձերու կոյր, յիմար՝
Պէտք էր յաւէտ խուլ մընար։
Ագխի այս խընդրին մէջ
Անոր փափաք կատարեց։
Քաջ առաջնորդըն այս նոր,
Որ, մինչ փայլէր պայծառ օր,
Փիղըն անգամ չէր տեսներ՝
Մերթ մարմարի,
Մերթ անցորդի, մերթ ծառի
Կերթար յախուռն կըքախէր.
Հուսկ շխի-շխտակ ըՏտիւքսի
Ջուրերն իր քոյր կըտանի.

Վա՜յ տէրութեան այն գըլխուն՝
Ուր կըտիրէ վըրէպ նոյն։

ԳԻՐՔ Բ.

ԱՌԱԿ Ա.

ԱՌԻՒԾ, ԳԱՅԼ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍ

Առիւծ մը հիւծ, զառամ, կըլթոտ.
Յօդատապոտ,
Կըփափաքէր որ ծերութեան
Ճար մը գըտնան:
Ելլել ըսել արքային, թէ
Այդ բան ընաւ կարելի չէ՝
Սըխալմ՝ է մեծ:
Մէն մի ցեղէ մէյմէկ բըժիշկ նա հրաւիրեց:
Նուսխայ գըրող խաբեբաներ ամեն կողմէն
Ձինքը կուգան կըպաշարեն:
Աղուէս միայն
Ջերմար. ի տուն կըմընայ այն:
Գայլ անոր հոըը փորելով
Կըբամբասէ արքային քով:
Սա հրաւիրեց որ Աղուէսին
Կայանը տան մուխը մուխին,
Ու իր առջեւ բերեն զանի:
Աղուէս կուգայ կըներկայի:
Վարպետորդին
Հասկընալով դաւը Գայլին՝
«Կարծեմ, կըսէ, Տէր վեհափառ,
Թէ մէկ քըսու գըրպարտիչ չար
Հասկըցուց ձեզ՝
Թէ յարգանքի պակասութենէս
Եկած չըլլամ. այլ չէ այդպէս:

Ձեզ համար ես ուխտ մի ըրած՝
Զայն կատարել էի գացած։
Մի շատ անձինք տեսայ ճամբան
Թէ փորձառու, թէ գիտնական,
Ու պատմեցի տըխուր վիճակ՝
Որու համար դուք կըվախնաք։
Ինձ ըսին որ ձեր մարմինէ
Պակսածը սոսկ ջերմութիւն է,
Որու պատճառն է ծերութիւն։
Մէկ ողջ գայլի կաշին իսկոյն
Սըկըրթելով՝ պէտք է տաք-տաք
Զայն գործածէք իբրև մուշտակ։
Կըթոտ, տըխուր
Կազմի համար՝
Հըրաշալի, անմիջական
Ներգործութիւն մի ունի ան։
Եթէ հաճիք, ո տէր արքայ,
Լաւ պատմուճան ձեզ Գայլ կըլլայ»։
Պարոն Գայլին
Կըսըկըրթեն վրայէն կաշին,
Կըլօշոտեն,
Կըկոտըրտեն։
Արքայն կերաւ անոր միսէն,
Հագաւ մուշտակ անոր մորթէն։

Պալատականք, մի հասցընէք իրար վընաս,
Առանց իրար տուն փըլելու ըրէք դարպաս.
Զի մէկ օգտի տեղ՝ տասպատիկ
Կըվընասուիք։
Հոր փորողին՝ իրեն ալ հոր
Կըփորուի խոր.
Դուք այնպիսի գըրից մէջ էք,
Ուր փոխադարձ ներում կամ գութ չըկայ երբէք։

ԱՌԱԿ Բ.

ՄԱՐԴ ԵՒ ԼՈՒ

Աղերսներով մեր տաղտկալի
Երկնից ձանձրոյթ կուտանք ըստէպ.
Այնպէսի փուճ, անճահ, անդէպ
Կընենք խնդիրք՝ որք մեզ անգամ չեն արժանի։
Մարդս խօլական ունի կարծիք,
Թէ Երկնից աչքն յար անքըթիթ կըդիտէ զինք,
Եւ թէ յետին
Մէկու շարժում կամ գործ չընչին
Ոզիմպոսի ուշը գրաւէ.
Իբրու այն թէ
Ոզորմելի պարագաներ
Ըլլան Յունաց ու Տրովացւոց խոշոր խնդիր։

Անխելք մարդու
Ուս կըխածնէ մէկ չընչին Լու,
Ու սաւանի
Ծալքերուն մէջ կըպահուըտի։
«Ո՛ Հերքիւլէս, վըսեմ որդի
Արամազդի,
Կըսէ յիմարն, դու պէտք էիր
Մաքրել զերկիր
Գարնան ատեն
Զան այցելող տաղտուկ հիւրէն։
Ինչո՞ւ, Դիոս, շանթովդ ահեղ
Զանհետէիր դուն անոր ցեղ»։
Նա կուզէր որ աստուածք վերէն
Թէ շանթ, թէ լախտ փոխ տան իրեն։
Եւ այս ինչո՞ւ.—
Լու մը չընչին ըսպաննելու։

ԱՌԱԿ Գ.

ՏԻՐՈՋԸ ՃԱՇԸ ՎԶԷՆ ԿԱԽՈՒԱԾ ՇՈՒՆ.

Ո՛չ մեր աչքեր գեղուհիէ
Եւ ո՛չ մեր ձեռք ոսկիներէ
Անազդելի մընալ կրնայ։
Քանի՞ հոգի
Գտնծիմ՝ եղած աւանդապահ՝
Հաւատարիմ ընծայք ունի։

Մէկ Շունմ՝ իրեն տիրոջը կեր
Վըզէն կախած՝ տուն կըտանէր։
Ճաշին ի տես՝
Նա ակամայ կըհամբերէր,
Այլ վերջապէս
Կըզըսպէր զինք։ Մենք, մարդիկներ,
Լաւ կամ աղուոր տեսնելով բան՝
Կըմատնըւինք շուտ փորձութեան,
Ու ի՞նչ զարմանք.
Կուզենք որ շանց համբերութեան վարժ ու դաս տանք.
Երբ մարդերու
Անկարող ենք նոյնն ընելու։
Ուրեմըն Շուն
Ծամոց ի վիզ գացած պահուն՝
Մէկ խոշոր Գամփռ յանդըգնօրէն
Կուզէ այդ ճաշ խըլել վըզէն։
Բանը սակայն չըլլար դիւրին.
Շունն գընելով կերը գետին՝
Բոլոր ուժով պաշտպանեց զան։
Մեծ պատերազմ։ Ուրիշ շուներ վըրայ կուգան,
Անոնցմէ՝ որ հաց կըհանեն սըկէ նըկէ,
Ու վախ չունին ոչ մէկ բանէ։
Շուն տեսնելով, թէ դիմադրել չէ հընարին

Ու թէ վըտանգ կար աւանդին՝
Ուզեց իր մասն հանել անկէ,
Ու խելացի կերպով կըսէ.
«Ո՛ սիրելիք,
Տեղի չըկայ, մի՛ սըրտնեղիք.
Ինձ բաւական է իմ բաժին,
Չեմ խառնըւիր մընացածին»։
Զայս ըսելով՝ ինք ամենէ
Առաջ պատառ մը կըխածնէ։
Ուրաքանչիւրն անկըշտօրէն
Կըքաշքըշէր մաս մը իրեն.
Մէկ կողմէ Գամփռ, միւսէն՝ շուներ
Աւարին վրայ էին ինկեր։
Ամենքնին ալ լաւ թըշեցին.
Մէն մին առաւ իրեն բաժին։

Կարծես դիմացս մէկ քաղաքիմ՝ ըլլայ պատկեր.
Ուր հանրութեան գանձ ու փողեր
Ասոր անոր ձեռք թողուած են.
Պաշտօնեաներ զանոնք ըստ կամս կըվայելեն։
Ով ճարպիկ է և յաջողակ՝
Ուրիշներուն տայ օրինակ։
Անշուշտ տեսակ մը ժամանց է
Տեսնելը թէ
Ինչպէս ոսկւոյ կուտակներ մեծ
Անհետ կըլլան վայրկեանի մէջ։
Խըղճահար մէկն անոնց եթէ
Ամենափոքր մի խօսք ըսէ՝
Իսկոյն իրեն
Ապուշ՝ ըլլալն կըճանչցընեն.
Կըհամոզուի անոնց խօսքին,
Ու կըլլայ գող ինք առաջին։

ԱՌԱԿ Դ.

ՄՈՒԿ ՈՒ ՈՍՏՐԷ

Դաշտի մէկ Մուկ, պզտի խելքով,
Տուն ու տեղէն ձանձրանալով՝
Կը թողու արտ, հունտ ու օրան,
Կը թողու բոյն հօրենական,
Ու աշխարհներ տեսնել կուզէ։
Հազիւ ելած իր որնակէ՝
«Ո՜րքան, կըսէ, այս մեր աշխարհ
Մեծ է եղեր ու լայնատարր։
Ահա Կովկաս.
Ապենինեան մեծ լեռն է աս»։
Խլուրդի շինած սարակ չընչին
Լեռ կերևար չըտես աչքին։
Քանիմ՝ օրէն կըհասնի նա
Տեղմ՝ ուր Թեդիս *) ափին վըրայ
Թողած էր շատ ոստրէի դէզ։
Ուղևոր Մուկ կարծեց այնպէս,
Թէ իր տեսածն բազմայարկեայ մեծ նաւմ՝ ըլլայ։
«Ո՜հ, ո՜հ, կըսէ, Աստուած վըկայ,
Իմ հայր դարտակ մէկն է եղեր.
Նա ճամբորդել սիրտ չէր ըներ,
Մինչ ծովերու
Այցելեցի ես պետութիւնըն ահարկու.
Լայնածաւալ ու անջըրդի
Անապատներ ալ կըտրեցի»։
Վարժապետէ սորված բաներ
Ափեղցըփեղ նա կըխօսէր,
Չէր մուկերէն

*) Ծովու դիցուհի. հոս ծովու տեղ գրուած է։

Գիտուն եղած գիրք կըրծելէն։
Իր նըշմարած
Ոստրէներէն մին հոն էր բաց.
Քաղցրիկ սիւգէն զըւարթացեր,
Գեղափըթթիթ ծաղկի նըման
Արփւոյն դիմաց շունչ կառնէր ան
Ու զովագին օդ կըծծէր։
Ճերմա՛կ, պարմա՛ր, համե՜ղ պատառ։ Մուկ հեռըւէն
Նըշմարելով այդ բաց Ոստրէն՝
«Ի՞նչ կըտեսնեմ աչքերս, ըսաւ,
Ինծի համար ծամո՜ց մը լաւ.
Տեսքէն, գոյնէն թէ չեմ խաբուեր՝
Անանկ ըստեր
Պիտ՛ ընեմ ճաշ՝ որու նըմանն չպատահեր»։
Եւ յուսալից
Կը մօտենայ խեցիին քով,
Ու պարանոցն կարկառելով՝
Կըբըռնըւի մէջը մէկէն.
Կարծես ծուղակ ըլլար Ոստրէն։
Սա ամրօրէն փակուի վըրան։—
Ահա՛ պըտուղ տըգիտութեան։

Այս առակիս մէջ մէկ քանի
Կարեւոր դաս կըգըտընուի.
Նախ այս՝ թէ միշտ անփորձ մարդիկ
Պըզտիկ բանէ կապշին սաստիկ.
Ու նաեւ թէ՝
Ան որ կարծէ
Թէ ձեռքին մէջ որս՛ է բըռնած՝
Տեսնես թէ ինք որս է եղած։

ԱՌԱԿ Ե.

ԱՐՋՆ ՈՒ ՊԱՐՏԷԶԻ ՍԻՐԱՀԱՐ ՄԱՐԴԸ

Արջ մը լեռընցի
Թանձըր, անճոռնի՝
Զոր Բախտըն նետած էր անտառ մի խոր,
Պելլերոփոն *) նոր՝
Կապրէր առանձին։
Այդպէս պիտի գար գիան իր խելքին.
Զի սովորաբար
Մենակեաց մարդուն
Քով՝ միտքը երկար
Զըմընար կանգուն։
Խօսելը լաւ է, լռել՝ լաւագոյն,
Այլ երբ չափն անցնի՝
Ո՛չ մէկն է բարի։
Արջուն բընակած այդ հեռու կողմեր
Ցընչող արարած բնաւ չէր գըտընուեր.
Ուստի թէպէտև գազան մը վայրի՝
Մենակուկ կեանքէ կընեղուէր կարի։
Մինչ այսպէս կապրէր նա մելամաղձոտ՝
Իրմէ ոչ հեռու՝ մարդ մը տարիքոտ
Ձանձրաւէտ մի կեանք կանցընէր նոյնպէս։
Նա պարտէզներու սիրող մեծապէս՝
Ֆլօրա, Բոմօնա դիցուհեաց քուրմ էր։
Իրաւ, գեղեցիկ են այդ պաշտօններ,
Սակայն անոնց հետ մէկ լաւ ընկերի
Տեսութիւնն ալ միշտ կըլլայ ցանկալի։
Պարտէզ ու դալար խօսուն չե՛ն այնքան.
Գըրքի՛ս մէջ անոնց կըբացուի բերան։
Մեր բարի ծերուկ այդ մունջերու քով
Երկար ու անբոյժ տաղտուկ ըզգալով՝

Օր մը բարեկամ փընտռելու կելլէ։
Արջն ալ իր լեռէ
Նոյն մըտքով ճամբայ ինկած էր այդ օր։
Պատահեցաւ որ
Ծերունին ու Արջ մէկ ճամբու բերան
Իրար դէմ ելլան։
Մարդուկը վախցաւ, այլ ի՞նչպէս փախչէր։
Չըյայտնել երկիւղ՝ լաւագոյն կերպն էր,
Ուստի պարտըկեց հոգւոյն զարհուրանք։
Արջուկ, որ ընել չըգիտեր գովանք՝
Կըսէ Ծերունւոյն. «Եկու տեսութեան»։
Այս վերջինն անոր կուտայ պատասխան.
«Տէր Արջ, խոնարհ տունս՝ ահաւասիկ ա՛ս.
Գեղջկական ճաշով եթէ գոհ կըլլաս՝
Ունիմ կաթ, պըտուղ. գուցէ այս չըլլայ
Պարոն արջերու սընունդ առօրեայ,
Այլ ինչ որ ունիմ՝ մեծարեմ միայն»։
Արջը կ՚ընդունի, ճանապարհ կ՚ելնան։
Կըրկին մենաւորք եղած սերտ ընկեր՝
Իրարմէ բընաւ բան չէին ծածկեր.
Երբոր տուն հասան Արջն ու Ծերունին՝
Իրարմէ արդէն ախորժ կըզգային։
Խօսք մը կայ թէպէտ,
Թէ մենակ մընալ քան անմըտի հետ՝
Աւելի լաւ է, այլ որովհետև
Արջը լըռութեան սիրող ակներև,
Բոլոր օրուան մէջ մէկ բառ կամ երկու
Չէր հաներ բերնէն զըրոյց բանալու՝
Բարի Ծերունին
Հանդարտ, անշըշուկ կ՚ըզբաղէր գործին։
Արջ որսի կերթար ու զարկած երէն
Կ՚ըբերէր անոր. մեծ գործն էր իրեն
Ըլլալ ճանճավան, և ուշով խորին

Քըշել երեսէն նընջող ընկերին
Տաղտուկ հացկատակն, որ թեւեր ունի
Ու ճանճ կըկոչուի։
Օր մը որ Մարդուկն կընընջէր մուշ-մուշ
Այդ ջըղէ դըպող միջատ անըգգոյշ
Կերթայ կընըստի անոր քըթին վրայ։
Արջ կըբարկանայ,
Կուզէ վըռընտել, այլ հընար չըկայ։
«Ես կըցուցընեմ քեզ, կըսէ, հիմայ.
Ահա թէ ինչպէս»։
Խօսքն անմիջապէս
Գործի կըփոխուի։ Մեր որսորդը քաջ
Վէմ մը կառնու մեծ, չընայիր ձախ, աջ,
Կընետէ ճանճին՝ զոր ծըզմած պահուն
Նաեւ ծերունւոյն
Կըճըմլէ գըլուխ. ու այնքան ճարպիկ
Ինքը նետաձիգ,
Որքան հետեւակ տրամաբան յետին՝
Ընկերը մեռած կըփըռէ գետին։

Տըգէտ բարեկամ՝ միշտ վընասակար.
Ուշիմ թըշնամին է նախամեծար։

ԱՌԱԿ Զ.

ԽՈԶ, ԱՅԾ ՈՒ ՈՉԽԱՐ

Այծ, Խոզ, Ոչխար, կառք մը դըրուած միասին
Տօնավաճառ կերթային։
Զըւարճութեան ճամբորդութիւն չըկարծէք.
Ծախու ապրանք կըտարուէին այդ երեք։
Կառավարին և ոչ կանցնէր խիկ մըտքէն

Խօզը ճամբան անդադրում
Կարձակէր ճիչ ու գոչում,
Իբրև թէ բիւր մըսագործներ իր ետին.
Ընկած՝ բռնել ուզէին.
Աղաղակէն իրաւ խուլնալ բան մը չէր։
Քովի երկու ընկերներ,
Աւելի հեզ ու խոնարհ՝
Մեծ զարմանքի մէջ էին,
Թէ արդեօք ինչ էր Խօզին
Գոռւոչի այն պատճառ.
Ձի բանին մէջ չէին տեսներ գէշութիւն։
Սայլպան ճըչող կենդանուոյն՝
«Ինչու, կըսէ, այդպէս գըլուխ ցաւցընես,
Ինչու խելօք չես կենար։
Այս հանդարտիկ ու խոնարհ
Երկու անձեր պէտք էր որ դաս տային քեզ.
Տէնք ու շընորհք վարուելու,
Գոնէ լեզուդ կարկելու։
Տես անգամ մը սա Ոչխար.
Բերնէն հանեց երկու բառ.
Նա խելօք է»։—Նա անմիտ է, անմիտ մեծ,
Սրրտմրտութեամբ Խօզ կըրկնեց.
Եթէ գիտնար թէ ինչ ձիւն
Պիտի բերեն իր գըլխուն՝
Նաև ան
Պիտի ճըչէր ինձ նըման.
Այս միւս պարկեշտ անձըն ալ
Պիտ՝ ըսկըսէր պօռալըռալ։
Ատոնք այնպէս կըհաւատան,
Թէ բեռմ՝ անպէտ միայն վըրայ պիտի տան,
Այծն՝ իրեն կաթ, Ոչխար՝ բուրդ.
Իրենց հաշիւ, ճիշդ կամ սըխալ՝ կէտմ՝ է մութ.
Այլ իմ մասիս՝

Որ պատիւն է միայն մըսիս՝
Քաջ գիտեմ թէ
Ինձ մա՛հ միայն կըսպասէ.
Բարեաւ մընաս, ո՛ ընտանիք իմ և տուն։

Խոզ կըխորհէր իմաստուն։
Այլ ինչ շահ.
Երբ մէկ չարիք անհըրաժեշտ մէջտեղ կայ՝
Երկիւղ, գանգատ ու ճիչեր
Օգուտ երբէք չեն ըներ։
Ջըլլալ խորհող հեռատես՝
Աւելի լաւ է կարծես։

ԱՌԱԿ Է.

ԴՇԽՈՅ ԱՌԻԾԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Դըշխոյ Առիւծ վախճանելով՝
Ամենք կուգան Արքային քով
Խօսքեր ըսել վըշտակցական,
Որք կըսկըծի առաւել ևս առիթ կըլլան։
Պատուիրակներ թագաւորին
Նահանգաց մէջ իմաց տըւին,
Թէ այս-ինչ օրն ու այս-ինչ տեղ
Պիտ՝ կատարուէր թաղում շըքեղ,
Թէ բազմութեան ու հանդէսի կարգ կանոնին
Պաշտօնեաներ պիտ՝ հըսկէին։
Եկան ամենք։
Յայնժամ Առիւծ այնպիսի մէկ
Գոռումգոչում արձակեց որ
Սասանեցաւ այրը բոլոր.
Զի առիւծուց ազգ վեհափառ
Ջունի իրեն ուրիշ տաճար։

Պալատականք հետևելով օրինակին՝
Իրենց լեզուով մռլնչեցին։
Արքունեաց սա կուտամ սահման.—անանկ տեղմ՝ ուր
Գրտընուողներն՝ գուարթ, տըխուր
Ամեն տեսակ ըզգացումի պատրաստ են միշտ.
Ո՛չ խինդ կըզգան ու ո՛չ ալ վիշտ։
Ինչ որ Արքան
Կուզէ՝ ճըշտիւ նոյնը կըլլան,
Կամ եթէ այդ չըլլայ հընար՝
Գոնէ աստանկ կերևին յար։
Երամմ՝ է այն մըշտափոփոխ,
Ըստըրկաբար իրեն գըլուխն օրինակող.
Հազաց մարմնոյ մէջ կարծես թէ
Մէկ հոգի միայն բընակած է,
Որ ամենու կուտայ շարժում.
Մեքենայէ չունին անոնք տարբերութիւն։

Գա՛նք պատմութեան։ Մէկ Եղջերու
Ջըրաւ նըման ուրիշներու.
Ջըլացաւ նա, և ինչպէս լար.
Ոխ էր պահած, որու այդ մահն կուգար յարմար։
Դըշխոյ Առիւծ ժամանակաւ թէ իր որդին
Բըզըքտած էր թէ ամուսին։
Ջընեմ երկար, արցունքի շիթ չըթափեց ան։
Սուտակասպասմ՝ այս պարագան
Ականջ հասցուց, յարելով թէ Եղջերըւին
Ծիծաղելն իսկ տեսեր էին։
Սողոմոնին խօսքն է յայտնի՝
Թէ ահաւոր է բարկութիւն թագաւորի.
Ո՞ւր կըմընայ գայրոյթ Առիւծ թագաւորին.
Այլ Եղջերուն գրոց աշակերտ չէր բընաւին։
«Անասուն ցած,
Կըսէ Արքան կըրակ կըտրած,

Դո՛ւ աներես,
Քա՛հ-քա՛հ խընդա՛ս, սուգ չըբըռնե՛ս.–
Քա՛ւ լիցի որ սըրբանըւէր
Իմ եղունգներ
Պիղծ անդամոյդ դըպչին երբէք:
Գա՛յլե՛ր, եկէ՛ք,
Լուծեցէ՛ք վրէժ ձեր դըշխոյին.
Այդ անպիտան չորքոտանին
Մատուցէ՛ք գոհ անոր հոգուն»:
—Տէր վեհափառ, պատասխանեց մեր Եղջերուն.–
Ժամանակներն ողբ ու կոծի
Ա՛լ անցած են, սուգ ու կըսկիծ չունին տեղի:
Լուսահոգին, ծաղիկներու մէջ տարածուած՝
Ինձ երեւցաւ սա՛ տեղ յանկարծ.
Իր կերպարանքն իսկոյն ճանչցայ:
«Ո՛ բարեկամ, ինձ ըսաւ նա,
Թաղումիս շուք
Չըլլայ թէ քեզ պատճառէ սուգ:
Ես դաշտերու մէջ Եղիւսեան
Երջանկութիւն կըվայելեմ անմահական,
Ինձպէս սըրբոց հետ կըխօսիմ:
Այլ թող միջոյդ՝ ամուսինն իմ
Սըգայ, տըրտմի. այդ ինձ համար
Գոհութիւնմ՝ է»: Ունկընդիրներ միաբարբառ՝
«Հըրա՛շք, հըրա՛շք, աստուածացո՛ւմ»,
Ձըգեն գոչում:
Չէ թէ միայն
Մեր Եղջերուին ներեց Արքայն՝
Այլ նաեւ մեծ
Պարգեւ անգամ անոր շնորհեց:

Շողոքորթէ՛, խաբէ՛ արքան
Անուրջներով օրօրէ՛ զան,

Սուտեր նետէ։
Քեզ բարկացած ըլլայ անգամ՝
Սիրտը կիջնէ,
Ու կըդառնայ մեծ բարեկամ։

ԱՌԱԿ Ը.

ՄՈՒԿ ՈՒ ՓԻՂ

Կարծել ինքզինքը ջոջ մը մեծ՝
Սովորական բանմ՝ է մեր մէջ.
Թէպէտ սանկ մէկն ըլլանք միայն՝
Կառնունք ահա բարձըր հովեր աղայութեան։
Սընափառիկ բերում յիմար
Սեփական ախտմ՝ է մեզ համար։
Ընապարծ է Սպանիացին,
Այլ ուրիշ կերպ բոլորովին.
Իրեն յայտնած գոռոզութիւն՝
Ցիմարագոյն
Բանմ՝ է անշուշտ, այլ ոչ այնքան
Դարտակութեամբ կըփայլի ան։
Ֆրանսականին հօս արտագրենք ճըշգրիտ նըկար,
Որ ոչ մէկէ կըմընայ վար։
Մուկ մը չընչին
Հանդիպելով օր մը Փըղին՝
Ազնըւական այդ կենդանւոյն
Ծաղրեց, հեգնեց դանդաղ շարժիւն։
Ձոխ կազմածով մը փառաւոր
Սա կըքալէր հանդիսաւոր։
Ուսին վըրայ կըգտընուէր երևելի
Մէկ թագուհի,
Նաև անոր պապկան, կատուն,
Կապիկն ու շուն,

Նման ծառայք, նման պառաւ իր աղախին։
Ասոնք ուխտի մը կերթային։
Մուկը սաստիկ կըզարմանար,
Թէ մարդիկներ ինչու համար
Զօրքոտանւոյն կոշտ զանգուածին
Այնքան զարմանք կըյայտնէին։
«Ի՞նչ բան է աս, կաղաղակէ,
Մեծազանգուած, կոշտ, անճոռնի ըլլալ՝ մի՞թէ
Կարեւոր մէկն կընէ ըզմեզ·
Զայս անհեթեթ կըգըտնեմ ես։
Մարդի՛կ, ըսէ՛ք, անոր վըրայ
Զարմանալու արդեօք ի՞նչ կայ·
Իր այդ մարմի՞ն
Թանձր, ահագին,
Որմէ տըղայք կըզարհուրին·
Մի՞թէ փոքրիկ մեր մարմնով աս
Ունինք Փըղէն արժէք պակաս»։
Ուրիշ խօսքեր ալ լըղըրճուկ
Պիտի ըսէր սընափառ Մուկ՝
Սակայն Կատուն յանկարծօրէն
Դուրս նետուելով իր վանդակէն՝
Ցուցուց անոր, թէ մուկ փիղ չէ,
Տարբերութիւնն ալ խիստ մեծ է։

ԱՌԱԿ Թ.

ԷՇ ԵՒ ՇՈՒՆ

Միշտ իրարու պէտք է օգնենք,
Ա՛յս է բնութեան դըրած օրէնք·
Զայդ չըյարգեց Էշըն մէկ օր։
Ի՞նչպէս եղաւ այս՝ իրաւ որ
Ես ալ չիյտեմ, զի նա բարի

Կըրէ հոգի։
Օր մը շան հետ կամաց-կամաց կերթան ճամբան,
Զըխօրհելով և ոչ մէկ բան.
Իսկ այդ երկու կենդանեաց տէր
Հանդարտ՝ անոնց կըհետեւէր։
Այս վերջինիս կըտանի քուն։
Մեր Էշ ախպար, որ նոյն պահուն
Կըգըտընուէր մարգի մը մէջ՝
Ախորժով մեծ
Ըսկըսաւ խոտ
Ուտել, որու համըն ու հոտ
Իրեն քըմաց կըյարմարէր խիստ պատուական,
Մէջը թէև չըլլար ակռան։
Նա գոհ եղաւ նոյն միջոցին.
Արհամարհել աղէկ բան չէ ամենեւին։
Հացկերոյթմ՝ ուր
Զըգըտընուիր այդ կերակուր՝
Այս պատճառաւ չըլլար անտես։
Էշ վերջապէս
Այս անգամուս ակռան ուտելն մէկդի դըրաւ։
Անդիէն Շուն նօթի, ծարաւ՝
«Ընկեր, կըսէ,
Քըչիկ ծըռուէ,
Որ առնում ճաշ սա զամբիւղէ»։
Էշն իր բերնէ չըհանեց բառ։
Մեր Արքատիոյ ձին կըվախնար
Կորսընցընել պըզտի րոպէ՝
Որ իր խոտէն վընաս չընէ։
Այս պատճառաւ
Երկար ատեն սուտխուլ եղաւ,
Ու վերջապէս
Պատասխանեց անոր այսպէս.
«Ո՛ բարեկամ,

Խըրատ կուտամ
Ըսպասել որ տէրդ արթըննայ։
Նա կըհօգայ
Փորիդ պարէն.
Ա՛լ չուշանար, կելլէ քունէն»։
Այս միջոցիս Գայլն՝ անօթի
Մօտ անտառէն հոն կընետուի։
«Ո՛ Շուն, հասի՛ր, կըպօռայ Էշ։
Նա անտարբեր՝ կըսէ այսպէս.
«Ո՛ բարեկամ,
Խըրատ կուտամ
Փախչիլ մինչեւ տէրդ արթըննայ.
Զուշանար նա։
Հապա՛, փագէ,
Մի՛ ըսպասեր եւ ոչ րոպէ.
Թէ Գայլ հասնի՝ ամուր պայտովդ, զոր զարկին նո՛ր՝
Զարդէ, փըշրէ ծընօտ անոր,
Ու անկենդան՝
Գետնի վըրայ տարածէ զան»։
Շան ճառատած ատեն այսպէս՝
Գայլ խեղդամահ կըթողուր զԷշ։

Իմ առակի հետեւութիւն՝—
Պէտք չէ մերժել աջակցութիւն։

ԱՌԱԿ Ժ.

ԵՐԿՈՒ ՇՈՒՆԵՐ ՈՒ ԷՇԻ ՍԱՏԱԿԸ

Առաքինութիւնք մոլութեանց նըման
Եղբայր իրարու ըլլալ պէտք էին.
Այնպէս չէ սակայն.
Վերջիններէ մին

Երբ մեր սրրտերու կուգայ տիրանալ՝
Ահա միւսներն ալ
Կարգաւ կըշարուին.
Զըպակսիր ոչ մին։
Այն մոլութիւններն ակնարկել կուզեմ,
Որոնք չըլլալով իրար հակընդդէմ՝
Կըրնան միևնոյն
Յարկի տակ ընտրել իրենց բնակութիւն։
Առաքինութեանց գալով՝ քիչ անգամ
Իրարու տեսնենք զանոնք բարեկամ,
Եկած միացած մէկ մարդու վրրայ.
Ատոր օրինակն հազիւ ուրեմն կայ։
Սա՝ քաջասիրտ է, այլ ցասկոտ իսկոյն,
Սա՝ թէև խոհեմ, այլ ցուրտ, պաղարիւն։
Կենդանեաց մէջ Շունն տիրասէր, բարի
Ըլլալ կերևի,
Այլ անխելք՝ է նա ինչպէս և ուտան։
Մեզի օրինակ երկու Շունք ըլլան,
Որք նըշմարեցին սատակ մը հեռուն,
Զոր կըշարժէին կոհակներ ծովուն.
Հովը դէպի բաց զան միշտ կըքըշէր։
Մին կըսէ. «ընկեր,
Քու աչք իմինէ
Աղէկ կըտեսնէ։
Հո՛ն, բա՛ցը նայէ՛ ջուրերու վրրայ.
Ինձ այնպէս կուգայ՝
Թէ հոն բան մը կայ,
Կամ ձի ու կամ էշ»։
—Ինչ որ ալ ըլլայ՝ լաւ պատառ՝ է մեզ,
Մէկալ Շունն ըսաւ. բուն խընդիրը զան
Ձեռք անցընելն է, փասընզի ճամբան
Երկար կըտեսնեմ. կայ ուրիշ բանմ՝ ալ—
Պէտք է լողալով հովին դէմ երթալ։

Եկու խըմենք ջուրն սա ովկիանու.
Մեր կոկորդ, որու
Սաստիկ է պապակ՝
Զայն հատցընելով՝ դարձընէ յամաք.
Որսը կըմընայ մեզ համար պատրաստ.
Ճիշտ մէկ շաբթըւան պարէնի նըպաստ»:
Մեր Շուներ խըմել կըսկըսեն ծովէն.
Նախ շունչ, յետոյ կեանք անոնք կըտուժեն:
Աղի ջուրերէն կըլլեցին այնքան՝
Որ երբեւ փամփուշտ ինկան պայթեցան:

Այսպէս են մարդիկ.
Երբ բանիմ՝ ըլլա՛ն փափաքող սաստիկ՝
Անկարելութիւնն կըմոռնան իսպառ:
Ի՜նչ ուխտեր կընեն, ու ի՜նչ անըսպառ
Կըթափեն ճիգեր, կըհանեն հոգի՝
Հետամուտ ընչից կամ ունայն փառքի:
Ա՜խ, աշխարհներու ես ըլլայի տէր.
Ա՜խ, կուտակէի բազում ոսկիներ.
Ա՜խ, լատիներէն ուսանէի քաջ
Ու գիտութեանց մէջ երթայի յառաջ:
Ասոնք խիստ դըժուար բաներ են հարկաւ,
Սակայն գոհ ըլլալ չենք գիտեր ընաւ.
Կըկազմենք խորհուրդք՝ որոնց չէ թէ մէկ,
Այլ չորս մարմինք իսկ չեն բաւեր երբէք:
Այո, չորս մարմին
Յոգնած՝ կէս ճամբան պիտի մընային.
Ինձ անանկ կուգայ,
Թէ մէկտեղ եկած չորս Մաթուսաղայ՝
Միայն մէկ մարդու անվերջ փափաքներ
Լընուլ չեն բաւեր:

ԱՌԱԿ ԺԱ.

ԳԱՅԼ ՈՒ ՈՐՍՈՐԴ

Ինչք գիշերու տենչ մոլեգին,
Հըրէշ անյագ, որու աչքին
Դիզ որևէ բարիք երբէք
Ամենափոքր չունին արժէք,
Ի՞նչ, քեզի դէմ
Միշտ ի նանիր պիտի գըրեմ.
Ե՞րբ վերջապէս
Խօսք ու խըրատ պիտի լըսես.
Մարդս անլըսող թէ իմաստնոյն թէ իմ ձայնի՝
Պիտի չըսէ. «Հերիք որքան որ դիզեցի.
Ա՛լ վայելեմ, ա՛լ յըղփանամ.
Ո՛ բարեկամ,
Աճապարէ,
Մարդկային կեանք մըշտատև չէ.
Քեզ կըկըրկնեմ սա խօսք միակ,
Որ կարժէ մի գիրք բովանդակ.
Օ՛, վայելէ.
—Միտքս տանիլ է.
—Այլ ըսէ, երբ.—Ե՛՞ն, վաղուընէ.
—Մահկանացու, լըսէ խօսքիս,
Վաղը չեկած գուցէ մեռնիս.
Այսօրուընէ
Իսկ վայելէ.
Վախցէ՛ր Գայլի ու Որսորդի
Զըվիճակէն թըշուառ բախտի,
Որու առակն պիտի պատմեմ ես այս անգամ.

Նեբրովթի Թոռն մէկ Իշայծեամ
Իր աղեղով ըսպաննած էր. Զագ մը եղնի

Անկէ կանցնի.
Ան ալ անշունչ կիյնայ գետին,
Ընկեր կըլլայ Եշայծեամին։
Եղն, Եշայծեամ՝ բաւական բան էր ասիկայ,
Որով որսորդ մը գոհ ըլլայ.
Այլ նա կինճմ՝ ալ
Կուզէ ընել դիտմամբ,
Զի կըսիրէր
Զարնել խոշոր կենդանիներ։
Զընեմ երկար,
Կինճն ալ Ստեւքսի ընակ կըլլար։
Պարկայն և իր մըկրատ հատու
Շատ յոգնեցան զան սպաննելու.
Աստուածուհին անգամ-անգամ փորձեց խըզել
Ասանկ տոկուն կեանքի մը թել։
Կինճ վերջապէս ընկաւ գետին.
Լաւ մէկ պատառ զինք զարնողին։
Յաղթականին երբէք փափաք
Զունենար յագ.
Այն պահուն որ վիրաւոր Կինճ
Ինքզինք գըտած էր փոքըր ինչ՝
Որսորդ կաքաւ մը կըտեսնէ—
Միւսներու քով խեղճուկ երէ։
Անոր ալ դէմ իր աղեղին կըձըգտէ լար։
Կինճ հոգեվար
Նոյն միջոցին
Բոլոր ոյժով վըրան կիյնայ զինք զարնողին,
Ու փորոտին
Դուրս թափելով՝ անոր անշունչ դիակին վրայ
Փըչէ հոգին։
Շընորհակալ Կաքաւ կըլլայ։

Վէպիս այս մաս անյագ մարդուն կըյարմարի,
Մընացած մասն ալ ագահի։

Ուրախութեամբ տեսնելով Գայլ
Տապաստ ինկած մի շատ մեռեալ՝
«Ո՛ Բախտ, կըսէ, կուխտեմ քեզի
Կառուցանել եկեղեցի․
Զորս հատ սատակ․
Ի՛նչ բախտ է այս անօրինակ։
Խելք չէ սակայն ուտել մէկէն․
Հարկ է շարժիլ խոհականօրէն․
Ամեն անգամ
Այսքան ծամոց ես ուր գըտնամ,
(Ա՛յսպէս ահա
Կըհաշուեմ ինքզինք ագահ)․
Մէկ ամսուան
Ինձ կերակուր կայ պատուական։
Եթէ սխալ չէ իմ հաշիւ՝
Մէկ և երկու, երեք ու չորս,
Զորս շաբթուան կընեւ կայ ինձ համար որս։
Երկու-երեք օրէն հազիւ
Ուտել զանոնք սկըսիմ ես․
Պէտք չէ վարուել շըռայլի պէս։
Աղեղի լարն հիմակ կըրծեմ․
Բուն աղիքէ շինուած կարծեմ․
Այդպէս ըլլալն արդէն հոտէն ալ կերևի։
Այս ըսելով նա աղեղի
Վըրայ կիյնայ, որու փըքին
Ըստանալով նոր մէկ դիակ փըռեց գետին։
Թըշուառ Գայլուն աղիք բոլոր
Փըշըրուեցան կըտոր-կըտոր։

Բընաբանըս դառնամ դարձեալ։
Վայելելու պէտք է փութալ։
Ձեզ օրինակ՝
Որկորայներն երկու անյագ,
Որք խրարու յար և նըման
Ցաւալի վերջ մը ունեցան.
Մին շուտ կորաւ անկուշտ տենչէ.
Միւսն ա՜լ ճըղճիմ կըծծութենէ։

ԳԻՐՔ Թ.

ԱՌԱԿ Ա.

ԵՐԿՈՒ ՍԱՂԱՒՆԻՆԵՐ

Սաղաւնիներ երկու գողտրիկ,
Գուրգուրալի կապուած սիրով՝
Կեանք հեշտաւէտ ու երջանիկ
Կանցընէին իրարու քով։
Մին անոնցմէ
Ձանձրանալով տուն ու տեղէ՝
Օր մը խորհուրդ կերկնէ չմար—
Ուղեւորել հեռու աշխարհ։
Ընկերն յուզուած կըսէ անոր.
«Հոգւոյս հատոր,
Ինչո՞ւ երթաս, եղբայրդ պչդպէս
Մինակ ձըգես.
Ցաւալի բան է բաժանում,
Այլ ո՛չ քեզի, սի՛րտ ապառում։
Գոնէ միտք բեր
Ճամբորդութեան հազար հոգեր ու վըտանգներ,
Ու յե՛տ կեցի՛ր այդ խորհուրդէդ։
Առնէ՛ր գէթ
Ցարմա՛ր ըլլար
Այդ քու դըժբախտ դիտման համար։
Ըշտապելու ի՞նչ պէտք ունիս.

Լըսէ խօսքիս,
Սպասէ գարնան։ Կէս ժամ չըկայ,
Գուժկան ձախող ագռաւ տեսայ.
Նըշան է սա,
Թէ մէկ Թըռչուն պիտ՛ հանդիպի
Դըժբախտութեան և աղէտի։
Ցանց ու բաղէ
Միշտ քու եղբայր պիտ՛ երազէ։
Օգն է ձիւնի,
Ըսէ պիտի,
Հոգւոյս հատորն ունիմ ինչ որ
Ասանկ ատեն է հարկաւոր—
Ցորկ, ուտելիք, հուսկ ամեն բան»։
Ի ըսկըզըան
Գողտր այս խօսքեր մեր ճամբորդին
Միտքը փոքր-ինչ դըղըրդեցին.
Այլ տեսնելու փափաք անհուն,
Ու անհանգարտ բնաւորութիւն
Յաղթեցին հուսկ։—«Եղբայր, մի՛ լար.
Կըսէ, երեք-չորս օր չերԹար՝
Յետ կըդառնամ. գըլխէս անցած
Ամեն դիպուած
Քեզ կըպատմեմ վերադարձիս.
Պիտ՛ ըզբօսնուս, պիտ՛ ախորժիս.
Ով կեանքի մէջ բան տեսած չէ՝
Ձունի ըրնաւ բան որ պատմէ։
Ճամբորդութեանս նըկարագիր
Պիտի լըսես հետաքըրքիր։
Պիտի ըսեմ. երբոր այս-ինչ տեղն էի ես՝
Այս-ինչ դիպուած անցաւ գըլխէս.
Յայնժամ դու ալ
Պիտի կարծես ճիշտ հոն ըլլալ»։
Մընաս բարով

Ըսին իրար լաց ու կոծով.
Բախտախնդիրն ելաւ ճամբայ։
Սև ամպմ՝ ահա
Մեր ճամբորդին վրայ դըրաւ հարկ
Փընտռել իրեն պահպանող յարկ։
Միայն մէկ ծառ
Մի գըտաւ նա՝ պաշտպան տըկար
Այն խըստաշունչ փոթորկին դէմ։
Երկար չըսեմ.
Օդ բոցուելուն՝
Մըրսած, խըխում,
Մեկնի անկէ անմիջապէս,
Աղէկ թէ գէշ
Զորցընելով մարմինն իր թաց։
Ցորեն թափուած
Դաշտ մը կելլէ իրեն դիմաց.
Ցորենին քով՝ մէկ աղաւնի։
Կուզէ անոր մօտիկ երթալ,
Ու կերթայ ալ,
Այլ վարմի մէջ կըբըռնըւի։
Ցորենին տակ
Լարած էին գաղտնի ծուղակ՝
Որ բախտովի մաշ էր ու հին։
Մեր Աղաւնին
Իր կըտուցով,
Թաթիկներով
Ու թեւերով
Ձիգ թափելով,
Փետուրներէն վըրայ տալով՝
Հուսկ զայն խըզել կըյաջողի։
Նոր փորձանք մի.—
Անգըղ թըռչուն,
Որու ճանկն է անագորոյն։

Կընըշմարէ մեր Աղաւնին,
Որ էր վարմին
Լար ու թելեր
Քաշքըշելով ճամբայ կընէր·
Կարծէիր թէ փախըստական
Մէկ թիապարտ մը ըլլար ան։
Անգըղ դաժան
Պիտի նետէր ճանկը վըրան՝
Երբ սաւառնեալ Արծիւն՝ ահա
Ամպերէն վար կըխոյանայ։
Գողերու այգ պատերազմէ
Հէք արկածեալն գըտաւ պատեհ.
Նա կիսաւեր
Շէնքի մը տակ կըկըծկըտէր։
Հոն պահուըտած՝
Տըւայտանաց
Կըհաւատար վերջըն հասած.
Այլ մէկ տըղեկ չարաճըճի—
Մանուկ հասակ ողորմ չունի—
Անոր վըրայ իր պարս կուզզէ,
Ու կիսավին կըմեռցընէ
Ըզխեղճ թըռչուն։ Սա ողբալով
Հետաքըրքիր
Բընոյթն իր,
Վիրաւոր թեւն քակըռտելով,
Կէս-հաշմ ու կաղ ու կէս-մեռած՝
Նոր փորձանքի չըհանդըպած՝
Վերջապէս բոյն կըժամանէր։
Իրար գըտան Աղաւնիներ,
Ու խընդալից՝
Մոռցան ամէն վիշտ ու թախիծ։

Սիրահարներ դուք երջանիկ,
Եթէ մեկնիլ կըփափագիք՝

Մտօ քաղաքներ գացէք միայն.
Իրար համար աշխարհմ՝ եղէք,
Միշտ ալլազան,
Միշտ նորաքանչ, միշտ գեղեցիկ։

ԱՌԱԿ Բ.

ԿԱՊԻԿ ԵՒ ԻՆՁ

Ինձ ու Կապիկ տօնավաճառ
Գացած ըստակ կըշտհէին.
Մէն մին ունէր իր տաղաւար
Ու պատի վրայ ազդ առանձին։
Ինձըն կըսէր. «Պատուական տեարք,
Իմ արժանիք, պատիւ ու փառք
Բաջալալտ է։ Արքայն անգամ
Ուզեց տեսնել զիս մէկ անգամ։
Նա մեռնելէս
Ետք՝ կաշիէս
Ունի փափագ
Շինել իրեն ձեռնամուշտակ։
Ես չիրուբ,
Տեարք իմ յարգի,
Մորթս է պուտ-պուտ
Ու երփնագիծ ու պիսակուտ»։
Լաւ տեսարան
Պարզէ աչաց խայտալըտուն բան.
Հետեւապէս
Ամենք գացին Ընձին ի տես։
Այլ վայրկենի
Գործմ՝ է առի.
Մըտնողըն դուրս կելլէր մէկէն։
Կապիկ կըսէր մէկալ կողմէն.

«Պէսպիսութիւնն, որու գովեստ կըկարդացուի՝
Ընկեր Ընձի
Մորթին վըրայ պիտ՚ գըտնէք միայն.
Մինչդեռ ես զայն
Իմ գըլխի մէջ եմ ամբարեր։
Կապիկ ծառան ձեր անձնըւէր,
Մօտ ազգական ու խընամի
Հռովմայ մպային Պերթրան կապկի՝
(Երբ սա կապրէր),
Մեծ կազմածով եկեր քաղաքն է ձեր հասեր.
Հոս կըտենչայ, կըփափագի
Խօսիլ ձեզի.
Որովհետև կըխօսի լաւ.
Կըրնաք լըսել,
Անձամբ դատել.
Գիտէ սուսմունք, պար ու կաքաւ.
Գիտէ խաղեր ազգի-ազգի,
Շըրջեակներու մէջէ կանցնի.
Այս ամենը քսան փարայի.
Ո՛չ, պարոններ, հինգ փարայի.
Թէ գոհ չըլլաք՝
Կըդարձընենք ըրրուած ըստակ»։

Իրաւացի
Էին անչուշտ խօսքեր կապկի։
Պէսպիսութիւն համով կուգայ՝
Երբ մըտքի մէջ է այն, և ոչ հագուստի վրայ.
Մին ախորժ է ու հաճելի.
Միւսըն՝ տաղտուկ ու ձանձրալի։
Ընձին նըման որքան ջոջեր
Համբաւի տէր՝
Ջունին ուրիշ ձիրք կամ շընորհ՝
Այլ շըքեղ շոր։

ԱՌԱԿ Գ.

ԳԱՅԼՆ ՈՒ ՆԻՀԱՐ ՇՈՒՆԸ

Պատմած եմ թէ Ծածանիկկին
Մըտիկ չըրին,
Ձան պարզապէս տապակ դըրին։
Հասկըցուցի ասով կարծեմ,
Թէ աւելի մեծին յուսով թողուլ իր որս՝
Գործ չէ խոհեմ։
Շատ իրաւունք ունէր Ձըկնորս,
Մինչ Ծածանիկն անիրաւ չէր.
Զի մէկն հորկաւ
Բաներ կըսէ սուտ կամ իրաւ՝
Որ փորձանքէ
Զինք ազատէ։
Կուզեմ հիմայ նոր առակով
Հաստատել ինչ որ ատենով
Հասկըցընել ես ուզեցի։

Դարտակ Գայլ մը,
Այնքան անխելք, որքան ձըկնորսն էր քաջարթուն՝
Գիւղին դուրսով տեսաւ մէկ Շուն,
Զոր պիտ՝ յափէր ախորժով մեծ։
Նիհար միճակ սա առարկեց.
«Վեհաշուք տէր,
Այսպէս վըտիտ՝ գիս մի՛ ուտեր.
Քիչմ՝ ըսպասէ.
Իմ տէրս աղջիկ պիտի կարգէ.
Ըլլամ պիտի ես հարսնևոր.
Մըտածէ որ
Մինչ այն ատեն պիտի գիրնամ,
Բերնիդ պատառ ախորժահամ»։
Գայլ հաւտալով սըմսեղուկ Շան՝

Թռչուց ազատ, որ երթայ ան։
Քանիմ՝ օրէն
Կուգայ նորէն
Քըննել, տեսնել, թէ իրեն Ճուն
Ունէր վիճակ պարարտագոյն։
Տանը մէկէն վարպետորդին,
Վանդակորմի կեցած ետին՝
Կըսէ անոր. «Ո՛ բարեկամ,
Մէկ պահեկէ տունէն կելլամ.
Քիչմ՝ բալասել եթէ ուզես՝
Տան դըռնապանն ինչպէս և ես
Քեզ պիտի գանք»։ Այս «դըռնապան»
Ըսածըն Ճունմ՝ էր յոյժ գաժան,
Որ շատ գայլեր
Անգըթօրէն էր բըզըքտեր։
Այն ատեն բանն հասկցաւ սա.
«Դըռնապանիդ խոնարհ ծառայ»,
Ըսաւ ու շուտ դըրաւ կըծիկ.
Արագ էր նա, այլ ոչ ճարպիկ։
Այս գայլը դեռ
Իրեն արուեստ լաւ չէր գիտեր։

Ա Ռ Ա Կ Դ.

ԿԱՏՈՒ ԵՒ ԱՂՈՒԷՍ

Կատու, Աղուէս,
Երկու պըզտի սուրբերու պէս,
Տեղ մը հեռու
Կերթային ուխտ կատարելու.
Երկուքնին ալ երևելի կեղծաւորներ,
Անհամեմատ նենգաւորներ։
Ասոնք մի շատ հաւ կըրծելով,

Մի շատ պանիր թըռցընելով՝
Կաշխատէին
Հանել բոլոր ծախք ճամբային։
Ուղին երկար
Էր ու տաղտուկ հետևաբար։
Որպէսզի կարճ երևի ան՝
Իրարու հետ կըռուի ելան։
Ասանկ ատեն
Կըռիւն է միշտ մեծ ապաւէն.
Առանց անոր՝ ճամբորդներուն
Պիտի գար քուն։
Խիստ բորբոքած երկուքնին ալ՝
Իրենց կոկորդ խըղդելու չափ ըսկսան պօռալ։
Երկար վէճէ ետք՝ իրարու
Ալ մըղուեցան դէմ խօսելու։
Հուսկ Կատուն կըսէ Աղուէս.
«Ո՛ խեղճ Կատու, որ խիստ ճարպիկ քեզ կըկարծես,
Ըսէ, ինձ չափ բան գիտես դու.
Իմ միտք՝ ծովմ՝ է հընարքներու»։
—Ոչ, ըսաւ միւսն. ես մէկ հընարք գիտեմ միայն,
Այլ հազարի տեղ կանցնի այն։
Ու վերըստին
Կըկըռուըտին.
Աս՝ հա՛ կըսէր, ան՝ չէ կըսէր,
Ու բանավէճ միշտ կըտևէր՝
Երբ դիմացէն որսաշանց գունդ
Անոնց սըրտերն կըհանէ թունդ
Ու վերջ կուտայ ամեն կըռուի։ «Ընկեր աղուէս,
Կըսէ Կատուն, դու որ մի շատ հընարք գիտես՝
Ազատուելու գըտի՛ր մէկ ճար.
Զիս մի՛ հոգար,
Ահա իմ ճարս»։ Ու կելլէ ծառ մը մագլցի։
Աղուէս դիմեց շատ միջոցի,

Մըտաւ հազար բիւր ծակուծուկ,
Որ գերեւէ շանց փընտըռտուք.—
Նա ապահով վայր կըփընտռէր։
Ունայն եղան բոլոր ջանքեր։
Մուխ զինք պատեց ամեն կողմէն։
Զինք կարճոտունք կըհալածեն։
Երբ խոռոչէ մը դուրս կելլար՝
Ահա երկու Շուներ կայտառ
Մէկ ոտխնով խնալով վրան՝
Տարածեցին զինք անկենդան։

Բազմատեսակ հընարք ու ճար
Ըստէպ կըլլան վընասակար։
«Ո՛ր մէկն ընտրեմ» ըսելով մարդ՝ ժամանակն
Կընէ կորուստ ափսոսալի։
Կըգործածէ ամեն միջոց, բան չըլթողուր,
Այլ իր ջանքեր կելլեն թափուր։
Մէկ հնարք միայն,
Այլ նայէնք որ լաւ ըլլայ այն։

ԱՌԱԿ Է.

ԿԱՊԻԿ ՈՒ ԿԱՏՈՒ

Ռաղօն, Պերթրան,
Մէկը կատու, միւսըն կապիկ, միեւնոյն տան
Էին բընակ,
Ու մէկ տիրոջ հրամանի տակ։
Երկուքնին ալ անգի՛ւտ տիպար
Վընասագործ կենդանեաց չար.
Իրենց ոտքին
Չըկար հասնող ամենևին։
Տընուորք տեսան
Աւերըշտըկուած, կոտըրուած բան—
Ոչ մէկու մեղք չէին մըտներ.—

Պերթրան ամեն բան կըշըրթեր.
Գողով Կատուին՝
Պանրի էր խելքն և ոչ մուկին:
Մեր շահատակք օր մը կրակի
Նըստած առջև՝ շագանակի
Կըտեսնէին հոն խորովելն տըռւոր-տըռւոր:
Տորթել զանոնք՝ էր արժանի գործմ՝ իրաւ որ:
Անըզգամներն այդ բանի մէջ
Կըտեսնէին երկու շահ մեծ.
Իրենց օգուտն, ու երկրորդ ալ՝ այլոց վնաս:
Իր ընկերին կըսէ Պերթրան.
«Կատու աղբար,
Հարկ է այսօր որ մէկ ճարտար
Գործ կատարես. շագանակներն այդ կըրակէն
Մէկդի առնուս ճարպիկօրէն:
Եթէ Աստուած քեզ պէս յարմար
Չիս այդ բանին հաստած ըլլար՝
Իրաւ որ այդ մաշկամիրգեր
Վաղուց մեր փորն էին մըտեր:
Գաղօն կատուն
Կըձեռնարկէ գործի իսկոյն.
Փափուկ կերպով
Իր թաթիկով
Առաջ մէկդի կընէ մոխիր,
Յետոյ քաշէ մատուըներ իր.
Անգամ-անգամ յետոյ նորէն
Դէպի կըրակ կուղղէ զանոնք խիզախօրէն,
Տոյտ ու ճարպիկ՝ դուրս կըհանէ շագանակ մէկ,
Յետոյ երկու, յետոյ երեք:
Նոյն միջոցին Պերթրան կապիկ
Կըվայելէր մէկիկ-մէկիկ:
Վրայ կըհանի դուրսէն ծառայ.

Զոյգ աւազակ փախուստ կուտայ։—
Տըժգոհեցաւ Ռոտոն, կըսեն։

Չե՞ն աս կարգէ մի շատ մարդիկ,
Որ այս-ինչին
Կամ այն-ինչին
Համար կելլեն կըթափեն ճիգ.
Կըտաժանին, կըխոնջենան.—
Գործին պըտուղն քաղէ աս ան։

ԱՌԱԿ Զ.

ՍՈԽԱԿ ՈՒ ՑԻՆ

Սոխակ Ցինի
Ձեռքը կըյնի,
Աւազակին երեւելի,
Որ սըփռած էր ընդհանուր ահ,
Եւ զոր ամեն գիւղի տըղայ
Տեսած ատեն՝ «Ցի՛նը, հասէք», կաղաղակէր։
Գարնան սիրուն Աւետաբեր
Խընդրեց անկէ շընորհ կենաց։
«Վըտիտ, ճըռչած
Խեղճ Սոխակին
Ուտես պիտի ի՞նչըն, ո՛ Ցին.
Պըզտի թըռչունմ՛, որու Աստուած
Զոր ձայն միայն է պարգեւած.
Աւելի լաւ դու գործ կընես՝
Իմ գեղգեղներս լըսել պէս-պէս.
Թո՛յլ տուր ինծի, որ Թերէս
Ու տարփանքներն քեզ երգեմ հոս»։
—Այդ Թերէսոն ո՞վ է եղեր.
Արդեօք Ցինի յարմար մէկ կե՞ր։

—«Ո՛չ, Թերեւս էր մէկ արքայ,
Ոյր տարփանաց ես զոհ եղայ։
Այդ նիւթին վրայ անանկ աղուոր
Պիտի լըսես նուագ մի՝ որ
Պիտ՝ ըզմայլիս պիտի մընաս.
Կըհիանան ամենք վըրաս»։
—Ի՞նչ աղուոր բան,
Ցեն Սոխակին տայ պատասխան,
Որ ինձ գովես քու մեղեդի՝
Երբ անդին փորս է անօթի։
—«Ամեն ատեն
Արքայք երգերս ախորժանօք մըտիկ կընեն»։
—Երբոր արքան բըռնէ ըզքեզ՝
Դու դայլայլէ ուզածիդ պէս.
Այլ Ցինին հոգըն չէ հատեր
Լըսել ունայն մեղեդիներ։
Փոր անօթի
Ականջ չունի։

ԱՌԱԿ Է.

ՀՈՎԻՒ ՈՒ ԻՐ ՀՕՏԸ

«Ի՞նչ բան է աս. անբան հօտէս
Միշտ մէկն այսպէս
Պակսի պիտի. ի՞նչ, գայլըն չար
Ամեն անգամ մէյ-մէկ ոչխար
Յափըշտակէ, խընդա՜յ քըթիս։
Հազար կային և աւելի, ու թողուցին
Որ անօրէն այդ կենդանին
Իմ խե՜ղճ Բըրդերս յափըշտակէ,
Սիրո՜ւն ոչխարս իմ բըզըքտէ։
Փողոցներուն մէջ քաղաքի

Կըտոր մը սև հացի համար
Նա յետևէս հեզիկ կուգար։
Ո՜հ, խե՜ղճ Բըրգեղ, ո՜հ, խե՜ղճ մաքի.
Աշխարհի ծայրն ըլլար իր տէր՝
Դարձեալ անոր կըհետևէր։
Ընտիր ոչխար,
Որ տըկճորիս ձայն կըճանչնար,
Եւ որ հարիւր քայլ հեռուէն
Իմ գալուս հոտն կառնէր մէկէն.
Ո՜հ, խե՜ղճ Բըրգեղ, ո՜հ, խե՜ղճ մաքի։
Տըրտմած Հովիւ երբ աւարտեց դամբանական,
Խեղճ Բըրգեղի
Յիշատակի
Հըռչակ տըւող յաւերժական՝
Իր խօսք ուղղեց բոլոր հօտին,
Մեծին, փոքրին,
Նոր ոտք ելած իսկ գառնուկին,
Յորդորելով անվախ մընալ,
Որով պիղծ Գայլ
Պիտի չիշխէր գալ իրենց մօտ։
Իբրև մէկ հօտ
Յոյժ պատուաւոր՝
Մեծ ու պըզտիկ խօսք տուին, որ
Գայլին առջև մէյ-մէկ արձան
Կըտրած՝ տեղէ իսկ չըթընդան։
«Կուզմնք, ըսին, խիտ-խիտ, քով-քով,
Խըղդել գազանն այն՝ սեղմելով,
Այն ապիրատն ոչխարագաւ՝
Որ Բըրգեղին արիւն մըտաւ։
Վերցուր մեր կեանք՝
Թէ խոստմնազանց երբէք ըլլանք»։
Հաւտաց հովիւ անոնց խօսքին,

Ու տակաւին
Ձեղած գիշեր՝
Նոր մէկ արկած կըպատահէր։
Գայլմ՝ երեւցաւ.–ոչխարք փախան։—
Գայլ մը չէր նա, այլ շուք միայն։

Վատ զինուորաց համար ճառեր
Երկու փարայ իսկ չեն ըներ։
Անոնք մեծ-մեծ կընեն խոստում,
Այլ վըտանգի իսկ դուզնագոյն՝
Իրենց վըրայ չըմընար սիրտ և ոչ հոգի։
Ո՛չ օրինակ,
Ո՛չ աղաղակ
Այն ժամանակ օգուտ չունի։

ԳԻՐՔ Ժ.

ԱՌԱԿ Ա.

ՄԱՐԴ ՈՒ ՕՁ

Մարդ մի մէկ օր Օձ մը տեսաւ,
Օձ մը անթոյն,
Որու Լորտու կուտանք անուն.
«Ո՛ կենդանի վատթար, ըսաւ,
Անանկ մէկ գործ քեզ ընեմ որ
Աշխարհ համայն հաւնի անոր»:
Ասոր վըրայ վատ կենդանին—
Լորտուն հոստեղ ըսել կուզեմ
Եւ ոչ թէ մարդն, զի շըփոթելն է յոյժ դիւրին, —
Ասոր վըրայ Լորտուն, կըսեմ,
Բըռնըւելով՝ մէկ տոպրակի
Մէջ կըդըրուի,
Եւ որ գէշն է ու ձախող բան՝
Անմեղ թէ ոչ՝ մարդ կորոշէ ըսպաննել զան:
Այլ յայտնելու համար պատճառ՝
Խօսի անոր հետեւեալ ճառ.
«Ապերախտի դու ով նըշան,
Գործ պիտ՝ ըլլար յիմարական՝
Գըթալ չարին: Արդ, մեռիր դուն.
Քու ակռաներ ու զազիր թոյն
Ա՛լ յաւիտեան
Մէկու վընաս չըպիտի տան»:

Պատասխանեց Օձ յարգանօք.
«Ո՛ մարդ, եթէ պէտք էր երօք
Ապերախտներն պատժել բոլոր՝
Ո՞վ կարող էր գըտնել շընորհ։
Քու դատաստանդ դո՛ւն կըկըտրես,
Այլ գործերէդ կըդատիմ ես.
Հայուած մը լոկ ձըգէ վըրադ,
Կըբացուէ ադ։
Իմ կեանք ձեռքդ է.
Մ՛ի բսպասեր, խըլէ ինձմէ,
Չի հաճոյքի՛դ ու օգուտի՛դ ու շահուդ վրայ
Արդարութիւնդ ու իրաւունքդ կըկայանայ։
Այդ օրէնքով ել գիս դատէ
Դատապարտէ.
Այլ գէթ մեռած պահուս՝ ներէ,
Որ համարձակ
Քեզ ըսեմ թէ ապերախտի վատ նըշանակ
Չէ խեղճ Լօրտուն,
Այլ մա՛րդը բուն»։
Խօսքեր Օձին
Պահ մի ըզմարդ կասեցուցին։
Մէկ քայլ ետև երթալով ան՝
Տըւաւ անոր սա պատասխան.
«Քու ըսածներ անտեղի են.
Կըրնամ վըճռել ես հիմայէն,
Չի իրաւունքն ունիմ ատոր.
Սակայն ընտրենք մեզ դատաւոր»։
Այդպէս ըլլայ, ըսաւ Զեռուն։
Կով մը կար հոն, ոչ շատ հեռուն.
Զան կըկանչեն. Կովը կուգայ,
Խընդիրն անոր ապջև կելլայ։
«Ասանկ մէկ պարզ բանի համար
Մեթէ հարկ կար

Ինձ դիմելու. յայտնի է թէ
Այն խրատունք Լորտուինն է։
Տարիներ կայ, որ սա մարդուն
Կընեմ անթիւ աղէկութիւն.
Օր չէ անցած, որ բարիքներս չըվայելէ.
Թէ իմ կամ թէ
Կօգտըւի նա, թէ ձագերէ.
Իմ շընորհիւ կըդառնայ տուն,
Ոսկիներով իր ձեռք լեցուն.
Նոյն-իսկ իրեն տըկարացած
Առողջութիւնն եմ կազդուրած.
Թէ հաճոյքին
Ծառայած եմ ու թէ պէտքին։
Սակայն հիմայ որ ծերացայ՝
Խեղճ ու նօթի զիս մէկ անկիւն կըձըգէ նա։
Գէթ թողուր զիս
Տեսնել ազատ ճարն իմ գըլխիս.
Այլ կաշկանդած է իմ ոտքեր։
Եթէ լորտում՝ ինձ ըլլար տէր՝
Երբէք այսքան ապաշընորհ
Ըլլա՞ր պիտոր։
Մընաք բարով. կարծիքս ազատ ես խօսեցայ»։
Մարդ զարմացած այդ վըճռի վրայ՝
«Կըզառանցէ, ըսաւ, այս Կով. իր խօսքերուն
Զըլլա՞ր ընաւ վըստահութիւն.
Լըսենք սա Եզ»։
—Քաջ է, լըսենք, կըկըրկնէ Օձ անմիջապէս։
Այնպէս կընեն։
Եզ կըհասնի դանդաղօրէն,
Ու լուրջ դէմքով
Խընդիրը լաւ մ' որոճալով՝
Կըսէ թէ մեր սիրոյն համար
Տարին բոլոր կըտառապէր ինք չարաչար,

Կատարելով աշխատանքի շրջանըն մեծ,
Որ իր վրայ հոլովելով՝ արտերու մէջ
Կարտադրէր՝ ինչ որ Դեմետրէ
Կըպարգևէ մարդկան ազգի,
Ու կենդանեաց կըվաճառէ.
Թէ երբև վարձք իր տաժանքի՝
Ծեծ, գաւազան
Միայն կուտան,
Երբէք չէին շընորհակալ.
Ու երբ տարիք գար ու լեցուէր՝
Անգութ մարդեր
Կարծէին զինք յարգած ըլլալ
Ամեն անգամ՝ երբ թափելով իրեն արիւն՝
Կամոքէին Դից բարկութիւն։
Այսպէս ահա կըխօսի Եզ։
Իսկ մարդ կըսէ. «Դարտակ խօսքեր չեմ լըսեր ես.
Սա շաղփաղփին ճառմաբան
Կարկինք լեզուն. մեծ-մեծ բառեր կըխօսի ան.
Իրաւարար ըլլալու տեղ՝
Ամբաստանող մի կըդառնայ ափեղցըփեղ։
Չեմ ընդունիր
Անոր վըճիռ»։
Ծառ դատաւոր ընտրըուելով՝ բանն աւելի
Կերթայ գէշի.
Տաքի, հովի ու անձրևի
Դէմ ապաւէն կընծայէր նա. դաշտ ու պարտէզ
Նոր հարսի պէս
Կըզարդարէր գեղեցկապէս։
Իրեն բարիք շուք չէր միայն.
Պըտուղներու տակ կընկճէր այն։
Այլ անգիւէն
Անբան գեղջուկ մի կոպտօրէն
Զինք կացինով փըռէր գետին.

Ա՜յս էր ահա իր բարեաց գին.
Թէպէտեւ ինք տարին բոլոր
Կըպարգեւէր կերպ-կերպ շընորհ.
Գարնան՝ ծաղիկ, աշնան՝ պտուղ, ամառը՝ շուք,
Իսկ ձըմեռն ալ կրակի հաճոյք։
Իր բունին դէմ ինչո՞ւ կացին
Գործածէին.
Զինքը քըշտել բաւական էր.
Տոկուն կազմովն պիտի ապրէր
Շատ տարիներ։
Մարդըն տըժգոհ, որ մէկ կերպով զի՞նք համոզեն՝
Ինչ ալ ըլլար՝ ուզեց յաղթող ելլել դատէն.
«Լոկ հետեւմանք սըրտիս բարի։
Գոչեց, որ այս փուճ յիմարներն մըտիկ ըրի»։
Թէ Օձ, թէ պարկ զարկաւ պատին,
Մինչեւ մեռաւ խեղճ կենդանին։

Զօջերու այս ընթացք ահա.
Ճըշմարտութիւն անոնց աչքին դէշ կերեւայ.
Համոզուած են, թէ ամեն բան
Իրենց համար ըլլայ միայն,
Թէ կենդանիք
Ու թէ մարդիկ։
Ի՞նչպէս ուրեմն պէտք ենք ընել։—
Հեռուէն խօսիլ, ու կամ լըռել։

ԱՌԱԿ Բ.

ԿՐԻԱՅ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ԲԱԴԵՐ

Թեթեւամիտ Կրիայ մը կար։
Նեղուկ ծակէն սա ձանձրացած՝
Փափակ ըզգաց

Ճամբայ ընել, տեսնել աշխարհ:
Օտար երկիր միշտ յարգ ունի.
    Իր կայանի
Սիրող չէ կաղ: Երկու Բադեր,
Որոնց՝ խորհուրդն հաղորդած էր՝
Յայտնեցին թէ միջոց ունին
Տալ լիացում իր փափաքին.
    «Կրտեսնե՞ս սա
    Լայնշի ճամբայ.
Օդին մէջէն Ամերիկայ
    Կրտանինք քեզ.
Ոտքիդ ներքեւ հայլի պէս
    Պիտի տեսնես
Շատ ժողովուրդ, շատ տէրութիւն.
    Այս բանէս դուն
Մեծ օգուտներ պիտի քաղես:
Նոյն բան՝ ըրաւ և Ոդիսէս»:
Այս առթի մէջ Ոդիսէսի յիշել անուն՝
Յայտնի է թէ չըկար ընաւ
    Յարմարութիւն:
Ինչեւէ՝ բանն մեր Կրիայի գործին եկաւ:
Սակարկութիւն կընքելէ ետք՝ Բադեր երկու
Այդ կենդանին փոխադրելու
Յատուկ կազմած պատրաստուած են.
    Բերնին լայնքէն
    Փայտ կանցընեն:
«Այս փայտ ամուր բռնէ, կըսեն.
    Հոգ տանիս լաւ՝
Ձայն չըթողուլ բերնէդ ընաւ»:
    Ամէն մէկ Բադ
Մէյմէկ ծայրէ բռնեն այդ փայտ.
    Կրիայն այսպէս
Բարձրեր կելլէ թռչունի պէս:

Ամէն դիտող կըզարմանար,
Տեսնել զեռուն դանդաղ, կամկար.
Ամբողջ տունովն հըրաշալէս
Երկու թըռչող Բադերու մէջ
Մինչև երկինք ելած այսպէս։
«Ո՜հ, հըրաշք մեծ,
Կըպօռային,
Կըրաներու վեհ Թագուհին
Երկինք ելեր է ամպաճեմ»։
—«Եւ իրօք իսկ Թագուհեմ՝ եմ։
Զիս մի՛ ծաղրէք,
Ո՛ գետնաքարշ կենդանիք հէք»։
Նա լաւ կընէր երթալ ճամբան՝
Զըրանալով բընաւ բերան։
Բանգի յանկարծ փայտն է կընկնի,
Կընկնի ու ինք ու կըսատկի
Խեղճ ու կըրակ՝
Դիտողներու ոտքերուն տակ։
Իր անխորհորդ ընթացք լիմար
Եղաւ դըժբախտ մահուան պատճառ։

Հետաքըրքիր սընապարծ բարք,
Շաղփաղփ լեզու, անխոհեմ վարք՝
Են իրարու ազգակից մօտ,
Մէկ ընտանեաց որդիք ծանօթ։

ԱՌԱԿ Գ.

ԶՈՒԿԵՐ ՈՒ ՋՐԱԳՌԱՒ

Մի Ջըրագռաւ չորս կողմերու լըճակներէն
Միշտ կըստանար բաժինն իրեն.
Աւազաններ,
Ջրկնատեաններ

Վըճարէին իրեն թոշակ.
Իր խահատուն լաւ կըքալէր։
Այլ ծեր հասակ
Այդ կենդանւոյն
Դանդաղելով կայտառ արիւն՝
Իր խահարան գընաց ձախող։
Ջըրագռաւին նոյն իսկ ինքն է նըպարակող։
Ալեւոյթէ աչք բըթացած,
Ջըտեսնելով լըճակներու յատակըն ցած,
Զունենալով ցանց ու փորմեր՝
Սովալըլուկ կըտանջուէր։
Ի՞նչ մըտած՚ ց։
Պէտք, հանճարեղ հընարքի մէջ՝
Սա կերպն իրեն խորհիլ կուտայ։
Խեցգետին մի տեսնելով նա՝
«Ընկեր, կըսէ, բօթալի լուր
Ձըկներին տուր,
Թէ ամենքն ալ պիտի սատկին.
Թէ ութ օրէն տէր այս լըճին
Հանդերձեալ է որսի ելլալ մեծ կազմածով»։
Պատգամաւորն վազեց շուտով
Իմացընել։ Յուզում խիստ մեծ
Կիյնայ ահա Ձուկերուն մէջ։
Իսկոյն ժողով կըգումարին,
Ու Թըռչունին
Կըյուղարկեն պատուիրակներ.—
«Ջըրագռաւ տէր,
Ուսկէ՞ց առիք ձախորդ լուրն ան.
Ո՞վ իմացուց ձեզի այն բան.
Հաւաստա՞ք էք այդ գըրուցի ըստուգութեան։
Գիտէ՞ք դարման.
Ըսէք, թէ ինչ ընել պէտք է»։
—«Փոխել շուտով եղած տեղէ»։

—Ի՞նչպէս ընենք։ —«Այդ չէ դըժուար, եղի՛ք անդորր․
Տունս կըտանիմ ըզձեզ բոլոր․
Անոր ճամբայն
Ես ու Աստուած գիտենք միայն։
Անկէ հանգիստ, անկէ գաղտնի
Գըտնել թաքուստ չէ կարելի․
Խիստ ապահով մէկ աւազան,
Ճարտարարուեստ գործ բընութեան․
Զայն չեն ճանչնար բընաւ մարդիկ․
Հոն ամենքնիդ կըփըրկըւիք»։
Սըտախօսին
Պարզմիտ Ձուկեր հաւատացին։
Ջըրակենցաղ երամն այն մեծ,
Սուտ պաշտպանի կըտուցի մէջ՝
Այդ ամայի
Ժայռին ներքև կառաջնորդուի։
Հոն խորամանկ մեր Ջըրագռաւ
Զանոնք ծանծաղ, նեղ, թափանցիկ տեղ մի դըրաւ․
Ուսկէ հեշտեաւ
Այսօր՝ ասի,
Վաղը՝ անի
Կըվայելէր, անոյշ կընէր։
Մէջ խաղացին բոլոր Ձուկեր։
Իրենց վնասով սորվեցան թէ
Խաբեբայ, գող շորթիչներու հաւտալ պէտք չէ։
Թէև Ձուկեր փորձանքով աս
Ըրած չեղան խիստ մեծ վընաս,
Զի մարդիկներ միշտ իրենցմէ բերնի բաժին
Պիտ՛ առնէին։

Ի՞նչ փոյթ՝ մարդու ու կամ գայլի երթալ որկոր․
Այս նըկատմամբ յար և նըման է ամեն փոր․
Մէկ օր առաջ, մէկ օր ետև՝ բան միևնոյն․
Չըկայ սեպէ տարբերութիւն։

ԱՐԱՆ Դ.

ԳԱՅԼ ՈՒ ՀՈՎԻՒ

Գայլմ՚, ըզգացմամբ հեզ ու բարի, —
Այսպիսի գայլ եթէ երբէք կըգըտընուի —
Անագորոյն իր վարմանց վրայ
Որ մը խոկմանց մէջ էր ընկեր,
Թէեւ խուժդուժ այդ արարքներ
Ի գործ դընէր ինք ակամայ։
«Ի՞նչ դըժընդակ
Ու դըժպըհի, կըսէ, վիճակ.
Ամեն ատեն
Ըզգայլ կատեն, կըքամահրեն.
Հասարակաց
Նա թըշնամի է ճանչցըուած.
Գեղջուկ, որսորդ, շուն մէկ կուգան՝
Անհետ ընել, անճիտել զան։
Դիոս վերէն
Կըձանձրանայ բողոքներէն։
Ատով ահա
Գայլ մընացած չէ յԱնգլիա.
Ըսպանողին հոն փող կուտան։
Զըկայ գիւղի ազնըւական՝
Որ չըհանէ մեզ դէմ պատուէր։
Երբ ճիժ ու պիժ ձըգեն ձայներ՝
Մայրիկ գայլի
Տալով անունն քամահելի՝
Կըվախցընէ. ու այս ամենն գիտէ՞ք ինչու.
Դըժնեայ մէկ շան, քոսոտ իշու,
Կամ սինլըքոր մէկ ոչխարի
Սիրոյն, զորոնք մենք, անօթի՝
Կըբըզըքտենք։ Ա՛լ չըլլայ որ

Ուտեմ ես բան մի շընչաւոր։
Բըռնեմ ես պաք,
Անցնեմ միայն խոտով ցամաք.
Լաւագոյն ես՝ որ անօթի
Մեռնիմ, դըժուար բա՛նմ՝ է ատի։
Աւելի լա՛ւ է ամենուն
Կըրել անհաշտ ատելութիւն»։
Զըղջման խօսքերն Հազիւ ըսած՝
Կընըշմարէ խումբ մը Հովուաց,
Որ բոլորուեր,
Տամփուր զարկած Գառնուկ կուտէր։
«Ո՜հ ո՛հ, ի՞նչ է այս, կըգոչէ.
Ես միամիտս կարծէի թէ
Ուտել ոչխար
Մահու մեղք մը եղած ըլլար։
Սակայն ահա այդ կենդանին պահող տէրեր,
Ինչպէս նաև իրենց շուներ,
Նըստեր կուտեն
Անոր մըսէն։
Ի՛նձ մընացեր է, որ այդ բան
Աւխթ ընեմ ապաշաւի.
Ո՛չ, ո՛չ, այնչափ ես չեմ անբան,
Չե՛մ ըներ անձս ծիծաղելի։
Առջի գառնուկն որ դէմս ելլայ՝
Ինձ կերակուր պիտի ըլլայ.
Տամփուրի ալ չեմ զարներ զայն։
Ոչ գառն միայն,
Այլ և անոր կաթ տըւող մայր,
Այլ և անոր կեանք տուող Հայր»։
Ի՞նչ կըսէք դուք.
Զունե՞ր միթէ Գայլ իրաւունք.
Ուղի՞ղ, արդա՛ր բան է որ մենք
Կենդանիներ ջարդենք, ուտենք,

Գայլեր թողլով
Ոսկեդարու չոր սընունդով։
Ի՞նչ, չունենամ
Պըտուկ ու սան
Ու պահարան։
Ո՛ հովիւներ, դուք քաջ գիտէք, թէ այն ատեն
Գայլն անիրաւ կելլէ դատէն՝
Երբ աւելի
Տըկարագոյն ենք գըտընուլի։
Ի՞նչ, խըստակրօն սուրբի նըման
Ջոր խոտով կեանք անցընէ ան։

ԱՌԱԿ Ն.

ՍԱՐԴ ՈՒ ԾԻԾԱՌ

«Ո՛ Արամազդ, որու ուղեղ ըսքանչելի
Նորահըրաշ հատուածով մի
Աթենասայ ծընունդ տըւաւ,—
Իմ թըշնամիս ժամանակաւ,—
Անգամմ՛, աղէ լըսէ ձայնիս.
Կուգայ Բըօկնէ ու կըկորզէ պատառ բերնիս։
Նա ճախրելով, քերելով օդ սըլաքի պէս,
Բըսկըռտուելով ջուրի երես՝
Ճանճերս ինձմէ
Դըռանս առջև կըհափափէ։
Ճանճերս, կըսեմ, և յիրաւի,
Եթէ չըլլար այդ հաւ դըժխեմ՝
Ցանցս անոնցմով լեցուէր պիտի։
Ամուր նիւթով ճարտար ոստայնս ես հիւսած եմ»
Այսպէս աՀա ժըպիրհ լեզուով
Գանգատէր Սարդ, որ ատենով

Գորգեակն էր ճարտարուհի,
Եւ այժմ եղած մէկ մանուհի՝ *)
Ցանցովն իրեն որսալ կուզէր
Թըռչող բոլոր միջատիկներ։
Աշխոյժ Բռօկնէ,
Իրեն որսին միշտ յետեւէ՝
Օդին մէջէն բըռնէր ճանճեր, թէ ձագերուն
Ու թէ իրեն՝ քաղա՛րտ, անգո՛ւթ ուրախութիւն.
Ճանճեր, զորոնք մատաղ մանկտին բաց կըտուցով
Լեզուաւ թոթով,
Կիսահագագ ձայնիւ տըկար
Միշտ կըխընդրէր, ու վերջ չըկար։
Մամուկ նիհար,
Որու միայն ոտք ու գըլուխ մընացած էր, —
Զըրավաստակ ժիր բանուորներ—
Վերջ ի վերջոյ ինքն ալ ահա
Ցափըշտակչին աւար կըլլայ։
Ծիծառ թըռչուն
Անցած պահուն՝
Հետ կըտանի ոստայն, նաև խեղճ կենդանին,
Կախուած ծայրէն իր նուրբ ցանցին։

Դիտս երկու կարգ սեղաններ
Այս աշխարհի վրայ է դըրեր.
Առաջինին՝
Զօրաւորներ ու ճարպիկներ կըգըտընուին.
Իսկ փոքըրներ
Երկրորդին վրայ՝ կուտեն անոնց մընացորդներ։

---

*) Ըստ յունաց առասպելի՝ Արաքնէ նորահաս աղջիկմ՝ էր, ճարտար գործագործ, որ արհամարհեց զԱթենաս, իմաստութեան և արուեստից դիցուհին։ Աստուածուհին բարկացած՝ զԱրաքնէ փոխարկեց սարդի։ (Սարդ՝ յունարէն կըսուի Արաքնէ)։

ԱՌԱԿ Զ.

ԿԱՔԱՒ ՈՒ ԱՔԱՂԱՂՆԵՐ

Քընքոյշ կաքաւ մի նորատի՝
Անմարդավար,
Ան-կնամեծար,
Խըռովայոյզ ու կըռուասէր
Աքլորներու մէջտեղ կապրէր։
Նա յուսար որ պարտք հիւրոյթի,
Միանգամայն իր սեռ տըկար,
Իրաւունք տար
Որ աքլորաց ազգ տըրփասէր
Ազնիւ ընթացք իրեն յայտնէր։
Անոնք հարկաւ հիւրերն բակին
Պիտ՝ յարգէին։
Այլ սակայն ցեղ այդ կատաղի
Անակնածու
Դէպի Կաքաւն օտարուհի՝
Կըտըմարդէր զան կըտցելու։
Այս ընթացքէս աչքի բերան
Տըրտմեցաւ ան.
Սակայն ետքէն ըսփոփուեցաւ. Նա տե աւ որ
Չէր անցներ օր՝
Որ այդ ամբոխ չըբըռնըւի
Ծեծի, կըռուի,
Ու չըխոցէ միմեանց կողեր։
«Ասոնց բընոյթն է այդ եղեր,
Ըսաւ. չուզզենք յանդիմանանք.
Այլ մանաւանդ թէ մեղքընանք.
Դիոս ամէն մէկ արարած
Միօրինակ չէ ըստեղծած.
Կայ կաքաւի, կայ աքլորի բընութիւններ։

Եթէ ընտրելն ինծի ձըգուէր՝
Անտարակոյս ես աւելի
Հեզ ընկերներ 'տի փընտռէի։
Բայց սակայն ի՛նչ կուգայ ձեռքէս,
Քանի որ մարդն ուզեց այդպէս.
Ինձ դէմ լարեց նա ականատ,
Խե՜ղճ Թեւերուս զարկաւ մըկրատ.
Ու յետոյ ալ աքաղաղներ
Տըւաւ ընկեր։
Ես անոր դէմ
Պէտք է որ իմ գանգատ ուղղեմ»։

ԱՌԱԿ Ը.

ԱԿԱՆՋՆԵՐԸ ԿՏՐԱԾ ՇՈՒՆԸ

«Ի՞նչ բրի ես,
Որ իմ տէր զիս խեղեց այսպէս.
Այս ի՜նչ վիճակ
Է խայտառակ.
Ընկերներուս առջեւ ի՜նչպէս
Երեւամ ես։
Ո՛ բընութեան իշխող տէրեր,
Կամ մանաւանդ բըռնաւորներ,
Ի՞նչ կըսէիք, Թէ մէկն այսպէս
Դաժան, խուժդուժ բան ընէր ձեզ»։
Այս կերպ ահա Շուն վըշտահար
Իր սըրտին ցաւըն դուրս կուտար։
Այլ անտարբեր
Իր կոծերուն՝ երկու ականջն էին կըտրեր։
Նա կարծեց Թէ այս խեղանքէս
Պիտի տուժէր ինք մեծապէս.
Սակայն տեսաւ,

Թէ այն վընաս չունէր բընաւ.
Զի ինք խածան ու կըռուասէր՝
Միշտ փորձանքի պիտ՝ հանդիպէր։
Հետեւութիւն։
Այդ մաս մարմնոյն
Միշտ վիրաւոր պիտ՝ դառնար տռւն։
Կըռուարար շան
Ականջներ միշտ կեղոտ կըլլան։
Որքան մէկ մարդ ժանիքներու
Քիչ տեղ թողու՝
Այնքան աղէկ.
Վընաս անկէ չելլեր երբէք։
Պաշտպանելի եթէ մէկ տեղ ունիս միայն՝
Հըզօրապէս կըզինես զայն։
Այդպէս ալ Շուն, երկու ականջ իր կըտըրտուած,
Սըլաք-սըլաք փողպանով իր ճիտ զինուած՝
Իրեն համար
Գայլէ վախի տեղ չէր մընար։

ԱՌԱԿ Ը.

ՄԱՅՐ ԱՌԻԾՆ ՈՒ ԱՐՋՈՒՀԻՆ

Մայր Առիւծի կորիւն որսորդք էին գողցեր։
Նա կարտասուէր, կըհեծծէր.
Դաշտ ու անտառ
Գոռւմգոչէն արձագանգ տար։
Ո՛չ երեկոյ, ո՛չ իր ըստուեր
Եւ ո՛չ թաքուն իր հըրապոյրներ
Կարող էին
Անտառաց վեհ թագուհիին
Լըռեցընել ոզբ ու կոծեր։

Խեղճ կենդանեք քունի երես չէին տեսներ։
Հուսկ Արջուհին կըսէր անոր.
«Պըշխոյ հըգոր,
Պըզտիկ հարցում մի ընեմ քեզ.
Բոլոր ձագեր, զոր լափած ես,
Մայր չունէի՞ն»։
— Է՜հ, ունէին։
— «Եթէ այդպէս»,
Ու անոնցմէ ո՛չ մէկը քեզ
Տաղտուկ, ձանձրոյթ պատճառած է.
Այդքան անթիւ մայրեր եթէ
Լուռ մընացին՝ ինչո՞ւ և դուն
Չընես նոյնպէս համբերութիւն»։
— Ես, ես լըռեմ,
Ե՞ս համբերեմ. վա՜յ իմ գըլխուս,
Ես իմ զաւակ կորսընցուցի, իմ բոլո՛ր յոյս.
Ինձ կըմընայ կեանք մի թըշուառ
Ալեւոյթի մէջ վըշտահար։
— «Է՜հ, ըսէ, ո՞վ կըստիպէ քեզ
Կեանք թախծալի վարել այդպէս»։
— Ա՜խ, անգութ բախտն է ինձ ոսոխ,
Նա իմ գըլուխս թափեց իր ոխ։
Ամեն բերան միշտ տնպակաս
Կըյեղյեղէ փուճ խօսքեր ասւ։

Թըշուառ մարդի՛կ, այս առակէ
Նիւթ և իմաստ ձեզ կուզըրւի.
Փուճ գանգատներ ձեր բերանէն
Միշտ կըլըսուին ամեն առեն։
Աղէտքի մէջ ով կարծէ թէ
Երկինք իրեն թըշնամի է՝
Թող միտք բերէ խե՛ղճ Հեքիւպէն
Ու աստուածոց փառք տայ մէկ՚էն։

Գ Ի Ր Ք ԺԱ.

ԱՌԱԿ Ա.

Կըպատմըւի, թէ ատենով
Թագաւոր Ինձ նըժդեհոյքի խըլաւունքով
Իր մարգաց մէջ գըրաւած էր
Մի շատ եզեր,
Անտառաց մէջ՝ եղջերուներ
Դաշտերու մէջ գիրուկ խաշներ։
Նոյն միջոցին՝ մօտ մէկ անտառ
Առիւծի ձագմ՝ աշխարհ կուգար։
Երկու կողմէ պատշաճութեան
Պարտքեր երըոր կատարուեցան
(Ինչպէս ըլլայ մեծերուն մէջ),
Թագաւոր ինձ իր քով կանչեց
Իր փոխարքան Աղուէս վարպետ,
Խիստ բանիբուն քաղաքագէտ։
«Դուն, ո՛ Աղուէս,
Ըսաւ անոր,
Երկիւղ ունիս այս կորիւնէս.
Այլ առանց հօր
Ի՞նչ չարիք մեզ կըրնայ ընել. որբ մի է ան,
Արժանի իսկ կարեկցութեան։
Անթիւ փորձանք զինք կըպատեն.
Եթէ գոյքերն իր պահպանէ,
Ձեռք քաշելով աւելիէն՝

Զէնք բախտաւոր սեպել պէտք է»։
Արթուն Աղուէս
Օրելով գլուխ՝ կըսէ այսպէս.
«Տէր վեհափառ,
Ատանկ որբի չեմ մեղքընար.
Կամ պէտք է որ
Սիրաշահենք սիրտըն անոր,
Կամ չըբուսած ժանիք ու ճանկ՝
Վըտանգաւոր կեանքին վերջ տանք։
Ետքէն կուգայ գլխան անկէ.
Կորուսելու չունինք բոպէ։
Երէկ անոր աստղ նայեցայ.—
Կըռիւներով պիտի մեծնայ.
Խըրոխտ առիւծ մի վեհըգգած
Պիտի ըլլայ բարեկամաց.
Ուստի և զինք շահել ջանա,
Ու կամ հող տար որ փըճանայ»։
Սեր Աղուէսին
Մըտիկ չըրին.
Ինձ թագաւոր մընաց անհոգ,
Ու տէրութեան մէջ ամեն ոք
Միտքն անկասկած կըմըռնէ քուն։
Արհամարհուած պըզտի Կորիւն
Կառիւծանայ, ու վըտանգի
Զանգակ ահա կըհընչըւի։
Սըրտեր ամեն աՀ կըտիրէ,
Խըրատ կուզուի փութարքայէ։
Հառաչանքներ հանելով ան՝
Տայ պատասխան.
«Ինչո՞ւ զանի բարկացընէք.
Ատոր չըկայ դարման երբէք.
Մի կանչէք ձեզ դաշնակիցներ.
Բընաւ օգուտ մի չէք տեսներ.

Ընդհակառակն բանն շատ սուղի
Մեզ կընըստի․
Գործ չըտեսած՝ մեր հօտերէն
Մաս և բաժին կելեն կուզեն․
Աշխատեցէք սիրաշահել սէգ կենդանուն․
Ինք առանձին
Թէ հըզօր է, թէ անվեհեր
Բան բովանդակ դաշնակեցներ,
Որք կըռնըկէն մեր պիտ՝ ապրին։
Առիւծ լսուած գոռ թըշնամին
Իր ձեռքին տակ երեք ձըրի
Սատար ունի—
Արիութիւն,
Ոյժ, արթնութիւն։
Շուտ նետեցէք իրեն ոչխար․
Թէ գոհ չըլլար՝
Երկու, երեք,
Չորս նետեցէք,
Նաև եզմ՝ ալ, պարարտագոյնըն արօտին
Այսպէս միայն մընացածներ կըփըրկըւին։
Զըրին մըտիկ, ու այդ եղաւ ցաւալի բան․
Այս ընթացքէն անհեռատես
Մօտ վիճակներ տառապեցան․
Ձեղաւ շահող, իսկ վընասուող՝ որչափ կուզես․
Ինչ որ ըրին՝ չունէր օգուտ․
Առիւծին ճանկըն ինկան շուտ։

Զաւիւծ եթէ պիտի թողուս,
Որ զարգանայ ու գըտնէ ույժ՝
Հոգ տար, ջանա, որ զինք ընես
Բարեկամ քեզ։

ԱՌԱԿ Բ.

ԱԳԱՐԱԿԱՊԱՆ, ՇՈՒՆ ԵՒ ԱՂՈՒԷՍ.

Տարօրինակ են դրացիներ Գայլ ու Աղուէս.
Անոնց մօտ տուն չեմ շիներ ես։

Աղուէսին մէկն աչք էր տընկած
Ագարակի մի Հաւերուն.
Այլ բան ընել չէր ատիկած,
Թէև ունէր ճարպիկ անուն։
Քաղց մէկ կողմէ,
Վըտանգ՝ միւսէ.
Վարանք զանի պաշարած էր։
Ի՞նչ, կըսէ, այդ անպիտաններ
Խընդա՞ն վըրաս,
Ու ես չըտա՞մ մէկ աղուոր դաս։
Ասդիս անդին
Թափառական կըպըտըտիմ,
Կերպ-կերպ ձևեր ու Հընարքներ
Կըմըտածեմ ցորեկ գիշեր.
Մինչ անկասկած
Գեղջուկն Հանգիստ իր տուն նըստած՝
Ամէն բանէ
Շահ կըՀանէ,
Թէ որձատէ ու թէ Հաւէ.
ՊաՀարանն ալ ազգի-ազգի
Լաւ ծամոցներ պատրաստ ունի։
Անդին վարպետս վըկայաւոր
Երբ մէկ ծերուկ բըռնեմ աքլոր՝
Վեր կըցատկեմ բերկրութենէս.
Ի՞նչու Գիոս զիս ըստեղծած ըլլար աղուէս։
Ի սուրբ անուն

Ողիմպոսի և ըՍտիւքսի անմահներուն
Կ'ընեմ երդում՝ բանմ՝ ընել որ
Մընայ անմոռ»։
Վըրէժխնդիր այս խորհուրդներ իր մըտքին մէջ՝
Խաղաղ, հանդարտ գիշերմ՝ ընտրեց.
Ամենք մըտած էին խոր քուն,
Տէր և ծառայ, հաւ, փառեակ, շուն։
Ագարակպանն խիստ անխորհուրդ բանմ՝ էր ըրած,
Դուռն հաւնոցի ձըգելով բաց։
Խարդախ Աղուէս
Հոն-հոս դարձաւ ու վերջապէս
Ներս մըտնելով՝ տըւաւ հաւուց ջարդ ահագին.
Սատակներով ծածկեց գետին։
Արշալոյսին
Իր նախճիրներ կըտեսնըւին.
Մարմիններու արիւնթաթաւ
Մի կոյտ տըխուր պարզըւեցաւ.
Քիչ մընաց որ պայծառ արփին
Երկիւղէն ծով դառնար կըրկին։
Այդպէս ահա և Ապողոն,
Զոր բարկացուց Ագամեմնոն՝
Դիակներով էր լեցուցեր ճամբարն անոր,
Խողխողելով զօրքեր բոլոր։
Այս կոտորած
Մէկ գիշերի գործ էր եղած։
Այսպէս նաև Այաս ցասկոտ
Կոտրեց, ջարդեց մի ամբողջ հօտ։
Կըկարծէր նա,
Թէ անոնց մէջ Ոդիս իր մա՞հն գըտած ըլլայ,
Ինչպէս նաև այն անիրաւ դատաւորներ՝
Որք Աքիլլեայ զէնքերն անոր էին տըւեր։
Դաժան Աղուէս, հաւ հալածող նոր մէկ Այաս՝
Հետ կըտանի անոնց մէկ մաս,

Մընացածն ալ
Կըթողու հոն դիամթուալ։
Ագարակպան
Ուրիշ դարման
Մի չըգըտաւ՝ բայց թէ պօռալ ու բարկանալ
Թէ ծառայի ու թէ շան ալ։
Մի շատ մարդկան
Կերպն է ասի սովորական։
«Ո՛ Շուն անշահ,
Քեզ սատակել պէտք եմ հիմայ.
Ինչո՞ւ երբոր եկաւ Աղուէս՝
Զիմացուցիր անմիջապէս։
—Է՞հ, ինչո՞ւ դուն
Կանխաւ չըրիր ըզգուշութիւն.
Այդ աւելի դիւրին գործ՝ էր։
Ագարակին եթէ դու, տէր,
Որու այդ բան կըպատկանի,
Ըզքեզ կուտաս խորունկ քունի,
Դուռն հաւնոցին ձըգելով բաց՝ ինչպէս կուզես,
Խեղճ շուն մի ես,
Որ բանին մէջ շահակից չեմ՝
Քուն ու հանգիստ կորսընցընեմ»։
Այս խօսք ըստոյգ էր ապաքէն՝
Եթէ տիրոջմ՝ ելլէր բերնէն.
Սակայն խոնարհ Շունէմ՝ ըսուած՝ թէ անիրաւ
Թէ խոտելի այն դատուեցաւ.
Թակեցին զան.
Լաւ գործ տեսաւ փայտ, գաւազան։

Հայր զաւակաց,
(Այդ պատիւէ չեմ նախանձած),
Կըըխալիս դուն մեծապէս՝
Երբ ի քուն ես՝

Գործըդ հաւտալ օտար աչաց։
Ուշ քընացիր, նաև ամուր
Փակէ քու դուռ։
Գործ կարևոր եթէ ունիս՝
Դու հոգ տանիս
Ուրիշ մէկու չըթողուլ զան.
Թէ ոչ՝ պատրաստ է միշտ գլխան։

ԱՌԱԿ Գ.

ԱՌԻԾ, ԿԱՊԻԿ ՈՒ ԵՐԿՈՒ ԷՇԵՐ

Առիւծ արքան
Իր տէրութիւնն լաւ տընտեսել փափագելով՝
Ուզեց սորվիլ բարոյական.
Այս խորհըրդով
Կապիկն իր քով հըրաւիրեց,
Վկայեալ վարպետ կենդանեաց մէջ։
Ուսուցիչին
Սա եղաւ դասըն առաջին.
«Տէր իմ արքայ,
Որպէսզի մէկն իր տէրութեան լաւ գընաց տայ՝
Արժան էր որ
Ընդհանրութեան շահ կարևոր
Նախադասէ այն բերմունքէն՝
Զոր անձնասէր կամք կանուանեն.
Զի խիստ յոռի
Բանմ՝ է անի,
Աղբիւր, պատճառ
Պակասութեանց այն անհամար՝
Զոր կենդանիք կըցուցընեն։
Ազատ ըլլալ այդ գէշ կիրքէն՝

Դըժուարին գործ։ Մեծ բան է որ
Մէկը գիտնայ չափ ու սահման
Դընել, անոր·
Ո՛չ անիրաւ կըլլայ այդպէս, ոչ ծաղրական»։
—Երկուքէն ալ, ըսաւ Առիւծ, տո՛ւր օրինակ·
Ո՛ իմաստուն դաստիարակ։
--«Ամեն մէկ դաս, ամեն մէկ ցեղ
Զինք կըդընէ մեծ բանի տեղ·
Ուրիշներուն
Տըգէտ, մորոս կուտայ անուն,
Ու այս տեսակ խօսքեր կըսէ էւել-պակաս.
Աենահեշտ բան մըն է աս։
Ասոր ներհակ՝ անձնասէր կամք
Այնպէս կընէ, որ մըտադիւր գովեստներ տամք
Մեր նըմանեաց,
Զի այս կերպով նոյն-իսկ մեր անձն կըլլանք գոված։
Իմ խօսքերէ՝
Սա՛ հետեւանք կըհանեմ թէ
Աշխարհի վրայ մի շատ տաղանդք չեն ուրիշ բան՝
Այլ ձեւ, կեղծիք, զինք ծախելու արուեստ միայն,
Զոր հըմուտէն
Աւելի լաւ տըգէտք գիտեն։

«Երկու Էշեր ճամբայ ինկած կըքալէին·
Ես ալ անոնց էի ետին·
Ասոնք բուրվառ, խունկ ի ձեռին՝
Գովեստներով զիրար երկինք կըհանէին·
Ինչպէս կըլլայ սովորապէս։
Անոնցմէ մին կըսէր այսպէս·
«Տէր, մարդ ըսածդ քեզ չերեւի՛ր
Թէ անիրաւ ու թէ յիմար,
Թէեւ ունի
Պատիր համբաւ կատարեալ։
Նա որեւէ բըթամիտ անձ

Էշ կոչելով երկարականջ՝
Կընախատէ մեզ անպատկառ.
Կըգործածէ լիրբ մի ալ բառ,
Զի գըռընչալ
Կանուանէ մեր խօսիլ, լռընգալ:
Զըւարճալի՛ են մարդիկներ՝
Զիրենք կարծել մեր ցեղէ վեր:
Ո՛չ, քեզ միայն
Կիյնայ խօսիլ վըսեմ լեզուով քու աննըման.
Անոնց բոլոր ճարտասաններ կարկին բերան,
Ճիշտ անո՛նք են գըռընչական:
Սակայն մարդեր թողունք մէկդի.
Դու իմ բանծ կըհասկանաս,
Ես՝ քո բանծ. կըբաւէ աս:
Քու երկնային գալով ձայնի,
Որ ականջներ կըպարարէ՝
Սոխակ անոր քով բան մը չէ.
Դու Մօցարդէն ալ գերիվեր
Երաժիշտ մ՚ես, հանճարի տէր»:
Միւս Էշ կըրկնեց «պատուական տէր,
Դու ալ ունիս չընաշխարհիկ այդ պերճ ձիրքեր:
Ամէնքը վրադ
Ըզմայլելով՝ կըխածնեն մատ»:
Էշեր հերիք
Զըսեպեցին փոխանակած այդ դըրուատիք.
Պըտըտեցան քաղաք-քաղաք՝
Տալ իրարու գովեստ հըռչակ:
Իւրաքանչիւրն համոզուած էր,
Թէ շահաւոր բան մը կընէր
Իր նըմաններն դըրուատելով. այս կերպով նա
Կըյուսար թէ բոլոր պատիւ իրե՛ն կուգայ:

Ես կըճանչեմ շատեր այսօր
Ոչ էշ, հապա անձինք հըզօր,

Զօրօնք Աստուած
Բարձըր դըրեց է հասուցած։
Աստնք եթէ հընար ըլլար՝ վիճակնէն վեր
Պատրաստ էին տալ իրարու պերճ տիտղոսներ.
Ըսելու տեղ՝ «վսեմափայլ տէր»,
Յօժարակամ պիտ՝ ըսէին «վեհափառ տէր»։
Թերևս, արքայ,
Պէտք եղածէն շատ խօսեցայ,
Այլ կըյուսամ թէ իմ խօսքեր
Ուրիշ մէկու մը չէք յայտներ։
Փափաքեցաք
Որ տամ ձեզի մէկ օրինակ,
Թէ անձնասէր բերմունք ինչպէս
Ծիծաղելի կընեն ըզմեզ։
Անիրաւին կարգն ալ կուգայ,
Այլ ոչ հիմայ»։
Այսպէս Կապիկ ճառեց ահա.
Ինձ անյայտ է, թէ խօսեցա՞ւ միւս կէտին վրայ.
Փափուկ էր այն, ու մեր վարպետ քաջ գիտէր որ
Առիւծ՝ ահեղ է թագաւոր։

ԱՌԱԿ Դ.

ԳԱՅԼ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍ

Գիշերմ՝ Աղուէս հորի մը խոր
Տեսաւ լուսինն, որու կլոր
Պատկեր պանրի պէս կերևէր։
Կարգ ըստ կարգէ երկու դոյլեր
Կըհանէին ջուրերը վեր.
Փորն անօթի՝ ա՛յն դոյլին մէջ
Ինքզինք նետեց,
Որ մէկալ դոյլն վեր կըբըռնէր։
Այս միջոցաւ

Նա ջրհորին խորըն իջաւ։
Շուտ հասկացաւ իր սըխալմունք.
Զինք կըպատեն սեւ մըտածմունք.
Գըլխուն վըրայ
Անխուսելի կըտեսնէ մահ։
Քանզի ինչպէս պիտ՚ ելլար վեր՝
Եթէ ուրիշ մէկն անօթի,
Զոհ միեւնոյն վըրիպմունքի՝
Ճիշտ միեւնոյն բանը չուզէր։
Երկու օրեր անցան երկար.
Ջըրհորի քով մէկը չըգար։
Առնելով քայլ ժամանակ միշտ՝
Մի աղեղան ձեւովըն ճիշտ
Եկած կըտրուած էր լուսաւոր
Արծաթ աստղին երես կըլոր,
Ինչպէս կընէ սովորապէս՝
Յուսահատած էր խեղճ Աղուէս։
Կանցնի Գայլ մի
Խիստ ծարաւի։
Աղուէս կըսէ.
«Ընկե՛ր, խընճոյք քեզ կըսպասէ.
Հորին մէջ սա կըտեսնե՞ս բան.
Ըսքանչելի պանիրմ՝ է ան.
Փաւնա *) աստուած Իօ **) կովի
Ընտիր կաթով շինեց զանի։
Եթէ Դիոս իսկ հիւընդնար՝
Այս պանիրով կենդանարար
Լաւ ախորժակ գըտնէր պիտի։
Աղեղնաձեւ այդ փորուած ես ճաշակեցի,
Մընացած մասն կըբաւէ քեզ։

---

*) Հեթանոս Յունաց դաշտային աստուածը։
**) Դիւցահաս աղջիկ, զոր Դիոս կովու փոխեց։

Հոդ վերը դոյլ մի կըտեսնես.
Մէջը մըտի՛ր հըրամմէ վար»։
Որչափ կըրնար՝
Ճարտար կերպով այս վըրան բաց·
Սուտըն շըտկեց։
Գայլ միամիտ անոր հաւտաց,
Ելաւ նըստաւ կախ դոյլին մէջ,
Եւ իր բոլոր ծանրութիւնով
Հակազդելով
Կազմածի միւս մասին վըրայ՝
Վարպետ Աղուէս հորէն ելլայ։

Գայլին վըրայ պէտք չէ խընդալ,
Քանզի մենք ալ
Ըստէպ այսպէս խաբուինք սուտէ։
Մարդս ասանկ է.
Իր փափագած կամ վախցած բան
Կարի դիւրաւ կըհաւտայ ան։

ԳԻՐՔ ԺԲ.

ԱՌԱԿ Ա.

ԿԱՏՈՒ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՃՆՃՂՈՒԿՆԵՐ

Դեռահասակ ճընճղուկ, Կատու,
Երկուքնին ալ նոյն տարու՝
Իրարու քով
Վարէին կեանք մեծ սիրով.
Սակաւ, վանդակ
Միևնոյն տան մէջ էին.
Բիւր մեղմեղանք զըւարթ ճընճղեակ
Կընէր ընկեր Կատուին.
Մին իր կըտուց, միւսըն թաթեր
Կըշարժէր.
Սակայն Կատուն կըխընայէր
Իր ընկեր,
Զան խիստ մեղմով
Ուղղելով.
Իր սըրտին խիղճ ըլլար պէտք՝
Եթէ ներսով չըքաշէր
Պատառող ճանկեր
Իր թաթին։
Ճընճղուկ սակայն, նուազ ըզգոյշ՝
Իր կըտուցին կուտար ոյժ։
Իբր անձ ըզգօն ու իմաստուն՝

Անոր ներող էր Կատուն։
Բարեկամաց մէջ չէ արժան
Ըլլել կռուքի, բարկութեան.
Մանկութենէ ճանչցած զիրար
Սովորութեամբ մը երկար՝
Սէր կաթոգին ու գուրգուրանք,
Ա՛յս էր ահա անոնց կեանք։
Իրենց ըրած խաղ ու կատակ
Կռուի երբեք չէր փոխուեր,
Երբ ահա մէկ դրացի ծընճղեակ
Այցի գալով
Ասոնց քով՝
Թէ հիւր կըլլայ թէ ընկեր։
Օր մը կռիւ թռչուններուն
Մէջ կըփըրթի։ Մեր Կատուն
Ինչպէս իրօք ալ կըվայլէր՝
Բարեկամին կելլէ թեր.
«Ի՛նչ, կըսէ, այդ հիւր աներես
Ըլլէ ծաղրէ՞ զիս այսպէս,
Իր լիրբ լեզուովըն անվայել
Ուզէ ընկե՞րս նախատել.
Ծընճղուկ, անշո՛հ մէկ դըրացի,
Ջան ուտելու գա՛յ պիտի.
Հոս կայ կատու, տէր ու պաշտպան»։
Կռիւին մէջ մըտաւ ան,
Ու չարաչար
Պատռեց կերաւ այդ օտար։
«Ո՜հ, ճընճղուկներ
Ո՜րքան համեղ են եղեր»,
Կըսէ Կատուն,
Կըլափէ միւսն ալ խելոյն։

ԱՌԱԿ Բ.

ԵՐԿՈՒ ԱՅԾԵՐ

Ազատ, անկախ ոգիի տէր՝
Իրենց դալարն կերած այծեր
Բախտ փընտռելու համար կելլան։
Ճամբայ կելլան,
Որ ճարակեն անանկ տեղեր՝
Ուր մարդ երբէք ոտք չըկոխեր.
Եթէ տեսնեն վայր, ուր չըկայ
Ո՛չ արահետ, ո՛չ պողոտայ,
Սեպ ու ցից ժայռ,
Վիհի վըրայ կախուած մի սար՝
Կենդանիներն այս քըմայոտ
Կըմագլցեն, վեր կելլեն հոդ.
Իրենց համար արգելք չըկայ։
Այսպէս մի օր ճերմակթաթիկ երկու այծեր
Խիստ համարձակ ու անվեհեր՝
(Իւրաքանչիւրն իրեն տեղէն) կելլան ճամբայ,
Լըքանելով ցած արօտներ։
Ըստ պատահման,
Առանց բընաւ որոշ դիտման՝
Մին դէպի միւսը կըվազէր։
Իրենց դիմաց
Կելլէ վըտակ մի սըրընթաց.
Կամուրջի տեղ կայ մեծ տախտակ.
Հազիւ երկու աքիս բարակ
Կարող են այդ փայտեայ անցքէն
Անցնել մէկէն։
Արագասահ ընթացք ջըրոյն
Ու խոր առուն
Ամազոնաց մեր այս կըրկին

Ազդել երկիւղ չըզօրեցին։
Մին Այծերէն այդ դիմագրաւ,
Զըխորհելով վըտանգ բընաւ՝
Տախտակին վրայ արիապէս
Ոտք երկընցուց. միւսն ալ նոյնպէս
Կարծես ըլլար Մեծըն Լուին
Փիլիպ Չորրորդ արքային հետ Սպանիացի,
Որք ի կըղզին
Կըդիմէին Քօնֆերանսի։
Այսպէս և Այծք իրարու քով,
Մին աջ, մին ձախ՝ կըքալէին խիզախ կերպով։
Նեղ կամուրջին մէջտեղ հասած՝
Թէ մին թէ միւսն յամառեցան անցնիլ առաջ։
Թէ պատմութեան հաւտալ պէտք է՝
Թէ մին թէ միւսն այդ Այծերէ
Իրենց ցեղի մէջ ունէին վեհ նախնիքներ.
Մէկուն մեծ հայր ջոջ այծ մի էր, արժանեաց տէր՝
Զոր Պոլիֆեմ *) տըւեց հըսկայ
Կալաթէի **) ըրաւ ընծայ։
Միւսին նախնեաց մէջ Ամալթէ
Այծ կըլիշուէր, որու կաթէ
Սընաւ Դիոս։
Երկար խօսիլ չեմ ուզեր հոս։
Երկուքնին ալ յամառեցան,
Երկուքնին ալ ջուրըն ընկան։

Բախտի ճամբան կարի ըստէպ
Կըպատահի այս կարգի դէպ։

---

*) Հաշակաւոր Կիկլոպ ըստ յունաց առասպելի։
**) Նորատի յաւերժահարս, որու սիրահարուած էր Պոլիֆեմ։

ԱՌԱԿ Գ.

ԾԵՐ ԿԱՏՈՒՆ ՈՒ ՄԿԻԿԸ

Մատղաշ անփորձ Մուկ մը պզտի
Ծերուկ Կատուի
Սիրաշահել սիրտը կուզէր.
Կըհայցէր գութ՝ ցուցընելով իրաւունքներ.
«Թո՛ղ որ ապրիմ, բարի՛ Կատու,
Ես ծանրութիւն չունիմ մէկու.
Մեր տանուտէրն ու տիրուհի
Ե՞րբ մընացած են անօթի.
Այս տան մէջ ո՞վ
Իմ երեխէս տեսած է զեն.
Բոլոր կերածս՝ հատ մը ցորեն.
Մէկ ընկոյզի պզտի կըտոր
Կըգիրցընէ զիս կըսկըլոր։ Ո՜րքան նիհար եմ ես, նայէ.
Քիչմ՝ ըսպասէ
Ապագային կըդառնամ գէր,
Ձաւակներուդ պատուական կեր»։
Այսպէս ահա կըսէր մըկնակ
Ալեւորած Կատուի վայրագ,
Որու ճանկին տակն էր ընկեր։
— Կըսըխալիս, Մըկի՛կ ընկեր.
Այդ փաստեր քու
Ոյժ չունին զիս համոզելու.
Խօսքերդ ժայռի կուղղես սեպէ.
Կատո՛ւ և ծե՛ր քեզ խընայէ՜.
Այդ բան երբէք չըպատահիր։
Դըժոխոց խորն հապա իջի՛ր։
Մանուհի քորք *) կըսպասեն քեզ.
Փասա ու քալող անոնց պահես։
Իմ զաւակներ

---

*) Պարկեան երեք քոյրեր, որք մահկանացուաց բախտը կմանէին։

Ապագային կըրնան իրենց հայթայթել կեր»։
Իր խօսք բըռնեց Կատուն ծերուկ,
Պատռեց կերաւ այն պըզտի Մուկ։

Այս առակի
Ահա թէ ինչ բարոյական կըյարմարի.
Երիտասարդ կըյուսայ որ
Ձեռք կըբերէ դիւրաւ շընորհ.
Մինչ ծերութիւն
Սիրտ կըկըրէ անագորուն։

ԱՌԱԿ Դ.

ՀԻՒԱՆԴ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

Մի եղջերու ախտացած էր։
Խումբմ' ընկերներ
(Եղջերուաշատ երկիրմ' էր այն)
Իր խըշտեակին քով կըփութան՝
Տեսնել ըզնա ու խընամել,
Գոնէ մի շատ մըխիթարել։
Ամբոխ տաղտուկ։
«Եղբա՛րք, խընդրեմ հոգ մ'ը՛նէք դուք.
Ո՛հ թողէք զիս, թողէք որ մահ
Ինչպէս այլոց՝ նոյնպէս ինձ գայ.
Դադրեցուցէք ձեր արցունքներ»։
Իր խօսքերուն ո՛վ կըլըսէր։
Մըխիթարիչք այս դէպքի մէջ
Իրենց պարտքեր մինչեւ ցըվերջ
Կատարեցին։
Վերէն Աստուած երբոր ուզեց՝ ելան գացին,
Ո՛չ ձեռնունայն. մօտ գըտընուող անտառներէն
Ճարակեցան առատօրէն,

Եղջերուին պակասեցաւ բերնի պաշար.
Ուտելու բան մի չէր գըտնար.
Ձինք կըտանջէր անօթութիւն.
Մէկ չարիքի յաջորդեց այլ մի յոռեգոյն:
Հարկ եղաւ որ նա ծոմ բըռնէ,
Ու վերջապէս մեռաւ քաղցէ:

Ո՛ բըժիշկներ, թէ հոգեւոր,
Թէ մարմնաւոր,
Դիմել ձեզի՝
Ո՜րքան մէկու սուղ կըննըստի:
Թէ բան չունիս՝ գոչէ, պօռա՛.
«Ո՛ ժամանակ,
Ո՛ խանգար բարք».—
Զըրի մէկ գործ տեսնող չըկայ:

ԱՌԱԿ Ծ.

ՋՂՋԻԿ, ՄԱՑԱՌ ՈՒ ԲԱԴ

Բադ, Ջիղջ, Մացառ,
Տեսնելով որ իրենց երկիրն բան գործ չըկար՝
Ընկերութեամբ աշխարհ հեռու
Գացեր էին առեւտրելու:
Մի շատ տեղուանք հաստատեցին վաճառատուն:
Պաշտօնեաներ
Թէ անձնըւէր,
Թէ բանիբուն՝
Անոնց գործերն կըտեսնէին:
Ընկերութիւնն թէ մըտածին թէ ելածին
Կըբըռնէր ճիշտ հաշիւ, տոմար.
Ամենայն ինչ աղէկ կերթար:
Սակայն ետքէն կորսընցուցին:
Գաղթաբերքեր ժայռուտ կիրճէ անցած կէտին՝

Պատատներով, ծըրարներով՝ Տարտարոսի
Խիստ գըրացի
Անդունդներու խորն անյատակ
Գացին չիտակ։
Երրորդութիւնն փուճ և ունայն
Ձըգեց ոըլեր, կամ մանաւանդ չըհանեց ձայն։
Թանգար լէտին
Ըզգուշաւոր է այս կէտին.
Նա որպէսզի պատիւ փըրկէ՝
Պէտք է վըճասն դաղտնի պահէ։
Այլ եկո՛ւ տես, որ այդ գիան
Չէր պըզտի բան.
Ամենքն իմաց էին առեր։
Ո՛չ վարկ մընաց և ոչ ըստակ։
Չերկընցընեմ. կանանչ գըդակ
Դըրին գըլուխ այդ երեքներ։ *)
Անոնց համար
Ոչ մէկ կողմէ օգնութիւն կար։
Թէ մայր, թէ շահ, թէ մեծ դատեր,
Թէ բարապան, թէ պարտատէր,
Որ արեգակն դեռ չըծագած
Կըտընկըլէր գըլխան դիմաց՝
Բիւր տագնապի էին պատճառ։
Հազար տեսակ ձև ու հընար
Կըխորհէին, որ ընեն գոհ
Զիրենք նեղող ըստուար գըրոհ։
Կըպչոտ Մացառ
Անցորդներու կըկառչէր յար.
«Ո՞հ, պարոններ,
Կաղաղակեր,
Ո՞ւր են, ըսէք, անհետացած մեր ապրանքներ»։
Բազըն սուգակ

---

*) Հին ատեն սնանկացողք պէտք էին կանանչ գդակ դնել։

Կըխուզարկէր ջուրերու տակ։
Իսկ Հոլոմուկ ինչպէս ժըտէր
Ցորեկ ատեն մըտնել տուներ։
Բարապաններ
Անոր ետին էին ինկեր.
Նա ծակերու մէջ կըպահուէր։

Պարտապաններ կան անհամար,
Ո՛չ Բադ, ո՛չ Ձիղջ ու ո՛չ Մացառ,
Ո՛չ ալ անոնց դէշ գիրքի մէջ,
Այլ պարզապէս ալաներ մեծ՝
Որք ամեն օր պըզտիկ դուռէն
Կըփսդուեն։

ԱՌԱԿ Զ.

ԿՌԻՒ ՇՈՒՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԱՏՈՒՆԵՐՈՒ, ԿԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒ ՄԿՆԵՐՈՒ։

Տիեզերքի մէջ գըժտութիւն
Ցուցած է միշտ իր զօրութիւն.
Այս մեր աշխարհ՝ հազարաւոր
Օրինակներ կուտայ ատոր։
Այս դիցուհին ո՛ր ժամանակ
Չէ ունեցած շատ հըպատակ։
Ըսկիզբը ընենք տարերքներէն։
Զարմանք. ինչպէս իրար տնոնք միշտ ներհակ են.
Բացի այդ չորս իշխաններէ՝
Ո՛րքան էակք ամեն կորգէ
Կըմաքառին միշտ անդադար.
Զունի փախճան իրենց պայքար։

Ժամանակաւ Կատու և Շուն

Զօշի մը տուն
Էին լեցուեր. կռիւ ու վէճ
Միշտ անպակաս էր իրենց մէջ։
Մի շատ կրտրուկ վճռով տանտէր
Դադարեցուց գրժտութիւններ.
Անոնց պաշտօն և ուտելիք
Կարգադրելով մէկիկ-մէկիկ՝
Ըսպառնացաւ գրժտողին ծեծ։
Զըկար կռիւ ա՛լ անոնց մէջ։
Եղբայրական այս միութիւն
Դրացիներուն
Օրինակմ՝ էր լաւ ու բարի.
Սակայն յանկարծ կըխանգարի։
Պընակմ՝ ապուր, ոսկրի կըտոր,
Մէկ կատուի քիչմ՝ էւելօք տըրուած մէկ օր՝
Եղաւ պատճառ, որ մէկալ կողմ կըրակ կըտրած՝
Այդ գործ հանէ տիրոջ դիմաց։
Քրօնիկագիր
Ես տեսած եմ՝ որ այս խընդիր
Կըպատմէ իբր հետևութիւն
Ծընընդական Շունիմ՝ եղած շընորհներուն։
Ինչ որ ըլլայ՝ խոհանոցի
Ու սեղանի
Խումբ ծառայող իրար կանցնի։
Իւրաքանչիւր իր սիրական
Կատուի կամ Շան
Կողմ կըքաշէր.
Ասկէ՝ անվերջ կագ ու վէճեր։
Կարգադրութիւնմ՝ եղաւ։ Կատուք
Անկէ տըժգոհ՝ այնպիսի ձայն ու վըլվըլուք
Հանեցին որ
Գանգատեցան դրացիք բոլոր։
Բոլոքարկու խըմբին կողմէ

Խօսնակ Կատու առարկեց թէ
Օրինական պէտք մի էր՝ որ
Հանուէր վըճիռ օրինաւոր։
Ի զուր սակայն խուզարկեցին
Խորշն՝ ուր թըղթեան պահուած էին։
Անկուշտ մըկներ
Զանոնք էին փըճացուցեր։
Ուրի՜շ դատ մեծ։
Մուկ ազգ անկէ շա՜տ բան քաշեց։
Վարպետորդի չար Կատուներ,
Միշտ դաւասէր,
Արդէն անոնց անհաշտ ոսոխ՝
Դարան մըտած՝ յագեցուցին սըրտերուն ոխ,
Տալով մըկանց
Մեծ կոտորած,
Որմէ տանտէր խիստ գոհ մընաց։

Դառնամ խօսքիս։ Զըկայ էակ՝
Որ չունենայ իր հակառակ.
Կարգ ու օրէնք այս է բնութեան.
Փընտռել պատճառ՝ սընոտի՜ բան։
Բարի է միշտ, ինչ որ Աստուած է ստեղծեր.
Ասկէ անդին բան չեմ գիտեր.
Լոկ սա գիտեմ, թէ շատ անգամ սնոտեաց համար
Թըշնամանել կելլենք զիրար։
Մարդի՛կ, ըզձեզ վաթսուն տարու՝
Պէտք էր նորէն դըպրոց խըրկել դաս առնելու։

ԱՌԱԿ Է.

ԳԱՅԼ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍ

Ինչո՞ւ արդեօք գոհ մարդ չըկայ
Երկրի վըրայ.
Մէկը կուզէ գինուոր ըլլալ.
Մինչ գինուորն ալ
Այլոց վըրայ նախանձի յար։
Կըպատմըւի,
Թէ ատենով Աղուէսմ՝ ուզեց փոխուել Գայլի։
Ո՞վ կըսէ թէ Գայլ ալ չուզեր ըլլալ ոչխար։
Ուրեմն Գայլին ըսաւ Աղուէս.
«Լըսէ, աղբար, ի՜նչ կըսեմ ես.
Իբրև աւանդ՝ ինձ շատ անգամ բաժին կիյնայ
Ծերուկ աքլոր կամ հաւ անշահ.
Անոնց մըսէն անլի, անհամ
Ա՛լ ես նողկանք, զանուած կըզգամ.
Ինձմէ նըւազ վըտանգով դուն
Կըտեսնես գործ թէ ապահով, թէ լաւագոյն.
Կուտես ընտիր-ընտիր բաներ՝
Որոնց երբես իսկ չեմ տեսներ։
Ես տուներուն
Կըմօտենամ, իսկ դու հեռուն
Կըկենաս միշտ յապահովի.
Օ՜ն, սորվեցուր արհեստդ ինձի,
Որ ցեղիս մէջ առջի անգամ
Դարանս ոչխար մի ունենամ։
Երախտագէտ
Պիտի մընամ քեզի յաւէտ։
—Լա՛ւ, կըսէ Գայլ. լուսահոգի
Եղբօրս երթանք առնուլ կաշի.
Զայն քու վըրադ պիտ՝ անցընես։
Կերթան։ «Ահա՛, եղբայր Աղուէս,-

Կըսէ. Հագիր դու այս կաշին,
Որ փախուստ տան շըներ հօտին»։
Այդ Գայլի մորթն հագած՝ Աղուէս
Իր դաս փորձեց անմիջապէս։
Ի ըսկըզբան
Չըրաւ մեծ բան.
Ետքն՝ աւելի յաջողուեցաւ,
Ետքն աւելի. վերջ ի վերջոյ իր դեր ուսաւ։
Նըշմարելով խումբ մի ոչխար,
Որ դէպ իր կողմ կըմօտենար՝
Մեր պատիր Գայլ յանկարծակի
Անոնց վըրայ կըյարձակի,
Տարածելով ընդհանուր ահ։
Այսպէս Պատրոկլ Աքիլլէսի
Հագած զըրահ՝
Զարհուրեցուց թէ զօրական, թէ քաղքըցի *)։
Հարս, մայր ու ծեր
Սարսափահար տաճար վազէր։
Մայող ազգն ալ՝
Կարծես դիմացն ըլլար բիւր գայլ։
Շուն, հօտ, հովիւ
Գիւղ կըփախչէին ահուդողիւ,
Գայլին համար
Թողլով պատանդ մէկ խեղճ ոչխար։
Զայն բռնեց նա։
Մէյմ՝ ալ ահա
Մեր քաջ աշկերտ՝ մօտիկ գիւղի
Աքաղաղի
Կըլըսէ ձայն,
Ու նոյնհետայն

*) Օր մը Պատրոկլէս իր բարեկամին, Աքիլլէսի զէնքերը հագնելով՝ սարսափ ձգեց Տրովացոց մէջ։ Հեկտոր զան սպաննելով տիրացաւ զէնքերուն։

Կըսըրանայ, կերթայ անոր,
Պերկանալով վարժարանն իր ըզգեստ նոր:
Նա մոռցած էր դաս, վարպետ, հօտ.
Քայլերն էին շոյտ ու փութկոտ:

Ի՞նչ հարկ կեղծել Գայլին նըման.
Փնքշինք յանկարծ փոխուած կարծել՝ խաբում՝ է միայն.
Առջի առթին
Մարդ կըգըտնէ իր բընոյթ հին:

ԱՌԱԿ Ը.

ԽԵՑԳԵՏԻՆՆ ՈՒ ԻՐ ՈՐԴԻՆ

Մայր խեցգետին
Օր մի կըսէր իր զաւակին.
«Տէ՜ր իմ Աստուած,
Ծուռիկ-մուռիկ այդ ի՜նչ քալուած.
Շիտակ քալէ»: —«Ինձ օրինակ
Կառնում գընացք քու խտտորնակ»,
Խեցգետինին
Ըսաւ Որդին.
«Ինձմէ ի՛նչպէս կըպահանջես,
Որ ծուռ քալուածք չունենամ ես.
Ի՞նչպէս կուզես շիտակ երթամ՝
Երբ զարմիս մէջ ծուռ կըքալէ ամեն անգամ:

Խօսքն էր շիտակ.
Ընտանիքի մի օրինակ
Մե՜ծ ույժ ունի.
Ե՛ւ ի բարին և՛ ի չարի
Ազդեցութիւնն է ըզգալի:
Նա կըկազմէ թէ իմաստուն ու թէ յիմար:
Եւ մանաւանդ այս վերջինէս բանակ ըստուար:
Գալով ճարտար այն մէթոդին,

Որով մի մարդ խեցգետնի պէս իրեն կըռնակ
Կըդարձունէ նըպատակին,
Բըռնելով ճիշտ շաւիղ ներհակ՝
Լաւ հընարքմ՚ է այն հընաւանդ,
Պատերազմի մէջ մանաւանդ.
Պէտք է սակայն
Ի դէպ ժամու գործածել զայն։

ԱՌԱԿ Թ.

ԱՐԾԻՒ ՈՒ ԱՆԾԵՂ

Արծիւ, օդի
Իշխանուհի՝
Անծեղի հետ Մարկօ անուն,
(Երկու թըռչուն,
Որք թէ լեզուով ու թէ մըտքով
Իրարմէ յոյժ կըտարբերին),
Մարգագետնէ մը կանցնէին,
Երբ գորտուղի անկիւնմ՚ անոնք կելլեն յանկարծ
Իրար դիմաց։
Վախցաւ Մարկօ. Արծիւ սակայն,
Որ չէր նօթի՝ հանդարտեց զայն.
«Մէկտեղ ընենք, ըսաւ, ճամբայ։
Հայրն աստուածոց, տիեզերքի տէր բացարձակ,
Եթէ ըստէպ կըձանձրանայ՝
Նոյնպէս և ես, իր մեծութեան մէկ արբանեակ,
Կըզգամ տաղտուկ առեն-առեն.
Կուզեմ որ հետս լեզուագարես ազատօրէն»։
Մարկօ Անծեղ, սիրտն անդորրած՝
Կուտայ լեզուին արձակ ընթացք.
Սըկէ, նըկէ,

Ամեն բանի վրայ շաղփաղփէ։
Ովրատիոսի մարդըն բանեղ, *)
Շաղակրատող ափեղցըփեղ,
Խօսքի մասին
Ո՞ւր հասնէր ոտքը Մարկօյին։
Սա խոստանայ
Գալ ու պատմել՝ ինչ որ անցնէր աշխարհի վրայ.
Ցատքըռտելով,
Ամեն վայրկեան տեղ փոխելով՝
Ի՜նչ լաւ լըրտես մի կըլլար նա։
Մերժեց Աքծիւ,
Ու զայրոյթիւ
Պատասխանեց. «Անծեղ շատխօս,
Տեղ մի՛ երթար, մընացի՛ր հոս.
Մընա՛ս բարով. շաղակրատող մի քեզի պէս
Արքունեաց մէջ չեմ ուզեր ես.
Այդ բընութիւն՝ է խիստ անշահ»։
Մարկօ ասկէ գոհ կըմընայ։

Իշխաններու քով յաճախել՝ չէ հաճոյ բան,
Ինչպէս շատեր կըհաւատան։
Այդ յարգ, պատիւ՝ ունի յաճախ
Հոգ, հընհընուք ու նաև վախ։
Քըսուք, լըրտեսք, ձևով ազնիւ,
Այլ վատ սըրտիւ՝
Կըդառնան հոն թէ դըժպըհի,
Թէ ատելի.
Թէպէտ ըստոյգ է թէ նըման Անծեղ Թըռչնոյն՝
Ատանկ տեղեր հարկ է ըլլալ երկսիրտ, երկգոյն։

---

*) Շատախօս մը՝ զոր կ՚ինչէ Ովրատիոս։

ԱՌԱԿ Թ.

ԱՂՈՒԷՍ, ՃԱՆՃԵՐ ՈՒ ՈԶՆԻ

Աղուէս մի, հին հիւր անտառաց
Որսորդներէ վիրաւորուած՝
Տըղմուտի մէջ կըգըլորի։
Պատառաբոյծ այն կենդանի,
Որ ճանճ կոչուի
Ու թըռչելու ունի թեւեր՝
Արեան հետքէն զինք գըտեր էր։
Վիրոտ Աղուէս արիւնթաթաւ՝
Աստուածներէ գանգատեցաւ,
Թէ բախտն ինչո՞ւ
Զինք կըթողուր կեր ճանճերու։
«Ի՜նչ, միջատներ այդ անպիտան
Իմ վրա՛յ իյնան,
Որ կենդանեաց
Մէջ ուշիմն եմ ու աչքաբաց։
Ե՞րբ աղուէսներ
Վարնոց ազգիմ՝ եղած են կեր։
Ի՞նչ հասկընամ ես այս պոչէս —
Աւելորդ բեռ մի պարզապէս։
Կորսըւեցէ՛ք, ճանճե՛ր անշահ,
Ինկէք զռեհիկ կենդանեաց վրայ»։
Ոզնի մի կար հոն դըրացի,
Վէպերուս մէջ նոր կենդանի.
Նա ուզեց որ զինք ազատէ
Արիւնարբու այդ երամէ.
Ուստի ըսաւ. «Դրացի՛ Աղուէս,
Իմ փուշերով զանոնք բոլոր կըխոցեմ ես,
Ու տըւայտիդ քու վերջ կուտամ»։
—Ո՛ բարեկամ,

Կաղաչեմ քեզ,
Որ այդ շընորհ բընաւ չընես։
Ձանձք իրենց ճաշն թող ուտրտեն.
Անոնց փորեր կուշտ են արդէն.
Թէ ոչ՝ ուրիշ գունդ անօթի
Իմ վրաս թափով ըլնայ պիտի»։

Աշխարհի մէջ ասիւն ծըծող շատերը կան.
Ոմանք կոչուին պալատական,
Ուրիշներ ալ՝
Գատեր նայող ատենակալ։
Արիստոտէլ փիլիսոփայ
Այս պատմութիւն կըպատշաճէ մարդոց վըրայ։
Իսկ ի Փրանսա, երկիրը մեր,
Ատոր շատ կան օրինակներ։
Ատանկ անձեր որքան կուշտ են՝
Այնքան պակաս կըվընասեն։

ԺՈԱՆԹ.

ՄՈՒԿ, ՎԻԹ, ԱԳՌԱՒ ՈՒ ԿՐԻԱՅ

Ագռաւ ու Մուկ, Վիթն ու Կրիան
Ընկեր եղած՝ կեանք վարէին եղբայրական.
Ի՜նչ հաճելի ընկերութիւն։
Անոնք մենուկ տեղմ՝ իրենց բոյն
Էին ընտրեր.
Իրենց հանգիստ կատարեալ էր։
Այլ ինչ ընես.
Մարդ վերջապէս
Ամեն գաղտնի ծակուծուկեր
Կըպըրպըտէ, կըհանէ վեր։
Դուն բընակէ վայր ամայի,

Բարձունք օդի,
Ջըրի յատակ ընտրէ կայան,—
Դարձեալ ըզքեզ կըգըտնէ ան.
Ի՞նչպէս պըրծիլ անոր ձեռքէ։
Մէկ օր մը վիթ բոյնէն կելլէ
Խաղալ խայտալ։ Յանկարծ մէկ Շուն,
Անարգ գործի
Մարդկան ազգի
Հաճոյքներու անգորուն՝
Մարմանդներու
Մէջ երէին հոտը կառնու։
Ան կըփախչի։ Ճաշի ժամուն
Մուկն ըսաւ իր ընկերներուն.
«Ինչո՞ւ այսօր երեք հոգի մընանք այսպէս.
Մեր Վիթ ընկե՛ր մոռցա՞ւ ըզմեզ»։
Բարի կրիան
Իրեն կողմէ տայ պատասխան.
«Եթէ թևեր ունենայի Ագռաւին պէս՝
Կըվազէի անմիջապէս
Իմանալ թէ
Մեր սիրական Վիթըն ո՛ւր է.
Թէ ի՛նչ արկած
Մեր ընկերին է պատահած.
Նա թէպէտև
Ոտքը թեթև՝
Այլ սիրաւէտ մի սիրտ ունի»։
Ագռաւ խիկոյն կելլէ ուղի։
Նա հեռուէն
Կըտեսնայ Վիթն, ու խեղճօրէն
Ծուղակ ինկեր,
Ազատելու կընէ ճիգեր։
Դարձաւ Ագռաւ գոյժը տալու,
Քանզի Վիթին հարցընել թէ երբ և ինչո՞ւ

Ու թէ ինչպէս բռնուէր էր,
Ի զուր ըլլալ ժամավաճառ,
Ինչպէս կընեն անձինք չիմար՝
Լուրջ Ագռաւին այդ գործը չէր։
Ինչպէս Թռչնին չըգիտեր նա՝
Որ ցաւալի գէշ լուրը տայ։
Երեք ընկերք խորհուրդ կընեն։ Մուկ ու Ագռաւ
Յայտնեն կարծիք, թէ ըշտապաւ
Պէտք էր Վիթին քովը փութալ։
«Թող մէկալն ալ,
Կըսէ Ագռաւ,
Տուն ու տեղը պահպանէ լաւ.
Զի իր դանդաղ քայլերով երբ հասնի պիտի,
Մեռնելէն ետք ընկեր Վիթի»։
Աս ըսելով՝
Անոնք ճամբայ կելլեն փութով,
Օգնել իրենց սիրուն, ազնիւ բարեկամին,
Այն լեռնային
Շընորհալի խեղճ Այծիկին։
Այլ միւս կողմէ մեր Կրիան ալ
Կուզէ վազել, կուզէ երթալ։
Ան ալ ահա
Կելլէ ճամբայ,
Անիծելով իր կամացուկ
Ոտքեր կարճուկ
Ու տունուտեղ հետ կըրելու հարկը տաղտուկ։
Օձակըրծան,
(Մուկ իրաւամբ արժանի էր այդ յորջորջման),
Կըտըրտելով ցանցին օղեր՝
Իր Վիթ ընկերը կըփըրկէր։
Մըտածեցէք, թէ որքան մեծ
Տիրեց բերկրանք սըրտերու մէջ։
Մէյմ՝ ալ նայիս՝ Որսորդ կուգայ։

«Ո՞վ խըլեց որսս», կըգոչէ նա
Խիստ զայրացած։ Մուկ ըշտապաւ
Ծակ մը մըտաւ.
Վիթ կըփախչէր մօտիկ անտառ,
Մինչդեռ Ագռաւ կելլէր մէկ ծառ։
Որսորդ կատղած, (զի չէր գիտեր
Թէ բռնած որսն ինչ էր եղեր),
Ոտքերուն տակ տեսաւ Կրիան,
Ու վերջ տալով իր բարկութեան՝
«Ի՞նչու, կըսէ, յուզուիմ այսպէս.
Ահա գըտայ ուտելիք ես»։
Այս ըսելով՝ Կրիան նետեց
Տոպրակին մէջ։
Ամենուն տեղ այդ բարի սիրտն տուժէր պիտի։
Ագռաւ կերթայ, կիմացընէ բանըն Վիթի։
Իր թաքուստէն ելլելով սա՝
Կաղ ձեւացած՝ մարդուն կուգայ,
Որ նետելով վրայի բաներ՝ բարի Վիթին
Կիյնայ ետին։
Այս պահուս Մուկ մէջտեղ կելլայ
Ու մախաղի կապերու վրայ
Ակռաներով
Գործ տեսնելով՝
Մէկալ եղբայրն ալ կազատէ
Գիշերային ճաշմ՝ ըլլալէ։
Այս անցք այսպէս է պատահեր, ինչպէս Բիլբէ *)
Մեզ կըպատմէ։
Թէ Ապողոնն ինձ օգնութեան ես կանչէի՝
Սոյն նիւթի վրայ կարող էի
Յօրինել երկմ՝ երկար այնքան՝
Որչափ քերթուածն Ոդիսական
Կամ Եղիական։

*) Հնդկաց Եզոպոսը, որ նաև քուրմմ՝ էր։

Օղակըրծան անոր դիւցազն պիտ՝ ըլլար մեծ,
Թէև մէն մին գործին օգնեց։
Եւ ըստուգիւ,
Մեր Տընակիր դըշխոյ ազնիւ
Համոզակեր
Ա՛յնքան ըսաւ բարի խօսքեր՝
Որ Տէր Ագռաւ
Յորդորուեցաւ
Լըրտես ըլլալ ու անկէ ետք՝ պատգամաւոր։
Նազելի Վիթ ալ օգնեց որ
Մուկ ժամանակ
Գըտնէ կըրծել ցանցին օղակ.
Այսպէս մէն մին
Իրեն կողմէ օգնեց գործին։

Որո՞ւ պէտք էր տալ մըրցանակ.
Հաւատացէ՛ք, սըրտի՛ մենակ.
Եւ ըստուգիւ, բարեկամ սիրտ մի անձնըւէր
Ինչե՜ր չըներ։
Միւս ըզգացում, զոր կոչեն Սէր՝
Նըւազ պատուոյ է արժանի,
Թէպէտ գոված ըլլամ զանի։

ԱՌԱՆ ԺԱ.

ԱՆՏԱՌ ՈՒ ՓԱՅՏԱՀԱՐ

Փայտահարի
Կոթ տապարի
Կա՛մ կոտրեր էր
Կա՛մ կորսըւեր։
Մինչև որ մէկ նոր մի ճարուէր՝
Վըրնաւէ զերծ մընաց Անտառ։

Մարդըն խընդրեց խոնարհաբար.
Այս վերջինես՝ որ զինք թողու
Ըզգուշեաւ ոստ մի կըտրելու.
Ոստ մի միակ, որ տապարի
Համար մեղեխ ըլլար պիտի։
Ալ իր կացին
Ուրիշ տեղուանք սիտ՝ գործածէր.
Խընայելով թէ եղևին
Թէ կողնիներ,
Որոնց մարդիկ
Թէ վեհութիւն կըմեծարեն ու թէ տարիք։
Պարգմիտ Անտառ հաւտաց անոր,
Ձեռքը տըւաւ ուրիշ զէնք նոր,
Ու խիստ զըղջաց։ Մեր Փայտահար
Կազմեց անով իրեն տապար,
Ու ըսկըսաւ անգըթօրէն
Կապտել զԱնտառ
Իր զարդերէն։
Սա յուսահատ կըհեծեծէր։
Իր անխորհուրդ յիմար նըւէր
Դըժբախտութեան եղաւ պատճառ։

Աշխարհի գործն այսպէս կերթայ.
Խիստ հասարակ բան մի է սա.
Ըլլէր մէկու ըրէ բարիք.—
Ծագի չարիք։
Այս նիւթի վրայ բան գըրելէ
Ո՛չ իմ գըրիչ ձանձրացած է։
Սակայն քանդէն քաղցրիկ շուքեր.
Ո՞վ այս բանէս գանգատ չըներ։
Գօշիկններով իգուր կըլլամ ես ձանձրալի.
Ինչ որ ըսեմ՝ օգուտ չունի.
Ձեզծմունք, չարիք,

Ավերախուք,
Աշխարհի վրայ միշտ յաղթական՝
Միշտ ի պատուի պիտի ըլլան։

ԱՌԱԿ ԺԲ.

ՓԻՂ ՈՒ ԱՐԱՄԱԶԴԱՅ ԿԱՊԻԿԸ

Ատենով Փիղ ու Ռընգեղջիւր ունէին վէճ.
Ո՞վ պիտ՝ ըլլար իշխան ու մեծ։
Որոշեցին
Մենամարտով վերջ տալ գործին։
Կըսահմանեն ժամանակ, օր։
Մէյմ՝ ալ ահա լուր կառնուն որ
Արամազդայ Կապիկ՝ օդին
Մէջ երևցած էր՝ Հերմէսի ցուպ ի ձեռին։
Կըհաստատէ մեզ պատմութիւն
Թէ Կապիկին Ժիլ էր անուն։
Փիղ կարծեց թէ Կապիկ՝ դեսպան
Եկած ըլլար իր մեծութեան։
Ուռած փքած՝
Կըսպասէր որ գայ իր դիմաց,
Զարմանքի մէջ, թէ ինչու նա կըյապաղէր
Ընծայական բերել թուղթեր։
Հուսկ Ժիլ Կապիկ անցած պահուն
Եկաւ գըտաւ իր Մեծութիւն,
Որ կըսպասէր՝ իբրև դեսպան
Ընդունել զան։
Կապիկ բընաւ
Պաշտօնի խօսք իրեն չըրաւ։
Փիղ կըկարծէր, թէ իրենց վէճ աստուածներուն
Տարժած ըլլար ուշադրութիւն.
Այլ եկու տես, որ կըռուին
Գոյութիւնն իսկ չըգիտէին.

Ի՞նչ փայլծ երկնի բընակներուն,
Որ մէկն ըլլայ Փէղ կամ Թէ Մուն։
Այս պատճառաւ
Ինք խօսք բանալ ըստիպուեցաւ։
«Մեր Արամազդ եղբայրն, ըսաւ,
Իր աԹուէն աՀեղ մտրտի
Հանդիսատես ըլլայ պիտի։
Անմահներու բոլոր կաճառ
Պիտի գիտէ այս մեծ գուպար»։
—Ի՞նչ մեծ գուպար, ըսաւ Կապիկ,
Որ զարմանքի մէջ էր սաստիկ։
—«Ի՞նչ, չե՞ս գիտեր, Թէ Ոընդեղջիւր խըրոխտ, գոռոզ՝
Խոշոր խընդիր Հանած է Հոս,
Խընդիր գահի առաջնուԹեան.
Թէ Փըղաստան
Ու Ոընդաստան
Ունին պայքար իրարու դէմ.
Այս աշխարՀներն ի Համբաւոյ գիտես, կարծեմ»։
—Ո՛չ, այս պաՀուն
Կիմանամ ես անոնց անուն.
Սասնկ խօսքեր
Ոլիմպոսի մէջ չեն ըներ։
Փիղ զարմացած ու կորակոր՝
Կըսէր անոր.
—«Ինչո՞ւ ուրեմն եկած ես դու»։
—Ինչ-ինչ մըրջնոց խոտի ծըղիկ մի բաժնելու.
Զի մեր խընամք ամենու վրայ
Կըտարածուի, խըտիր չըկայ։
Իսկ ի մասին
Ձեր պայքարին՝
Աստուածներու մէջ տակաւին
Խօսք անցած չէ.
Անոնց առջեւ մեծ ու պըզտիկ Հաւասար է։

Ա Ռ Ա Կ ԺԴ.

ԱՂՈՒԷՍ ՈՒ ՀՆԴԿԱՀԱՒԵՐ

Վարպետորդի
Մէկ Աղուէսի
Յարձակմանց դէմ Հնդկահաւեր
Ծառ մը պատնէշ էին ըրեր։
Մեր խաբեբան
Պատուարին շուրջըն գալով ման,
Ու տեսնելով զանոնք ամեն
Պահակ կեցած ըզգուշօրէն՝
«Ի՞նչ, կըպօռայ,
Այդ անպիտանք խընդա՜ն իմ վրայ.
Ընդհանուրէն
Բացառութի՛ւն պիտի կազմեն.
Կերդնում թէ՝ չէ»։
Ու իր երդում կըգործադրէ։
Փայլուն լուսին
Մեր Աղուէսին
Դէմ կերեւար, Նըպաստաւոր կլու-կլու ազգին։
Նա, յաջողակ պաշարելու արուեստին մէջ՝
Հազար տեսակ ձեւ գործածեց։
Մագլելու. պէս կընէ, ապա
Յանկարծ մեռեալ կըձեւանայ,
Ետք կողջըննայ։
Արլըքէն իսկ չըկատարեր
Ազգի-ազգի այդքան դերեր։
Իր ագին վեր կըհանէ նա,
Որ լուսինին դէմ կըշողայ.
Ու բազմաթիւ խաղեր այսպէս։
Խեղճերն ինչպէս քընանային։
Խարդախ Աղուէս

Միշտ նոյն բանին
Ցաւել տալով անոնց աչքեր՝
Սաստիկ յոգնէնք կըպատճառէր։
Իրենց նայուած
Միշտ միևնոյն տեղ սևեռած՝
Կըշըլանան, կըգլորին վար.
Ի՜նչ լաւ հարկիք գողին համար։
Շատեր այսպէս իր ձեռք ինկան.
Աղուէս գտնանք դըրաւ դարան,
Ուզած ատեն՝
Համով հատով պաշար իրեն։

Վըտանգներէ ուշադրութիւն մի ծայրայեղ
Պատճառ կըլլայ, որ անոնց մէջ ինկանք շատ հեղ։

ԱՌԱԿ ԺԴ.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԿԱՆՑ

Մի Կատու չար,
Իր աչք Մըկան մը վրայ պըզտիկ՝
Անոր ճամբան կըսպասէր յար.
Ահուդողի մէջ էր Մըկիկ։
Ի՞նչպէս ընէր. ինքըն ըգգօն ու իմաստուն՝
Իր դըրացւոյն
Կըգիմէ որ
Մուկն՝ էր յորգի ու պատուաւոր։
Այդ մեծանուն
Մուկ՝ օթևանն՝ ըրած էր տուն։
Նա բիւր անգամ, ինչպէս կըսուի՝
Էր պարծենցած, թէ վախ չունի
Ո՛չ կատուէ,
Ո՛չ անոր սուր ակռաներէ

Եւ ոչ ճանկէ։
«Ո՛ պըզտի Մուկ,
Կըսէ անոր այդ մեծ պարծուկ,
Ես չեմ կարող միամենակուկ
Հեռացընել չար Կատուն այն.
Մեր շըրջակայ Մուկեր սակայն
Կանչե՛նք ժողով. տեսնես ի՛նչ ձիւն
Կըբերեմ ես անոր գըլխուն։
Խոնարհութիւն կընէ Մըկնակ,
Ու կը քաշուի իր պըզտի ծակ։
Մեր Մուկ վազեց ըշտեմարան,
Ուրու կըսենք նաև մառան։
Հոն ժողոված՝ Մուկեր խըրճոյք կատարէին
Ի վնաս տիրոջ օթևանին։
Իր շունչ հատած՝ կըհասնի նա։
«Է՜հ, ի՞նչ ունիս, խօսէ նայինք, ո Մուկ յարգոյ»
—Ձեզ բացատրեմ կարճ իկարճոյ,
Ահա ինչո՛ւ ես հոս եկայ։
Պէտք է օգնել խեղճ Մըկնակին,
Որ կաղերսէ պաղատագին.
Չի անխնայ
Կատուն կուտայ մեծ կոտորած.
Նա, կատաղի
Մէկ կենդանի,
Պըզտի մուկեր թէ չըգըտնայ՝
Պիտի ընկնի մեծերու վրայ։
—Այո՛, այդպէս, հապա՛, ի գէ՛ն,
Մուկեր բոլոր կաղաղակեն։
Լային սաստիկ Մըկնուհիներ.
Այլ ո՞վ անոնց միտ կըդընէր։
Այսպիսի վեհ մէկ խորհըրդի ո՞վ կամ ի՞նչ բան
Կըրնար երբէք ըլլալ խափան։
Մէն մին ըրաւ իր հանդերձանք,

Տօպրակին մէջ պանիր դըրաւ,
Իր աչքն առած ամեն վըտանգ,
Չըյայտնելով երկիւղ բընաւ,
Ուրախ, զըւարթ, խընդումերես,
Բարկենդանքի կերթան կարծես։
Սակայն Կատուն վարպետորդի
Մուկըն պըզտի
Արդէն բըռնած էր գըլուխէն։
Մուկեր վազեն,
Յառաջ խաղան՝
Այդ տըկարին ըլլալ պաշտպան։
Սակայն Կատու զան չըթողլով՝
Կըմըռընչէ, կըմըռմըռայ,
Ու անվեհեր խիզախ կերպով
Կըյարձակի անոնց վըրայ։
Խոհեմ Մուկեր՝ քըրթմընջիւնէն
Մի ծանր վըտանգ կըկըռահեն.
Հոգիք ի դող՝
Կըկատարեն նահանջ յաջող,
Սիրտ չընելով քըշել հեռուն
Իրենց պոռոտ կըտըրճութիւն։
Անոնք կերթան խորունկ ծակեր կըպահուըտին.
Վա՜յ իր գըլուխ դուրս հանողին։

ԳԻՐՔ ԺԳ.

ԱՌԱԿ Ա.

ՍՈԿՐԱՏԻ ԽՕՍՔԸ

Տուն շինել տըւաւ իրեն Սոկրատէս։
Խըծբըծանք անթիւ տեղացին պէս-պէս.
Մէկը՝ ներսի կողմն այդ շինուածին նոր
Ասանկ մեծ մարդու մի արժանաւոր
Չէր գըտներ ըընաւ. մէկ ուրիշ մըն ալ
Կըջանար դըրսին պակսութիւն գըտնալ։
Ամենք կըսէին.
Թէ այդ շինուածին
Խուցեր մանր էին.
Ի՞նչ խեղճ օթեւան Սոկրատի համար.
Փոքրիկ շարժումի գէթ միջոց չըկար։
«Բախտէս մեծապէս
Գոհ պիտ՝ ըլլայի, կըսէ Սոկրատէս,
Եթէ նեղ կոչուած իմ նորաշէն տուն՝
Բարեկամներով միշտ ըլլար լեցուն»։
Իմաստուն Սոկրատ իրաւունք ունէր,
Երբ կըհաստատէր,
Թէ իր փոքրիկ տուն
Մեծ անգամ կուգար բարեկամներուն։

Ամենքը կառնուն
Բարեկամութեան կեղծ պատիր անուն.
Հաւատալ անոնց իբրեւ ճըշմարիտ՝

Ապաքէն ըլլալ է կարի անմիտ։
Բարեկամ անունն է սովորական,
Այլ բուն բարեկամ՝ ինչ հազուագիւտ բան։

ԱՌԱԿ Բ.

ԲԺԻՇԿՆԵՐ

«Գէշ է» բժիշկն իր մէկ հիւանդ կերթար տեսնալ,
Նոյնպէս «Լաւ է» բժիշկըն ալ։
Սա յայտնէր յոյս,
Իսկ յոռետեսն կըսէր թէ նա պիտ կորսուէր,
Իր կեանքի լոյս։
Դեղի մասին անոնց կարծիք էին տարբեր։
Եւ հիւանդն ինկ յոռեգուշակ հիպոկրատի
Ձեռք կըմեռնի։
Բժիշկք երկու
Ատոր մէջ ալ առիթ գըտան պարծենալու։
Մէկը կըսէր. «Ինչպէս ըսած էի կանխաւ՝
Ահա մեռաւ»։
Միւսն ալ կըսէր.
«Չէր մեռներ նա՝ թէ ինծ լըսէր»։

ԱՌԱԿ Գ.

ԳՈՂԵՐՈՒ ԷՇԸ

Երկու գողեր
Օր մը մէկ էշ էին գողցեր,
Որու համար
Իրենց միջև փըրթաւ պայքար։
Մէկը կուզէր զանի պահել,

Իսկ մէկալ գող՝ ծախու հանել։
Մինչ կռուփներ կուռ և ուժգին
Երկու կողմէն կըտեղային՝
Մէկ երրորդ գող կուգայ վըրայ,
Կըռուի նիւթին կըտիրանայ։

Էշն է երբեմն մէկ խեղճ գաւառ,
Իսկ գող՝ այս այն տէր վեհափառ.
Երբեմն նայիս, երկուքի տեղ երեք կըլլան.
Օրինակներ կան բաւական։
Ըստէպ ոչ մին
Կըտիրանայ կողոպուտին.
Չորրորդ գող՝ ալ չորթելով զան՝
Ամեն վէճի կուտայ վախճան։

ԱՌԱԿ Դ.

ԲԱԽՏՆ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿԸ

Խորունկ հորիմ՝ ափի վըրայ
Մէկ դեռահաս պըզտի տըղայ
Քունով անոյշ
Նընջէր մուշ-մուշ։
Պատանեակի տարոյք, կըտրիճ՝
Ամեն բան բարձ է ու մահիճ.
Զափահաս մարդմ՝ ասանկ տեղէ
Քառսուն կանգուն կըգլորի վար։
Աղէկ որ Բախտն կանցնէր անկէ.
Սա կըմօտի ըզգուշաբար,
Ու տալով ձայն
Նընջող մանկան՝
«Պըզտիկ, կըսէ,
Քեզ կաղատեմ մեծ վըտանգէ.
Մէյմ՝ ալ չըլնի» այս խենթութիւն։

Թէ հորին մէջ իյնայիր դուն՝
’Տի դատէին զիս չարաչար,
Թէպէտ յանցանքն իմըս չըլլար։
Տո՛ւր պատասխան, կըհարցընեմ,
Այսպիսի մէկ գործ անխոհեմ
Իմ քըմայքէս յառաջ կուգայ»։
Այս ըսելով կըհեռանայ։

Ես չեմ ըսեր,
Թէ իրաւունք Բախտը չունէր.
Չըպատահիր երբէք փորձանք՝
Որու պատճառ զինք չըճանչնանք.
Ամէն բանի
Համարատու կընենք զանի.
Ինչ որ ըլլայ
Միշտ յանցաւոր կըդատուի նա.
Գո՛րծ մը տեսար
Խօլ ու յիմար.
Կըկարծես թէ մէջէն կելլաս՝
Մեղադրելով զինք անպակաս։
Չընեմ երկար,
Մեղաւոր՝ Բախտըն է միշտ և յար։

ԱՌԱԿ Ե.

ՊԱՏԱՆԻՆ ՈՒ ՊԱՏՈՒԵԼԻՆ

Այս առակով պատմեմ պիտի
Մէկ անմըտի
Տըւած խրատն փուճ ու դարտակ։
Մի պատանի նորահասակ
Խաղցած ատեն մէկ գետի քով՝
Կըգըլորի պատահմունքով։

Երջանկաբար
Հոն վայրահակ ուռի մը կար։
Աստուծմէ ետք՝ այդ ուռին
Կըպարտէր իր կեանք պատանին.
Ծառին ճիւղեր
Բոլոր ոյժով նա գըրկած էր՝
Երբ իմաստակ մէկ պատուելի
Անկէ կանցնի։
«Ո՜հ, ինձ համար շո՛ւտ օգնութեան,
Կըկորսուի՜մ», պօռաց տըղան։
Մեր պատուելին այս գոչիւնէս
Դարձընելով իրեն երես՝
Ծանըր ձայնով խիստ անհարկի
Երկար դասի մը կըսկըսի։
«Ա՛յ դու անխելք ու չար լակոտ,
Ըսէ, ի՞նչ գործ ունէիր հոդ։
Ասանկ անմիտ տըղոց յիմար
Թէ բան չունիս՝ ելի՛ր հոգ տար։
Վա՛յ այսպիսեաց միշտ հօր ու մօր,
Որք բոլոր օր
Թողլով բան, գործ՝
Պէտ՛ք է ետին իյնան որդւոց.
Ես կըցաւի՜մ անոնց վըրայ»։
Երբ շան քարոզն լըմընցուց նա՝
Յայնժամ միայն
Բռնեց դարափ հանեց տըղայն։

Շատ մարդիկներ կըձաղկեմ ես,
Թէ քըննադատ, թէ իմաստակ, թէ շատախօս։
Վերոյիշեալ երեք դասէ
Մէն մին ըստուար խումբ կըկազմէ,
Կարծես Աստուած
Անոնց սերունդն ըլլայ օրհնած։

Ուրիշ բանի հոգ, փոյթ չունին՝
Այլ թէ այժ տալ իրանց լեզուին։
— Է՜հ, ընկեր, նախ գիս ազատէ՝
Ու յետոյ ել քարոզ խօսէ։

ԱՌԱԿ Զ.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԸ, ՊԱՏՈՒԵԼԻՆ ՈՒ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՏԷՐԸ

Դեռահասակ
Մէկ պատանեակ,
Որ դպրոցի աշկերտ մը ըլլալն լաւ կըյայտնէր՝
Ըլլալով չար
Նաև յիմար,—
Յատկութիւններ՝
Զոր կըպարտէր
Ծիղմ տարիքին,
Ու այն ձիրքին՝
Զոր պատուելի վարժիչք ունին
Աշկերտի միտքն խանգարելու,—
Բարեծաղիկն սոյն այս, կըսեմ, մէկ դըրացու
Բոլոր միրգերն ու ծաղիկներ
Թէ կըգողնար ու թէ կաւրէր։
Պարտէզի տէրն ունէր աշնան
Բոմոնայի ճոխ նըւէրներն ամենազան,
Մինչդեռ այլոց կըմընային թափթըփուքներ։
Իւրաքանչիւր եղանակի բարիքներէն
Իրեն պարտէզ բաժին ունէր,
Զի գարնան այ առատօրէն
Պէս-պէս ծաղկունք կըվըխտային,
Պարգեւ Ֆլորա դիցուհիին։
Այս մարդ մէկ օր
Մեր սըրիկան կըտեսնէ՝ որ

Ծառ մը ելեր՝
Մինչև անգամ պըտկունքն աւրէր,
Պըտկունք քընքոյշ, յոյս անուշակ,
Ընտիր-ընտիր արդեանց գուշակ։
Նա խեղճ ծառին մինչև ոստերն կըկոտըրտէր։
Այնքան ըրաւ քանդ ու աւեր,
Որ պարտէզին տէրն ճարահատ՝
Մարդ խըրկելով՝ վարժապետին ըրաւ գանգատ։
Սա կըհասնի՝
Դաս մը մանկտի
Ետին ձըգած չար ու անկիրթ։
Մեր պատուելին հետ բերելով այդ խըմբակ բիրտ՝
Տարապարտուց
Ջենն աւելցուց։
Իբըր թէ նա ունէր դիտում
Անանկ պատիժ մը տալ տըղուն՝
Որ ծառայէր իբր օրինակ աշակերտաց,
Եւ մընար մի դաս անմոռաց։
Կիկերոնէ ու Վիրգիլէ
Վըկայութիւնք մէջ կըբերէ՝
Անհամեմատ իր հըմտութեան
Ուզելով տալ յայտնի նըշան։
Քարոզն այնքան տեւեց երկայն՝
Որ ըստահակ այդ երամ չար
Միջոց գըտաւ ու ժամանակ՝
Բոլոր պարտէզ դարձունել դաշտ մի աւերակ։

Ես չեմ սիրեր
Վերջ չունեցող անդէպ ճառեր,
Ու աշխարհի մէջ չեմ ճանչնար
Մի կենդանի, քան դաշակերտ անգամ վատթար՝
Որքան դարտակ
Դաստիարակ մը իմաստակ։
Ես այաքէն

Աշկերտ, վարպետ՝ այդ երկուքէն
Ամենէն լաւն իսկ դըրացի
Ինձ ունենալ պիտ՝ չուզէի։

ԱՌԱԿ Ը.

ՈՍՏՐԷ ՈՒ ԴԱՏԱԽԱԶ

Երկու ճամբորդ մէկ ծովափ՝ անցած ատեն՝
Կոհակներէ նետուած ոստրէ մը կըտեսնեն.
Զայն կըդիտեն անյագաբար,
Կըցուցընեն մատով իրար.
Իսկ ակռայի մասին՝ կըռիւ մեծ կըփըրթի։
Անոնցմէ մին կըխոնարհի
Դէպի ոստրէն։ Միւսն՝ իր ընկեր
Հըրէ մէկդի,
Ըսելով որ այդ խընդիրմ՝ էր,
Թէ ո՛վ ոստրէն ուտէր պիտի։
Իրաւունք էր, որ նախ տեսնողն վայելէր զան,
Իսկ միւսն ըլլար հանդիսական։
Սա կըսէ թէ՝
Եթէ այդպէս դատել պէտք է՝
Փառք Աստըծու, աչքերուս ույժ
Զօրեղ է յոյժ։
—Իմս ալ չէ գէշ,
Անկէ ալ զատ՝ նախ տեսայ ես։
—Է՛հ, դուն տեսար, իսկ ես անոր նախ հոտն առի։
Սաստիկ կըռիւմ՝ է կըծագի։
Մարդ մի կանցնէր նոյն միջոցին.
Սա դատաւոր եղաւ վէճին,
Ու ծանրօրէն
Կըռիւէն նիւթ եղած ոստրէն
Բանալով՝ զայն կըլլեց մէկէն.

Կըռուըտողներ կըգիտէին զան դիմացէն։
Ուտելէ վերջ՝ մեր դատաւոր
Նախագահի կըսէ ձայնով հանդիսաւոր.
«Ատեան ձեզի
Կըսահմանէ մէյ-մէկ խեցի.
Դատաստանի ծախք չենք ուզեր.
Ա՛յս է վըճիռ խընդիրին ձեր։

Խորհեցէք թէ
Դատի ելլել ի՞նչ սուղ բան է.
Հաշիւ ըրէք, թէ մէկու շահ
Վերջը-վերջը ի՞նչ կըմընայ։
Պիտի տեսնէք թէ դատաւոր
Փողը բոլոր
Կըփըրաւէ, դատախազին
Թողլով միայն քըսակ մը սին։

ԱՌԱԿ Ը.

ԾԱՂՐԱՍԷՐ ՈՒ ՋՈՒԿ

Սովորաբար մարդիկ փընտռեն ծաղրածուներ.
Ես անոնցմէ համ չեմ առներ։
Ծաղրածութիւն կըպահանջէ
Խելք, արժանիք, որ ամենու յատկութիւն չէ։
Յիմարն երու համար Աստուած
Փուճ ու դարտակ սըրախօսներն է ըստեղծած։

Ես առակիս մէջ այս անգամ
Այսպիսի մէկն ցոյց պիտի տամ.
Գուցէ դուք ևս ընդունիք թէ
Ցուցածս իրօք դարտակ մըն է։

Մէկ ծաղրասէր
Մեծատունի մը սեղանին ծայրը նըստէր.
Կըդիտէ թէ միայն պըզտի
Ձուկեր կան քովն, իսկ խոշորներն էին հեռի։
Մեր ծաղրածուն իր ձեռք առած այդ մանրուկներ՝
Անոնց գաղտնի կըմըրմընջէր,
Կեղծելով թէ այդ ձըկներն իր ականջին
Պատասխաններ փըսփըսային։
Զարմանահար կոչնականաց
Աչքեր ի նա էին յառած։
«Կասկած ունիմ, մեր ծաղրածուն անոնց կըսէր,
Որ սիրական իմ մէկ ընկեր
Մեծ-Հընդկաստան գացած հերու՝
Եղած չըլլայ կեր ծովերու.
Ուստի իր վրայ լուր կըփընտռեմ ձըկներէն.
Գուցէ անոնք բան մը գիտեն»։
— Չե՞ս մըտածեր, ըսին իրեն,
Թէ ձըկներ այդ լուր տալու անկարող են.
Անշուշտ խոշորք շատ աւելի կըրնան տեղեակ
Ըլլալ բանին։— «Ուրեմն, ո՛ տեարք,
Չէ՞ կարելի որ տարիքոտ մէկ մեծ ձըկան
Հարցընեմ ես այդ պարագան»։
Թէ կոչնականք ախորժեցա՞ն այդ կատակէն՝
Զայդ չըգիտեմ.
Սակայն ատով համոզեց նա,
Որ տան իրեն մէկ բազմամեայ
Ձուկ մի՝ կարող խօսիլ բոլոր ուղեւորաց
Անուններ, որք նոր աշխարհներ փընտռել ելած՝
Գացեր էին անդունդ մահու,
Եւ զօրս ծովու
Մեծ պետութեան նահապետներ
Դարէմ՝ հետէ վիհերու խորն էին տեսեր։

ԱՌԱԿ Թ.

ԳԱՆՁԸ ԿՈՐՈՒՍԱԾ ԱԳԱՀ

Գործածութիւն
Միայն կուտայ ըստացուածքի հեշտ վայելում։
Կըհարցընեմ այն կըծծիի,
Որ շարունակ դիզէ ոսկի,
Թէ այդ կերպով ի՞նչ շահեր է։
Մէկալ աշխարհն՝ Դիոգինէս
Իրեն նըման մեծատունն՝ է.
Իսկ հոս՝ ագահն ճիշտ իրեն պէս
Բազմակարօտ մէկ չըքաւոր։
Կըկարծեմ որ
Եզոպոսին պատմած առակ
Խօս կ՚ ըլլայ լաւ օրինակ։

Հարուստ ագահ մի կըսպասէր
Երկրորդ կեանքի՝ որ իր դըրամ լաւ վայելէր.
Ոսկին իրեն, ու չէ թէ ինք տէր էր անոր.
Թէ սիրտ թէ գանձ նա թաղած էր գետնին խոր,
Նըւիրական
Մէկ սուրբ աւանդ սեպելով զան։
Ամեն վայրկեան ինչ որ ընէր,
Երթար թէ գար, ուտէր, խըմէր՝
Կըմըտածէր իր գա՛նձ միայն,
Եւ գաղտնի տեղն՝ ուր խընամով պահած էր զայն։
Խելքըն ու միտք դըրուուած անով՝
Երթեւեկներ ըրաւ այնքան
Երկըրպագած իր կուռքին քով՝
Որ մի աղքատ հասկըցաւ զան,
Ու գաղտօրէն
Պահուած գումարն վերցուց տեղէն։
Ագահն թափուր գըտաւ իր բոյն.

Ա՛լ վերջ չըկար 'իր կոծերուն.
Կըհառաչէր,
Պատըռտելով իր հագուստներ։
Անցորդմ՝ անոր՝ «Ի՞նչ է առիթ,
Կըհարցունէ, ողբ ու կոծիդ.
Ինչո՞ւ այդպէս
Աղիողորմ կըհեծեծես»։
—Իմ գա՛նձ ու կեա՛նք առին գողցան։
—«Ո՞ւր գըտան զան»։
— Սա՛ քարին քով։
—«Մա՛րդ Աստուծոյ, պատերա՞զմ 'կայ, որ վախնալով
Թաղեցիր գանձդ այդքան հեռուն.
Ձե՛ր լաւագոյն՝
Խուց պահել զայն քան 'թէ այդպէ,
Թաղել խորունկ գողօնի պէս.
Ուզած ժամիդ
Տէր կըլլայիր քու ըստըկիդ»։
—Ուզած ժամի՞դ.
Ի՞նչպէս ջարդես դիւրին-դիւրին.
Գացածին պէս կուգա՜յ ոսկին.
Անոր չէի դըպեր անգամ։
—«Եթէ այդպէս՝ ո՛ բարեկամ,
Ի՞նչ են ուրեմն քու հեծեծանք,
Ինչո՞ւ կուլաս, կողբաս ատանկ.
Գանձիդ եթէ չէիր դըպեր՝
Ըսել է թէ չէիր իսկ տէր.
Անոր տեղ դի՛ր մէկ խոշոր քար,
Միևնոյն բանն է քեզ համար։

ԱՌԱԿ Ժ.

ԳԱՆՁՆ ՈՒ ԵՐԿՈՒ ՄԱՐԴԵՐԸ

Մի մարդ չըքաւոր, իր գըրպան դատարկ,
Ո՛չ ապրուստ ունէր և ո՛չ փոքրիկ վարկ։
Մըտածեց ինքնին
Կախուելու վերջ տալ իր թըշուառ կեանքին.
Զի եթէ չընէր այդ բան՝ ինք արդէն
Պիտ՝ մեռնէր քաղցէն.
Այն անձինքներ, որ իղձ չունին մահուան՝
Այսպիսի մէկ մահ անշահ կըգըտնան։
Շէնք մը կիսաւեր
Տըխուր եղերքին վայր ընտըրուած էր։
Նա տարաւ չըւան,
Մի գամով պատին հաստատելու զան։
Պատը խարխուլ, հին՝
Առջի հարուածին
Կըսասանի, ու
Կըփըլուի կիյնայ գանձով մը պահծու։
Յուսահատեալ մարդն չըսպասեց վայրկեան,
Գանձը հետ տարաւ, հոն ձըգեց չըւան։
Չըհամրեց ոսկին.
Ըլլար քիչ թէ շատ՝
Իրեն համար ադ
Փոյթ չէր բընաւին։
Նա ուրախ ու շէն՝
Կըձըգէ կերթայ կախուելիք տեղէն։
Կուգայ տէր գանձին,
Զըգըտներ ոսկին։
«Ո՜հ, կըսէ, ի՞նչպէս
Ա՛լ ասկէ ետև կըրնամ ապրիլ ես։
Չըկա՛յ յոյս ինձի, ելլե՛մ կախաղան,

Այո՛, պէտ՝ կախուիմ, ո՛ւր գըտնեմ չըւան։
Լարը պատրաստ էր,
Մարդու կըսպասէր։
Կանցընէ վըզէն
Կըկախուի մէկէն,
Ուրախ ի ներքուստ, որ ծախք չըւանին
Ուրիշն էր տըւեր, և ինք բընաւին
Չէր վըճարած բան։
Ասով թէ չըւան
Ու թէ գանձ իր տէր գըտաւ սեփական։

Քիչ անգամ ագահ
Գոհ ու երջանիկ կըգըտնէ իր մահ.
Պահած ըստըկին
Մէջ չունի բաժին։
Նա դիզէ, բարդէ՝ ուրպէսզի օր մի
Տայ հողի, գողի
Կամ ազգականի։
Սակայն ի՞նչ ըսենք բախտին կատարած
Այս խաղին անկարծ,
Այս տարօրինակ փոխանակութեան։
Ասոնք իր գործերն են սովորական,
Որոնցմով անհուն
Կըզգայ բերկրութիւն։
Կարծըւածք որքան ըլլայ այլանդակ՝
Կըտեսնես այնքան զինք միշտ գոհունակ։
Նոյն օր այդ քըմշոտ յեղյեղուկ աստուած
Մարդմ՝ ուզեց տեսնել չըւանով կախուած.
Ու ան որ զի՛նք հոն կախեց խեղճօրէն՝
Զայդ չէր անցըներ և ոչ իսկ մըտքէն։

ԱՌԱԿ ԺԱ.

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՆ ՈՒ ԻՐ ՈՐԴԻՔԸ

Տըքնէ, աշխատէ դուն միշտ անվըհատ.
Ամենէ հաստատ
Գըլխադրամն է ադ։

Մի ճոխ հողագործ իր մահուան կէտին
Որդիքը կանչել տալով իր առջին՝
Այս կերպ խօսեցաւ.
«Զըլլայ թէ բընաւ
Ծախելու ելլէք այն ընտիր գետին,
Զոր օրհնեալ նախնիք մեզի թողուցին.
Մի ճոխ գանձ գաղտնի
Հոն կըգըտընուի.
Տեղը չըգիտեմ, այլ քիչ յոգնելով
Կըրնաք զայն գըտնել, եղէք ապահով։
Այն օր որ տեսնէք հունձքեր լըմընցած՝
Մըտքով անկասկած
Հերկ տըւէք հողին.
Անդուլ փորեցէք, բահեցէք ուժգին.
Մի թողուք տեղի՝ զոր նորէն-նորէն
Ձեր անխոնջ ձեռքեր վեր ի վայր չընեն»։
Հօր մեռնելէ ետք՝ որդիք կըսկըսին
Դարժմըշարըկել հող կըրկին ու կըրկին,
Հոս, հոն, ամեն կողմ։ Այնքան գործ տեսան,
Որ տարուայ գըլուխ իրենց անդաստան
Ամեն ատենէ եղաւ բարեբեր։
Պահունի ըստակ հոն չէր գըտընուեր։
Այլ խիստ իմաստուն
Էր ընթացք ծերին՝ երբ մահուան պահուն
Ուզեց իր որդւոց հասկըցընել թէ
Աշխատանք ըսածդ ըստ ինքեան գանձմ՝ է։

ԱՌԱԿ ԺԲ.

ԱՐՋ ՈՒ ԵՐԿՈՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Երկու ընկերք,
Որք դըրամի ունէին պէտք՝
Դրացւոյ մը հետ մուշտակագործ
Մէկ արջենւոյ հոն ըրին գործ,
Ըսել կուզեմ թէ ծախեցին
Արջուն կաշին,
Թէպէտ գազանն ողջ տակաւին։
Պիտ՝ երթային ըսպանել զան.
Իրենց խօսքով՝ խիստ դիւրին բան։
Պայմանագիրք կըպընդէին,
Թէ այդ Արջին
Զոյգը չըկար, նա արջերուն թագաւորն էր.
Մուշտակագործն մեծ վաստակներ
Հանէր պիտի անոր մորթէն.
Սա ցուրտի դէմ
Պիտի ըլլար
Մէկ լաւ պատուար,
Ու չէ թէ մէկ,
Հապա երկու, հապա երեք
Իսկ պատմուճան
Մուշտակելու պիտ՝ բաւէր ան,
Տէնտնօ *) այնքան մեծ ներբողներ
Իր ոչխարաց վրայ չէր ըներ՝
Որքան անոնք իրենց Արջին
Համար ըրին։
«Իրենց» կըսեմ անոնց հաշուով, ո՛չ գազանին,
Որ խորհելու կերպ տարբեր էր բոլորովին։
Երկու ընկերք կըխոստանան
Ամենէ ուշ՝ երկեակ օրէն յանձնելու զան։

*) Ոչխարի վաճառական, որու վրայ Ռապլէ կխօսի իր «Բան-տակրուէլի» մէջ։

Կըկլորեն գին,
Ի յոյզ կելլան, ու կըգըտնեն։ Արջ մոլեգին
Կըյարձակի։ Որսորդք կըլլան լեղապատառ։
Սակարկութիւն ա՛լ չըմընար․
Ոչընչացնել հարկ կըլլայ զան․ փընտռել Արջէն
Ձեն ու գիտան՝ և ոչ անգամ կըմըտածեն։
Մին մազըլցի ծառը կելլէր,
Իսկ սարսափած մէկալ ընկեր
Կըտարածուէր երեսն ի վար․
Լըսած էր թէ դիակի վրայ արջք չեն իյնար։
Տըխմար գազանն հաւտաց նենգին․
Տեսնելով այդ անշունչ մարմին՝
Կըկարծէ թէ մեռած է նա,
Եւ որպէսզի խաբուած չըլլայ՝
Կըդարձընէ զան դէս ու դէն.
Մօտ կըբերէ ցըռուկն իրեն,
Կըհոտուըտայ բերան ու քիթ․
«Ո՜հ, կըսէ նա, սա ճըշմարիտ
Դիմ՝ է նեխոտ.
Երթամ ասկէ, կառնեմ դէշ հոտ»։
Կըթողու զան, կիյնայ ճամբայ
Դէպի անտառ խիստ մօտակայ։
Ի ծառ ելլողն կիյնայ գետին,
Ու վազելով իր ընկերին՝
«Վախդ ահա քեզ մընաց, կըսէ․ պըրծար աժան
Ճիրաններէ գազանին ան։
Հապա կաշի՞ն։
Ժանտ կենդանին
Ականջդ ի վար ինչ փըսփըսաց,
Զի քեզի խիստ մօտ էր եկած,
Իր ցըռուկով
Ըզքեզ հո՛ն հոս դարձընելով»։
—Ըսաւ թէ Արջն մինչև փըռուած չըլլայ գետին՝
Պէտք չէ ծախել անոր կաշին։

ԱՌԱԿ ԺԳ.

ՀԵՂԵՂ ՈՒ ԳԵՏ

Ձայնով սոսկալի, շռինդով ահեղ
Լեռներէն ի վար կիջնէր մէկ հեղեղ.
Փախուստ կուտային ամենք աչքէն,
Սարսափ կըքալէր անոր ետևէն.
Դաշտ ու արտորայ նա դող կըհանէր.
Չըկար մէկ ճամբորդ, որ համարձակէր
Անցնել այսպիսի պատուարէ հըզօր.
Այլ մէկ ուղևոր,
Օր մը հանդըպած աւազակներու
Խումբին՝ ահարկու՝
Իր տագնապի մէջ կանցնի այդ ջըրէն,
Որ հալածողաց ազատի ձեռքէն։
Թէ սաստ ու թէ ձայն
Իրենց տակ ծանծաղ ջուրն՝ ունէին միայն.
Վախ ու զարհուրանք իրեն քով մընաց։
Այս յաջող ելքէն նա խըրախուսուած՝
Միշտ նոյն գողերէ հալածման կէտին՝
Մի պըզտի գետակ կելլայ իր առջին,
Որու մեղմ ընթացք հեզ ու հանդարտիկ,
Քընոյ ճիշտ պատկեր, անոյշ, խաղաղիկ,
Ընթադըրել տըւաւ,
Թէ կարի դիւրաւ
Անկէ պիտ՝ անցնէր։
Այդ հեզուկ գետակ չունէր ցից ափեր.
Վըճիտ էր իր ջուր,
Աւազն էր մաքուր։
Մէջը կըմըտնէ։
Ձին զինք ազատեց աւազակներէ,
Այլ ոչ մահուընէ.

Մարդ թէ երկվար սեւուկ Ըստեւքսին
Ջուրէն խըմեցին *)։
Երկուքն ալ ի լող
Անցնել անկարող՝
Սանդարամետեան
Իշխանութեան մէջ՝ կըտրեցին անցան
Մեր ճանչցածներէ դըլխովին տարբեր
Գետերու ջըրեր։
Վախցիր միմիայն անձայն մարդերէն.
Աղմուկ հանողներն երկիւղալի չեն։

ԱՌԱԿ ԺԴ.

ՍԱՅԼԱՊԱՆԸ

Մեծ սայլ մը յարդի
Մէկ տըղմուտի մէջ կերթայ կըթաղուի։
Բաց դաշտի վըրայ այդ պատահեցաւ,
Սայլպանին օգնող մի չըկայ բընաւ։
Նա շատ հայհոյանք բերանէն հանեց,
Թափելով անէծ
Թէ խառոչներուն,
Թէ իր ձիերուն,
Թէ վարած սայլին
Ու թէ իր անձին.
Վերջապէս գիմեց
Այն աստուծոյն մեծ՝
Որու քաջութիւնք կըգովուին այնքան։
«Հերքիւլէս, կըսէ, ա՜լէ, օգնութեան
Եկո՛ւ ինձ հասիր.
Եթէ թիկունքովդ աշխարհ վերցուցիր՝
Կըրնաս գիս թեւովդ ազատել ասկէ»։

*) «Ստիւքս» դժոխքի գետն էր ըստ Յունաց դիցաբանութեան։

Յանկարծ երկընքէ
Կըլըսուի մէկ ձայն, որ կըսէ սապէս.
«Ծիգ ու աշխատանք կուզէ Հերքիւլլէս,
Ու յետոյ մարդուս ջանքերուն կօգնէ։
Նայէ մէկ անգամ, թէ արգելքն ուր է.—
Անուոյ վըրայէն վերցուր հանէ նախ
Այդ տիղմ ու խոհեր, այդ կպչուն շաղախ,
Որ մինչեւ սըռնակ զանոնք պատած է.
Բըրիչ ձեռքըդ առ, մ՛անցըներ րոպէ,
Խորտակէ սա վէմ.
Սա խոռոչին մէջ հող լեցուր տեսնեմ։
Այս ամենն ըրէր։» — Այո, Տէր, ըրի։
—«Ուրեմըն ես ալ կազատեմ քեզի,
Ըսաւ վերէն ձայնն. ձեռք առ քու մըտրակ»։
—Աւխ.... աս ի՞նչ է, ո՛հ, սայլակս հիմակ
Կըքալէ ինքնին.
Փառք Հերքիւլլէսին։
Երկընքէն նոյն ձայն
«Կըտեսնե՞ս, կըսէ, ինչպէս քու ձիան
Այդ տըղմէ պըրծան։
Դուն օգնէ քեզի,
Տէրն ալ օգնութեան վերէն կըհասնի»։

ԱՐԱԿ ՄԸ.

ԽԱԲԵԲԱՆ

Խաբեբաներ
Երկրի վըրայ երբ են պակսեր։
Այդ գիտութիւն
Վարպետներով հանդիսացած է միշտ բեղուն։
Մէկը տեսնես՝ ի բեմ ելեր,
Մահուան խիզախ կարդայ հրաւէր.

Միւսը փողով կըհըռչակէ,
Թէ Կիկերոն իր քով բան չէ։

Վերջիններէն մին կըպարծէր,
Թէ այնքան մեծ ինք հռետորմ' էր'
Որ իր ձեռքով մէկ թանձրամիտ, մէկ հաստականջ'
Պիտի ըլլար ատենախօս մի գերազանց.
—Այո, բերէք ինձ մէկ ապուշ, մէկ ոլխմար էշ,
Ջան կընեմ ես
Ներհուն վարպետ,
Երևելի ուսուցչապետ»։
Սոյն այս խօսքեր թագաւորին
Տարին ականջըն հասուցին։
Նա կանչելով մեր հռետոր'
«Արքատիայի ունիմ մէկ ձի, *) կըսէ անոր,
Եւ կուզեմ որ
Ատենաբանմ' ընես զանի նըշանաւոր»։
— Գըլխուս վըրայ, պատասխանեց
Խաբեբան մեծ։
Թագաւորը ըրաւ հրաման,
Որ մեծ գումարմ' անոր ձեռք տան.
Երբ բոլորուէր տասնեակ տարի'
Էշ քըննութիւն ելլէր պիտի.
Եթէ չելլէր'
Ինք վարժապետ յանձըն կառնէր
Որ լար ի վիզ օդը ելլէ,
Այսինքըն թէ
Հաստ չըւանով հրապարակի
Վըրայ կախուի։
Կըռնակին վրայ պիտի կըրէր
Իրեն մատեան
Հռետորական,
Նաև խշու մեծ ականջներ։

*) Ընտանի ոճով' էշ։ Արքատիայի մէջ անհամար էշեր կը պահէին հին ատեն։

Պալատէն մէկ կըսէ անոր.
«Վարդապետ դու,
Քեզ պէտի գամ կախաղանիդ վրայ տեսնելու.
Կըսուսամ թէ երեւաս հոն չէնք ու շընորհ.
Խընդրեմ միայն
Հանդիսատես ժողովըրդեան
Խօսիս մէկ ճառ՝
Ուր վեհ արուեստդ պարզես երկար
Ճառ կարելոյց ու սըրտագրաւ, որմէ օգտին
Կիկերոններ՝ որք պարզ լեզուով գող կըկոչուին»։
—Է՜հ, կըկարծե՞ս որ գործն հոդ գայ,
Պատասխանեց մեծ խաբեբան.
Անկէ յառաջ կամ էշ, կամ ես և կամ արքան
Մէկալ աշխարհ գացած կըլլայ։

Նա կըխօսէր իրաւացի.
Ի՜նչ խենթութիւն տասը տարուան հուտալ կեանքի։
Ուտենք, խըմենք, խաղանք, խընդանք,
Ուրախալի անցընենք կեանք,
Տասնեակ տարուան մէջ երեքէ
Մէկըն հարկաւ իր կեանք կընքէ։

ԱՌԱԿ ԺԶ.

ԳՈՒՇԱԿՈՒՀԻՔ

Դիպուած ըստէպ ծընունդ կուտայ կարծիքի,
Ու կարծիքով համբաւ ըսանդ կըշինուի։
Մարդոց վըրայ ամեն կարգ
Ես ձըգելով մէկ ակնարկ՝
Ճըշմարտութիւնն իմ խօսքին
Պիտի յայտնեմ խիստ դիւրին։
Ամենայն ինչ մեքենայանք ու դաւանք,

Կուսակցութիւն, կանխագրաւ միտք, յամառանք.
Արդարութիւն հազիւ կայ,
Ու կամ բընաւ իսկ չըկայ։
Հեղեղմ՝ է այդ, որու չըկայ ուրիշ ճար՝
Այլ թէ թողուլ ընթացքն հանել ի կատար։
Այս այսպէս է միշտ եղած,
Ու պիտ՝ ըլլայ մինչ աշխարհի կատարած։

Կին մը գուշակ Պիթոնիս
Ատենով կար ի Բարիզ։
Ամենքն անոր բան հարցընել կերթային։
Ան որ ունէր նախանձ կին,
Անհամբոյր մայր,
Կամ թէ այր,
Այր կըտեւէր կեանք երկար,
Ու ինք տոր հաճ չըլլար.
Ան որ ունէր տարփաւոր,
Ան որ քուրջի մը կըտոր
Կորուսած էր աւջի օր՝
Պիթոնիսին կը դիմէր,
Որ գուշակել տայ անոր
Ինչ որ սըրտին փափաքն էր։
Կախարդուհւոյն գործ բոլոր՝
Վարպետութիւն, իրաւ որ.
Արուեստիկ ինչ-ինչ բառեր,
Զորոնք բերնուց սերտած էր,
Խիստ համարձակ մէկ ընթաց,
Ու շատ անգամ ալ դիպուած՝
Այդ խաբեբայ հարցուկին
Գուշակութեանց կօգնէին։
Ամեն մէկ ծուխ, կին թէ այր
«Հըրաշք, հըրաշք» կըպոռար,
Թէեւ յետին տըգէտ մի

Վարկ շահեցաւ պատգամի:
Ինք խեղճ տընակ մի ունէր,
Շատ ըստըկի եղաւ տէր.
Իր արուեստովն ընդունայն
Լաւ գիրք ըրաւ իր երկան.
Անոր պաշտօն մը գընեց,
Բընակեցաւ պալատ մեծ:
Խըրճիթին մէջ փըլփըլուն
Ուրիշ մէկ կին գըրաւ բոյն:
Եւ ահա
Բոլոր քաղաք, կին, ջոջ, աղջիկ ու ծառայ՝
Ինչպէս յառաջ՝ նոյնպէս հիմակ վըհուկին
Բախտ հարցընել կերթային.
Ողորմելի այդ խըրճիթ
Սիպիլայի մի այր դարձաւ ճըշմարիտ:
Այս գացողներ ծուխ էին
Գուշակուհւոյն առաջին:
Նորըն կըսէր անդադար,
(Ո՞վ իր խօսքին կըհաւատար),
«Ե՞ս, ես գուշակ: Կատակ կընէք, պարոններ,
Ես կարդալ իսկ չեմ գիտեր,
Ես «խաչ օգնեա» մը կըճանչնամ միմիայն.
Բոլոր գիտցածըս է այն»:
Այլ ո՞վ մըտիկ զինք կընէ:
Եղաւ գուշակ, մարգարէ.
Գանձեց դիզեց ոսկիներ.
Երկու խօսնակ անոր չափ շահ չէր ըներ:
Իր աղքատիկ կարասին
Կըներպաստէր արուեստին:
Չորս կաղ աթոռ ու աւելի մէկ հին կոթ,
Հուսկ ամեն բան գուշակուհւոյ ունէր հոտ:
Եթէ այդ կին մի խուցի մէջ զարդարուն
Իրաւ բաներ ալ ըսէր՝

Ո՞վ գիտ՝ հաւտար խօսքերուն.
Գիտ՝ տեղային այպանքներ։
Պատիւ, համբաւ ու անուն
Խըրճիթին էր քայքայուն.
Ալ ո՛վ կերթար առաջին
Վարկէ ինկած վըհուկին։

Խանթի դըռան տախտա՛կն է,
Որ յաճախորդ կըքաշէ։
Անցեալ օր ես դատարան
Տեսայ մէկ խեղճ փաստաբան,
Որ կըշահէր մեծ գումար,
Գիտէ՞ք թէ ի՞նչ էր պատճառ.
Զինքը կարծեր էին այս ինչ մեծ խօսնակ՝
Որ վարկ ունէր և հըռչակ։
Թէ այս ի՞նչպէս էր եղեր՝
Իրա՛ւ, ես ալ չեմ գիտեր։

ԱՌԱԿ ՄԸ.

ԿԻՆ ՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔ

Գաղտնիք պահել ի՜նչ ծանըր բան.
Կանանց համար ո՛րքան դըժուար չըյայտնել զան։
Թէև կընկան պէս թոյլ բերան
Քանի՜-քանի այրեր ալ կան։

Մէկ Մարդ իր Կինն փորձել կուզէր։
Գիշեր մը նա ձըգեց ձայներ.
«Տէր իմ Աստուած, ո՛հ, այս ի՞նչ է.
Կըպատռի՜ փորս, հոգի՜ս կելլէ.
Հաւկի՜թ կածեմ, կածե՜մ հաւկիթ,
Զարմանալի՜ բան, ճշմարիտ։
Կընի՛կ, չըլլայ դուրսը խօսիս,

Մատի վրայ պիտ՝ առնուն զիս»։
Այդ կին անփորձ, պարզմիտ մը մեծ
Այս և ուրիշ հարցերու մէջ՝
Հաւտաց խօսքին, երդում ըրաւ
Բանը մէկու չըսել բնաւ։
Ըստուերներու հետ գիշերի
Երդում, խոստում ալ կըցընդի։
Հազիւ էր դէմք ցուցուց արփին՝
Անկողնէն դուրս նետուելով կին՝
Դըրացուհւոյ կըվազէ տուն.
«Գիտե՞ս, կըսէ, ինչ անցք անցաւ այս իրիկուն.
Չըլլայ մէկուն բան մը խօսիս,
Քանզի էրիկս կըծեծէ գիս։
Նա այս գիշեր բուռի չափ մեծ
Հաւկիթմ՝ ածեց.
Ո՛հ, չըլլայ թէ
Յայտնած գաղտնիքս բերնէդ ելլէ»։
—Կատա՞կ կընես, դըրացուհիս,
Եւ որո՞ւ տեղ կըդընես գիս.
Բան չեմ խօսիր, եղիր վըստա՛հ։
Ածանի կինն տուն կըդառնայ։
Դըրացուհոյն կելլէր հոգին՝
Հըռչա՛կ տալու այդ գաղտնիքին։
Տաս տեղ կերթայ զայն կըխօսի։
Հա մէկ հաւկիթ կելլէ չորսի.
Բանն ասով ալ չըլըմընար.
Ուրիշ մէկ կին մը դըրացի
Փըսփըսալով ականջ ի վար՝
Հաւկիթի թիւն հանէր ութի.
Խիստ աւելորդ ըզգուշութիւն,
Քանզի ամէնք գիտէին զան։
Որքան կերթար՝ բերնէ բերան

Կաւելնար թիւ հաւկիթներուն։
Գիշեր չեղած՝
Հարիւրներու էր այն ելած։

ԱՌԱԿ ԺԸ.

ԿԱԹԱՎԱՃԱՌ ՇՈՒՇԱՆ ՈՒ ԿԱԹԱՄԱՆԸ

Գեղջուկ Շուշան
'Ի գլուխ կաթի մի նոր աման
Բարձիկի վրայ լաւ զետեղած՝
Կուզէր հասնիլ շուտով քաղաք,
Մէկ փորձանքի չըհանդըպած,
Թեթեւաշարժ ու կարճ հագուած՝
Կըքալէր նա արագընթաց,
Տափակ մուճակ
Ու միայն պարզ մէկ վրտաւակ
Դիտմամբ այդ օր դրած ըլլալով՝
Որ սըրանայ թեթեւ մարմնով։
Այսպէս սարքուած կաթնածախ կին՝
Իր ապրանքի կըտրելիք գին
Մըտքովն արդէն հաշիւ կընէր.
Գործածելով իր ըստակներ՝
Հարիւր հաւկիթ կառնուր ծախու,
Երեք անգամ թուխս կըդընէր,
Ու իր փութով խիստ հոգածու՝
Իր գործ յոյժ լաւ կըյաջողէր։
«Իմ խընամքով,
Կըսէր Շուշան,
Դիւրին կըլլայ տանըս չորս քով
Կարգ մը հաւեր պահել ածան.
Ու մեծապէս
Պէտք է ճարպիկ ըլլայ աղուէս՝

Թէ բաւական հաւ չըթողու՝
Պատուական խոզ մը գընելու։
Արդ խոզ պարարտ, մեծղի արդէն
Այն օր որ ես զինք գընեցի՝
Քըչիկ թեփով ու աւելի
Պիտի գիրնայ քիչ ատենէն։
Զայն ծախելով ես շատ ըստակ
Կըվաստակիմ այն ժամանակ.
Ալ ով արգելք կըրնայ ըլլալ՝
Ախոռին մէջ գընովն անոր
Դընել մի կով՝ ձագով աղուոր։
Այդ երկուքն ալ
Միւսներուն քով գըւարթօրէն
Պիտի խայտան, պիտի ցատքեն»։
Պարզուկ Շուշան ասոր վըրայ
Այնպիսի մեծ հըրճուանք կըզգայ՝
Որ բերկրանքէն կըցատքէ վեր։
Կաթն է թափի։ Կորան յոյսեր,
Կովըն ու ձագ, խոզք ու թուխսեր։
Խեղճ տիրուհին այս գոյքերուն,
Սիրտը կոտրած, սըմքած, նըկուն,
Ինչքը գետին թափուած թողլով՝
Ամուսնոյն քով
Կերթայ ինքզինք չըքմեղ հանել,
Իր աչք առած լաւ ծեծմ՝ ուտել։
Այս դէպքի վրայ երգ հանեցին
Ու «Կաթաման» անուն դրին։

Փուճ ցընորքներ ով չունենար.
Ո՞վ չըտածեր խորհուրդներ սին։
Պիւռոս, Կեսար,
Կաթավաճառ գիւղացուհին,
Հուսկ ամէն ոք, թէ խելացի,

Ու թէ յիմար խենթանոցի՝—
Ամենքս արթուն տեսնենք երազ։
Խիստ հաճելի բան մըն է աս.
Անոյշ պատրանք մեր հոգիին
Տիրելով՝ զան հեռուն տանին։
Երկրի բարիք, ինչք բովանդակ
Մերը կըլլան այն ժամանակ։
Երբ մենակ եմ՝ կըկըտրիմ քաջ,
Մէկը մէկալըն կանչեմ յառաջ,
Կերթամ Պարսից շահն աթոռէն
Վար կընետեմ խիզախօրէն.
Կըլլամ արքայ.
Ազգն է՝ վըրաս հոգի կուտայ.
Թագ ու պըսակ անձրեւօրէն
Տեղան ի գլուխս ամեն կողմէն։
Այլ երբ դառնամ իմ հին անձիս՝
Առջի մարդուկն կըգըտնեմ զիս։

ԱՌԱԿ ԺԹ.

ՋԱՂԱՑՊԱՆՆ, ՈՐԴԻՆ ՈՒ ԷՇԸ

Ժամանակաւ Աղօրեպանմ՝ ու իր Որդին,
Մէկն ալեւոր, միւսը տըղայ (տասնուհինգին
Մէջը, վեր վար),
Օր մը, որ կար
Քովի քաղաքն տօնավաճառ՝
Մըտածեցին իրենց մէկ էշ հանել ծախու,
Եւ որպէսզի նա երեւայ կայտառ, հուժկու՝
Կապկըպելով ոտքեր կըրկին՝
Իբրեւ մէկ ճար՝ ի կախ զանի կըտանէին։
Խե՜ղճ մարդիկներ տըգէտ, անըրան.
Ո՞վ տեսեր էր այսպիսի բան։

Մէկն ելլելով իրենց դիմաց՝
Ծիծաղեցաւ. «Ո՜հ, ո՛հ, պօռաց,
Աս ի՛նչ զաւեշտ, ի՛նչ տեսարան
Ծաղու արժան.
Ամենէ էշն այդ երեքէ
Ստուգապէս իշուկը չէ»։
Ծեր կը ճանչնայ իրեն սխալ,
Կըքակէ էշն, ու հարուածմ՝ ալ
Կուտայ անոր՝ որ վազցընէ։
Սա գոհ առջի հանգիստ դիրքէ՝
Իր գըռխնչով դըժգոհութեան
Կուտայ նըշան։
Մեր ծերունին
Անուշադիր անոր ձայնին՝
Կըհեծցընէ իրեն որդի,
Ինք ետեւէն կերթայ հետի։
Դէմէն կուգան
Երեք բարի վաճառական,
Ու այս ընթաց
Կընեն առիթ ըստգըտանաց·
Մէջերնէն ծերն հոն կը պօռայ.
«Է՜հ, ծօ, տըղա՛յ,
Իջի՛ր էշէն, ամօթ է ադ.
Դէմէն տեսնող՝ քու հայր ծառադ
Կարծէ պիտի։
Նա՛ հեծնէ էշն, ու դո՛ւն պէտք ես
Հայրը յորգող զաւկի մը պէս
Երթալ հետի»։
—Է՜հ, պարոններ,
Ըսաւ Ծերուկ, թող ըսած ձեր
Ըլլա՛յ, հապա։
Կիջնէ տըղան, հայրը կելլէ իշուն վըրայ։
Երեք աղջիկ անկէ կանցնին։

«Մեղք չէ՞, կըսէ անոնցմէ մին,
Որ խե՜ղճ տըղան ոտքով երթայ,
Մինչդեռ անխիղճ ծերունին սա
Իշուն վըրայ
Անհոգ, անփոյթ երերտըկայ»։
— Օրհորդ, գիս մեղք մի՛ խօթեր,
Ճամբադ գընա, կըկըրկնէ ծեր։
Անարգական
Մէկ շատ խօսքեր կառնեն կուտան։
Բարի Ծերուկն կըխորհի թէ
Աղջկան բաձն գուցէ ճիշտ է.
Ջիջներ էջէն, այլ իր որդին
Կըհեծցընէ իրեն ետին։
Ահա ուրիշ մէկ խումբ փըրթի։
Ծերոյն ընթացք նոր նիւթ կըլլայ խըծբըծանքի։
Անոնցմէ մի՝ «Այդ ի՞նչ չըմար մարդիկ, կըսէ,
Խեղճ իշուն բանն տէս բուսեր է.
Այդ կենդանին ծեծ ու փետի
Տակ պարզապէս սատկի պիտի։
Երանելի՜ք, բեռնել այդպէս
Մէկ անխօս էշ՝
Ի՞նչ անխիղճ բան. ձեր հինօրեայ աշխատաւորին
Համար չունի՞ք գութ բընաւին.
Նոր սատակ
Տօնավաճառն ցոյց պիտի տաք։
— Է՛հ, պարոններ, պատասխանեց Աղօրեպան.
Գոհացընել զամենք՝ անշուշտ խիստ դըժուար բան.
Բայց և այնպէս փորձենք նորէն։
Հայր ու տըղայ էջէն կիջնեն։
Սա առջևէ սոնքանալով ճամբայ կըհնէր։
Մէկըն յանկարծ ձըգեց ձայներ.
«Նո՛ր եղանակ, նոր ձև ահա.
Մարդիկ հետի, իսկ իրենց էշն հանգիստ երթայ.

Ասանկ բան ո՞ւր է տեսնըւեր.
Ո՞վ պէտք է որ հանգիստ ըլլայ, գըրմստ Թէ տէր։
Այդ պարոններն Թող իրենց էշ
Մասուրքի պէս
Մէկ տուփի մէջ զետեղել տան։
Անխելք մարդիկ, որք հինցընէք ոտքի աման՝
Որ ձեր գըրաստ մընայ կայտառ ու անվընաս։
Նիքօլայի ներհակն է աս,
Որ էշն հեծած կերԹար տեսնել իր սիրուհին,
Կըսէ ծանօԹ նըւագ մը հին.
Է՜շ կատարեալ՝
Երեքնիդ ալ։
—Այս պարոն, կըգոչէ Տէր,
Էշ մըն եմ ես, գայդ կընդունիմ, չէ չեմ ըսեր։
Ալ ասկէ ետք Թող գիս գովեն կամ գարնեն վար,
Աս ան ըսեն՝ մէկ պըգտի Թելս իսկ չըԹընդար.
Ես իմ գիտցածս ընեմ պիտի։ Անանկ ըրաւ,
Եւ այս ընԹացք էր անշուշտ լաւ։

Ըղէր գինուոր,
Կամ դատաւոր,
Կամ արքայի պաշտօնաւոր,
Վազէ հոս հոն,
Կամ մի՛ վազեր, առ կին, պաշտօն,
Ըղէր գըլուխ կամ աբեղայ.—
Պիտ՝ խըծբըծեն, հընար չըկայ։

ԱՌԱԿ Ի.

ԿԱՐՈՒԱԿՆ ՈՒ ԴՐԱՄԱՏԷՐԸ

Բոլոր ատեն Թորոս աղբար
Կերգէր գըւարԹ, ծայրը չըկար.

Իր մեծ զարմանք տեսնելը զայն,
Զարմանք նաեւ՝ լըսել իր ձայն,
Զոր Հազար կերպ կըխաղցընէր։
Հին Յունաց եօթ իմաստուններ
Իրեն չափ գոհ կեանք չունէին։
Իսկ դըրացին
Իր մեծատուն
Ոսկեաւ զեղուն՝
Ո՛չ երգ ունէր և ոչ ալ քուն։
Ինք դրամավար մեծ անուան տէր,
Եթէ լուս մօտ քունը տանէր՝
Ձան երգերով կարթընցընէր Թորոս աղբար։
Սեղանաւորն կըտըրտընջար,
Թէ է՞ր Աստուած
Քունն ի վաճառ չըլլար հանած՝
Ինչպէս ուտեստ ու ըմպելի։
Նա մարդ խըրկեց մեր Կարուակի.
Սա ալ եկաւ։ «Թորոս աղբար,
Ըսէ ինծի, տարին վեր-վար
Ի՛նչ կըշահիս»։ — Տարին մի՛ տէր,
Այդ կերպ հաշիւ ես չեմ բըռներ
Ըսաւ Կարուակն ձայնով հեգնոտ.
Մէկ օրուան շահ միւս օրի վրայ չեմ դիզեր ես,
Ու մեծապէս
Ուրախ կըլլամ՝ եթէ բըռնեմ տարիին ծոյթ։
Աստըծու օր
Ինձ կըբերէ հաց ու շընորհ։
— «Է՜հ, ի՞նչ է քու օրուան վաստակ,
Ի՛նչ կըշահիս իբրև կարուակ»։
—Կայ աղէկ օր, կայ անշարժ օր.
Գէշն այն է որ
(Ու թէ որ այս չըլլար այսպէս՝
Խիստ լայնօրէն կապրէի ես),

Գէշն այն է որ, կըսեմ, տարուան
Մէջ օրեր կան՝
Զոր սուրբ բռնել մեզ տան պատուէր։
Տուն փըլի՜չ բան այսչափ տօներ.
Եւ տեսնես որ
Մեր տէր պապան միշտ սուրբ մը նոր
Քարոզներուն մէջ ցոյց կուտայ.
Վերջը չըկայ։
Կըծիծաղի սեղանաւոր.
«Թորոս աղբար, կըսէ անոր,
Այսօր ըզքեզ
Գերերջանիկ պիտ՝ ընեմ ես։
Քեզի աՀա
Հարիւր փայլուն ոսկի ընծայ.
Լաւ մը պաՀէ գործածելու զայն ի Հարկին»։
Խեղճ կարուակին
Այնպէս կուգար շլացած աչքին՝
Որ իր առջև թափուած ըլլար
Բոլոր ստակն՝ զոր մեր աշխարհ
Դարէմ՝ ի վեր իր արգանդէն արտադրած էր,
Որ անով գործ տեսնէն մարդեր։
Տուն դարձաւ նա ու մառանին մէկ մութ անկիւն
Թաղեց գումարն, ու անոր Հետ ուրախութիւն։
Իրեն Համար
Ա՛լ երգ չըկար,
Ա՛լ իր ձայն չէն կորսընցուց ան,
Ըստանալով յանկարծ այն բան՝
Որ մեր վըշտաց ու ցաւերուն
Պատճառն է բուն։
Քունն Հեռացաւ իր տընակէն.
Հոգ, վախ, կասկած Հոն կըտիրեն։
Օրն ի Համբուն
Խելքն է գանձուն,

Ու գիշերայն
Եթէ կատուն հանէր մէկ ձայն՝
Կըկասկածէր,
Թէ կըգողնար իր ոսկիներ։
Թորոս աղբար
Տըխուր, թըշուառ՝
Ելաւ գընաց հարուստին քով,
Զոր երգերով
Ա՛լ հիմայ չէր որթընցըներ։
«Հարիւր ոսկիդ ես չեմ ուզեր,
Աւասիկ առ,
Կըսէ. նա դիս կընէ թըշուառ,
Ու դարձուր ինձ երգերս զըւարթ,
Ու անոնց հետ՝ իմ քուն հանդարտ»։

ԱՌԱԿ ԻԱ.

ՄԱՀ ՈՒ ՕՐՀԱՍԱԿԱՆ

Իմաստնոյն վրայ Մահ չըհասներ յեղակարծում։
Նա միշտ պատրաստ է մեկնելու՝
Տեղեակ, հասու
Ժամանակին՝ ուր ընել հարկ է այդ գաղթում։
Այդ ժամանակ
Կըպարփակէ ժամանակներն ողջ բովանդակ։
Թող մարդիկներ բաժնեն զանի
Օրուան, ժամու և րոպէի.
Նա ամենէն ալ կանոն հարկ։
Ամեն վայրկեան կիյնայ անոր տէրութեան տակ.
Ու առաջին այն րոպէին,
Ուր արքայի մէկ նոր որդին
Իր աչուըներն լուսոյ բանայ՝
Այդ րոպէին կարելի է

Որ նորածիլ իր կեանք կընքէ։
Գուն յառաջ բեր ծաղիկ հասակ,
Գեղ ու լաւ բարք,
Քու լոյս հիմնէ մեծութեան վրայ.—
Ամենայն ինչ կը քանդէ Մահ։
Պիտի գայ օր՝ ուր բովանդակ
Աշխարհ իյնայ իր ճանկի տակ։
Խիստ հաւաստի
Բանմ՝ է ասի.
Թէև մարդիկ այդ մեծ հարկին
Միշտ անպատրաստ կըգըտընուին։

Հարիւրամեայ մէկ հոգեւոր,
Կըտըրըտընջար,
Թէ ինչո՛ւ Մահ
Անդէպ ժամու կուգար իր վրայ,
Քանզի ինք դեռ
Կըտակ անգամ պատրաստած չէր։
Գէթ առաջէն
Պըզտի զեկոյցմ՝ ընէր իրեն։
«Իրաւո՞ւնք է, կըսէր, որ ես
Յանկարծակի մեռնիմ այսպէս.
Աղէ, ո՛ Մահ, քիչմ՝ ըսպասէ,
Ինծմէ յառաջ կինս աշխարհէ գաղթել կուզէ։
Եղբօրս թոռան
Պէտք է հոգամ ես ապագան։
Ժամանակ տուր, որ յաւելում տունիս նոր մաս.
Է՞ր կըշտապիս, անգո՛ւթ Օրհաս»։
—Ծերունի դու, կըկըրկնէ սա,
Յանկարծակի ես չըհասայ.
Յա՛նիրաւի կըտըրըտընջաս։
Ըսէ, հարիւր տարու չըկա՞ս.
Գըտնի՛ր Պոլիս երկու հոգի հարիւրամեայ.

Տաս հատ գլտիր ողջ բովանդակ ի Թուրքիա։
Պէտք էր, կըսեն,
Իմաց տալ քեզ.
Յանժամ կըտակդ ի գիր առած,
Եղբօրդ թոռան հոգը տարած,
Նաև քու տանդ շէնքն աւարտած պիտ' ըլլայիր։
Շատ լաւ, ինչու խելք չըդըրիր՝
Երբ մարմինիդ վրայ քայքայուն
Ո՛չ ոյժ մընաց, ոչ զօրութիւն.
Միտք, ըզգացում քու բըթացաւ,
Ամենայն ինչ տըկարացաւ։
Ճաշակելիք
Ու լըսելիք
Ա՛լ քու վըրադ գործ չեն տեսներ.
Կենսական ոյժդ է ըսպառեր։
Պայծառ արև
Ի զո՛ւր շողայ գըլխուդ վերև.
Այն բարիքներ, զոր կըփընտռես՝
Ամենափոքր շահ չունին քեզ։
Տեսար բոլոր քու ընկերներ
Կա՛մ ախտաժէտ, կա՛մ կիսամեռ
Եւ կամ մեռած,
Վաղուց մէկալ աշխարհ չըւած։
Այս ամեն բան թէ զեկոյց չէր
Հապա ի՞նչ էր։
Օ՜ն, ճամբայ ել, ո՛ ծերունի,
Ու փուճ խօսքեր մ' ը՛ներ ինծի։
Կըտակ գըրեր կամ չես գըրեր՝
Ընդհանրութիւնն զայդ հոգ չըներ։
Օրհասս խօսէր իրաւացի.
Ես կուզէի,
Որ ծերութեան հասած մարդիկ
Զըգեն ըլլեն այս կենցաղէ՝

Ինչպէս մէկը Թողու հարկէք
Ու դուրս կելլէ՝
Կոչնատէրին շնորհակալիք մեծ յայտնելով,
Ու ծըրարներ պատրաստելով.
Քանզի մընալ ա՛լ աւելի՝
Գիտցէ՛ր, բընաւ չէ կարելի։
Դուն որ գանգատ կընես, ո՛ ծեր,
Տե՛ս նորատի այն կըտրիճներ,
Որք տարաժամ
Այս աշխարհէ կըհեռանան.
Տե՛ս թէ ինչպէս
Դիմեն մահուան արիապէս,
Մէկ մահ անշուշտ յոյժ պանծալի,
Սակայն նաև յոյժ հաւաստի
Ու մերթ դաժան։
Այլ կաշխատիմ ես ընդունայն՝
Յայտնել քեզ թէ նա որ արդէն
Ունի վիճակ բուն մեռելի՝
Ա՛լ աւելի
Մորմոք ըզգայ զատուիլ կեանքէն։
Ես միշտ առջևդ անըզգոյշի,
Անխորհուրդի
Տեղ պիտ՛ անցնիմ. ա՛յս պիտ՛ ըլլայ
Իմ խօսքերուս մի միակ շահ։

ԱՌԱԿ ԻԲ.

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՕԳՈՒՏԸ

Ժամանակաւ երկու հոգի
Կըբըռնըւէին սաստիկ վէճի։
Մին աղքատ էր, սակայն շատ գէտ,
Միւսըն հարուստ, այլ յոյժ տըգէտ։

Սա կըպընդէր
Թէ ընկերէն բարձըր մէկն էր․
Թէ խելացի գիտուն մարդիկ ամէն ատեն
Զինք յարգելու պարտաւոր են․
Կերևայ թէ անխելք մարդիկ
Ըսել կուզէր, քանզի ինչո՞ւ յարգենք բարիք՝
Ուր արժանիքն չունի բաժին։
Չըկա՛յ պատճառ ամենևին։
«Ո՛հ, ինձ նայէ, ո՛ բարեկամ, գիտնոյն կըսէր․
Դուն որ քու անձդ կարծես մի բան՝
Ըսէ, կուտա՞ս երբէք սեղան․
Քու նըմաններ
Գիրք կարդալով ի՞նչ են շահեր։
Կըբընակին մի խեղճ տընակ,
Ամառ ձըմեռ միշտ միևնոյն հագնին գըրգլեակ,
Ունենալով ըսպասաւոր
Իրենց միայն ըստուերը չոր։
Բան չըծախող անհատներէ
Ընկերութիւնն ի՞նչ ըսպասէ։
Ծըշմարտապէս մեծ մարդ է ան՝
Որու պերճանք շատ կարտադրէ ընկերութեան․
Մեր հաճոյից համար որչափ մըսխենք ըստակ՝
Այնքան ամբոխն կընէ վաստակ։
Արուեստագէտ, ապրանք ծախող,
Պարեգօտներ ու շըրջազգեստ ձևող, կարող,
Նաև հագնող՝
Մեզմէ կապրին․
Դուք իսկ դիմէք մեր քըսակին,
Ո՛ գիտուններ,
Որք մեզ ձօնէք ձեր մատեաններ,
Մատեանք անշահ՝ որոնց փոխան
Ոսկի տեղայ ձեր ծակ գըրպանն։
Այս փուճ խօսքեր տըգիտական

Պատասխանի չարժանացան։
Գըրաւոր մարդն հարկաւ ունէր
Ընելիքներ,
Այլ լաւագոյն
Սեպեց պահել մի լըռութիւն։
Զանցաւ երկար ժամանակներ,
Մեծ պատերազմ մի կըբացուէր.
Իրեն վըրէժ լուծեց գիտուն.
Վիճողներու քանդեցաւ տուն։
Երկուքնին ալ ելան քաղքէն.
Մընաց տըգէտն անապաւէն։
Արհամարհանք մի անտարբեր
Ամէնուրեք զինք կըսպասէր։
Միւսըն գըտաւ փառք ու պատիւ։
Այսպէս վախճան գըտաւ կըռիւ։
Ինչ որ կուզեն՝ ըսեն յիմարք,
Միշտ գիտութիւնն կունենայ յարգ։

ԱՌԱԿ ԽԳ.

ԱՌԱԿԻ ՈՅԺԸ

Թեթեւ մըտքով, ունայն սըրտով
Աթենացւոց մէջ հըռետոր մի ատենով
Տեսնելով թէ մեծ չարիքներ
Հայրենիքի գլուխն է դիզուեր՝
Բեմ կըվազէ ու զօրաւոր
Իր արուեստով կաշխատի, որ
Հանրավարիկ ժողովըրդին
Սիրաշահէ սիրտն ու հոգին։
Ջա՜նք վայրապար.
Զինք ունկընդրող բընաւ չըկար։
Նա փորձ փորձեց այն ձեւերուն դիմել ազդու՝

Որք ցունց կազմէն գանդաղագոյն հոգիներու։
Մի բուռն լեզուաւ
Մեռելներն իսկ խօսիլ տըւաւ։
Ինչ որ կըրնար ըսել՝ ըսաւ ու որոտաց.
Սակայն ի զուր, իրեն խօսքեր օդ ցընդեցան։
Թեթեւսոլիկ այդ ազգ Յունաց,
Վարժ ձեւերու հռետորական՝
Իր փաստերուն
Զընծայեց իսկ ուշադրութիւն,
Ամենու աչք հոս ու հոն էր։
Տըղաքներու կըռուի չընչին
Կային բազում ուշ դընողներ,
Այլ իր ճառի՝ ամենեւին։
Ատենաբանն այն ժամանակ
Փորձեց ուրիշ ձեւ յաջողակ։
«Օր մը, կըսէ, Դեմետր, հընձոց աստուածուհին,
Օձաձըկան ու Ծիծառին
Հետ միատեղ կընէր ճամբայ։
Իրենց առջեւ գետ մը կելլայ։
Ծիծառ թեւով,
Ձուկ լողալով
Կանցնին դիմաց...»։
Այս առակէս ունկընդիրներ հետաքըքրուած՝
«Է՜հ, Դեմետրէն
Ի՞նչպէս ըրաւ», կը հարցընեն.
—Ի՞նչպէս ըրաւ, կընէք հարցում։
Սաստի՛կ եղաւ անոր ցասում՝
Որ ժողովուրդն իր սիրելի
Զընչին վէպի հետաքըրքրի,
Ու ինք միայն ի Յունաստան
Մընայ անհոգ հանդիսական՝
Երբ հայրենեաց
Գըլուխ չարիք կան պատրաստուած։

Ըսէ՛ք, ինչո՞ւ չէք հարցըներ գէթ մէկ անգամ,
Թէ ի՛նչ կընէ Փիլիպ արքան.
Այս բարեդէպ կըշտամբանքէս
Հանդիսականք ազդըւելով խիստ մեծապէս՝
Հըռետորին
Զըրոյցներուն ականջ դըրին։
Սոյն այս հըրաշք Աթէնքի մէջ
Պըղտի առակ մը կատարեց։

Այս կէտի վրայ ամենքնիս ալ
Աթենացի ենք կատարեալ։
Նոյն ինքըն ես,
Որ ելեր եմ խըրատ տալ ձեզ,
Թէ այս պահուս վէպ մը լըսեմ չընչին, փոքրիկ՝
Ուրախութիւնս կըլլայ սաստիկ։
Կըսուի թէ մեր աշխարհն է հին.
Գիտեմ, հին է, այլ տակաւին
Նոր ոտք ելած տըղու նըման
Ըզբօսցընել պէտք կըլլայ զան։

ԱՌԱԿ ԻԴ.

ՍԿԻՒԹԱՑԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՆ

Յոյժ խըստակրօն փիլիսոփայմ՝ ըսկիւթացի
Իր միտք դըրած աւելի հեշտ ու հաճելի
Կեանք մը վարել՝ կելլէ կուգայ ի Յունաստան,
Հոն կըգըտնէ Վիրգիլիոսի ծերոյն նըման
Մարդմ՝ իմաստուն ու խոհական,
Մարդ՝ հաւասար թագաւորաց,
Մարդ՝ աստուածոց իսկ մօտեցած,
Որո՛նց նըման գոհ ու խաղաղ կանցընէր կեան։
Մի պարտէզի գեղեցկութիւն

Երանութիւնն էր ձերունւոյն։
Ձեռքը յօտոցմ՝
Առած՝ ծառոյ
Կըկըտըրտէր անպէտք մասեր,
Կըկոճոպէր ու կըմաքրէր,
Յապաւելով սըւի նըւի,
Եւ բընութեան գործն ըստ կարի
Սըրբագրելով՝ որ իր պարտքէ
Միշտ աւելի կըվըճարէ։
«Ինչո՞ւ ատանկ աւրես քանդես,
Կըհարցընէր ըսկիւթացին.
Այդ խըժդըժանքմ՝ է պարզապէս.
Ծառեր խեղել՝
Իմաստունի է անվայել։
Թո՛ղ այդ յօտոց, վնասու գործի.
Թո՛ղ որ մանգաղ ժամանակի
Իր բընական գործ կատարէ։
Ի՞նչ կուզես այդ խեղճ ծառերէ,
Որոնք մահուան
Անդունդն արդէն շուտով կիյնան»։
—Ես միմիայն անպէտ մասեր
Կըյապաւեմ, կըկըրկնէ Ծեր.
Այս իմաստուն կըրճատումէ
Միւս մասերուն օգուտ կելլէ։
Ըսկիւթացին
Ի հայրենիք վերադարձին՝
Իր ձեռք առած մէկ սուր յօտոց՝
Անգութ հարուած կուտայ ծառոց.
Նո՛յն կոտորած
Կապըստըրէ բարեկամաց ու դըրացեաց։
Կըյապաւէ բոլոր ճիւղեր իր պարտէզին.
Կըրճատումներն չափ չունէին։
Ո՛չ եղանակ

Նա կընայի, ոչ ժամանակ,
Եւ ոչ իսկ հին
Կամ նոր լուսին։
Զանցնէր երկար,
Բոլոր պարտէզ կըփըճանար։

Ըսկիւթացին աւրող քանդող՝
Խիստ լաւ կերպով կըպատկերէ
Զըստոյիկեանըն անընտըրող,
Որ հոգիէն կըյապաւէ
Իղձեր, կիրքեր,
Չարն ու բարին, ու անվընաս իսկ փափաքներ։
Ես անոնց դէմ կըբողոքեմ,
Զի մեր սըրտի մեծ գըսպանակն կըվերցընեն։
Անոնց ձեռքով՝ մարդ չըմեռած՝
Սեպէ արդէն ի հող իջած։

ԱՌԱԿ ԽԸ.

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

Շատ տարիներ կայ՝
Մօնօմօթափա՝ *)
Կապրէին երկու մեծ բարեկամներ։
Մէկուն ունեցածն՝ նաև միւսինն էր.
Անանկ կըսուի որ
Այդ խիստ հեռաւոր
Երկրի բարեկամք՝ բարեկամներէն
Մեր այս աշխարհի աւելի լաւ են։
Մէկ իրիկուն որ
Քունի մէջ էին մահացուք բոլոր՝
Այդ երկուքէն մին
Վազելով ի տուն իր մեծ մտերմին՝

*) Երկիր Հարաւային Ափրիկէի մէջ։

Հոն ոտք կը հանէ բոլոր ծառաներ։
Մորփէոս այդ տուն կըթագաւորէր։
Միւսըն զարմացած՝ կառնու զէնք, քըսակ
Ու բարեկամին քով կուգայ շիտակ։
«Ընկե՛ր, ի՞նչ կայ որ
Երբ աշխարհ բոլոր
Կընիրհէ խաղաղ՝ դուն դուրս կըվազես.
Դու քընոյ օգուտն ճանչցողներէն ես։
Ըսէ, կաղաչեմ, խաղի մէջ ըստա՞կ
Կորուսիր արդեօք. ահա իմ քըսակ։
Եթէ մէկու հետ կըռիւ ունեցար՝
Իմ այս թուր պատրաստ է քեզի համար։
Մինակուկ կեանքէ ձանձրացա՞ծ ես ա՛լ.
Գերուհիմ՝ ունիմ, պատրաստ եմ քեզ տալ»։
—Ո՜րքան ուրախ եմ քու սիրոյդ համար։
Տարադէպ այցիս բացատրեմ պատճառ.
Իմ երազիս մէջ ասկէ քիչ յառաջ
Տեսնելով ըզքեզ մեծապէս տըրտմած՝
Վախցայ որ անուրջս չըլլայ ճըշմարիտ,
Ու բարեկամիդ
Քով ըշտապեցի՝ յուզեալ անձկագին։
Ահասիկ բոլոր էութիւն գործին։

Ընթերցո՛ղ, քեզի
Ի՞նչպէս կերևի.
Այդ երկուքէն ո՞վ
Կըսիրէր ընկերն աւելի սիրով։
Մի խընդիր է աս, քըննութեան արժան։
Ի՜նչ հաճելի բան,
Մարդկային սըրտի ի՜նչ մեծ ըսփոփանք՝
Ունենալ անկեղծ բարեկամ ասանկ։
Նա քու հոգւոյդ խորն կըկարդայ կարօտ.
Զըթաղուր անգամ որ կըրես ամօթ

Ձայն բացատրելու։ Երբ իր սիրածին
Վրայ է խնդիրն՝ ոչինչ մէկ բանով,
Նոյն իսկ երազով,
Վեր ի վայր կըլլայ իր անկեղծ հոգին։

ԱՌԱԿ ԻԶ.

ՕՐԻՈՐԴԸ

Բանգիտուհի մը բեկբեկ,
Մարդ չըհաւնող, հըպարտկեկ.
Կուզէր գտնել մէկ էրիկ
Առոյգ, կայտառ, գեղեցիկ,
Բարեշընորհ,
Ձիաւոր,
Ո՛չ պաղարիւն, ո՛չ նախանձ,
(Հակառակն ի՞նչ պահանջ).
Ասկէ ալ զատ՝ կուզէր որ
Ազնըւատոհմ, ունեւոր
Ըլլար, նաև հանճարեղ։
Այլ ամէն ձիրք ո՞վ կունենայ միատեղ։
Էրկան մասին
Բեկբեկին
Բախտ խիստ աղէկ բանեցաւ.
Առաջարկներ եղան լաւ,
Այլ իբր իրեն անարժան՝
Առհասարակ մերժեց ան։
«Անո՞նք ինծի ամուսին.
Այդ խեղճ մարդոց ուղեղին
Պէտք է եկած ըլլայ զէն.
Կարեկցութիւն կըշարժեն.
Ի՞նչ արժանի փեսաներ
Զիս ուզելու են եղեր»։

Անոր յիմար կարծիքով՝
Մէկը չունէր ազնիւ հով,
Միւսը՝ ուշիմ, բարակ միտ.
Միւսին այս-ինչ ձեւ էր քիթ,
Մէկն էր սանկ,
Միւսը՝ նանկ.
Զունէր և ոչ մէկն արժէք։
Ուսեալ, հըպարտ աղջիկներ
Դիւրութեամբ քիթ չեն փըշրեր։
Փեսացուներ այս աղէկ
Մերժըւելով սէգօրէն՝
Սանկ-նանկ անձեր մէջ կելլեն։
Նա անխընայ կըծաղրէր
Բոլոր իր ձեռք խընդրողներ.
«Ի՛մս է յանցանք, գիտեմ ես,
Որ հաճեցայ ցոյց տալ անոնց իմ երես.
Ի՞նչ, կարծեն թէ
Զըկարգըւիլ հոգըս է։
Ես առանձին, միայնակ
Լաւ կանցունեմ ժամանակ»։
Խորհուրդներով այս յիմար
Օրօրուեցաւ նա երկար։
Իրեն տարիք կը մեծնար,
Փեսայ մէջ տեղ չէր մընար։
Անցաւ ահա մէկ տարի,
Երկրորդ տարին ալ կանցնի.
Ըզնա առաւ կասկած, հոգ,
Յետոյ կըսկիծ ու մորմոք։
Աստուծու օր կըտեսնէր
Որ խաղ, ծիծաղ, յետոյ Սէր
Մէկ-մէկ իրմէ կուտան խոյս.
Ա՛լ չէր մընար ոչ մի յոյս։
Հարիւր տեսակ սընգոյրներ

Թառամած դէմքին կըքըսէր։
Սակայն բոլոր ճիգեր իր
Կելլէին զուր ու նանիր։
Ժամանակին,
Նըշանաւոր այդ գողին,
Եղծիչ, քանդիչ աւերներ
Յայտ յանդիման կըփայլէր։
Տան մը վըրթար կընորուի.
Սակայն ինչո՞ւ երեսի
Խանգարումներ չունենան
Ո՛չ նորոգում, ո՛չ դարման։
Մեր օրիորդ աւերուն
Յայնժամ փոխեց իր լեզուն։
Հաւատարիմ հայելին
«Ա՛ռ շուտ, կըսէր, ամուսին»։
Գաղտնի տենչմ՝ ալ միւս կողմէն
Զինք կըդըրդէր սաստկօրէն,
Զի ըղձանքէ ու տենչէ
Բանգիտուհին ալ զերծ չէ։
Նա վերջապէս
Ըրաւ ընտրանքմ՝ որ զարմացուց մեծապէս։
Մեր օրիորդն մընաց զոհ՝
Որ գըտած էր ի վերջոյ
Անկիրթ, տըձև, անճոռնի
Երեսի կեղտ էրիկ մը։

ԱՌԱԿ ԻԸ.

ՆՈՐԱՏԻ ԱՅՐԻՆ

Էրկան մը մահ
Բիչ շատ արցունք թափել կուտայ։
Նախ և յառաջ

Ախ ու հառաչ
Շատ կըհանէ որբևարին.
Յետոյ քիչ-քիչ սուգ ու արցունք կըդադարին,
Ու վերջապէս ժամանակի թևին վըրայ՝
Վիշտ ու մորմոք կըհեռանայ։
Այդ մեծ գործակ անոր դարձեալ
Յետ կըբերէ թէ խընդութիւն, թէ հարսնիք ալ։
Մէկ տարիի ու մէկ օրուան
Այրին նոյն չէ. կարծես ուրիշ կին ըլլայ ան։
Մէկը հեռու
Կըփախցընէ դասըն շընթող քըծնիներու.
Իսկ միւսը բիւր նազանքներով
Կըհըրաւիրէ զանոնք իր քով։
Տըրտում այրին կըհեծեծէ սուտ կամ իրաւ,
Ուրիշ գըրոյց չունի բընաւ.
Կարծես ըլլայ անմըխիթար.
Այդ մի՛ հաւտար։
Վըկայ ատոր իմ պատմութիւն,
Կամ մանաւանդ ճըշմարտութիւն։

Նորահասակ ու գեղեցիկ
Կընոջմ՝ էրիկ
Ճամբայ կելլէր մէկալ աշխարհ։
Կին վըշտահար՝
«Ո՛ սիրական իմ, կըգոչէր,
Մինակ մ'երթար, զիս մի՛ ձըգեր.
Ե՛ս ալ կուզեմ քեզի հետ գալ.
Քուկինիդ պէս իմ հոգիս ալ
Կըղձայ չըւել այս աշխարհէ։
Ինչևիցէ մարդն առանձին ճամբայ կելլէ։
Հայրմ՝ ունէր կինն, մարդ իմաստուն ու փորձառու։
Սա կըթողու
Որ լացերուն թափըն անցնի։

Մըխիթարել հուսկ կըսկըսի։
«Աղջի՛կ, կըսէ, աղի արցունք թափես հերի՛ք.
Լուսահոգին ի՞նչ պէտք ունի, որ աղուորիկ
Քու վարդ երես
Այդպէս լացով տըգեղցընես։
Թո՛ղ հապա սուգ, թո՛ղ քու մեռեալ
Ու մըտածէ ողջերուն ալ։
Չեմ ըսեր թէ ելլես մէկէն
Զըւարթ ու շէն՝
Փոխես արցունքդ ուրախութեան։
Ժամանակէ մը վերջ սակայն
Անպատեհ բան չեմ սեպեր ես,
Առաջարկել փեսայ մը քեզ,
Երիտասարդ ու ձեւաւոր,
Հանգուցեալէն ալ փառաւոր։
—Վա՛յ իմ գըլխուս, պոռաց այրին.
Վանք կըմըտնեմ, ալ ի՞նչ պէտք է ինձ ամուսին»։
Հայրիկ թողուց, որ ամուսինն իր ողբայ նա։
Ամիսմ՝ այսպէս կանցնի ահա։
Մէկալ ամիսն թէ հագուստի,
Թէ վարսերու յարդարանքի
Ամենօրեայ փոփոխութիւնմ՝ է կըսկըսի.
Սուգ վերջապէս
Կըլլայ պըճինք մը պարզապէս,
Մինչև որ միւս պաճոյճներու ժամն ալ հասնի։
Տարփենիներ *) շուրջ կըդառնան երամովի.
Խաղեր, ծիծաղ, նաև կաքաւ
Մէկիկ-մէկիկ կուգան կարգաւ։
Որբևարին առտու, գիշեր
Մանկացուցիչ աղբիւրին մէջ կըթաթըւէր։
Իսկ փորձառու հայրիկ իրեն
Ալ չէր վախնար լուսահոգի ամուսինէն։
Սակայն քանզի ամուսնութեան

*) Սիրոյ չաստուածի եղբայրներ, որ իբր շքաղիր կծառայէին գեղեցկութեան։

Վրայ չէր ճանար այլևս բերան՝
Այրին մէկ օր՝ «ուր է, հայրիկ,
Կըհարցընէ, այն լաւ էրիկ,
Զոր խոստացար ժամանակաւ,
Եւ որու խօսքն չես ըներ բնաւ»։

ԱՌԱԿՔ.

ՉԱՐ ԿՆՈՋ ԷՐԻԿԸ

Եթէ բարին
Ընկերանար միշտ գեղեցկին՝
Ես այս ժամէս կառնէի կին։
Այլ ըստ որում
Ամուսնաց մէջ նոր բան մը չէ հեռ, բաժանում,
Ու գեղեցիկ քիչ մարմին կայ
Ընտիր հոգւոյ բընակէս տէր,
Որ այդ ազնիւ կըրկին ծիրքեր
Միաբանած ըլլայ իր վրայ՝
Մի զարմանաք,
Եթէ աշխարհ ես մըտնելու չունիմ փափաք։
Ամուսնութիւն շատ եմ տեսեր.
Մէկն ալ ինծի ախորժ չազդեր,
Թէև մարդիկ կոյր ըզկուրայն
Մէջ կընետուին թակարդին այն։
Զանցնիր երկար, կըսկըսի զիղջ, և յուսահատ
Իրենց գըլուխ կըզարնեն պատ։
Ձեզ օրինակ այն մարդն ըլլայ,
Որ չըգըտաւ ուրիշ ճամբայ՝
Բայց թէ ճամբել իր կինը չար,
Նախանձ, ագահ ու կըռուարար,
Ամէն բանէ ըրժգոհ, ըրհած,
Բերանին մէջ ըրրտունջ, հառաչ։

Տան մէջ կանոն չըկայ եղեր,
Առտըւանց ուշ կելլեն եղեր,
Գիշերները շուտ պառկին եղեր.
Թէ այս սև էր, թէ այս՝ ճերմակ,
Տըռտըռուքներ հազար տեսակ:
Տըժգոհ էին աղախիններ,
Դըժբախտ էրկան ճարն հատած էր:
Թէ լըսէիր այդ վատթար կին՝
Զունէր լաւ բան իր ամուսին.
Պարոնին փոյթն էր և ոչինչ,
Նա կըվատնէր ամենայն ինչ.
Նա դուրս կելլէր,
Ներս կըմըտնէր,
Ու չիյտեմ դեռ ի՛նչեր կընէր:
Մարդ ձանձրացած՝ առօք փառօք,
(Դու հասկըցիր նախատանօք,)
Այդ անշահ կին գիւղ կըխըրկէ իւր հօրը տուն,
Ուր խոզարած գեղջուկներուն
Ընկեր կըլլար.
Ի՜նչ մեծ փորձանք անոնց համար:
Ատենէմ՝ ետք ամուսին իր,
Զինք ուղղըւած ենթադրելով՝
Հըրաւիրեց դարձեալ իր քով:
«Է՜հ, ըսէ, կին, ինչե՞ր ըրիր,
Ի՞նչպէս ատենդ քու անցուցիր.
Գեղջկական կեանք
Եկա՞ւ բանիդ:— Է՜հ, սանկ ու նանկ:
Ցորեկ գիշեր
Պակաս չեղան վըրդով, գայրոյթ ու յուզմունքներ.
Հովիւներու անպիտան գունդ
Սիրտս հանապազ կըհանէր թունդ:
Իրենց հօտին
Խընամք ինչ է՝ ըրնաւ չունին:

Ես ալ այդ բան
Կըխօսէի ամեն անգամ։
Անծօթներն յանդըգնօրէն
Ինձ դէմ գըլուխ չըվերցընէ՜ն։
—Է՜հ, ո՛ տիկին, եթէ Աստուած
Գէշ բընութիւնմ՚ է քեզ տըւած,
Ու միմիայն քանի մը ժամ
Հետըդ եղող էրիկդ անգամ
(Քանզի ցօրեկն նա չըլլար տուն),
Կըզգայ քեզ դէմ ատելութիւն,
Հապա ծառայք ինչ պիտ՚ ընեն,
Որք օրն ի բուն քեզ կըքաշեն։
Ու դուն կուզես, որ մարդըդ հէք
Քովըդ մընայ գիշեր ցօրեկ։
Օ՜ն, գիւղ դարձիր. երթաս բարով, Աստուած քու հետ։
Եթէ մէյմ՚ ալ քեզ կանչեմ յետ՝
Իբրև պատիժ այդ յանցանքիս՝
Մեռնելէ ետք իմ երկու գիս
Գընեն մէյմէկ կին կըռուըտան,
Գըլխի փորձանք քեզի նըման։

ԱՌԱԿ ԽԹ.

ԽՂԴՈՒԽԱԾ ԿԻՆԸ

Զեմ անոնցմէ,
Որոնք կըսեն. «Այդ բան մը չէ.—
Կին արարածմ՚ է ջուր ինկած
Ու խեղդըւած»։
Ընդհակառակն ես կըսեմ թէ մեծ բանմ՚ է ադ.
Սեռն այն տըկար, մեր բերկրութեան հիմ ու արմատ,
Կարժէ հարկաւ
Որ ըզգածունք այդ պատճառաւ։

Պատմելիք վէպս չէ անպատեհ.
Այնպիսի կնոջ մը վըրայ է,
Որ խըղդըւած էր՝ գիպուածով
Գետն ւյնալով։
Իր ամուսին
Կըփընտըռէր անոր մարմին,
Որ հանդիսիւ
Կատարէ գէթ թաղման պատիւ։
Բանիմ՝ ընկերք
Բանէն անգէտ՝ ժուռ կուգային գետին եզերք։
«Տեսա՞ք, հարցուց, հետք գետամոյն իմ խե՛ղճ կընոջ»։
Մէկն ըսաւ. «ո՛չ.
Փընտռէ զանի աւելի վա՛ր,
Ջըրի ընթացք բըռնելով յար»։
Ուրիշմ՝ ըսաւ.
«Գետին ընթացք մի՛ բըռներ ընաւ,
Այլ մանաւանդ շաւիղ ներհակ.
Ինչ որ ըլլայ ջըրի հոսանք,
Որ զինքը վար պիտի տանէր՝
Ընդդիմութեան ոգին տարբեր
Մէկ ուղղութիւն
Տըւաւ հարկաւ քու ամուսնոյն»։

Ցուրտ էր կատակն, ճիշտն ըսելով։
Ընդդիմութեան ոգւոյն գալով՝
Չիտեմ թէ խօսքն հիմնաւո՞ր էր։
Այլ կանանց սեռ
Ըլլայ կամ ո՛չ այդ բարուց տէր՝
Յայտնի է որ
Աստղ ծընածն՝ առով պիտի կընքէ իր օր,
Մինչ ցըփախճան
Պիտի ըլլայ ընդդիմարան,

Ու թէ միջոց գըտնէ ու ճար՝
Շիրմէ անգին իսկ 'տի մըղէ իրեն պայքար»։

ԱՌԱԿ Լ.

ԾԵՐՈՒՆԻՆ ՈՒ ԵՐԵՔ ԿՏՐԻՃՆԵՐԸ

Ութսունամեայ մէկ ալեւոր
Որ մը ելեր
Ծառ կըտընկէր։
«Շէնք մը շինել՝ ինչեւիցէ ներենք անոր.
Սակայն ելլել
Այդ տարիքի մէջ ծա՛ռ տընկե՜լ»,
Կըսեն դրացի երեք կըտրիճ պատանիներ.
«Ըստուգապէս ծերունիին միտք ցընդած էր։
Զի, ըսէ մեզ,
Աստուած սիրես,
Տընկած ծառէդ ի՞նչ կըսպասես.
Վայելելու համար զանի՝
Նահապետէմ՝ իսկ աւելի
Պէտք է երկար կեանք ունենաս երկրի վըրայ։
Դուն կըխորհիս մէկ ապագայ՝
Որ քեզ համար չըկայ բընաւ.
Քեզ կըմընայ
Հին մեղաց վրայ
Լալ և յայտնել զիղջ, ապաշաւ։
Երկար յոյսեր, մեծ խորհուրդներ
Քեզ համար չեն, ութսունն՛ոց ծեր։
Այդ կերպ բաներ կըվայլեն մե՛զ,
Որ կըտրիճ ենք, չե՛նք քեզի պէս»։
—Ատոնք և ոչ ձե՛զ կըվայլեն,
Ծերուկ կըրկնեց անփութօրէն։
Լաւ բաներ ուշ յառաջ կուգան

Ու շուտով ալ գըտնեն վախճան,
Անագորոյն Պարկայց ձեռքեր
Թէ իմ կեանքով խաղան թէ ձեր։
Պայմանօրերն մեր չորսերուն
Ունին նոյն կարճ տեւողութիւն։
Աստուած գիտէ, թէ մեր մէջէն ով աւելի
Ապրի պիտի։
Կա՛յ մէկ րոպէ, ուր մենք վըստահ
Ըլլանք յաջորդ րոպէի վրայ։
Տըրկած ծառս այս հովանին
Թոռներս անշուշտ ինձ 'տի պարտին։
Ի՛նչ, դուք կուզէք ըլլալ խափան այն իմաստնոյն,
Որ ուրիշի կընըւիրէ աշխատութիւն։
Իմ տեսած գործս պըտուղմ' է՝ զոր
Կըվայելեմ նոյն-իսկ այսօր,
Եւ զոր կըրնամ, թէ կամի Տէր՝
Վայելել վաղն, նաև ուրիշ քանիմ' օրեր.
Եւ ո՛վ գիտէ,
Ես ծերունիս՝ ձեր մահերն իսկ տեսնեմ գուցէ։
Այդ ալեոր լաւ կըխօսէր։ Մին երեքէն
Ամերիկա գացած ատեն՝
Նաւահանգըստէ դուրս իսկ չելած՝ խըղդըւեցաւ։
Իսկ միւսն ուզեց
Զինուորական պաշտօնի մէջ
Հասնիլ պատւոյ, ու արկածով ինկաւ մեռաւ։
Երրորդը ծառ յօտած ատեն՝
Ինկաւ բարձրէն։
Մեր խարխուլ ծեր ուլթսընամեայ
Այդ երեքին ողբալով մահ՝
Անոնց անձնիւր դամբաններուն
Վըրայ գըրոշմեց այս պատմութիւն։

ԱՌԱԿ ՀԱ.

ԲԱԽՏԻ ԴԷՄ ԱՊԵՐԱԽՏ ԵՆ ՄԱՐԴԻԿ.

Հեռու ծովուց վրայ թանգարմ՝ շատ գործեր.
Ընելով՝ բազում դրամ շահած էր.
Շատ անգամներ ան
Հովի, մըրրիկի կելլէր յաղթական։
Անդունդ, խըրուտ, ժայռ, խարակ՝ որեւէ
Բաժ չէին առներ իր ապրանքներէ.
Զինք կըպաշտպանէր միշտ բախտ մի յաջող։
Մինչ դու Պիսիթոն, Ատրովպէն *) մանող
Իրենց իրաւունք միշտ ամեն ատեն
Կառնէին անոր միւս ընկերներէն՝
Ազատ, ապահով
Կըվերադառնար նա ընտանեաց քով։
Դըպիր, պաշտօնեայ, գործակալ, ընկեր՝
Միշտ մաքուր հաշիւ էին ցուցուցեր։
Նա սուղ-սուղ ծախեց ծըխախոտ, կասի,
Շաքար ու խահուէ ու ճենապակի։
Մարդկան խօլ պերճանք աւելցուց իր գանձ,
Արծաթ ու ոսկի արկղին մէջ տեղաց։
Իր տան մէջ միայն գեղին լիրային
Անուն կուտային։
Ունեցաւ շուներ, ձիան, կազմած, կառք,
Ծառաներ կարգ-կարգ,
Պահքի իսկ օրեր
Բարկենդան կընէր։
Իրեն մեծահաց
Սեղանը տեսած
Ընկեր մը կըսէր. «ըսէ, դուն ինչպէ»
Կունենաս ընտիր խորտիկներ պէսպէս»։

*) Մարդկային կեանքը մանող և կտրող Պարկեան երեք քոյ-րերէն մին։

—Ի՞նչպէս կունենամ.—բանըս գիտնալով՝
Ճակտիս քըրտինքով,
Գործեր ընելով ճարտար, խելացի՝
Այսպէս ես ահա իմ բախտ շըտկեցի»։
Ըրած վաստակներ
Իր ախորժակին յարմար էր եկեր։
Գործ ըրաւ նորէն,
Դըրաւ վըտանգի կայութիւնն իրեն։
Բանըն այս անգամ յաջող չըգընաց։
Պատճառ. միմիայն անխոհեմ ընթացք.
Դէշ սարքած մէկ նաւ եղաւ ծովակուր։
Ուրիշ մը, զէնքէ կազմածէ թափուր՝
Ծովահէններու ձեռք գերի ինկաւ։
Իսկ երրորդն, իրաւ,
Հասաւ անվըտանգ,
Այլ բերած ապրանք
Զունեցաւ խընդրանք։
Չըկար ալ հիմայ առաջուան պերճանք։
Վերջապէս խաբուած գործակալներէն,
Ու ինք իր կողմէն
Ծախքերով սաստիկ
Ամեն օր տալով սեղան ու հարկիք
Մըսխելով ըստակ ըզըօսանքներու,
Շէնքեր շինելու՝
Հուսկ աղքատութիւնն տուն հըրաւիրեց։
Իր բարեկամ զինք այս վիճակի մէջ
Տեսնելով՝ հարցուց. «Քու թըշուառութեան,
Ո՞վ եղաւ պատճառ։—Դէշ բախտը միայն,
Որ չարիքներ մեծ
Իմ գըլուխս դիզեց։
—«Ո՛ իմ խեղճ ընկեր,
Ըսաւ բարեկամն, մ'ը'ներ փուճ խօսքեր։
Բախտ թէ ա՛լ չուզեր քու երջանկութիւն՝

Աշխատէ ըլլալ գոնէ իմաստուն»:
Չգիտեմ թէ նա ընդունե՞ց խրատ.
Այլ զայս գիտեմ թէ ամէն մէկ անհատ
Ասանկ դէպքի մէջ իր յաջողութեան
Կըգըտնէ պատճառ՝ արժանիք միայն:
Այլ սըխալմունքէ եթէ գայ աղէտ՝
Յանցանքը Բախտին կընծայէ յաւէտ:
Աշխարհի վըրայ կայ հազարաւոր
Օրինակ ատոր:
Աղէկը միայն մե՛նք ըրած կըլլանք,
Իսկ գէշը՝ ձախող Բախտի հետեւանք.
Մենք միշտ իրաւունք ունինք, մինչ դեռ նա՝
Դատապարտութեան միայն ենթակայ:

ԱՌԱԿ ԼԲ.

ԲԱԽՏԻ ԵՏԵՒԷ ՎԱԶՈՂ ՄԱՐԴ ՈՒ ԶԱՅՆ ԱՆԿՈՂՆԻՆ ՄԷՋ ՍՊԱՍՈՂԸ

Բախտին ետեւէն ո՛ր մարդ չըվազեր
Ցորեկ թէ գիշեր:
Այնպիսի մէկ վայր ըլլալ կուզէի,
Ուր կարենայի
Դիտել այն ձանձիր
Բազմութիւն՝ որ միշտ երկիրէ երկիր
Կըփընտըռտէ զայն.
Աշխատա՛նք ունայն:
Ջերմ երկըրպագու ցընորքի մը սին,
Ճիշտ այն րոպէին,
Ուր հուսկ անոր քով մօտենայ պիտի՝
Ահա յեղյեղուկ այդ աստուածուհի
Կըփախչի հեռու: Եղկելի՜ մարդիկ.
Ես անոնց վըրայ կըցաւիմ սաստիկ.

Քանզի յիմարներ ոչ թէ գայլոյթի,
Այլ գըլթոյ պէտք են ըլլան արժանի։
«Այս-ինչ մարդ, կըսեն,
Խեղճ երկրագործմ՝ էր, Պապ եղաւ մէկէն.
Անոր չափ չըկա՜նք»։ — Իրաւունք ունիք,
Գուցէ ձեր արժէք հարիւրապատիկ
Աւելի ըլլայ. այլ ըսէք, քանի՞
Փարայ կընէ այդ. Բախտըն աչք ունի՞.
Ու ատկէ ալ զատ, կարժէ՞ պապութիւն
Այն հանգըստութիւն՝
Որմէ զըրկըւինք միայն իր սիրոյն։
Հանգըստութիւն, ո՜հ, լաւագոյն բարիք՝
Զոր ունին երբէք աշխարհի մարդիկ.
Գա՛նձ իրօք անգին՝
Որ աստուածներու կըսեպուէր բաժին։
Բախտըն քիչ անգամ զինք պաշտողներուն
Ճաշակել կուտայ այդ երանութիւն։
Մի ելլէք փընտռել սոյն աստուածուհին.
Եթէ անտարբեր ըլլաք իր մասին՝
Ի՛նք կըփընտռէ ձեզ. իր քըմայոտ սեռ
Միշտ և հանապազ այդպէս է վարուեր։

Աւանի մը մէջ երկու ընկերներ
Բաւական ընչից եղած էին տէր։
Այդ երկուքէ մին,
Բախտի հետամուտ՝ կըսէ մէկալին.
«Կըխորհիմ հրաժեշտ տալ մեր աւանի.
Մարդ իր քաղաքին մէջ պատիւ չունի.
Երթամ ուրիշ տեղ իմ բախտ փընտռելու»։
— Գընա՛ ու փընտռէ, թէ այդ է կամք քու։
Ես իմ վիճակէս գո՛հ՝ ասկէ աղէկ
Ինձ բախտ ու կլիմայ չեմ մաղթեր երբէք։
Տըժգոհ բընոյթիդ գընա՛ ետեւէն.

Նաւ ատեն չանցած՝ կրդառնաս նորէն։
Կուխտեմ իմ կողմէս
Խորունկ քուն մըտած՝ ըսպասել ըզքեզ»։
Մեր մեծ փառասէր,
Կամ աւելի ճիշդ՝ անյագ ընչասէր՝
Կելլէ ճանապարհ։ Օր մը այնպիսի
Մի տեղ կըհասնի,
Ուր Բախտ դիցուհին ամենէ էւ էլ
Պէտք էր յաճախել,
Արքունի պալատ մը կուզեմ ըսել։
Մեր բախտախընդիր հոն կըհաստատուի.
Նա չըփախցըներ ոչ այգորեկի
Ո՛չ ցայգօրեկի
Ժամեր արքայի,
Այսինքըն ամեն առիթներ պատեհ՝
Որոնցմէ օգուտ քաղել կարող է։
Նա գըտնըւեցաւ ամեն բաներու,
Առանց մէկ բանի իսկ տիրանալու։
«Ի՞նչ է ասիկայ,
Կըսէ. ուրիշ տեղ փընտռեմ ապագայ,
Թէև Բախտին բուն կայանն ըլլայ սա։
Ես կըտեսնեմ որ
Այդ մեծ քըմշուհին ասոր ու անոր
Տուն կըյաճախէ, այլ սակայն ինչու
Կըդըժկամակի ինձ հիւր ըլլալու։
Ես լըսած եմ թէ տեղեր այսպիսի
Փառասիրութիւնն գէշ մը կերևի։
Տեարք պալատական, մընացէք բարով,
Պալատական տեարք, չեմ մընար ձեր քով.
Դուք փուճ ըստուերի գացէք ետևէ՝
Որ միշտ կըխաբէ։
Ինձ ըսին թէ Բախտ
Մի շատ տաճարնեն, անի ի Սուրատ.

Դէպի այդ քաղաք
Սըրանամ արագ»:
Ըսելըն ու նաւ
Նըստիլ մէկ ըրաւ:
Մարդ ըսուած էակ քարէ սիրտ ունի:
Այլ սակայն անի,
Որ քամահելով անդունդ, ովկիան,
Առաջին անգամ բըռնեց այս ճամբան՝
Իրօք պըղընձի
Պէտք էր ունենալ թէ սիրտ թէ հոգի:
Մեր խեղճ ուղեւորն քանի՜ անգամներ
Դէպի հայրենի
Աւան ցանկալի
Դարձուց աչուըներ,
Ցիւր վըտանգներու եղած նըշաւակ.
Հով, անհողմութիւն, ծովահէն, խարակ՝
Արըանեմկը մահու:
Հազար նեղութեամբ երկիրներ հեռու
Կըփընտռենք այդ մահ, թէպէտեւ մեր տան
Մէջ իսկ գայն գըտնել չըլլայ դըժուար բան:
Մեր ճամբորդ Մոկոլ կըհասնի, ու հոն
Կըպատմեն իրեն, թէ Ցախտ ի Ճափոն
Մէկու մէկալի
Պարգեւ ու շընորհ բաշխէ լիուլի:
Հոն կըվազէ շուտ:
Ա՛լ ծովեր իրմէ կըզգային ձանձրոյթ:
Նա գըլխէն անցած արկածներէն մեծ
Սա դասը քաղեց,
Զոր տան վայրենիք.
«Ուր որ ծընած էք՝ միշտ հոն մընացէ՛ք»:
Ինչպէս Մոկոլէն՝
Նոյնպէս Ճափոնէն
Մեր մարդը ըընաւ

Բան չըհասկցաւ,
Որմէ հետեւցուց, թէ ծանըր սըխալ
Իր հայրենիքէն մեկնիլ հեռանալ։
Զըղջացած, նըկուն՝
Հըրաժեշտ կուտայ փուճ արշաւներուն։
Հեռուէն ահա կերեւի իր տուն։
Ուրախութենէ
Արցունք կըթափէ.
«Երնէ՜կ այն մարդուն, կըսէ իր մըտքով,
Որ չափ դընելով
Իր փափաքանաց՝ չըթողուր բընաւ
Երկիր՝ ուր ծընաւ,
Ու սոսկ անունով
Գիտէ թէ ինչ է արքունիք ու ծով,
Ու քու պետութիւն, ո՛ Բախտ սեւերես,
Որ մարդուս աչքին առջեւ կը բերես
Սուտ փառք ու պատիւ՝ որոնց ետեւէ
Մինչեւ աշխարհի միւս ծայր կըվազէ,
Առանց տեսնելու
Պըզտի իսկ պըտուղ քու խոստումներու։
Ա՛լ չեմ թողուր տունս, ու հազար անգամ
Լաւ ըրած կըլլամ»։
Ահա այս կերպով
Նա մըտածելով
Ու Բախտին դէմ այս ըրած որոշում՝
Տունը հասնելուն՝
Գըտաւ Դիցուհին
Քընած ընկերին
Ճիշդ դըռան առջին։

ԱՌԱԿ ԼԳ.

ՀՈՎԻԻ ՈՒ ԱՐՔԱՅ

Երկու դեւեր
Եղած, բարէ, մեր կեանքի տէր՝
Մեր հոգիէն
Ողջմըտութիւնն դուրս վանած են։
Այդ դեւերուն
Չըկայ հեստող։ Թէ հարցընէք անոնց անուն՝
Մին կոչուի Սէր,
Իսկ մէկալն ալ Կիրք փառասէր։
Այս վերջնոյն ոյժ աւելի իսկ հեռուն կերթայ,
Զի սիրոյ մէջ իսկ կըմըտնայ։
Զայդ հաստատել դըժուար բան չէ.
Այլ Նըպատակն իմ՝ պատմել թէ
Արքայմ՝ ինչպէս կանչեց Հովիւմ՝ իր արքունիք.
Հին դարերու կըպատկանի այս իմ պատմիկ։

Այդ Թագաւոր տեսաւ մէկ հօտ
Լաւ խընամուած, գիրուկ, բըրդոտ,
Դաշտորաներ բըռնած բոլոր՝
Իրեն տիրոջ խիստ շահաւոր։
Նա գոհ եղած
Բարեխընամ հովիւէն քաջ՝
«Քեզ կըգըտնեմ արժանաւոր,
Կըսէ անոր,
Ըլլալ հովիւ մարդիկներու։
Թո՛ղ քու փարախ, ու արածել զանոնք եկու.
Քեզ դատաւոր
Անուանեցի ամենազօր։
Հովիւն ահա արդարութեան կանոն նըժար,
Թէեւ ցայն կէտ տեսածն ըլլար
Մի ճըգնաւոր սուրբ վարքի տէր,

Իր ոչխարներ,
Նաև գամփռեր,
Նաև մէկ գայլ.
Ատկէ դուրս բան չէր գիտեր ալ։
Այլ բընական խելք ունէր նա,
Մ՚ընացածն ալ ինքնին կուգայ։
Չեմ լսեր հոս երկար խօսքեր.
Լաւ գործ տեսաւ Հովիւըն մեր։
Իր գըլըրացի սուրբ ճըգնաւոր
Զինք տեսնելու գալով մէկ օր՝
«Այս ի՞նչ բան է, ի՞նչ եղար դուն,
Քու՞ն եմ, կըսէ, կամ թէ արթուն.
Տեսածս երա՞զ է կամ թէ ո՞չ.
Դուն Արքայէ սիրուած մէկ ջո՜ջ։
Խե՜ղճ բարեկամ,
Մի՛ վըստահիր իշխաններուն,
Զի շատ անգամ
Անոնց շընորհն է լըպըրծուն։
Կարի դիւրաւ մարդ կըխաբուի
Հետևութիւնն չըլլար բարի։
Այս կերպ գըժբախտ մէկ սըխալանք
Իր հետ բերէ բիւր տըւայտանք։
Վախցի՛ր խայծէ,
Որ պիտ՝ խանձէ
Քու կեանք ու քեզ կորսընէ։
Օ՜ն, ըսթափէ, բա՛ց քու աչքեր,
Քեզ կըխօսի անկեղծ ընկեր»։
Խընդաց Հովիւ։ «Կըտեսնեմ որ,
Շարունակեց սուրբ ճըգնաւոր,
Մեծութիւններ քու խելք արդէն
Մոլորեր են.
Իմ միտք կուգայ ան աչիկայն՝
Որն որ ճամբայն

Թըմբրած մէկ օձ իր ձեռաց տակ
Գալով՝ կարծեց զայն մէկ մըտրակ.
Նա իրեն ցուպն էր կորուսած։
Գոհ և ուրախ՝ օրհնէր զԱստուած։
Նոյն միջոցին մէկը կանցնէր.
Տեսնելով բանն՝ կըսէ. «Ընկեր,
Ի՞նչ է սա.
Ձըգէ ձեռքէդ վընասագործ այդ կենդանի,
Ձըգէ այդ օձն։—Օ՜ձ մի, ո՛հ, չէ, կըսըխալիս,
Մըտրակմ՝ է այն։—«Օձ է, կըսեմ, հաւտա՛ խօսքիս,
Ի՞նչ պէտք ունիմ խաբելու քեզ.
Զայդ իբրև զանձ պիտի պահես»։
—Եւ ինչո՞ւ չէ, մըտրակս հին էր.
Բախտէս հիմայ նորն եմ գըտեր.
Դուն նախանձէդ խօսիս այդպէս։
Չըհաւատաց նա վերջապէս,
Սակայն տուժեց նա կեանք իրեն.—
Չար կենդանին
Ըսթափելով թըմբրութենէն՝
Խածաւ ուժով թևը կոյրին։
Իսկ քու մասիդ ես յոռեգոյն
Կըգուշակեմ դըժբախտութիւն»։
—Ի՞նչ չար կըրնայ
Ինձ պատահիլ՝ բայց եթէ մահ։
—«Նեղութիւններ ազգի-ազգի,
Մանրամասնելն անկարելի։
Ճըգնաւորին խօսքն իրաւ էր.
Հասան անթիւ փորձութիւններ։
Պալատականք նախանձ ու չար,
Ժանտախտէ ալ վընասակար՝
Ա՜յնքան դաւեր ի գործ դըրին,
Որ թագաւորն իր անըստգիւտ պաշտօնեային
Թէ ուղղութեան, թէ արժանեաց

Վրայ յըղացաւ խէթ ու կասկած։
Գըրգըռեցին մէկը մէկալ՝
Բոլի մարդուն դէմ դատ բանալ՝
Իբըր վնասուած իր երեսէն.
«Մեր դըրամով իրեն պալատ շինեց», կըսեն։
Ուզեց Արքայն անոր ինչքերն տեսնել ամբաւ.
Սակայն ուրիշ բան չըգըտաւ՝
Այլ խիստ միջակ
Խոնարհ վիճակ,
Որ յարաժամ միտք կըձըգեր
Իր անշուք կեանքն ու հին դաշտեր։
Բոլոր պերճանքն աստնք էին։
«Շատ գոհարներ ունի, ըսին,
Լեցուն՝ խոշոր սընդուկի մէջ,
Լաւ կըղպըուած փականքով վեց»։
Նա իր ձեռքով արկղըն բացաւ.
Այլ սակայն ի՜նչ տեսնըւեցաւ
Ի մեծ ամօթ զըրպարտողաց,
Որք խայտառակ էին եղած. —
Կըտոր բըրդուկ խեղճ ծըւէններ,
Խաշնարածի հին հագուստներ,
Ցուպ, վըտաւակ,
Հացի տոպրակ,
Փեղոյր պըզտիկ,
Կարծեմ նաև մէկ հովուատիկ։
«Սիրուն գանձեր, ըսաւ Հովիւ
Ցուզեալ ձայնիւ.
Նախանձ ու դաւ
Դուք ձեր վըրայ չէք շարժեր ընաւ։
Ես միւս անգամ
Ուրախ սըրտիւ ձեզ կըդառնամ.
Գէշ երազէ ելածի պէս՝
Զգըլնք ելլենք այս պալատէս։

Տէր իմ Արքայ,
Իմ խօսք քեզի ծանըր հըգայ.
Իշխանութեան հասած ատեն՝
Խորհած էի աղէտքն արդէն։
Փառք ու պատիւ սիրեցի ես. սակայն ըսէ,
Ո՞վ փոքրը ինչ իր սրտին մէջ փառասէր չէ»։

ԱՌԱԿ ԼԴ.

ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԸ ԼՈՒՍՆԻՆ ՄԷՋ

Փիլիսոփայ մը մէկ կողմէ
Կըհաստատէ,
Թէ կըխաբեն ըզգայարանք։
Միւս կողմանէ ուրիշ մէկ մեծ փիլիսոփայ
Վըճիռ կուտայ,
Թէ չեն խաբեր, թէ պէտք է որ անոնց հաւտանք։
Երկուքին ալ յայտնած կարծիք ճըշմարիտ է.
Փիլիսոփայ ուսումն անշուշտ ուղիղ կըսէ,
Թէ զգայարանք
Աւլթեն պատրանք՝
Եթէ մարդիկ
Անոնց վըճռով կազմեն կարծիք։
Սակայն եթէ ճըշտենք պատկերն առարկային
Իր հեռալթի աստիճանին,
Ըզնա պատող միջավայրին,
Ըզնա դիտող գործարանին,
Միանգամայն մեր գործիքին ալ համեմատ՝
Ըզգայարանք չեն պատճառեր որեւէ խաբ.
Ձի ըընութիւնն, միշտ իմաստուն՝
Ամեն բանի ըրած է լաւ կարգադրութիւն։
Ուրիշ անգամ
Այս նիւթի վրայ բացատրութեան գուցէ մըտնամ։

Ահա՛ արև։
Ի՞նչ է անոր տեսքըն ու ձև։
Ասկէ դիտուած՝
Միայն եռոտ կարծես ըլլայ իրեն տարած.
Այլ բուն իր տեղն եթէ ուշով դիտէի զան՝
Այդ գեղեցիկ աչք բընութեան
Աչքիս ինչպէս պիտ՝ երևար.
Լայն անջըրպետն իր մեծութեան տայ գաղափար։
Եռանկիւնով որոշ թըւիք կըկազմեմ վրան։
Տըգէտըն զան
Տափակ մարմին մի կըկարծէ.
Այլ սակայն ես կըհասկընամ թէ կըլոր է.
Ես անշարժ աստղ կընեմ զանի,
Շարժում տալով երկրագունտի,
Հուսկ կըսըտեմ իմ աչուըներ,
Որոնք այլևս զիս չեն խաբեր։
Կեղծ ու պատիր տեսքի տակէ
Հոգին իրաւըն կըգըտնէ.
Ո՛չ նայուածքիս իմ կըհաւտամ արագատես,
Ո՛չ կըխաբուիմ զանգաղալուր իմ ականջէս։
Երբ ջուր ծըռէ իմ գաւազան՝
Միտքըս իսկոյն կըշըտկէ զան։
Նա կըվըճռէ իբր իշխող տէր։
Այս օգնութեամբ՝ ա՛լ իմ աչքեր
Զիս չեն խաբեր։
Թէ անոնց կեղծ վըկայութեան ես ընեմ կոչ՝
Լուսնին մէջ կայ չըքնաղագեղ գըլուխ կընոջ։
Ըստուգապէս կա՛յ ատանկ բան։
Չըկայ հարկաւ։ Ի՞նչպէս ուրեմն կերևայ ան։
Անհաւասար ինչ-ինչ մասեր՝ խիստ հեռուէն
Բանն ինձ այնպէս կըցուցունեն։
Լուսնին երեսն է խորտ ու բորտ.
Այդ մոլորակ տեղ-տեղ լեռնոտ

Ու տեղ-տեղ ալ հարթ ըլլալով՝
Լոյսը շուքին հետ մէկ գալով՝
Կըրնայ այդպէս
Ձեւացընել մարդու, եզան, փըղի երես։
Անգղիոյ մէջ ժամանակաւ
Ասանկ մէկ բան նըշմարուեցաւ։
Հեռադէտով արեւու մէջ մէկ կենդանի
Ականողեաց կըներկայի։
Ամեն կողմէն
«Հըրա՛շք, հըրա՛շք», կաղաղակեն։
Երկինքըն մեծ փոփոխութիւնմ՝ էր պատահած,
Որ կըյայտնէր ծանըր գիպուած.
Թերեւս ատկէ ծագած ըլլար
Զոյս տէրութեանց միջեւ պայքար։
Դիտակին քով վազեց արքայ.
Գիտութեան մեծ պաշտպանմ՝ էր նա.
Անոր աչք ալ նորանըշան
Այդ հրէշ տեսան։
Ապակւոյ մէջ մըկիկ պահուած՝
Կ'ըլլար գուշակ բոլոր չարեաց։
Այս գիպուածքին
Անգլիացիք շա՛տ խընդացին։
Բախտաւո՛ր ազգ, ե՛րբ ձեզ նըման
Պիտի մըտնենք լայն ասպարէզըն գիտութեան.
Մենք որ պաշտենք միայն զԱրէս՝
Խաղաղութեան ե՛րբ պիտ՝ տեսնենք քաղցրիկ երես։

ԱՌԱԿ ԼԸ.

ԴԵՄՈԿՐԻՏԵՍ ԵՒ ԱՊՏԵՐԱՑԻՔ

Որչա՜փ չեմ յարգեր
Ռամկին կարծիքներ.

Իմ աչքերուս նա
Անիրաւ, ժըպիրհ ու պիղծ կերեւայ՝
Երբ միջնորդներ կեղծ
Կելլէ կըգընէ իրին ու իր մէջ,
Ու իր վըրայէ
Ջայլըս կըդատէ։
Դեմոկրիտ կըրեց հետեւանքն ատոր.
Զինքը խենթ կարծեց քաղքըցին բոլոր։
Մըտքե՜ր դուզնաքեայ, այլ միշտ այդպէս է.
Ոչ ոք իր քաղքին մէջ է մարգարէ։
Ցիմարներն անշուշտ էին այդ մարդեր,
Մինչդեռ իմաստունն Դեմոկրիտես էր։
Սակայն անոնկ ույժ առաւ այդ կարծիք,
Որ Աբտեր քաղաք Թախանձիւք սաստիկ
Հիպոկրատէսի գիրեր գըրելով,
Մարդեր խըրկելով
Հըրաւիրեց զան
Գալ այդ յիմարին մըտածել դարման։
«Մեր քաղաքցին,
Անոնք կըսէին,
Ցորդ արտասուքով լեցուած աչքերնին,
Խելքն է թըռուցած,
Խորին ընթերցմունք միտքն են խանգարած։
Լաւագոյն էր որ
Նա տըգէտ մընար կեանքին մէջ բոլոր։
Այդ խենթը կըսէր, թէ աշխարհներուն
Համրանքն էր անհուն.
Թէ չէր անհընար
Որ հոն Դեմոկրիտք ապրին անհամար։
Այս անուրջի վըրայ նաեւ հիւլէներ
Նա կաւելցընէր,
Ուրուականք անտես,
Ծընունդ յայտնապէս

Հիւանդ ուղեղին։
Նա կեցած տեղէն կը չափէ գերկին.
Կարծես թէ ճանչցած ըլլար տիեզեր,
Մինչդեռ ինքզինք իսկ նա չէր ճանաչեր։
Վէճեր խաղաղէր նա մէկ ժամանակ,
Հիմայ ինք իր հետ կըխօսի մենակ։
Եկո՛ւ, Հիպոկրատ, ո՛հ, մի՛ ուշանարդ։
Բժիշկներու հայրն ելաւ ճանապարհ,
Առանց սակայն այդ ունայն խօսքերու
Արժէք մը տալու։
Դիտեցէք, խնդրեմ, թէ ի՛նչ պատահմունք
Առաջ կըբերեն մերթ բախտի բերմունք։
Անանկ մէկ ժամու հասաւ Հիպոկրատ,
Ուր այն իմաստունն, զոր ձայներ մէկ շատ
Քըրն խելագար էին ներկայած՝
Խորունկ քըննութեանց
Մէջ էր ընկըղմեր,
Թէ արդեօք ո՛ւր էր,
Ի սի՛րտ թէ ի գլուխ, մարդու, կենդանեաց
Կայանըն մըտաց։
Նա մէկ վըտակի եզեր մօտ Նըստեր,
Ուղեղի ծուռ-մուռ կըքըննէր մասեր։
Գըրքի հատորներ
Ոտքին տակ ունէր։
Իր մեծ գըննութեամբ համակ մըտագրաւ՝
Գիտուն ընկերին գալն իսկ չիմացաւ։
Ինչպէս դիւրին է մըտածել՝ խօսք, ձև
Կարճօրէն անցաւ այդ գիտնոց միջև.
Թէ ժամանակին ու թէ խօսքերուն
Խընայող յաւէտ կըլլայ իմաստուն։
Ուստի փաւճ խօսքեր ձըգելով մէկդի,
Խորունկ դատելով թէ մարդ, թէ հոգի՝
Բարոյականի վրայ գըըոյց բացին.

Երկուքին կարծիք խիստ վըսեմ էին։
Ես հարկ չեմ սեպեր
Յառաջ բերել հոս անոնց ըսածներ։

Այս պատմած վէպէս կըտեսնըւի թէ
Հանրութիւն ըսուածն լաւ դատաւոր չէ.
Արդ ո՛ւր կըմընայ, ըսէ՛ք դուք ինձի,
Այն մի կարծիք զոր տեղ մը կարդացի,
Թէ «Ձայն բազմութեան Աստըծու է ձայն»։
Ես չեմ հաւատար, թէ ճիշտ ըլլայ այն։

ԱՌԱԿ Զ.

ԴԱՆՈՒԲԻ ԳԻՒՂԱՑԻՆ

Պէտք չէ դուրսէն դատել մարդեր.
Խըրատ է լաւ, բայց ո՛չ նոր բան։
Կատուին, մըկան
Պատմութիւն զայս հաստատած էր։
Իբր ապացոյց հիմայ ալ ես
Յառաջ բերեմ պիտի Եզոբ ու Սոկրատէս *)
Եւ Դանուբի
Եզերաբնակ այն գիւղացի,
Որու Մարկոս Աւրելիոս, որ գըրոզմ՝ էր,
Մեզ կըգըծէ մարմնոյ պատկեր։
Աւջի երկուքն՝ — Եզոբ, Սոկրատ,
Մեզ ամենուս ծանօթ են շատ։
Միւսին գալով՝
Նըկարագրեմ երկու խօսքով։
Նա կըզակի
Վըրայ ունէր խիտ մօրուք մի.
Իր անձ մազեղ
Կօշտ ու պըլօշտ արջմ՝ էր ահեղ.

*) Սոկրատ տատանկ ագեղ էր, իսկ Եզոբոս՝ կուզ։

Թանձըր յոնքեր
Կըծածկէին անոր աչքեր։
Նայուածքը թիւր,
Գըլուխնքը հաստ, մինչ քիթն ալ ծուռ.
Ծովաճիլէ գօտի, այծեայ
Տաւատոկմ՝ ալ կըկըրէր նա։
Այս մարդ տըձև ու անճոռնի
Երեսփոխան կըլլայ օր մի
Այն քաղաքաց՝
Որք Դանուբէն են թըրջըւած։
Այդ ատեններն երկրագընդի չըկար անկիւն՝
Ուր թափանցած
Ու թալլող աջն երկընցուցած
Ջըլլար Հռովմայ ժըլատութիւն։
Եկաւ ուրեմն ներկայացաւ այդ պատուիրակ
Կոշտ ու վայրագ,
Ու խօսեցաւ հետևեալ ճառ.
«Հռովմայեցի՛ք, և ծերակոյտ դու մեծափառ,
Որ բազմած ես լըսել խօսքեր՝
Զոր խօսելու եմ պատրաստուեր.
Նախ կըխընդրեմ աստուածներէն
Ինձ օգնութեան հասնիլ վերէն։
Թող անմահներն առաջնորդեն իմ հէք լեզու՝
Բան անպատշաճ չըխօսելու.
Եթէ անոնց բարձըր շընորհ չըլլայ վերէն՝
Յոռին ու չարն մեր մըտքերու վրայ կըտիրեն։
Դըժբախտաբար այդ շընորհ չենք աղերսեր մենք,
Ու հանապազ կըքամահրենք անոնց օրէնք։
Մենք, օրինակ։ Ագահ, ժըլատ Հռովմայեցին
Եղաւ փորձանք մեր գըլուխին՝
Աւելի մեր անբաւ մեղքէն,
Քան իր ուժէն։
Հըռովմ դարձաւ պատժոյ գործիք։

Վախցէ՛ք և դուք, Հռովմայեցիք,
Վախցէ՛ք, կըսեմ, որ աստուածներն օր մը ձեր տուն
Ջըդարձընեն և՛ արտասուք և՛ խեղճութիւն,
Եւ ընելով թերևս արդար մէկ փոխարէն՝
Մեր ձեռքերու մէջ չըդընեն
Նոյն այն զէնքեր՝ որով լուծին իրենց վըրէժ,
Ու գերութեան չըմատնեն ձեզ։
Է՜հ, խօսեցէ՛ք, ինչո՞ւ ըստրուկն եղեր ենք ձեր.
Դուք աւելի՞ արժէք ունիք
Քան զանազան ժողովուրդներ.
Ի՞նչ իրաւամբ բոլոր աշխարհ նըւաճեցիք։
Ըսէ՛ք, ինչո՞ւ
Եկա՛ք՝ անմեղ անդորր մեր կեանք վըրդովելու։
Խաղաղ, հանդարտ՝
Մըշակէինք մեր դաշտ ու արտ,
Ու մեր ձեռքերն թէ՛ արհեստի
Կըյարմարէր ու թէ հերկի։
Գերմաններու ի՞նչ ուսուցիք.
Անոնք թէ՛ քաջ են թէ՛ ճարպիկ.
Եթէ ձեզ պէս բուռն և անյագ,
Գործածէին հուր ու դանակ՝
Իրե՛նք գուցէ ձեզ տէր եղած՝
Ունենային գըթոտ ընթացք։
Վատ, բարբարոս այն վարմունքներ,
Զոր ցուցընեն պըրետորք ձեր՝
Խելքէ, մըտքէ վեր բան մըն է.
Գաղանական այդ գընացքէ
Վեհութիւն իսկ ձեր խորանաց
Յայտ յանդիման է անարգուած.
Քանզի գիտցէ՛ք,
Թէ կըդիտեն մեզ անմահ դիք։
Եւ յիրաւի, ամեն վայրկեան
Ձեր կողմանէ ի՞նչ կըտեսնան.—

Գէշ-գէշ բաներ սարսափելի,
Արհամարհանք թէ իրենց դէմ, թէ տաճարի,
Նաև անարգ ագահութիւն,
Որ կըհասնի մինչև մոլիւն.
Մեզ Հըռովմէ եկող տէրեր
Յագեցում ինչ է՛ չեն գիտեր։
Մարդիկ ու հող
Թէ բան չունին՝ աշխատին թող,
Որ անոնց աչք կըշտացընեն.
Անոնք երբէք բանէ գոհ չեն։
Հա՛պա, զանոնք յետ կանչեցէք։ Մեր ազգ չուզեր
Անոնց համար հերկել դաշտեր։
Մենք կըթողունք աւան ու շէն,
Ձեր երեսէն
Կըլըքանենք ամուսիններ,
Կելլենք մինչև լեռներն ի վեր,
Նախընտրելով ընկերութիւնն արջոց վայրագ։
Ա՛լ չունինք սիրտ ու ախորժակ
Ծրնել թըշուառ եղկելիներ.
Ձի չենք ուզեր
Հռովմայ համար
Բազմամարդել մեր խե՛ղճ աշխարհ։
Գալով արդէն ծընունդ առած մեր զաւակաց՝
Կըփափաքինք սև հող մըտած
Տեսնել զանոնք։ Ա՛յնպէս կընեն պըրետորք ձեր,
Որ աղէտքի ընկերանայ նաև եղեռ։
Հա՛պա, զանոնք յետ կանչեցէք.
Մեր ազգը հէք
Պիտի սորվի ձեր երկրաքարշ մոլութիւններ
Ու թուլամորթ կենցաղը ձեր։
Գերմանիկներն անոնց նըման
ծըլյա՛տ ու գո՛ղ պիտի ըլլան։
Հըռովմ հասած առջի օրէս

Այս քէշ բաներըն տեսայ ես։
Մէկը չունի
Դըրամ, կաշառ կամ ծիրանի
Որ տայ ընծայ՝
Օրէնքներէ բան չըյուսայ.
Անոնց ճամբան
Ոլորուտ է ու խիստ երկան։
Գիտեմ թէ ծանր են իմ խօսքեր
Ու կըշարժեն բարկութիւն ձեր։
Ա՛լ կըլըռեմ։ Սահմանեցէք պատիժ մահու
Իմ այս արդար գանգատներու»։
Աս ըսելով՝ կըտարածուի երեսն ի վար։
Ժողով բոլոր կըզարմանար
Այդ խոնարհած վայրենիին
Վեհ ըզգացմանց, ճարտար լեզուին։
Պատրիկութեան
Տըւին իրեն բարձր աստիճան։
Ա՛յս փոխարէն
Գըտան ահա խօսքերն իրեն։
Ուրիշ պըետորք ընտըրուեցան։
Ծերոց ժողով տըւաւ հրաման՝
Անոր ճառին հանել պատճէն,
Որ բեմախօսք զայն օրինակ իրենց առնեն։
Մեծդք որ Հռովմի մէջ հաստատուն
Զըմընաց այս ազդու լեզուն.
Զանցաւ երկար ժամանակներ՝
Արդէն անհետ կորսուած էր։

ԱՌԱԿ ԼԷ.

ՈԴԻՍԵՒՍԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Ընկերակիցք Ոդիսեւսի,
Որք շարունակ տասը տարի

Թշնամւոյ դէմ կռուած էին՝
Երկար ատեն կամօք հովին
Կըշըրջէին ատտանդական,
Անգէտ՝ թէ երբ պիտի հասնէր չարեաց վախճան։
Հուսկ անծանօթ ափ մը հասան,
Ուր Կիրկէ, դուստր Արեգական,
Հաստատած էր իր արքունիք։
Ստ հիւրերուն կըխըմցընէ մէկ ըմպելիք
Խիստ հեշտալի,
Այլ թունալի։
Անոնք առաջ խելք կորուսին,
Պահ մը յետոյ իրենց մարմին
Տեսակ-տեսակ անասունի առաւ ձևեր,
Մէյ-մէկ արջ, փիղ, առիւծ, յովազ էին դարձեր,
Ոմանք խոշոր զանգուածի տակ, իսկ ուրիշներ
Կըկըրէին ձևեր տարբեր.
Փոքրեր ալ կար, զոր օրինակ
Խըլուրդ, մըկնակ.
Միայն Ոդիսէս
Ազատ մընաց այս փորձանքէս.—
Նա ըմպելին
Ոչ իսկ դըպցուց իր շըրթունքին։
Իր միտք արթուն,
Լեզու անոյշ. դէմք գիւցազուն՝
Ըզգիւթուհին
Իրենց ոյժով կախարդեցին։
Աստուածուհի մը չըպահեր սըրտին գաղտնիք.
Կիրկէ յայտնեց իր սէր սաստիկ։
Խորախորհուրդըն Ոդիսէս
Օգտըւելով այս առիթէս՝
Խընդրեց, որ իր ընկերք կըրկին
Գըտնին առջի դէմք մարդկային։
«Տեսնենք այդ բանն պիտի ուզէն, ըսաւ Կիրկէ,

Գընա՛, իրենց առաջարկէ»։
Ոգիս անոնց քով վազելով՝
«Ընկե՛րք, կըսէ, մըտիկ ըրէք խօսքերս ուշով.
Ձեր այդ խըմած ըմպելիքին
Հետեւանաց դըժուար բան չէ առնուլ առջին։
Ատոր համար կուգամ ահա.
Ինձ պատասխան տըւէք, հայտ,
Ունի՞ք փափագ նորէն ըլլալ
Մարդ բընական ու կատարեալ.
Այս վայրկեանիս
Խօսելու ձիրքն, զոր կորուսիք՝ տըրուած է ձեզ»։
Առիւծ կըսէ,
Կարծելով թէ կըմըռընչէ.
«Ես խելք ու միտք չեմ կորուսած՝
Թողուլ ձիրքերն իմ նորաստաց։
Հիմակ ունիմ ճանկ ու ակռայ.
Կըքըզըքտեմ՝ ով վըրաս գայ։
Ես, քաջայաղթ թագաւոր մի,
Դառնամ ըլլամ պարզ բընակիչ Իթակէի՞,
Հաւանօրէն
Զիս քաղքենիմ ընես նորէն։
Արդ բացորոշ կըյայտնեմ քեզ,
Վիճակ փոխել չեմ ուզեր ես»։
Թողլով զԱռիւծ՝ կերթայ Արջին,
Կանգնի առջին.
«Է՜հ, ով եղբայր, այդ ի՞նչ վիճակ
Է քուկդ հիմակ.
Անենով դուն
Կըրէիր դէմք աղուոր, սիրուն»։
—Ատո՞ր համար եկար ինծի,
Արջըն տըւաւ պատասխանի.
Այս ի՞նչ վիճակ
Է եղեր իմա։ Ի՞նչ պիտ՝ ըլլայ.—արջու վիճակ։

Է՜հ, ո՞վ կըսէ, թէ այս-ինչ ձև
Լաւագոյն է քան այն-ինչ ձև.
Դո՛ւն, մարդ, դատես պիտի այդ բան.
Ես կըյարգեմ կարծիք միայն
Իմ սիրուհի
Արջուհիի.
Ա՛յն ինձ համար կըշիռ ունի։
Զիս չես հաւնիր. հո՛գըս է ադ.
Հոստեղ կապրիմ հանգիստ, ազատ։
Արդ բացարձակ կըյայտնեմ քեզ,
Վիճակ փոխել չեմ ուզեր ես։
Գայլին ըրաւ նոյն առաջարկըն Ոդիսէս.
«Ո՛ բարեկամ, կամըչնամ ես,
Որ գեղեցիկ մի հովուուհի
Քու ընթացքէդ կըդանդատի.
Իր ոչխարներ
Դու բըզըքտեր ես ու լափեր։
Ժամանակաւ կըտրիճ, խիզախ՝
Գայլերու դէմ կըպահէիր անոր փարախ.
Լըսէ խըրատ, թո՛ղ անտառներ, դարձեալ եղիր
Մարդ բարեկիր։
—Մարդ բարեկիր ո՞ւր կայ եղեր.
Այդպիսի մէկն ես չեմ ճանչեր։
Ոչխար յօշող կըկոչես զիս.
Է՜հ, դուն ի՞նչ ես, որ կըխօսիս.
Դուն քու կողմէդ, մա՛րդ բարեկիր, չէ՞իր յօշեր
Այն ոչխարներ,
Որոնց՝ գայլէն ուտուելուն վրայ
Բովանդակ գիւղ մորմոք կըզգայ.
Եթէ նորէն մարդ ըլլայի՝
Նըւա՞զ արիւն պիտ՝ թափէի։
Դուք որ հընչին խօսքիմ՝ համար
Կըպատըռտէք երբեմն զիրար,

Դուք ալ մէյ-մէկ
Արխնարբու ժանտ գայլեր չէք։
Ես ամէն բան լաւ կըշռելով
Ու ապերատն ապերատին բաղդատելով
Կըպընդեմ թէ
Գայլ կենդանին մարդէն յանհունս ընտրելի է։
Արդ, բացորոշ կըյայտնեմ քեզ.
Վիճակ փոխել չեմ ուզեր ես։
Այսպէս բոլոր ընկերներուն
Բրաւ Ոդիս առաջարկ նոյն.
Իւրաքանչիւրն, մանըր, խոշոր,
Նոյն պատասխան տըւին անոր։
Ազատութիւն, դաշտ ու անտառ
Իրենց բերմանց յարմար կուգար։
Հեշտանքմ՝ էր ատ,
Անզուգական, անհամեմատ։
Կըմերժէին առհասարակ
Մեծ-մեծ գործոց պատիւ ու փառք.
Հետեւելով իրենց կըրքի՝
Այդ կենդանիք կըկարծէին ազատ ըլլալ,
Մինչ իրենք ալ
Իրենց անձին էին գերի։

~~~~~~

ԱՌԱԿ ՂԸ.

ՋԱՓԱԶԱՆՑԻՆ ՊԷՏՔ ՉԷ ԵՐԹԱԼ

Չեմ տեսներ ես մէկ արարած՝
Ծիշդ իր չափին մէջ մընացած.
Սահման մը կայ ուր ամէնքն ալ
Պարտին մընալ.
Աստուծու կամքն է ասիկայ։
Զայն պահող կա՛յ։
~~~~~~

—Ո՛չ բընաւին.
Թէ ի բարին
Ու թէ ի չարն չըտեսնըւիր երբէք այդ բան։
Ցորեն, դեղձան
Դեմետրէի այդ ճոխ ընծան,
Հոծ ու խիտ յոյժ՝
Ըստէպ հողին կըսպառէ ոյժ։
Կուռ և առատ նա բուսնելով,
Անպէտ ծիլեր արձակելով՝
Իր պըտուղի
Մասըն հիւթեղ կընըւազի։
Նոյնպէս և ծառ
Կառնու տարած վընասակար.
Չի ամենուն
Հաճոյ թըւի շըռայլութիւն։
Վերէն Աստուած իբրև դարման
Ցորենի այս անչափ աճման՝
Ոչխարներու տըւաւ պատուէր
Թեթևցընել անպէտ մասեր։
Այս հրամանին անոնք հըլու՝
Կուռ հունձքերու
Վըրայ կիյնան ու կըքանդեն։
Տէրն ան ատեն
Գայլին կընէ թոյլտըւութիւն՝
Փըճացընել աւելորդ մաս ոչխարներուն։
Այդ չար գազան
Յօշեց, պատռեց, չըթողուց բան.
Եթէ թողուց՝ գէթ իր կողմէ
Ջանք ըրաւ որ բան չըձըգէ։
Ասոր վըրայ
Երկինք մարդուս պատուէր կուտայ՝
Պատուհասել այդ անօրէն։ Այս հըրաման՝
Խիստ անխըղճայ գործադրեց ան։

Չըկայ բընաւ մէկ կենդանի՝
Մարդուս նըման Հակամիտող ծայրայեղի.
Մեծին փոքրին պէտք է զերծել ազգուապէս.
Զի չեմ տեսներ ո՛չ մէկն ազատ այս յանցանքէս։
Ըզգուշանանք չափազանցէ.
Այս Հասարակ մէկ խօսք մըն է,
Որ անդադաս կըկըրկնըւի,
Առանց սակայն դոյզըն օգտի։

ԱՌԱԿ ԼԹ.

ՄԿԻԿՆԵՐ ՈՒ ԿԱՍԿԱՄ

Մարդոց երբե՛ք ըսել պէտք չէ.
«Աւասիկ ձեզ խօսք խելացի,
Դէպք լըսեցէք զարմանալի»։
Վըստա՞Հ ես թէ
Ինչ պատիւ որ կուտաս խօսքիդ կամ պատմութեանդ
Նոյնը լըսողք ալ պիտի տան։
Ահա՛ սակայն մէկ պատմութիւն՝
Տեսակին մէջ բացառութիւն.
Առասպելի նըման է ան,
Թէև ըլլայ վաւերական։

Կոտրած էին
Շոճի մը Հին,
Կասկամ բռուած բուի պալատ.
Պըզտի մըկիկք գէր ու ոտնատ
Բընակութիւն Հոն ունէին։
Բուն իր կըտցով
Անոնց թաթեր կըտըրտելով՝
Ցորեններու մէջ կըպաՀէր
Այդ մըկիկներ։

Այս ընթացքով կըցուցընէր դատում ու բան.
Չէ կարելի մերժել այս բան:
Ժամանակաւ նա բռնած էր
Պըզտի մուկեր՝
Որք իր ձեռքէն փախեր էին:
Վարպետորդին
Առջևն տուաւ այդ վըտանգին—
Խեղդելով իր բռնածներ:
Բեկ թաթերով՝ անոնք Բուլին
Ապահով որս կըդառնային,
Այսօր մէկը, վաղը մէկալ:
Ամենը մէկ որկորին տալ,
Չէր կարելի. ատկէ ալ զատ տաղջութեան
Կուգար գիտն.
Ճիշդ մարդու պէս, տեսնող հեռուն՝
Մինչև անգամ կեր կըբերէր գերիներուն:
Այսուհետև թող Կարդեսեան մը հաւատայ,
Թէ այս Կասկամ ժամացոյցմ՝ է կամ մեքենայ:
Ի՞նչ զըսպանակ այդ կենդանին կըրնար մըղել
Ամբողջ մի ճետ խեղդելէ ետք՝ զան պահպանել
Այդ գիտումով խիստ մըտացի,
Որ հոն փակուած՝ ըննի, գիրնայ ու պարարի՝
Ուզուած ժամու
Պատրաստ համով կեր ըլլալու:
Եթէ այս չէ խորհիլ, դատել՝
Պէտք է ըսել,
Թէ ես չունիմ դատում ու բան:
Տեսէք ինչպէս կըխորհէր ան.—
«Այս մըկիկներ փախչիլ կուզեն.
Պէտք է զանոնք կըլլել մէկէն:
Կըլլել զանոնք որքան որ կան՝
Այդ պարզապէս անհընար բան.
Ատկէ ալ զատ չէ՞ հարկ մէկ մաս խոհեմաբար

Մէկ կողմ պահել պէտքի համար։
Անոնց ուրեմն ես տանիմ հոգ,
Սրնուցանեմ մեծ խընամօք․
Սակայն անանկ բանմ՝ ընեմ որ
Փախչիլ չըլլայ հընարաւոր։
Հոս ուրեմն ինչ ընել պէտք է․—
Ջանոնք զըրկել ձեւք ու ոտքէ»։
Թող մարդիկներ այդ Կասկամէն
Լաւագոյն կերպ մի մըտածեն։
Իրեն բոլոր աշկերտներով Արիստոտէլ
Մեզ չէր կարող տարբեր հընարք ուսուցանել։

ԱՌԱԿ ԺԸ.

ԳԺՏՈՒԹԻՒՆ

Գըժտութիւն Դիցուհին
Վէճ ու կագ ձըգելով աստուածոց մէջ յերկին,
Ու խընձոր մի դատի ընելով նիւթ խոշոր՝
Օր մը զինք վերէն վար կընետեն Թաւալգլոր։
Մարդ ըսուած կենդանի
Ջան սիրով կընդունի,
Անոր հետ՝ «Այո», «Ո՛չ»՝ իր եղբայր,
«Իմին», «Քուկ»՝ իրեն հայր։
Նա պատիւ մեզ ըրաւ՝ սեպելով Նախադաս
Կիսագունդըն մեր աս
Այն մասէն՝ որ մեզի գըտընուի հակոտնեայ,
Եւ որուն բընակիչք տըմարդի, անօպայ՝
Աննօտար, աներէց
Կին կառնուն իրենց մէջ,
Ու բան գործ բընաւին
Գըժտութեան հետ չունին։
Որպէսզի ուր հարկն էր

Դիցուհին գար հասնէր՝
Շուտ Համբաւ կըփութար իմաց տալ,
Ու ան ալ
Կըվազէր վէճերուն.
Քաղցրիկ Սէր, Միութիւն
Ո՞ւր հասնէր իր ոտքին։
Նա շունչով մոլեգին
Խիստ թեթեւ մէկ կայծէ
Կըհանէր մեծ հըրդեհ։
Հուսկ Համբաւ
Տըրտընջալ ըսկըսաւ,
Թէ ինչո՞ւ Գըժտութիւն յատուկ տեղ չունենար.
Շատ անգամ կըստիպուէր զինք փըրնտռել վայրապար։
Հարկ էր որ դիցուհին մէկ կայան
Ցուցընէր սեփական,
Որպէսզի ուր որ զինք կուզէին՝
Խըրկըւէր ատենին։
Եւ քանզի այն ատեն չըկար վանք, կուսաստան՝
Որոշում մը ընել եղաւ խիստ դըժուար բան։
Հուսկ յետոյ օթեւան Հիմէնի
Գըժտութիւն դիցուհւոյն տեղ կայան կորոշուի։

ԱՌԱԿ ԽԱ.

ՍԷՐ ՈՒ ՅԻՄԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սիրոյ ամեն բաներու մէջ խորհուրդ մը կայ։
Թէ իր կապարճ, թէ մանկութիւն, թէ նետ, թէ ջահ՝
Իրենց իմաստն ունին գաղտնի։
Ո՛չ մէկ և ո՛չ երկու օրուան
Մէջ գըտնել ծայրն այդ գիտութեան
Չէ կարելի։
Յաւակնութիւն ես չեմ տածեր՝

Բացատրել հոս ամեն բաներ։
Միակ դիտում աս առակով յայտնել է թէ
Ի՞նչպէս այս կոյրն, որ աստուածմ՝ է,
Աչքի լոյսէն զրկուեցաւ։
Թէ ի՞նչ եղաւ
Հետեւութիւն այս չարիքին, որ մեզ ցուցէ
Մէկ մեծ բարիք մի եղած է՝
Իմ կողմանէս չեմ ըսեր բան,
Սիրահարներն թող վճիռ տան։

Սէր, Խենթութիւն կըխաղային
Ի միասին.
Դեռ առաջինըն իր աչքեր
Կորուսած չէր։
Յանկարծ կռուի փրթաւ մէկ օր.
Սէր ուզեց որ
Դիք գումարուին
Վճիռ տալու իրենց վէճին.
Միւսըն սաստիկ կըրքի ելած՝
Այնպիսի մէկ ուժգին հարուած
Կուտայ Սիրոյ, որ ասիկայ
Անդէն և անդ կըկուրանայ։
Աստղիկ ելաւ վրէժ պահանջեց։
Խորհեցէք թէ ինչպիսի մեծ
Հանեց աղմուկ՝ թէ իբրև կին, թէ իբրև մայր։
Բոլոր աստուածք անցան իրար,
Ե՛ւ Արամազդ, և՛ Նեմեսիս, և՛ դըժոխքի
Դատաւորներըն եռակի.
Զընեմ երկար,—
Աստուածներու ամբողջ կաճառ։
Նա արցունքի, ողբերու մէջ
Եղեռնական նոյն դէպք պատմեց.
Իր աչազուրկ թըշուառ որդի

Առանց ցուպի
Եւ ոչ մէկ քայլ կըրնար առնուլ.
Ասանկ անլուր
Մէկ յանցանքի որքան պատիժ տըրուէր սաստիկ՝
Նորէն թեթեւ էր ու պըզտիկ։
Պէտք էր նաեւ տանիլ դարման,
Որ իր որդւոյն կուրյած աչքեր նորէն տեսնան։
Աստուածոց հոյլ ուշի ուշով
Թէ Աստըղկան,
Թէ հանրութեան
Ցաւ եւ օգուտըն կըշռելով՝
Տըւաւ վըճիռ—դատապարտեց ըզԽենթութիւն՝
Ըլլալ վարիչ Սիրոյ ամեն շարժումներուն։

ԱՌԱԿ ԽԲ.

ԱՆԴՐԻԱԳՈՐԾՆ ՈՒ ԱՐԱՄԱԶԴԱՅ ԱՐՁԱՆԸ

Անդրիագործ մի ատենով
Խոշոր մէկ կուճ գընելով՝
«Ի՞նչ ընել պէտք եմ, ըսաւ. զան.
Աստուա՞ծ, բազի՞ն կամ լական։

Ընեմ աստուած մի, ձեռքն անոր
Մէկ կայծակ տամ ահաւոր։
Սարսափեցէք, ո՛ մարդիկներ,
Ահա՛ երկրի իշխող տէր»։

Արուեստագէտն անոր տըւաւ
Նըմանութիւն այնքան լաւ՝
Որ սոսկ լեզուն Արամազդայ
Չէր գըտընուէր իր վըրայ։

Կըսուի եսկ թէ այն կէտին ու.
Գործն աւարտած էր բանուոր՝
Ի՛նք առաջին եղաւ փախչող.—
Շինածն իրեն կազդէր գող։

Հին բանաստեղծք ալ ունեցան
Երկարութիւն յար նըման.
Աստուածներէ, զոր հաստեցին՝
Կըկըրէին վախ ուժգին։

Այս նըկատմամբ էին տըղայ.
Տըղայ մը միշտ կըվախնայ,
Որ իր պուպրիկըն անըզգայ
Ձելլէ իրեն բարկանայ։

Սիրտ հետեւի միշտ մըտաց.
Ասկէ ահա է ծագած
Կըռապաշտիկ մոլորութիւն՝
Բաժին ամեն ազգերուն։

Անոնք խանդով կըփարէին
Իրենց պատկեր ցըռոքին.
Պիկմալիոն իր Աստըղկան
Սէր նուիրեց մոլեկան։

Մըտքին անուրջն ամեն անհատ
Կըհամարի բան հաստատ.
Մարդ ճըշմարտին միշտ անտարբեր՝
Սուտին կուտայ բոլոր սէր։

ԱՌԱԿ ԼՍԳ.

ԱՐԱՄԱԶԴ ՈՒ ՇԱՆԹ

Դիոս մեր ծանր մեղաց ի տես՝
Իր բարձունքէն օր մի կըսէր.

«Նոր բընակչօք լեցընեմ ես
Տիեզերքի բոլոր մասեր։
Ա՛լ զըզուեցայ մարդկան ազգէն։
Գընա՛, Հերմէս, մէկէն գեհեան,
Ուր գործ տեսնեն ժանտ Ընգղաներ,
Դաժանագոյնըն առ ինձ բեր։
Ո՛վ ազգ վատթար, զոր սիրեցի,
Պիտ՝ անհետիս, ա՛լ եղաւ բաւ»։
Սակայն զայրոյթն Արամազդի
Երկար ատեն չըդիմացաւ։

Ո՛ դուք արքայք, զորոնք իր աջ
Իշխող ըրած է բախտին մեր,
Մի մոլորիք ահեկ ու աջ
Թողուցէք որ գէթ մէկ գիշեր
Ձեր բարկութեան վըրայ անցնի,
Այն բարկութեան, որու շատ հեղ
Մեծ փոթորիկ կըհետեւի։

Շարժմամբ թեթեւ, լեզուով համեղ,
Բանբեր աստուածն գընաց մէկէն
Գըտնել երեք քոյրերըն չար։
Նա Ալեքտոնն, յաւէտ անգութ՝
Թիսիփոնէն, Մեգերայէն
Ընտրեց, կըսեն, նախամեծար։
Ընգղան պատուէն այն աստիճան
Գոռոզցաւ, որ երդում անսուտ
Հանեց բերնէն, թէ ազգ մարդկան
Աստուածներուն դըժոխային
Երկար չանցած պիտ՝ ըլլար որս։
Պարսաւելով սակայն Դիոս
Դաժան երդումն Կատաղիին՝
Դէպի դըժոխք յետ ճամբեց զան,
Այլ արձակեց շանթըն ահեղ

Դէպի գաւառ մի բազմամեղ.
Իրեն վախճան՝
Միայն վախ տալ, ոչ ուրիշ բան.
Զի զայն ուղղողն Հայրն՝ էր սիրող,
Որ ըսպառնալ միայն կուզէր։
Մէկ անապատ անշէն, անկոխ՝
Ատով եղաւ այրեացուեր։
Հայր քովընտի միշտ կըզարնէր։
Մարդիկներու ցեղ մեղաւոր
Երես առաւ այս ընթացքէ։
Կը գանգատի Ողիմպ բոլոր։
Ամպայարոյցն կընէ խոստում,
Կերդնու նոյն-իսկ Ըստիւքսի վրայ,
Նոր ամպրոպայ տալու ծագում՝
Ազդեցութեամբ խիստ աներկբայ։
Ծիծաղեցան Ողիմպեաններ,
Ասարկեցին թէ ինք Հայր էր.
Իրենց մէջէ պէտք էր մէկուն
Յանձնել շանթին պատրաստութիւն։

Կար Հեփեստոս հընոցին մէջ
Այն ժամանակ գործն ըստանձնեց.
Երկու տեսակ
Կազմեց կայծակ.
Մին անխոտոր,
Զոր աստուծոց դաս՝ մեղաւոր
Մարդկան ազգի դէմ կարձակէ։
Միւսըն, շեղող իր ընթացքէ,
Որ կըբախի լեռներու մեծ
Ու շատ անգամ օդերու մէջ
Անմեղօրէն կըկորսուի՝
Սա Դիոսէ կուգայ մեզի։

ԱՌԱԿ ՂՍԴ.

ԱՍՏՈՒԱԾՔ ԿՈՒԶԵՆ ԴԻՈՍԻ ՄԷԿ ԶԱՒԱԿԸ ԿՐԹԵԼ

Դիոս զաւակմ՝ ունեցաւ, որ
Իր վեհ ծագումըն փառաւոր
Առջի օրէն ըրաւ յայտնի.
Այդ պատանի
Աստուածային կըցուցընէր վըսեմ ոգի։
Ոչ մէկ բանի մանկութին երբէք կունենայ սէր.
Իսկ փոքր աստուածն սիրել, սիրուիլ գործ ըրած էր.
Սէրն ու հանճար իր ներսի դին
Խիստ կանուխէն ծընած էին,
Թէև, բա՛յց է,
Ժամանակի թեւն ամեն ինչ շո՛ւտ կըբերէ։
Անոր քընքոյշ սըրտին վըրայ
Նախ ներգործեց սիրուն Ֆլօրա.
Ի՛նչ հընարքներ,
Զոր կազդէ Սէր, —
Ըզգացումներ գորովաշատ,
Ախ և հառաչ, արցունք առատ, —
Մէջ տեղ ելան համանգամայն,
Չէր պակսէր և ոչ մէկ բան։
Բարձըր ծագմամբ այդ վեհ որդի
Արամազդի՝
Միւս աստուծոց զաւակներէն ուրի՛շ ձիրքեր,
Զընաշխարհիկ ուրի՛շ հոգի յայտնել պէտք էր։
Եւ յիրաւի, կարծես թէ ան
Վերյուշումով շարժէր միայն.
Ա՛յնքան ճարտար կըկատարէր
Սիրողի դեր՝
Որ զինք տեսնող ըսէր պիտի,
Թէ նա վաղուց հասու ըլլար այդ արուեստի։

Այլ Արամազդ ուզեց անոր
Տալ կըրթութիւն արժանաւոր.
Գումարելով վեհից կաճառ՝
«Յարդ առանձին տընտեսեցի, ըսաւ, գաշխարհ»։
Այլ պաշտօններ կան այնպիսի, զոր նորածին
Դից երբաղձամ ընել բաժին։
Ուստի որդւոյս վրայ սիրելի
Ես իմ ակնարկըս ձըգեցի։
Մարդիկ արդէն
Ամենուրեք զինք կըպաշտեն։
Նա որպէսզի անմահներու հաւասարի՝
Պէտք է տեղեակ ներհուն ըլլայ ամեն բանի»։
Աստուածոց հայր իր խօսքն հազիւ աւարտած էր՝
Անմահ կաճառն գարկաւ ծափեր։
Արդէն ուշեղ այդ պատանի
Շուտ խելահաս պիտի ըլլար ամեն բանի։
Պատերազմի աստուած Արէս
Ըսաւ. «Կուզեմ զինք կըրթել ես
Այն արուեստին մէջ գերազանց,
Որով վեհ խումբ մի դիւցազանց
Ողիմպոսի պատիւներուն
Եղաւ հաղորդ ու ճոխացուց մեր պետութիւն»։
—«Ես քընարի պիտ՝ աւանդեմ իրեն դասեր»,
Ըսաւ գիտունըն Ապողոն խարտիշահեր։
Քաջն Հերքիւլէս,
Որ հագած էր առիւծենին՝ կըսէր այսպէս.
«Այդ պատանին վարժեմ պիտ՝ որ
Մոլութիւններն զըսպել բոլոր,
Սանձել կըրքեր,
Այն թունալի ժանտ հըրէշներ՝
Որք եօթգըլխի հիդրայի պէս
Ծընունդ կառնուն մեր հոգւոյն ներս։
Մեղկ հեշտանաց ոսոխ յաւէտ՝

Պիտ՚ ցուցընեմ այն արահետ,
Որ կըտանի
«Պատուոյ, փառաց, միշտ մընալով առաջինի»։
Կիմերական երբ աստուծոյն *) կարգըն եկաւ՝
«Ես խիստ դիւրաւ
Ամենայն ինչ կուսուցանեմ անոր», ըսաւ։

Սէր կըխօսէր խիստ ճըշմարիտ.
Զերբ հաճելի և արթուն միտ
Եկած մէկտեղ՝
Ի՞նչ ոյժ կըլլան ազդու, զօրեղ։

ԱՌԱԿ ԽՆ.

ԵԶՈԲՈՍԻ ՄԵԿՆՍԱԾ ԿՏԱԿԸ

Եզոբոսի
Համար ամեն ինչ որ կըսուի՝
Եթէ ըլլայ ըստոյգ, վաւեր՝
Յունաստանի նա պատգամն էր։
Ինք բովանդակ Արիսպագէն ալ աւելի
Էր իմաստուն ու խելացի։
Իբրև նըմոյշ անոր մէկ վէպ պատմեմ հիմայ,
Որ ձեզ գուցէ հաճոյ ըլլայ։

Մարդ մը երեք աղջիկ ունէր,
Բընութիւնով տարբեր-տարբեր.
Մին արբեցող, մին պըչրուհի,
Մինչդեռ մէկալն՝ ագահ կըծծի։
Մարդն օրէնքին յարմար կերպով
Իրեն կըտակ պատրաստելով՝
Այդ երեքին
Ճիշտ հաւասար մաս ու բաժին
Կըսահմանէր, այն պայմանաւ, որ իրենց մօր
Ընեն վըճարք օրինաւոր՝

*) Աստղիկան որդին, Սէրը։

Երբ իրենցմէ
Մէն մին իր մասն հանէր ձեռքէ։
Հօր մեռնելուն՝ մեր նազելիք բանան կըտակ.
Ծակայն ինչպէս իմանային յայտնըւած կամքը։
Ի՞նչ հասկընալ սա խօսքէ թէ
Իւրաքանչիւրն ժառանգներէ
Իր մաս ձեռքէ հանած կէտին
Պէտք է յանձնել մօրըն բաժին.
Մընալ անինչք ու անարծաթ՝
Վըճարելու կերպ մը չէ ադ։
Բանըն հըմտաց կըյանձնըւի, հասկընալ թէ
Կըտակողն ինչ ըսել կուզէ։
Օրէնըսգէտք
Երկար բարակ խորհելէ ետք՝
Կըյայտնեն թէ այդ գըրուածէ
Բան հասկընալ կարելի չէ,
Ու պարզօրէն
Ինչքը բաժնել կըխըրատեն՝
Այս մութ կէտին ուշադրութիւն իսկ չընելով։
Տիկնոջ ինկած մասին գալով՝
«Ահա, ըսին, ինչ կըխորհինք։ Իւրաքանչիւր
Ժառանգորդ քոյր
Պէտք է գըրով խոստում տայ մօր՝
Խընդրած ատեն մէկ երրորդ մասն տալու անոր»
Բանըն նաև հասի կապել կարելի էր.
Սա ամուսնոյն մեռած օրէն պիտի բանէր։
Այսպէս ահա կարգադրելով՝ երեք բաժին
Ինչքերն ըրին.
Մասերէն մէկն՝ գիւղ գըտնըւած
Տուն ու կալուած—
Սարփինայի տակ սարքըւած
Ըսպասք, սեղանք,
Ոսկի ամանք,

Անօթք, ըսկանք,
Գինեմաններ
Ու մառաններ,
Սեղանատուն, պաշտօնեաներ,
Զընեմ երկար՝ շարայական
Բոլոր կազմած ու հանդերձան։
Մէկալ բաժնին մէջ պերճանքի բաներ դըրին.—
Տուն քաղաքին,
Գոհարեղէնք, կահ, կարասիք,
Սենեկապանք ու փարսուհիք։
Երրորդ բաժնին մէջ ագարակք, տան անօթներ
Ու արօտներ,
Հարուստ հօտեր,
Հերկողք, ծառայք,
Եզինք, ձիան ու պարագայք։
Այս բաժանմամբ մըտածեցին
Թէ գուցէ բախտ անանկ բերէ,
Որ և ոչ մէկն երեք քոյրէ
Ունենայ իր յարմար բաժին։
Այլ ամեն մէկն զատեց առաւ՝
Ինչ որ յարմար կուգար ու լաւ,
Օրինաւոր արժէք և գին
Կըտըրուելով մէն մի մասին։
Այս դէպք անցաւ Աթէնքի մէջ։
Առհասարակ պըզտիկ թէ մեծ՝
Թէ բաժանում ու թէ ընտրանք գըտան յարմար։
Եզոպ միայն բացառաբար
Հաստատեց թէ այն կըտակին
Ներհակն ի գործ դըրած էին։
«Թէ ողջըննար մեռնողն՝ կըսէր,
Ո՜րքան պարսաւ Ատտիկեցին պիտի ըսէր։
Ի՞նչ, ազգըն այդ, որ կըպարծի
Իբր առաջին ազգ մըտացի,

Ելնէ այդքան թի՛ւր ըմբռնէ կըտակողին
Կամքը յետին»։
Այսպէս կըսէ այդ իմաստուն,
Ու ինք կընէ այն կըտակին գործադրութիւն։
Նա մէն միոյն
Իր քըմաց դէմ մաս կըհանէ ուրոյն-ուրոյն։
Անոնց յարմար
Կամ հաճելի բան մը չըկար.
Հետեւապէս
Տըժգոհ էին բաժանումէս։
Գինեմոլի սարք ու կազմած
Պըչրասէրի բաժին մընաց.
Արբեցողին ինկաւ դուար, իսկ ագահին՝
Սենեկապան ու փարսուհին։
Ա՛յս աւասիկ
Եզոբոսին եղաւ կարծիք։
Նա փաստեց թէ միջոցն ա՛յս էր
Ըստիպելու ժառանգորդներ՝
Իրենց ինչքերն հանել ձեռքէ. թէ այս կերպով
Պատրաստ ըստակ տեսնելով՝
Լաւ տեղերէ օրիորդներն պիտ՚ ուզուէին.
Որբեւարին
Կանխիկ դըրամ պիտի գանձէր,
Երեք քոյրեր
Ոչ եւս տէր
Ժառանգութեան պիտ՚ ըլլային,
Եւ ա՛յս էր միտք կըտակողին։
Կըզարմանար Աթէնք քաղաք,
Թէ ի՞նչպէս մէկ մարդ մի մենակ
Աւելի խելք կըցուցընէր՝
Քան թէ բոլոր քաղքըցիներ։

ՎԵՐՋ

ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆ

ԲՈՒԿ. ԳՐՔԵՐ Նո 1347
30 կ.
ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.
FL0025617

Lbl
6775